

Coperta: Cristea Müller

G. CĂLINESCU

O P E R E

8

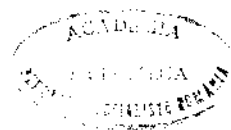
SCRINUL NEGRU (2)

κ

1968

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

XV

— În curînd, tovarăşe profesor, drapelul va fi înălţat deasupra palatului nostru, zise Dragavei către Ioanide, alături de care urca scările de marmură ale intrării principale.

— Mă bucur, răspunse Ioanide, dar puţin mă şi întristez.

— De ce?

— Acum încep atacurile. Şi curios, sau ca de obicei, aud murmure şi din ţară şi la posturile de radio ostile din Occident. Nu-i vorbă, din partea noastră nu mă ocărăsc muncitorii, ci «oameni ai muncii» ca Gulimănescu.

— Dumneavoastră sînteţi mai presus de asemenea mizerii. Altădată eraţi nepăsător.

— Nu mai sint, iubite Dragavei, am devenit cetăţean. Vreau să fiu folositor semenilor mei şi birfătorii te pot întîrzia din drum. Un caiet de poezii îl arunci în sertar şi-l descoperă generaţiile viitoare, însă un monument, dacă nu-l ridici undeva, este neantul pur. Înainte făceam oraşe de ipsos şi eram mulţumit. Azi mi-am dat seama că este o mare fanfaronadă să produci arhitectură în albume şi machete. Asta dă notorietate în anume cercuri,

dar oamenii care stau în bordeie nu trag nici un folos. Vreau să-i văd pe toți în palate, să se bucure de solemnitatea marilor saloane ca grecii de templele lor.

— Acest lucru are să se întâmple negreșit, observă Dragavei. Să nu credeți, totuși, că numai dumneavoastră aveți necazuri. Am și eu.

— De pildă...

— De pildă, am pus rînduială în muzeul fost Boldescu-Kapri, am dat afară fleacurile și am păstrat ceea ce vorbea despre trecutul nostru de luptă și apăsare, am îmbogățit colecțiile cu obiecte de mare valoare artistică, am adus lucrătorii din fabrici să le vadă, și astăzi muzeul este o școală vie. Și cînd îl vom redeschide aici, mii de oameni au să-l viziteze.

— Atunci de ce ești necăjit?

— Am pățit ceva, zise Dragavei cu paraponul lui placid și nu fără veselie. M-am lăsat păcălit și am pierdut un tablou de preț.

Ioanide privi intrigat la Dragavei, care continuă:

— De curînd a venit la mine un cetățean, care s-a oferit să vîndă muzeului un tablou de dimensiuni mari, reprezentînd o scenă de vînătoare, un tablou întunecat, pe o pînză cu fibra groasă, parcă pictat cu smoală pe alocuri, totuși de culori admirabile în anume porțiuni. Mi-a spus că este școală flamandă, după știința lui. Am frunzărit volumele și albumele mele, am citit chiar din scoarță în scoarță *Istoria artei* a lui Springer și alte cărți de specialitate. Mi s-a părut că seamănă mai mult a școală venețiană. În fine, i-am chemat pe toți experții noștri plastici. Cei mai mulți mi-au spus că e un fals grosolan, o «crută», cum ziceau dumnealor. E adevărat, un istoric de artă tînăr, ieșit

din școala noastră, a susținut că e de manieră italiană și original. Bineînțeles, l-am invitat special pe Babighian, care a venit de cîteva ori. A pipăit tabloul, l-a întors pe dos și pe față, s-a cocoșat cu ochelarii pe nas lîngă el, pe urmă s-a așezat pe un scaun și a dormit de-a binelea în fața lui. Dar se prefăcea. Mi-a spus că nu face două parale, nici cît pînza pe care e pictat, că trebuie să fie o falsificație ordinară, făcută prin Austria sau Ungaria. Și a plecat scîrbit. Mi s-a părut mie că toți schimbă priviri între ei. Eram peste cap de ocupat și am neglijat tratativele. Peste cîtăva vreme aflu că Babighian avea tabloul pe perete acasă și că toți se îndesau la el să contemple descoperirea cea mare: un Bassano veritabil, o piesă rară, cumpărată pe nimic. Mizerabilul l-a arătat și străinilor, veniți la noi, dîndu-le a înțelege că tablourile de valoare sînt la colecționarii particulari. Ceea ce mă necăjește este că muncitorii și tinerii noștri nu pot să vadă un tablou rar. Dar sper să-l conving să-l cedeze muzeului.

Cei doi străbătură saloane peste saloane, pășind printre mozaicari și parchetari, în fine, ajunseră în sala de spectacol. Aici nea Vasile și Leu umpleau cu ipsos golurile din tencuială rămase în jurul prizelor și al altor puncte de pe traseul instalației electrice.

— Ei, întrebă Ioanide, cînd ne așezăm în staluri, s-o vedem pe domnișoara Iablonski dansînd?

— Păi, zise nea Vasile, din partea noastră, noi sîntem mai gata.

Leu, așa de limbut altă dată, își ascundea fața, se făcea că n-aude.

— Ce-i cu dumneata? îl interpelă Ioanide, ești îndrăgostit?

— Este, este, zise nea Vasile, l-a vrăjit o babă! Neînțelegînd gluma, Ioanide se uita nedumerit cînd la nea Vasile, cînd la Dragavei.

— A avut un caz de conștiință, spuse zîmbind Dragavei și mai în șoaptă. Acum e puțin rușinat.

Mergînd prin alte încăperi ale Palatului cultural, Dragavei povesti lui Ioanide pătania lui Leu. Într-o zi, veni la dascălul Petrescu baba Sinica, vestită gură rea din mahala, să-l roage să-i dea pe Leu să-i înlocuiască șindrila putredă de pe casă. Baba Sinica avea o casă ca la țară, cu tindă și cu acoperiș de draniță.

— Viu duminică, se oferi răstit Leu, care se simțea obligat prin convingerile lui democratice să ajute pe cei nevoiași.

— De ce tocmai duminică, zi sfîntă, protestă baba, nu ți-e teamă că te trăsnește Dumnezeu?

— Nu există Dumnezeu! declară Leu.

Baba Sinica se închină larg și încet, privind lung în direcția cerului.

— Vai de sufletelul și de oscioarele tale! îi prognostică ea sinistru.

— Lasă-mă-n pace, babo, dacă vrei duminică, bine, dacă nu, nu. N-am timp altă dată.

— Treaba ta, răspunse cu sarcasm baba Sinica, pe tine au să te fiarbă dracii în cazan, nu pe mine. Vino cînd vrei.

Duminică Leu se înfățișă, scoase de sub șopron șindrila bună, pe care baba o păstra de mult, și, cu ajutorul unei scări, căci casa n-avea tabachere, se sui pe acoperiș. Aici șindrila i se arătă lui Leu aproape toată putredă și înnegrită, buboasă de ciuperce. Leu începu s-o rupă cu necaz și s-o arunce jos. Pe creștetul acoperișului se afla o cruce mică de tablă, cum sînt pe la unele case de țară și pe

care baba Sinica o considera un paratoner împotriva trăsnetelor morale ale vieții. Leu o smulse și o azvîrli jos.

— Ce faci, nelegiuitule?! țipă baba. Lasă, că te spun eu lui tat-tu, păgîne, mînca-te-ar iadul!

Leu rise din toată inima de necazul babei și-și urmă opera.

Baba Sinica îl lăsă în pace, de teamă să n-o părăsească cu acoperișul nedres, dar luă crucea de tablă cu mare venerație în brațe și o rezemă de un perete pe pălimar.

Cînd Leu, terminînd reparația, se dădu jos, baba Sinica îi arătă crucea cu risul lui Voltaire, ce descoperea știrbenia gurii, și-i zise aproape confidențial:

— Maică, vezi crucea asta? Ca ea să te faci!

Leu, tare pe elementele lui, întoarse spatele nebunei babei. Peste noapte, fiind și obosit, avu un vis îngrozitor. Se făcea că lipsește de la lucru și că nea Vasile merge acasă la el și află cu uimire că era grav bolnav. Îi înțepeniseră amîndouă brațele, și el ședea pe pat cu ele întinse, ca un om răstignit. «De cînd ți-a venit asta? întreba nea Vasile mirat. Nu poți să miști brațele?» «Nu!» făcea numai din cap. Leu. «Poate că ai ridicat ceva greu și ți-au amorțit. Să-ți facem puțin masaj.»

Și nea Vasile lua un braț al lui Leu și începea să-l frece în sus și în jos, nu fără a încerca să-l îndoaie de la cot. Dar Leu scrișea din dinți și parcă înțepenea brațele și mai tare. La încheietura cotului începuse să se roșească pielea, și de la un timp se ivise cite o umflătură de jur împrejur.

«Mare minune și asta!» reflectă cu glas tare nea Vasile.

În curînd aflau cu toții, inclusiv Gaittany, cei de pe șantier și în primul rînd Dragavei. Leu era un lucrător evidențiat și un activist înflăcărat. Se făcea că-i trimiteau medici, pe urmă doctorii începură să vină singuri, unul după altul, de curiozitate, zeci și sute, atît de ciudat li se părea cazul. Leu nu pierduse sensibilitatea membrelor superioare, chiar degetele le mișca puțin, însă declara că simte furnicături prin ele și de prea multă încordare începuse a i se umfla și încheieturile degetelor. Dragavei chemă atunci pe academicienii Șaramet și Cuculeț. Întîi venea Șaramet. Cu toate că pacientul nu acuza decît înțepenirea brațelor, Șaramet îi făcea un examen complet. Îi asculta plămînii, punîndu-l să spună de repetate ori treizeci și trei, punea urechea deasupra inimii, apoi îi examina reflexele, îl invita să meargă în odaie în linie dreaptă, cu ochii închiși. Leu mergea fără a se clătina, însă cu brațele întinse, ca ale unei sperietori de ciori pe lan. În cele din urmă, Șaramet îi indica iar patul, pe care bolnavul se răsfigea. Șaramet, care venise cu un asistent al său, pipăia amănunțit brațele lui Leu, palpa cu degetele umflătura de la coate și, drept concluzie, zicea: «Mde!»

«E foarte curios, comenta el cazul, afecțiunea e cu totul locală, și anume la încheieturi, cu tendința spre anchilozare. Provizoriu să i se facă fricțiuni ușoare, cu un liniment oarecare, nu im-portă, ca să alunece palmele la masaj. Trebuie să-l văd cu de-amănuntul la clinică. Reumatismul face ravaje, colectivul de reumatism al Academiei cerc-tează problema. Să sperăm că vom găsi un remediu.»

Academicianul Cuculeț se iveaua și el cu asistentul său și, cum zărea pe bolnav, începea să-i zîmbească galeș.

«Da' ce-i cu dumneata, bre?»

Și, rîzînd, lua pe rînd brațele lui Leu în mină, le palpa și el adînc, oprindu-se îndeosebi la încheieturi, apoi, prinzînd braț și antebraț, încerca să îndoaie cotul, făcînd puțină violență.

«Te doare, bre?»

«Aoleo!» țipa Leu, dar lui Cuculeț i se părea ciudat faptul că pacientul, opunînd rezistență mîinilor sale, înțepenea brațul, arcuindu-l.

«Mare comedie și asta! răsuflea descurajat Cuculeț. N-am mai văzut în cariera mea așa ceva! Eu ce pot să-ți fac? Dacă te umfli așa și faci cangrenă, îți tai brațele. Mai bine încearcă cu binișorul să le îndoi, eu nu văd nici o anchiloză, de unde a mai scos-o p-asta Șaramet?»

«Am încercat, se văita Leu în vis, și nu pot.»

«Ascultă, schimbă vorba Cuculeț, știi anecdota cu Ion și Marica?»

«Nu!» mărturisi cu vocea pierită Leu.

«Atunci, să ți-o spun. Ion trece pe drum cu căruța plină de fin și întîlnește pe Marica. „Fa Marico, îi strigă el de sus, hai de te suie în carul cu fin, să te duc acasă!“ „Nu m-oi sui, Ioane, că...“ Aici Cuculeț se oprea și se răsteya glumeț la Leu: Bre, nu cumva ai auzit-o, că voi așa sînteți, le știți și lăsați omul să-și strice gura degeaba. Să nu-mi pierd vremea în zadar. Am de făcut o groază de operații. Las', de altfel, că ți-oi spune-o cînd vei veni la mine să-ți fac radiografia și să-ți tai mîinile.»

Și Cuculeț ieși din odaie cu asistentul și cu Dragavei.

«Pe sufletul maicii mele, auzea Leu pe Cuculeț mărturisind, nu pricep de loc ce are. Să vină la mine la clinică.»

În acest timp Leu vedea pe Dragavei stînd de vorbă cu socru-său, dascălul, și află că baba Sinica circula triumfătoare prin cartier și comenta evenimentul cu mult sarcasm.

«L-a bătut Dumnezeu, așa-i trebuie, dacă se leagă de cele sfînte, ca crucea s-a făcut, măculiță.»

O ceată de babe se strîngeau în jurul patului său, sporovăind, ca și cînd nu l-ar fi văzut și împărtaşindu-și una alteia că Leu fusese blestemat greu. Dascălița susținea că nu e de pus temei pe știința doctorilor și pe colectivul de reumatism și că era absolut necesar să se aducă preoți, să desfacă blestemul.

Leu se rușina așa de mult de această promisișă ceremonie, încît făcea în vis eforturi mari să-și dezmoștească brațele. Se ivera atunci Cornel, căruia îi povestea întîmplarea. Cornel, cu seriozitatea lui blîndă, îl muștra:

«Cum se poate, tovarășe Leu, să cazi în asemenea superstiții, dumneata, comunist dintre cei mai buni? Știi prea bine că natura e stăpînită de legi și că nici o minune nu s-a petrecut și nu se va petrece niciodată. Cunoști aceste legi? Poți face fapte mari, aplicîndu-le în folosul omenirii. Dar minuni, hotărit, nu. Și pe urmă, ce tot spui că brațele îți sînt înțepenite? Eu văd că le miști. Ia, întinde-le mai tare. Așa. Ușurel, ușurel!»

Și Leu îndoia brațele, pe care le credea pietrificate, și constata cu mirare că sînt flexibile. Atunci se deșteptă. În fața sa se afla chiar Cornel, care-i zise:

— Știu că dormiși bine, tovarășe Leu. Hai să mergem mai curînd, că ne-așteaptă Mini la lecția despre Michel-Angelo.

Deși totul fusese numai un vis, Leu se credea totuși vinovat. Povestea pățania lui nea Vasile și

lui Dragavei, avînd sentimentul penibil că nu biruise îndeajuns fondul mistic atavic, de vreme ce avea asemenea vise.

— Fii liniștit, îl calmă Dragavei, visele nu sînt decît vise, ceea ce interesează este ca rațiunea să funcționeze bine. Dar nimeni nu poate fi dintr-o dată curat ca cristalul. Comunistul învață mereu și se biruie neconținut pe sine. De pildă, rămăsesem și eu cu deprinderea, căpătată din copilărie, de a nu trece pragul decît cu dreptul, și adeseori pînă mai deunăzi îmi dădeam în petic. Dar m-am vindecat întorcîndu-mă din mers și intrînd din nou cu stîngul.

— E încă tînăr și năvalnic, observă împăciuitor, dar vizibil ironic, nea Vasile, care se afla de față.

Mergînd sus, spre lanternă, în scopul de a contempla priveliștea înspre lac și înspre oraș, Ioanide și Dragavei găsiră îndărătul unei scări, pe o grămadă de saci, un băiat dormind. Picioarele subțiri și fine în pantaloni scurți îi erau bronzate de soare, fața îi era prelungă, ca a regilor Spaniei.

— E Filip, zise Dragavei în șoaptă, Filip Hangerliu, l-am văzut cu mareșalul Cornescu. Ce-o fi căutînd aici?

Ioanide își recapitulă în minte tot ce știa din hîrțile din scrinul negru. Un bărbat voinic și brun întreba cu glas stins și profund: «Es mio?» Un glas feminin îi răspundea tot în surdină: «Es tuyo!» Cînd Dragavei vru să bată ușor pe umăr pe băiat, acesta se sculă singur și privi buimăcit pe cei doi.

— Ce faci aci, june Filip Hangerliu? îl întrebă jovial Ioanide.

— Vreau să mă fac zidar! răspunse acesta decis și ca o explicație a prezenței sale acolo.

Și se ridică de pe vraful de saci. Ioanide îl scutură patern cu vârful degetelor de pudra de ciment ce se impregnase pe alocuri în micul său sacou.

— Să ne facem și zidarii! îi făcu hatîrul Ioanide.

— Ești prea mic pentru meseria zidărească, interveni Dragavei. Asta cere muschiulatură puternică.

— Vreau să fiu zidar, să muncesc! se încăpățîină Filip.

— E altă socoteală că vrei să muncești! Toată lumea muncește azi. Cine nu muncește nu mănîncă.

— Da! mărturisi candid Filip. Eu, fiindcă nu muncesc... nu mănînc.

Ioanide și Dragavei schimbă o privire furtivă.

— Tinerii, înainte de a îmbrățișa o meserie, explică Dragavei, trebuie să învețe. Sub regimul nostru, orice lucrător este un tehnician luminat, care a frecventat o școală. Să rugăm pe tovarășul profesor să-ți găsească o meserie potrivită.

— Vino la mine acum, dacă nimic nu te împiedică, îmi permit să te invit la masă, îmbie Ioanide pe Filip. Dar apropo, la cine stai?

— Nu mă mai duc acolo, spuse cu hotărîre băiatul, fără alte amănunte.

— Unde acolo?

— La prințesa Băleanu.

— Și... de ce ședeai la prințesă?

— Tanti... prințesa Hangerliu a vrut așa!

— Hm! deci asupra dumitale veghează forțe mari. N-ai voi să trec drept răpitor de copii. În orice caz, acum mergi cu mine. Nu poți locui sub scări.

După ce inspectă împreună cu Dragavei Palatul cultural, Ioanide porni spre casă cu Filip. Când
14 intră în curte, întoarse undeva, ridicînd un căpăcel

de fontă, o rotiță și, după cîteva stropituri ce săriră deodată asupra largului bazin, cele o sută de jeturi de apă începură să cînte și să huruie, aruncînd arcuri transparente deasupra oglinzii turburate a apei. Încîntarea ce se zugrăvi pe fața lui Filip atrase atenția arhitectului. Copiii sînt îndeobște curioși, însă Filip părea vrăjit artisticeste, urmărirea cu ochii toate efectele, semăna puțin cu Gaittany cînd admira ceva. S-ar fi zis că încerca o satisfacție de mult interzisă și că regăsea mediul în care era obișnuit să trăiască în chip firesc. Interiorul arhitectului nu produse de asemenea asupra lui Filip uimirea unui profan. Privi totul cu interes, aplecîndu-se puțin, ca un specialist, asupra basoreliefurilor și tablourilor. Pe fotoliu, în salonul cel mare, unde poposiră puțin, se așeză cu înlesnire, nici prea pe margine, nici lăsîndu-se pe spate, mîngîind rezemătoarele cu voluptate tactică. Ioanide îl duse și în odaia cu scrinul negru, deși apoi se căi. Filip își aruncă privirile spre mobilă, se îndreptă spre ea, o pipăi cu mîinile, apoi zise:

— O astfel de comodă am avut și noi!

Ioanide îl readuse, prudent, în salonul cel mare, unde îi aștepta Elvira.

— Îți prezint, zise arhitectul către soția lui, pe tînărul meu amic Filip Hangerliu, care vrea să se facă zidar. Mi-am permis să-l invit la masă.

— Bucuroși de oaspeți, spuse Elvira, întinzînd mîna, pe care Filip i-o sărută foarte ceremonios. Vă rog să mă așteptați o jumătate de ceas, adăugă ea, mă duc să dau unele dispoziții culinare.

Filip zări vioara pe capacul pianului, îl întrebă pe Ioanide dacă știe să cînte și, cum acesta declară că știe «aproximativ», îl rugă să «interpreteze» 15

ceva. Pe pupitrul pianului se afla un caiet deschis la un preludiu de Vivaldi, care îi plăcea îndeosebi arhitectului. Sub textul pentru violină era și acompaniamentul la pianoforte, pe care, din lipsă de partener, Ioanide îl ignora, nerespectând exact pauzele. Cum arhitectul se apleca deasupra pupitrului, de la oarecare distanță, Filip, așezându-se pe taburet, urmări în specialist partitura, apoi, de la un timp, începu să acompanieze pe violonist întâi discret, apoi susținut și decis, respectând inteligent toate numeroasele *ad-libitum* pe care și le îngăduia arhitectul.

— Dar ești un muzicant desăvârșit! îl laudă acesta când sfârși. N-aș cînta alături de dumneata în ruptul capului. Ce mai vorbă, ești un virtuoz!

— Cînt de mult, mărturisii modest Filip, și-apoi am un profesor bun, pe mareșalul Cornescu. Clavecinul îmi place mai mult.

— Spui mereu că vrei să muncești. De ce nu te înscrii la Conservator?

— Nu mi-a dat voie tanti, apoi domnul mareșal mi-a spus că n-au să mă primească din cauza numelui meu.

— Nu cred asta, să încercăm.

— Aș prefera, spuse lăsînd capul în jos Filip, să fiu muncitor, aș vrea să mă fac zidar.

O idee fixă urmărea pe Filip, probabil aceea că numai muncitorii manuali pot să-și facă un drum în viață în societatea nouă.

— După ce ai pus mîna pe cărămizi, iubitul meu amic, reflectă cu glas tare Ioanide, cu greu mai poți cînta la clavecin. Și muzicianul e un lucrător, ca oricare altul.

Elvira îi invită în somptuoasa sufragerie, în care Filip păși fără a da semne de sîfială și de uimire

plebee. Și totuși plafonul, din mari grinzi de stejar și de scînduri lustruite, putea surprinde pe oricine. Era așa de vast și de sumbru, încît părea jos. Pereții erau vîruiți și cîteva nișe-rafturi atestau grosimea zidurilor. Masa era ovală și imensă, iar fotoliile, în număr de douăsprezece, toate în stilul Louis XVI, îmbrăcate în Aubusson veritabil. Contrastul între stilul de arhondaric al sufrageriei și mobilierul occidental era încîntător. Elvira se așază într-un capăt al mesei, iar Ioanide și Filip, în stînga și dreapta ei. Mîncară în tăcere și nu fu greu soților Ioanide să observe perfecta îndeminare a lui Filip. Amîndoi îl contemplau gînditor. Și-ar fi schimbat unele impresii în franțuzește, însă își dădură seama că băiatul ar fi înțeles. De altfel, din ochi își ghiciră unul altuia gîndurile. Amintirea lor zbură la Tudorel, și imaginea unui copil bine educat alături de ei îi întrista și îi încînta tordeodată. Nu de puține ori trecuse prin mintea lor, cu alte motive la fiecare, gîndul de a adopta un copil. Acum această visare le revenea. Bineînțeles, Ioanide ar fi voit un copil viguros, ieșit din popor, pe care să-l crească într-un spirit nou.

— Îți place la noi? întrebă Ioanide pe Filip, după terminarea mesei.

— Da! răspunse Filip.

— Îmi iau îndrăzneala să te mai întreb ceva. Noi, eu și soția mea, îți plăcem?

— Da! răspunse Filip, tot așa de simplu.

— Ce-ai spune, glumi Ioanide, în scopul de a observa reacțiunea copilului, dacă te-am invita să trăiești cu noi, să fii copilul nostru, să porți, în fine, numele nostru?

Ioanide vorbea gratuit. Știa că Filip, născut Ciocîrlan, fusese adoptat de Hangerlloaica, o a

doua adopțiune nu era posibilă. Filip luă cuvintele lui în serios și cu o maturitate de neașteptat.

— Vedeți, se scuză el, înțelegînd lucrurile precoce juridic, n-aș vrea să-mi schimb numele. Tanti ține mult la el.

Ioanide și Elvira încercară un sentiment scurt de neplăcere. Filip nu binevoia să renunțe la numele lui princiar de Hangerliu. Nu avură însă vreme să agraveze comentariile lor mentale, căci atunci irupse în sufragerie mareșalul Cornescu.

— *Enfin te voilà, strigă el, tu nous a donné à tous un gros ennui. N'importe, sînt vesel că te văd.*

— Nu vrea să mai stea la prințesa Șerica Băleanu! îi explică Ioanide, ca să ajute pe băiatul pe față căruia neliniștea începuse să se citească.

— Cred și eu! admise mareșalul. Prințul și prințesa uită să mănînce, sînt niște gazde imposibile. Nu voi permite ca scumpul meu Filip să se întoarcă la ei.

— Vreau să muncesc! își dădu Filip pe față obsesia.

— Să muncești, nici vorbă, *j'en conviens*, întrebarea este, unde și cum?

— Rămîn la domnul arhitect, care vrea să mă facă zidar, propuse Filip ca să scape de combinațiile lui Cornescu și uitînd rezervele sale dinainte cu privire la înfiere, pe care, de altfel, o respingea în sinea lui, ca un lucru inadmisibil.

— Tu zidar? se miră mareșalul. Un clavecinist zidar? Oh, *la-là!*

— Asta i-am spus și eu! zise Ioanide.

Mareșalul, cu barba dezorganizată din cauza emoției, rugă pe soții Ioanide să țină pe Filip pînă a doua zi, păzindu-l bine, să nu fugă, amuzîndu-l

la nevoie, pînă se va consulta cu Hangerlioica. La prințesă fură convocați toți, și dezbaterile decurseră în mod furtunos. A doua zi, dimineață, mareșalul Cornescu, zimbitor ca în vremea mareșalului său la palat, împărtăși lui Filip rezultatul:

— *Mon vieux*, s-a hotărît totul după gustul tău. Vrei să trăiești în mediul muncitoresc, perfect. Matei-Radu Basarab te primește la el. Te vei întîlni acolo cu lucrători adevărați. Afară de asta, Matei e un organist emerit, din toate punctele de vedere te vei simți bine la el. Ia-ți rămas bun de la domnul arhitect și de la doamna și să mergem.

Filip nu fu de loc încîntat. Știa cum sînt «muncitorii» la care Hangerlioica îngăduia să se ducă și apoi nu ignora că Matei-Radu Basarab era «prinț», cu pretenția de moștenitor al celei mai vechi familii voievodale. Neavînd încotro, se supuse, mulțumit deocamdată cu schimbarea de decor.

În aceeași zi i se întîmplă lui Ioanide un mare eveniment sufletesc. Cu vreo două săptămîni înainte, venise la el Mini cu copilul și se rugase să-i dea permisiunea să lipsească o lună, deoarece, avînd concediu, voia să se ducă cu soțul ei la mare. I se recomanda și pentru copil puțină helioterapie. Și Mini întinse spre Ioanide pruncul, care, foarte rotosel la față, ilar și în parte știrb, îl apucă pe arhitect cu mina de ureche, negăsind nici un fir de păr de care să se prindă. Cu toate că ideea că Mini avea copil cu altcineva îi producea o mare ciudă, Ioanide se simți împlînit de exuberanțele pruncului, care rîdea brusc, și apoi, scoțînd tot felul de sunete din gîtlej, explora cu degetele mici capul și obrazul arhitectului, și se simți dominat numai de vechi instincte paterne. De altminteri, niciodată Mini nu-i deștepta direct pasiuni, fiind

numai punctul de plecare al unor procese de imaginație, și afară de asta acum Mini era așa de exaltată de maternitatea ei, încât devenise inaccesibilă oricărei alte preocupări. Își fotografia odrasla în toate pozițiile, aducea vorba din senin de ea și zicea deodată: «Trebuie să mă duc să fac baie copilului». Acest entuziasm, oricât de motivat și simpatice, agasa pe arhitect și izgonea din visări și pe cealaltă Mini, necoruptă de realitate. Mini propusese lui Ioanide să-i dea drept locțiitoare pe soră-sa, Mihaela. Ioanide, absorbit în reflecții asupra instabilității aparențelor umane, nu zisese nici da, nici nu, dar în ziua următoare se pomeni cu o tânără femeie, o fată după toate probabilitățile, care se prezentă molatec și franc:

— Eu sînt Mihaela!

— Care Mihaela? se miră Ioanide.

— Sînt sora secretarei dumneavoastră, Mini, și am venit să-i țin locul.

Ioanide o examinează uimit.

— Dar nu semeni de loc cu ea! observă el.

— În nimic! mărturisi calm Mihaela.

La drept vorbind, ochii ei erau tot așa de negri și pătrunzători, însă mari și cu un ris faunesc în funduri. Părul, tăiat scurt și zburlit pe cap, era negru ca smoala, totuși fizionomia nu era a brunei, o impresie neutrală ca de cap statuar anula culoarea părului și a incarnatului. Părea înaltă la statură, fiind cu toate acestea mai scundă decît Ioanide, cu care se întâlnea aproape ochi în ochi. Față de celelalte femei făcea impresia de a aparține unei rase mai falnice. Un *chandail* subțire, *mauve*, închis pînă la gîtul lung, îi ținea sîinii glorioși, duri, săpați parcă în piatră, reduși de bunul-gust al unui sculptor la proporții minime spre a nu strica

conturul bustului. Rochia mergea pînă la genunchi, pe care îi descoperea în mișcări. Picioarele, în ciorapi fini ca rețeaua de păianjen, singurul lux cultivat cu ostentație, erau lungi, solide și fine totodată și de un contur ireal. Părea imposibil ca anatomia umană să ofere în chip spontan și accidental o asemenea conformație artistică, presupunînd concepția stilistică a unui modelator. Ioanide află, de altfel, că Mihaela era numită de prietene și de familie Angiola, și că, în școală și universitate, i se zisese chiar Michel-angiola, fiindcă aducea aminte trupește de anatomia sculpturilor michelangiolești: muschiulatură colosală și zveltă, gîturi lungi, figuri suave, de o blîndețe supraomenească. Angiola era de vreo douăzeci și șase de ani, fusese cîndva măritată, acum avea purtările unei dezamăgite care ia lucrurile așa cum sînt, vorbea foarte liber și chiar pigmentat. Circulau fel de fel de istorii în jurul ei, de fapt mai mult opinii, nimeni nu putea să spună ceva decisiv rău despre ea. Era discretă și nu lua parte niciodată la reuniuni zgomotoase, împinse peste anume oră onestă. Zvonurile vagi proveneau din imposibilitatea de a controla existența ei. Evident era însă efectul fulgerător pe care Mihaela îl avea asupra bărbaților mai în vîrstă și de o anume complicație sufletească. Gaïttany, găsind-o la Ioanide, se precipită să-i sărute mîna, o privi fără jenă, o complimentă în chipul cel mai îndrăzneț, încheind cu:

— Aș fi fericit să vă văd cit mai des.

Mihaela zîmbi placid.

— Îmi dați prea mare importanță!

— Glumiți! protestă Gaïttany. Sînteți adorabilă, o frumusețe hellenică, am să-mi permit să vă vizitez.

Babighian, văzînd-o și el la Ioanide, se apropie cu scaunul de ea, o contemplă profesional ca pe o operă de artă, somnolă îndelung în fața ei, ba chiar îi puse mîna ca o gheară cărnoasă pe un genunchi. Mihaela îi luă rîzînd mîna și i-o îndepărtă.

— Minune! zise Babighian, fără a lua în seamă gestul fetei, vorbind către Ioanide, are pastă, are forme, Praxitel ar fi immortalizat-o în marmură.

Sub sugestia acestor exclamații, Ioanide începu să fie obsedat de Mihaela. Plăcerea lui fu la început de ordin artistic, dar apoi și moral. Prezența fetei producea asupra sa un calm remarcabil, asemănător cu acela pricinuit de marile lagune sau de arta clasică greacă. Cînd se puse problema executării statuilor ce trebuiau să împodobească pe dinafară Palatul cultural, toți rămaseră nemulțumiți de machetele propuse. Sportivele erau înfățișate prea naturalistic, turnate parcă după mular, picioarele displăceau prin scurtimea lor.

— N-au căutat bine un model! îi scuză și blamă totdeodată Dragavei pe sculptori.

— Să rugăm pe domnișoara Mihaela să pozeze! Este superbă, o capodoperă a naturii.

Ideea fu acceptată cu blîndețe de Mihaela, nu fără o lăsare a buzei în jos. Obiceiul ei era de a nu protesta niciodată, afară de cazul cînd lucrul ar fi fost cu totul inacceptabil, și apoi era clar că nu voia să contrarieze pe arhitect. În ziua în care Filip fu condus de mareșalul Cornescu la casa lui Matei Basarab, se întruniră la Ioanide o mulțime de artiști și intelectuali, printre care și cîțiva sculptori. Gaitany, Babighian și Suflețel erau și ei de față și bineînțeles Dragavei. Artiștii țineau în mînă cîte o mică mapă, în scopul de a lua elementare machete. Sculptorii pretinseră deocamdată

ca eventualul model să-și scoată rochia și să rămînă îmbrăcată mai sumar, spre a i se putea studia proporțiile membrelor. Cu o docilitate admirabilă, tînăra își trase față de toți rochia și o puse cu grijă pe speteaza unui scaun. Rămasă cu umerii goi și pulpele dezvelite pînă aproape de originea lor, stîrni exclamații unanime. Suflețel se săltă pe scaun și trecîndu-și mîinile prin păr rîdea convulsiv.

— Ne întorcem la păgînită, la cultul frumuseții terestre! Nimfă!

— Înger! rectifică Babighian.

— E Diana, e zeița amazoanelor! zise Gaitany entuziasat și făcînd rotocoale cu mîna prin aer. Domnișoară, te felicit, ești strălucită, ești eminentă! Dă-mi voie să-ți sărut mîna.

Și repezindu-se sărută într-adevăr mîna Mihaelei, care rîse cu o ușoară plictiseală. Cu toate că părea indiferentă, un ochi atent ar fi observat o anume nervozitate, trădată prin tremurarea imperceptibilă a buzelor. Babighian, expert, se apropie de ea și-i cuprinse genunchiul cu mîna sa clește, pe care o petrecu apoi mai sus pe după pulpă, cu aerul voluptuos și nevinovat cu care mîngîia statuile. Mihaela îl lovi peste mînă. Dragavei, intuînd excesul de curiozitate, scurtă ședința și-i invită pe toți afară. Rămase stabilit că, în măsura în care Mihaela va accepta, concurenții o vor lua de model. Întorcîndu-se în salonul cel mare, unde Mihaela se pregătea să se îmbrace, Ioanide veni foarte turburat înspre ea și o privi fix în ochi.

— Nici Diana nu era mai frumoasă ca tine! spuse el cu glas vibrant și liniștit.

Și deodată, zîmbind, îngenunche, ca Voltaire înaintea celebrei M-elle Clairon.

— Ce faceți, domnule arhitect? șopti Mihaela, ridicăți-vă.

Dar cum Ioanide, pierdut în venerație, nu se mișca, Mihaela ingenunchea ea însăși din respect în fața ingenuncheatului. Atunci Ioanide îi strînse umerii și o sărută pe frunte. Mihaela închise ochii.

De aci încolo, Mihaela nu mai fu numită decât Diana. Multă vreme Ioanide nu avu cu ea decât colocvii pe teme indiferente. Diana venea la două zile o dată, la zece dimineața, aducînd anume hîrtii pe care le copiasc cu grijă sau scrisori făcute pentru arhitect. Ioanide le lua, invariabil, și le pune deoparte și, apropiindu-și scaunul pe care Diana se așeza cu grijă, îndreptîndu-și cutele rochiei, o privea îndelungat și plin de gînduri. Apoi deveni mai familiar, însă cu o paternă inocență. În primul rînd îi trecea mîna prin părul scurt și negru, îl zburlea de la urechi spre creștetul capului și i-l netezea din nou. Capul Dianei, adus la conturul lui real prin adunarea părului în mîna lui Ioanide, era minunat.

— Unde stai, o întreba Ioanide serios, pînă vii la mine?

— Acasă, răspundea ea, unde vreți să stau?

— Nu se poate, Diana străbate pădurile cele mai sălbatice vinînd; unde este pădurea ta sacră?

— Departe, zicea Diana zîbind galeș, în lună.

— Într-adevăr, capul tău e frumos ca luna plină.

Ioanide, mîngîindu-i părul și aruncîndu-i-l peste cap, descoperea fruntea bombată și largă a Dianei, care-i dădea un aer așa de senin, și o săruta pînă în cîteva locuri. Diana închidea ochii fericită ca un copil care de mult nu mai încercase o asemenea voluptate. Ce făcuse înainte, cu cine

se iubise, Ioanide n-o întreba, dar era limpede că acest chip de mîngiere era nou pentru Diana. Sprîncenele ei erau lungi, trase parcă cu o pensulă chinezească. Ioanide le netezea ușor cu degetele. Apoi veneau ochii, pe care Ioanide îi atingeabă abia cu buzele peste pleoapele închise. Diana, care nu îndrăzneabă, din respect, să răspundă la început cu nici un gest de voluptate, prindea ușor cu mîna brațul arhitectului.

— Vreau să văd urmele tolbei! zicea Ioanide.

— Care tolba? se mira sincer sau prefăcut Diana.

— Tolba în care ții săgețile cu care ucizi mistreții și căprioarele.

Și făcea prin aer gestul gratuit de a da la o parte tricoul.

— Nu, șoptea Diana, mi-l rupeți.

Ioanide se mulțumea a netezi cu palma umărul ei extraordinar de neted. Evita stringerile carnale și prefera să-și așeze capul cu urechea în dreptul inimii și s-o strîngă în brațe cu mare forță. Vrajită de a se simți înălțuită cu atîta putere, Diana încerca să răspundă cu ceva formidabilei îmbrățișări, dar, neîndrăznind prea mult, se mărginea să-și alunece obrazul pe acela al lui Ioanide. Cel mai suav chip de a se apropia unul de altul rămînea privirea. Ochii Dianei aveau un ris păgîn în funduri amestecat cu blîndețe, o lucire de femeie cunoscînd toate tainele dragostei și o nevinovăție de copil. Ceea ce o deosebea de toate celelalte femei pe care le cunoscuse Ioanide era faptul că părea o fetiță de doisprezece-treisprezece ani, crescută numai dimensional, fără a pierde nici una din enigmele infantilității feminine. Deci Ioanide și Diana începeau să se privească lung în ochi, apropiindu-și

frunțile și mișcându-și astfel capetele într-o parte și alta, ca să se poată vedea, ziceau, adînc în suflet.

— Mă iubești? întrebă Ioanide odată brusc pe Diana.

Aceasta rămase visătoare, atinse puțin cu gura mîna arhitectului și, zîmbind, clătină din cap în semn că nu.

Ioanide repetă întrebarea și altă dată, cu același efect.

În cele din urmă, Diana făcu o mărturisire ce miră pe Ioanide.

— Vă iubesc foarte de mult!

— Cum asta? M-ai cunoscut cîndva?

— V-am văzut de cîteva ori, am fost chiar la o conferință a dumneavoastră cînd eram în liceu. Și afară de asta, Mini îmi vorbea mereu de dumneavoastră, o așteptam cu nerăbdare să-mi povestească ce faceți și ce spuneți.

— Și cum vorbea Mini despre mine?

— În așa fel încît să vă iubesc.

Ioanide deveni serios și melancolic. Își retrase îndată capul de pe pieptul Dianei, îi dresе rochia, ce i se păru alunecată mult în susul genunchilor, și îi mîngîie o mînă. Apoi începu să-i netezească părul.

— Curios, se confesă el, adesea, cînd te îmbrățișez, am impresia că strîng în brațe pe fata mea, Pica. Sentimentul de tată se reдеșteaptă și mă rușinez de orice alt gînd.

— Și eu mă simt fericită ca atunci cînd mă mîngîia tata. Îl iubeam foarte mult, ca pe dumneavoastră.

Ioanide se adumbri:

— Ce vrei să spui? Va să zică ai pentru mine numai sentimente filiale? Sînt prea bătrîn pentru tine?

Diana coborî glasul și sărutînd delicat un obraz al lui Ioanide zise:

— Nu, vă iubesc ca pe un bărbat foarte puternic, dar unei femei îi place să se simtă ocrotită ca de un părinte. De aceea tinerii nu-mi plac.

— Ca să te iubesc cum trebuie pe tine, spuse ea pentru el arhitectul, trebuie să gonesc din minte pe Pica. Mi-ar fi foarte greu.

— Atunci, și dumneavoastră mă iubiți ca pe o fiică, vă reдеștept o imagine scumpă.

Ioanide se jucă cu o șuviță de păr a Dianei.

— Adevărul este altul. Ești încîntătoare și admirabilă. Ești însă cu mult mai tînără decît mine, ai putea să fii fata mea. Mă întreb dacă în iubirea bărbatului pentru femeie nu trebuie să intre o mică nuanță paternă, o gingășie purificatoare față de ființa slabă.

Și Ioanide, în loc să cuprindă în brațe pe Diana, trecu la altfel de demonstrații de afecțiune. Lua mîna cu degetele lungi și fine ale Dianei și o puneа deget cu deget, apoi ridica palma Dianei și o puneа pe obrazul său, sfîrșind prin a-i săruta podul palmei. Atunci Diana apuca și ea mîna lui Ioanide și o puneа cu palma deschisă pe un obraz, iar după aceea i-o săruta ca unui părinte.

— Diana, zise Ioanide într-o zi, cînd Mihaela îi spusese vag despre nereușita întîii sale căsătorii și despre singurătatea în care se afla într-o familie așa de numeroasă. Aș vrea să fii prietena mea.

— Prietenă, în ce înțeles? se informă foarte calm Diana.

— În înțelesul... cel mai pur al cuvîntului.

Diana închise ochii și se gîndi un timp, apoi răspunse ingenuu și încet, nu fără dezamăgire:

— Desigur!

Ioanide îi strinse mîna și nu depăși limitele suavității.

Ioanide dădu Dianeî misiunea de a înmîna lui Filip niște note muzicale pe care acesta manifestase dorința să le aibă, în fond era curios să afle, prin ochii plini de spirit de observație ai Dianeî, cum se acomoda băiatul cu noul său tutore. Diana nu-l mai găsi pe Filip la Matei Basarab. Casa lui Pîrscoveanu se afla pe o stradă din Tei, locuită de meseriași, cei mai mulți zidari. Nici o locuință nu era o cocioabă, însă toate indispuneau ochiul fin prin aceea că imitau grosolan stilurile clădirilor la care lucrase respectivii proprietari-meșteri. Casa lui Pîrscoveanu era cea mai tolerabilă prin aceea că, fiind mai veche, n-avea nici un stil și era în fundul unei curți destul de mari. La sugestiile prințesei Zoe Basarab, care voia să se izoleze, tîmplarul făcuse un gard înalt de scinduri puse una lîngă alta, acoperind cu totul vederea curții, împodobită cu cîteva ronduri de flori. Pîrscoveanu mai ridicase de hațîrul prințesei și un chioșc, în care aceasta ședea mai toată ziua întinsă pe un *chaise-longue*. Bătrîni abandonase de altfel casa de zid și locuiau într-o magazie bine căptușită, în prelungirea atelierului de tîmplărie. Casa din fund se compunea din două camere și o sală lungă. Într-o cameră locuia bătrîna Zoe Basarab, în cealaltă, Matei cu Florica. Basarabii își mobilase odăile cu oarecare distincție. Bătrîna avea un pat de bronz și un fotoliu și foarte multe icoane și portrete de familie în ulei pe perete, unele de boieri din secolul XVIII. Odaia tinerilor era mai modernă. Tîmplarul întocmise, după indicațiile lui Matei, un pat imens în chip de divan. Cîteva bănci, un harmonium, un mic pat cu rețea pentru copil completau mobilierul. Izbitoare pentru

vizitator erau două mari portrete de lemn în stil bizantin, parcă dezlipite de pe peretele unei biserici, reprezentînd pe Neagoe Basarab și pe Matei Basarab. În sală se vedeau cîteva lăzi vechi și un garderob Biedermeyer foarte scorjit, mare cît o gheretă de confesor catolic. Totul era de o curățenie exemplară, de bună seamă datorită Florichii și mamei sale, care se îngrijeau de gospodărie, căci bătrîna Basarab cîtea neconținut romane franțuzești și se lăsa servită ca pe vremea cînd avea slugi.

Intrînd împreună cu mareșalul Cornescu în odaia lui Matei, din care se auzeau rîsete mari, Filip văzu o scenă inedită pentru el. Imensul divan era plin de persoane în majoritate tinere, bărbați și femei, care ședeau înghesuiți, ca să încapă cît mai mulți. Aproape toți erau îmbrăcați rău sau foarte modest, bărbații erau slabi, cu nasurile ascuțite sau fine, cu fizionomii originale, cu mîinile distinse, tunși sau lățoși, cu anume chîc. În ciuda hainelor ordinare, cîte un inel cu pietre prețioase orna degetele multora. Luați în total, mormanul de oameni făcea impresia unor vagabonzi sau recruți, și numai după examinarea fiecăruia în parte recunoșteai greșeala.

— Domnul mareșal, vivat! strigară toți cînd văzură pe Cornescu.

— Să trăiți, copii, răspunse acesta ovațiilor. Toți bine?

Fără a aștepta vreun răspuns, mareșalul duse pe Filip în fața divanului și începu să-i prezinte pe ciudații proletari.

— Zizica Conachi! arătă el pe o fată îmbrăcată cu o rochie ordinară de stambă, dar al cărei păr cădea pînă la umăr în unde rafaelite, de o factură excesiv artistică.

— Crescătoare de pui de găină ieșiți din clocitoare! Își declină funcția, cu umor, urmașa lui Conachi.

— Ștefănel Dudescu! indică mareșalul pe un tânăr cu șapcă gri, caracterizat printr-o subțirime extraordinară a oaselor și prin tenul violaceu al feței, din cauza slăbiciunii congenitale.

— Vînzător de zarzavat! se prezentă Dudescu, ducînd spre cozorocul șepcii un deget împodobit cu un inel de platină cu un mare smaragd.

— Gicu Bărcănescu, dansator la Operă, *n'est-ce pas, mon vieux?* continuă mareșalul, Lotte Bellio...

— Coristă! zise aceasta cu o voce modulată de soprană.

Și prezentarea continuă astfel pînă la enumerarea tuturor.

Mareșalul îi știa pe toți. În fundul divanului ședea chircit regele Vahtang, cu barba lui forfecată. Erau printre ei sportivi profesionali, instrumentiști, coriști, fiindcă sperau să poată fi astfel admiși în turneele din străinătate. Unul din ei, dansator de jocuri naționale, fusese chiar în Coreea.

— Îți încredințez pe micul meu prieten, se îndreptă în cele din urmă mareșalul Cornescu către Matei-Radu Basarab, care aștepta în picioare cu acordeonul pe umăr.

Matei și Filip se cunoșteau și-și întinseră mîna ca doi oameni serioși, de aceeași vîrstă. Cînd mareșalul plecă, prietenii lui Basarab își reluară ocupația dinainte.

La început petrecură cu bancuri-întrebări: « Un surdo-mut, zise Zizica, cere un foarfece la magazin. Ce face? » « Un semn din două degete », răspunse unu. « Dar un orb? » Mulți ezitau. « Spune: dați-mi

un foarfece! » Bărcănescu puse această enigmă: « Un om e închis într-o odaie întunecoasă cu 250 de ciorapi albi și cu 250 de ciorapi negri. Trebuie să aleagă o pereche. Cîți ciorapi trebuie să ia în mîna ca să aibă o pereche de aceeași culoare? » Dezorientarea fu generală, Bărcănescu zise: « Trei ». Apoi începură toți să cînte perimate șansonete franțuzești, repuse în valoare de posturile de radio din Occident. Basarab executa acompaniamenul la acordeon și toți cei de pe divan cîntau. Acum întoarnă una în care era vorba de podurile Parisului: *Sous les ponts de Paris*. Ștefănel Dudescu, vînzătorul de zarzavaturi, făcea gesturi declamatorii cu mîna dreaptă, în care ținea un număr din *l'Humanité*. Bineînțeles, nici unul nu era comunist, dar toți citeau acest ziar fiindcă era scris în franțuzește. Reuniunea se termină cu cîteva figuri de dans olandez, pe care Gicu Bărcănescu le execută în sunetul acordeonului, bătînd puternic în dușumea cu niște papuci de lemn cu baretă roasă de piele, împrumutați de la bătrîna Pîrscoveanca. Nu se scoase nici un cuvînt despre politică și la plecare se anunțară două cununii iminente, întîia între un Măldărescu, lucrător la un atelier de ochelari de soare, și o Butculească, modelatoare în ipsos, și cealaltă, între un Știrbey, operator de cinematograf, și o Lahovary, laborantă la un institut științific.

În alte zile, cînd venea de la serviciu, Matei-Radu Basarab profesa muzica serioasă la harmonium, ascultat cu gravitate de Filip, care îi întorcea foile partiturii. Purtarea lui era politicoasă, însă de o rezervă calmă, aproape jignitoare. Se temea parcă să nu greșescă spunînd un cuvînt de prisos. Luau masa împreună cu bătrîna doamnă Basarab, însă

Florica lipsea, fie la prînz, fie seara. Cînd era de față, se ridica de la masă ca să aducă felurile de mîncare, operație indeplinită în lipsa ei de bătrîna tîmplăreasă. Bătrînii mîncau în magazia lor. Matei avea față de Florica purtări corecte și îndatoritoare, dar nu discuta prea multe cu ea, nu o invita la colocviu, mulțumindu-se numai s-o asculte, fără s-o întrerupă. Se vedea cit de colo că nu socotea pe Florica aptă a împărtăși gîndurile lui. Bătrîna Basarab era plină de bunătate față de Florica, totuși și ea îi zicea invariabil «fetița mea», traducînd franțuzescul «*ma fille*», bun pentru domesticitate, și evitînd intimitățile. Atenția cea mare a lui Matei-Radu Basarab era pentru micul Neagoe, pe care îl ridica adesea în brațe, purtîndu-l prin odaie. Despre el, Matei și Zoe Basarab făceau observații inteligibile pentru Florica, deoarece erau în franțuzește. Deseori, de altminteri, uitau cu totul de Florica, izolînd-o prin acest dialog într-o limbă străină. Cu Florica, Matei ieșea în oraș, la teatru sau la cinematograful, niciodată cu toate astea nu-și ducea în vizită soția la rudele sale. Nici pe camarazii de atelier nu-i primea, și dacă cumva vreunul venea să-i spună ceva, ieșea singur în fața porții, fără a-l introduce în curte. Matei nu găsea nevrednic de persoana sa să împingă pe stradă căruciorul în care se afla Neagoe, ședea la coadă spre a obține lapte, era docil și evita orice scandal. Toate însușirile lui, afară de vocația muzicală, erau negative. Matei părea a nu avea nici o altă preocupare decît aceea de a-și cîștiga existența și a-și crește tihnit copilul, în mijlocul unei lumi modeste de falși proletari, alcătuită însă numai din descendenți de ilustre familii aristocratice. Indiferența lui față de orice altă persoană era monstruoasă.

Filip, care dormea într-o mică odăiță din magazie, pe un pat bun, cu cearceafuri și perne curate, se simți bine la început. Întîi de toate, mîncă pe îndestulate și avea o libertate deplină. Ieșea pe străzi, cutreiera marginile lacurilor, se scălda chiar fără ca cineva să-i facă vreo observație. Privea uneori la tîmplar cum scotea fișii de talaș, în atelierul lui, și cînta la harmonium. Pe urmă se miră de solitudinea în care trăia. Trăsese nădejdea că Matei avea să-l învețe o meserie, să-l facă muncitor, însă acesta nu-i pomeni niciodată nimic despre asemenea lucru, mulțumindu-se a-l întreba dacă are tot ce-i trebuie și dacă este sănătos. Din convorbirile, de altfel sobre, dintre mamă și fiu, la masă, Filip păru a înțelege că aceștia aveau o stimă foarte redusă pentru celelalte familii aristocratice, pe care le considerau mai mult sau mai puțin recente.

— Brîncovenii actuali, zise odată Zoe Basarab, sînt o ramură falsă, născută prin adopțiune, Bălenii, să nu mai vorbim, Hangerlii...

Văzînd pe Filip, bătrîna se opri. Copilul însă se simți atins.

— Tanti zice, observă el puțin aprins la față, că Hangerlii sînt singura familie domnească adevărată care a mai rămas. Domnitorul de mîine va fi un Hangerliu.

Matei ridică fața prelungă ca a lui Felipe IV și, pentru întîia oară, vorbi cu ceva mai multă pasiune, aprobat cu capul de mamă-sa:

— Hangerlii... Nu există decît o singură familie domnitoare autentică, aceea a Basarabilor. Neagoe al nostru este adevăratul prinț al României.

În seara acelei zile, Filip nu se mai întoarse acasă.

Abdicarea regelui la 6 septembrie 1940 spori interesul aristocrației și al mării burghezii pentru Mișcare. Unii reprobară cruzimile antisemite din motive de umanitate, dar toți fură de acord că numai Germania putea lupta cu succes împotriva comunismului, salvându-i astfel de la pieire. Dacă membrii unor familii aristocratice intrară în guvern și aderară la Mișcare în scopul mai ascuns de a profita de slăbirea monarhiei străine și a se substitui ei, în general toți înconjurau cu cele mai mari elogii pe generalul «conducător», în care vedeau ultima nădejde a regimului de «ordine și ierarhie socială». Membrii Mișcării, chiar dintre cei mai brutali, erau tolerați și adesea lingușiți. Meme, grațioasa soră cu ochi de ametist a lui Antoine Hangerliu, apărură pe Calea Victoriei în cămașă cafenie și cu curelele în diagonală, într-o centurie de fete și studențe înscrise în Mișcare. Gaittany, care o văzuse și-i făcuse semne hiperbolice cu mîna, declara că este delicioasă. Antoine, însă, care nu gusta Mișcarea, confiscă uniforma și o ținu pe Meme cităva vreme sub o strictă supraveghere la Pipera. Se prosterna însă înaintea «conducătorului» și credea că acesta se prefăcea a merge cu Hitler, intenția lui fiind de a se da la timp oportun de partea Angliei și a aliaților ei, cu ajutorul cărora ar fi stăvilit expansiunea comunismului. Evenimentele nu confirmară ipoteza sa.

Gavrilcea deveni un personaj ocult de mîna întâi, fără a ocupa nici un post în guvern. Se șopteau pe socoteala sa lucruri îngrozitoare. El ar fi dat ordinul să fie jefuite și incendiate magazinele evreiești, atacați călătorii în tren, mai ales spre a se încuraja

spiritele la «revoluția centurională totală». De fapt, autoritățile găsiră la sediile Mișcării depozite întregi de mărfuri. În ajun de Anul nou, el ar fi fost acela care ar fi pus la cale prin «echipe ale morții» o noapte a Sfintului Bartolomeu, prin lichidarea «într-o război integrală» a 1001 intelectuali și oameni politici ai trecutului, dușmani ai «ordinii revelate». Dacă masacrul n-avu loc în asemenea proporții, căzu totuși un număr important de victime, printre care una din cele mai mari personalități culturale ale țării. Asasinii, înainte și după săvîrșirea crimelor, jucau în jurul victimelor și cîntau, cu gîndul la căpetenia lor.

Aleluia, aleluia

Apele-i spun numele Lui!

Gavrilcea ar fi fost pretutindeni și nicăieri, totdeauna imposibil de depistat, fiindcă își schimba mereu numărul de la automobil. În general, nu se putea dovedi că luase parte efectiv la asasinate și jafuri și că dăduse porunci în acest sens. Lucra acum în sferă diplomatică și internațională, avînd contacte dese cu anume ambasade și legații. Deși nu fu văzut prezent la nici o operă de vandalism, totuși, îmbogățirea sa subită dădu loc la comentarii. Cumpărase un adevărat palat, în plin centru, pe care îl încărcase cu o inimaginabilă colecție de tablouri, covoare orientale și mobile. Aici, o dată pe săptămînă, dădea recepții fastuoase, la care participau aristocrați, mari industriași, militari, oameni politici, diplomați români și străini. O gardă personală de douăzeci și patru de tineri în uniformă Mișcării era mereu în preajma sa, mai discretă sau de-a dreptul în formație militară, după împrejurări. După izbucnirea conflictului între

conducător și șeful Mișcării centurionale, Gavrilcea trecu de partea generalului, păstrându-și aderenții și tot prestigiul.

În această epocă se petrecu întâmplarea ce dădu motiv de comentarii tuturor saloanelor aristocratice. Într-o zi, Gavrilcea se prezentă împreună cu șase camarazi înaintea lui Antoine Hangerliu la Pipera. Venise cu toată garda sa, însă ceilalți așteptau jos în mașini. Antoine, timid din fire, privi speriat pe tinerii în cămăși cafenii și cu revolve la brâu, în frunte cu furunculosul lor șef, de altfel afară din cale de elegant în limitele costumului paramilitar.

— Cărui fapt datorez, zise el pierit, onoarea vizitei dumneavoastră?

Și le făcu semn să ia loc pe fotolii. Cei șase se așezară solid și cu o insolență reținută, Gavrilcea, totdeauna ponderat, păstră tot timpul modestia sa misterios poruncitoare și, în loc să stea pe un fotoliu, se sui cu un șold pe marginea biroului în mar-cheterie.

— Camarade Hangerliu, spuse el fără urmă de emoție, am venit să vă cer în căsătorie pe sora dumneavoastră Meme.

Antoine făcu ochi mari.

— Dar... încercă el să răspundă ceva, însă vorbele-i muriră pe gură.

— Vă pun în vedere că această cerere a fost studiată atent la comandamentul nostru și are caracterul unei deciziuni politice irevocabile.

— Eu nu sînt decît fratele ei, a hotărî într-o chestiune așa de însemnată...

— Sînteți tutorele ei.

— Care însă nu înțelege să abuzeze de calitatea sa. Sînteți sigur că Meme v-ar accepta drept soț?

— Absolut sigur! răspunse Gavrilcea, care, spre a da o ocupație mîinilor sale, scoase revolverul și-l aruncă acrobatic în sus, prinzîndu-l apoi în aer.

— Îmi veți îngădui, sper, propuse înspăimîntat Antoine, să consult pe soră-mea, să cer avizul familiei. În cercurile noastre o căsătorie urmează anume reguli.

— Voi veni poimîine spre a discuta lucrul în detaliu! constată Gavrilcea.

Și ieșiră toți șase, făcînd, mai mult ironic, salutul roman.

Șerica Băleanu se găsea la Ciupelnița, contemplînd balta pe vreme de iarnă, din sete teatrală de melancolie. Antoine expedie îndată cu mașina o scrisoare printr-un curier:

« Scumpa mea, scria el,

Mi se întîmplă, îndrăznesc a zice ni se întîmplă, ceva cu totul neobișnuit. Azi s-a prezentat la noi vestitul Gavrilcea, cu o gardă întreagă de centurioni, sau cum le zice. Un adevărat asediu! Ce scenă! Rien n'en peut donner l'idée. Mi-a cerut, nici mai mult, nici mai puțin, pe Meme de nevastă. A-t-on jamais vu une pareille insolence! Altădată i-aș fi dar afară, sunînd pur și simplu pe camerier. Azi, lucrurile s-au schimbat mult, n-am încredere nici în oamenii mei, care mi se pare că simpatizează cu Mișcarea. Gavrilcea este un personaj, din nefericire, din cele mai influente, mai tare decît generalul într-o privință. Și totuși, m-am gîndit să fac o plingere șefului statului nostru, să mă apere în contra unei astfel de agresiuni împotriva singelui nostru, a disciplinei interioare a clasei noastre. Aștept urgent avizul tău, deoarece poimîine Gavrilcea

va reveni. Un refuz pe față e imposibil dacă o altă forță mai mare nu pune pe bandit la respect. Căci nu pot să-l numesc altfel. O brută buboasă, de originea cea mai obscură, un individ, după toate aparențele, fără educație, fără scrupule. Tremur pentru biata noastră Meme, căreia n-am îndrăznit a-i spune încă nimic, atât sînt de turburat. Îi voi vorbi astă-seară, voi încerca s-o trimit în străinătate, dacă obțin autorizație și vizele, căci banditul e în stare să dea ordin să i se refuze acordarea pașaportului. M-a enervat și monseniorul Valentin de Băleanu, care mi-a spus, nici mai mult, nici mai puțin: „*Pour sauver ceux qui sont en peine, Dieu élit n'importe qui.*” Adesea clasa noastră a fost apărută de oamenii cei mai de jos. Cine are grația divină e mai presus de orice categorie socială, este cel ales.“ Iată unde duce mania religioasă! Am impresia că Gavrilcea a făgăduit monseniorului să treacă la catolicism, altcum nu-mi explic asemenea idee la un om plin de orgoliul rasei sale princiare. Ce ne vom face? Eu, cumnatul unui asemenea bandit? Se zice că a făcut crime, că a ucis pe fata arhitectului Ioanide. Un adevărat Barbă-Albastră. Are să-ți strice toate mobilele, cînd se așază pe colțul uneia, mobila trosnește. Biroul meu în marcheterie, pe care a stat cu un picior, trebuie reparat. Cum are să iasă în lume biata Meme cu un astfel de mistreț, ce figură va face individul în reuniunile și recepțiile noastre, unde vine floarea aristocrației române și străine, corpul diplomatic, tot ce este mai distins, mai fin? Dacă ar fi un intelectual, un savant ilustru, problema ar putea fi luată în considerare, la urma urmelor, admir meritul, indiferent de naștere. A avea un nume în știință și arte este echivalent cu a moșteni un nume,

cîteodată chiar mai mult. Dar acest Gavrilcea nu este nici Pasteur, nici Marconi, e un șnapan oarecare. Te rog scrie-mi repede cum vezi lucrurile, răspunzîndu-mi prin curier. Ți-aș fi îndatorat dacă poimîine ai fi la Pipera, ca să înfruntăm amîndoi atacul.

Al tău,
Antoine»

La această scrisoare, Șerica răspunse următoarele:

«Scumpul meu Antoine,

Te consilies să examinezi chestiunea cu calm și să încerci a te ridica deasupra prejudecăților superficiale. Tu știi bine cît de mult detest mezalianța și amestecul unei clase rafinate prin ereditate cu oamenii din stradă. Totuși, admit rare excepții și cred că acum ne aflăm în fața unui astfel de caz. Societatea noastră este amenințată de un cataclism, dacă învinge comunismul sîntem pierduți. Oameni ca Gavrilcea nu trebuiesc priviți din punctul de vedere al educației, ci al funcției pe care o îndeplinesc. Cînd un om nou mîntuiește de la pieire o clasă, el este vrednic de a fi primit în ea. În privința aceasta cred că prințul Valentin de Băleanu are dreptate. Și generalul, și Gavrilcea *sont des élus*. Avem nevoie de un om brutal, noi, cei slăbiți prin rafinament, ca să ne apărăm împotriva unei revoluții îngrozitoare. „*Je vois de la beauté dans une brute qui me défend.*”

Cred iarăși că exagerezi mult în privința izolării în care ar trăi Meme dacă s-ar căsători cu un om ca Gavrilcea. Acesta are relații întinse în lumea ambasadelor și legațiilor, fiind o forță incontestabilă

bilă. Nu numai oamenii de știință merită atenție, ci și aceia care izbutesc a ridica gloatele iraționale și a le conduce după placul lor. Peste tot au apărut oameni noi, îndrăzneți, și corpul diplomatic însuși nu mai este acela de altădată, scos dintr-o lume cunoscând exclusiv protocolul. Azi, un diplomat amenință, ia parte la manifestațiile politice din țara în care este acreditat, și știi singur că Gavrilcea a fost și este sprijinit de reprezentanții Germaniei, Italiei și Spaniei, deși eu bănuiesc că lucrează pe o scară mult mai largă. Salonul lui, căci e notoriu că are un salon, e mai frecventat decât al nostru, și monseniorul Valentin de Băleanu însuși merge la recepțiile sale.

De altfel, fiind un puternic al zilei, arată-mi, te rog, *le moyen de s'en défaire. Je crois qu'il faut plutôt l'apprivoiser*. Să faci plângere la general? Ce idee, scumpul meu Antoine! Acesta s-ar simți personal jignit de pretenția noastră de a nu ne coborî pînă la oamenii ieșiți din popor, chiar dacă luptă pentru noi. Rămîne o singură problemă: să știm dacă Meme acceptă căsătoria cu Gavrilcea. A o constrînge mi s-ar părea îngrozitor. Voi fi nevoită să mai rămîn aci cîteva zile, balta este de o dezolație admirabilă.

«Șerica»

După ce Antoine primi a doua vizită a lui Gavrilcea, Meme expedie și ea o scrisoare Șerichii:

«Scumpa mea,

Antoine ți-a scris despre evenimentul cel mare: Gavrilcea m-a cerut în căsătorie. Întîi am fost foarte amuzată și mai ales m-am distrat de capul pe care l-a făcut frate-meu cînd a venit să-mi comunice

vestea. Era sigur că am să leșin. Eu însă i-am răspuns să-l văd întîi, nu pot să mă pronunț de pe acum. E posibil să-mi placă. El m-a întrebat mirat: „Consimți atunci să-l vezi poimîine?“ I-am răspuns: „Nici vorbă. Fac parte din Mișcare, cum pot să izgonesc pe camaradul Gavrilcea? Am să mă gătesc cu cămașa cafenie, pe care te rog să mi-o dai.“ Antoine bănuia că vorbesc în glumă, cum am obiceiul; dacă a văzut că insist, mi-a dat cămașa. Cînd a venit Gavrilcea, cu garda lui, ne-am salutat cu salutul roman, foarte serios, eu fiind în uniformă, ca și el. Aveam chiar și revolver, neîncărcat bineînțeles, pe care am început să-l arunc în sus ca pe o halteră, după cum mi-a spus Antoine, înfricoșat, că a făcut Gavrilcea.

— Ați reflectat la cererea mea? a întrebat Gavrilcea pe Antoine.

Antoine i-a răspuns:

— Soră-mea este complet liberă să-și aleagă soțul care-i place. Întrebați-o pe ea.

— Camaradă Meme, s-a adresat atunci către mine Gavrilcea. Primiți să fiți soția mea?

— Da! am răspuns eu, învîrtind revolverul.

Spun drept că nu venisem cu intenția expresă de a da un astfel de răspuns și am voit să imprim dialogului o nuanță comică, dar omul ăsta, Șerica, are în toată ființa lui, în ochi mai cu seamă, o liniște poruncitoare, care paralizează orice voință.

Cînd am zis da, cei șase însoțitori au făcut din nou salutul roman, în semn de omagiu. Gavrilcea mi-a sărutat mîna, nu mi-a spus nici o vorbă galantă, ci, ridicîndu-se, m-a apucat numai de bărbie ca pe o școlăriță, apoi m-a bătut ușor cu palma pe un obraz, fără nici o jenă față de Antoine, și mi-a zis:

— În cazul acesta, camaradă Meme, te rugăm să ne lași singuri, avem de discutat unele mici probleme.

Am părăsit salonul. Antoine m-a informat pe urmă că Gavrilcea a cerut să i se dea amănunte precise despre zestrea mea, că n-a fost încântat de ea, întrucât constă mai mult în avere imobilă și foarte puțin în numerar, dar că totuși n-a ridicat vreo obiecțiune, ci numai a spus: „Va trebui să-i facem camaradei Meme o zestre vrednică de ea!” „Ce a înțeles anume prin asta n-am putut pricepe: se pare că vrea să mă înzestreze el. *Est-ce drôle?*”

Șerica mea, am senzația că mă ia de nevastă un zmeu, un balaur, mi-e și frică, dar am și o curiozitate plăcută. Viața cu un astfel de om nu poate fi banală, e un monstru, dar nu un om comun. Înțeleg bine de ce femeile nu refuzau pe Barbă-Albastră. Bărbatul fioros e ceea ce ne trebuie: să ne aducă aminte că dragostea și moartea sînt împreunate și că nu iubești cu adevărat dacă n-ai temerea vagă că bărbatul care te cuprinde în brațe poate să te strîngă și de gît. În fine, fie ce-o fi, m-am hotărît să mă mărit cu acest *condottiere*.

O mie de sărutări,
Meme»

Peste o săptămînă, Meme fu în măsură să afle în ce chip înțelegea Gavrilcea să se ocupe de zestrea ei. O decurie de tineri oacheși, voinici, aproape egali la înălțime străbătu cîteva zile cartierele comerciale. Intrau în marile magazine, la bijutieri, la casele de schimb, fără alegere. Ajunși în fața patronului alarmat, cei zece în cămăși cafenii, cu revolve la șold și cu cizme în picioare, se aliniau și făceau solemn salutul roman.

— Camaradul Gavrilcea, zicea unul din ei militărește, se însoară. Nu doriți să contribuiți cu ceva la darul de nuntă pe care bunii români vor să i-l facă?

Atît spuneau decurionii, în termeni politicoși, dar imperativi, ferindu-se de orice amenințare verbală și de orice gest de violență. Sub impresia recentelor devastări, patronii subsciau felurite sume aproape fixate, printr-o tocmeală scurtă, de șeful decuriei, care propunea o sumă, dacă ceea ce se oferea era prea neînsemnat. Nu luau decît bani, și cînd un comerciant pretinse o chitanță, șeful zise:

— Nu e nevoie, ați semnat de subscriere, pentru un dar asta este de ajuns. Nu venim în numele vreunei autorități. Dacă însă nu vreți să faceți un cadou camaradului Gavrilcea, puteți să nu-l faceți.

Și decuria, rigidă, se prefăcu că iese din magazin. Dar negustorul, prudent, dădu banii fără alte condiții. Un singur patron, un oarecare Lehrer, manufacturist, fu mai îndrăzneț:

— Să fie sănătos, observă el cu umor. Și ce mă privește pe mine dacă se însoară?

— Scuzați, răspunse jignit șeful decuriei. Noi am crezut că sînteți un bun român. Orice bun român se bucură de căsătoria unui comandant iubit, care va face România mai frumoasă decît soarele de pe cer. Drept! ordonă el apoi aspru celorlalți nouă decurioni, care se pregătiră să facă o retragere grandioasă și teribilă, bătînd cu cizmele în parchet. Înainte însă cîntară sinistru:

Aleluia, alelui!

Apele-i spun numele Lui!

Manufacturistul se sperie.

— Mă rog, am zis eu că nu dau? Eu am zis să fie sănătos!

Invariabil, după obținerea sumei, decurionii se aliniau perfect, scoteau piepturile în afară și, făcând salutul roman, strigau *in corpore*:

— Vă mulțumim în numele camaradului Gavrilcea.

În câteva zile se strînse în capitală și în provincie o sumă considerabilă, pe care Gavrilcea o converti în valută străină și o transferă la o bancă din Elveția, pe numele logodnicei sale Meme, prevăzînd-o totodată în actul dotal. Nunta se făcu în februarie, în castelul Șerichii de la Pipera, cu un fast extraordinar. Asistară la ea membri ai guvernului, corpul diplomatic, aristocrația — prin ce avea mai reprezentativ, minus Hangerliaoica, *le prince et la princesse Jean Woroniecki, la princesse Alexandrine Cantacuzène, le prince et la princesse Démètre Ghica, la princesse Șerban Ghica, la princesse Alexandre Racovitza, la princesse Vladimir Mavrocordat, la marquise Montagliari, la comtesse Romer, la comtesse de Roma, la princesse Știrbey, Mr. et M-me Dinu Gaittany, le prince Costi Prejbeano, M-me Carcalechi, M-me Caty Aldea Zanoaga de Ciocarlan, M-me Valsamaki-Farfara, le ministre plénipotentiaire, chef du protocole, et M-me Emmi Tilibiliu etc.* Bineînțeles, toți acești prinți și prințese nu veneau pentru Gavrilcea, ci fiindcă, nelipsiți de la reuniunile mondene, nu puteau refuza invitația unei persoane de rangul Șerichii Băleanu și a prințului Antoine.

O idee de felul cum a decurs ceremonia ne putem face din scrisoarea pe care Caty o trimisese mamei sale, Betty Căldărescu, care se afla la Sinaia pentru o scurtă schimbare de aer, după recomandăția medicilor.

« *Mamy chérie,*

Am mers la cununia lui Gavrilcea cu Meme Hangerliu, la prințesa Băleanu. A fost ceva de neînchipuit. O nuntă ca în povești. Șerica este neîntrecută în astfel de ceremonii, are o fantazie, un gust! Imaginează-ți, mămică scumpă, pe tot drumul de la intrare pînă la castel, cam un kilometru, deși sîntem în februarie, a pus grădinarii să scoată flori din seră și le-a presărat de o parte și de alta a aleii, încît credeai că este primăvară. Ce-i drept, este și o vreme splendidă. Pe tot parcursul aleii, pe unde soseau invitații cu mașinile, ședeau tinerii în uniforme cafenii cu făclii aprinse în mînă. În dreptul peronului, cînd coborai din mașină, treceai printr-un fel de gardă de onoare din două lungi șiruri de centurioni, cu miinile ridicate în sus. Nunta a avut loc în pivnițele castelului, care sînt imense, precum știi. Te credeai mai mult într-o catedrală decît într-o pivniță. Erau peste trei sute de invitați.

Îți spun drept că Gavrilcea, așa de plin de bubulițe pe față cum este, mi s-a părut un bărbat frumos. Are, *mamy chérie*, o privire energică și o mișcare liniștită ca de voievod. Dar Meme? Cu cununiile pe părul ei tuns scurt și cu rochia lungă de mireasă era delicioasă. Ea, de obicei așa de ștrengară, părea timidă și se uita la Gavrilcea ca la un stăpîn. Mergea cam adormită de emoție și ușoare cearcăne în jurul ochilor o făceau și mai frumoasă. După cununie s-a servit un supeu splendid, tot jos în hruba cea mare. Eu eram tare bine, aveam o rochie minunată de jersey rose (un rose neînchipuit de frumos). Gaittany mi-a spus: „Doamnă, vă felicit din toată inima, sinteți superbă, semănați cu un trandafir“. Și cu toate astea, știi cît sînt de tristă.

Mi-e cu neputință să uit pe iubitul, pe neprețuitul meu Gigi. Șerica, foarte sollicitată, a spus câteva panseuri, dintre care cel mai aplaudat a fost acesta: *J'aime à jeter des perles n'importe où. L'important c'est d'en avoir.*

Te sărut cu drag,
Caty»

De fapt, Caty nu știa de ce era așa de adormită Meme. Cu un ceas înainte de ora fixată pentru cununie, căutind-o în apartamentul ei, unde adunase câteva prietene tinere, cameristele care veniseră s-o îmbrace o găsiră în cămașă, culcată pe spate pe covor, cu ochii întredeschiși și sticloși. Crezură c-a leșinat. Se îmbătase tun cu gin. Șerica, venind repede, îi aplică comprese de apă rece pe frunte și puse să-i dea cafea neagră. Meme se deșteptă puțin, dar era tot mahmură, și nu se ținea bine pe picioarele ei grațioase de efab. Gavrilcea, încunostințat discret, sosi la fața locului, luă pe Meme de bărbie, o bătu ușor cu o palmă pe obraz și-i zise autoritar și calm: «Să nu mai bei». Meme ridică somnolentă ochii ei de ametist spre Gavrilcea și-i închise blînd, ca și cînd ar fi fost izbită de o lumină puternică. Gavrilcea dădu ordin să se pregătească pentru Meme o baie caldută, apoi o ridică singur în brațe și o purtă pînă în sala de toaletă, necontrazis de nimeni și fără nici o jenă. Aci o lăsă în grija cameristelor, care o dezbrăcară, o vîrîră în apă, o săpuniră bine pe obraz, o vîrîră chiar cu capul în apă, pînă ce Meme se dezmetici. Apoi, readucînd-o în apartamentul ei, după ce coafeza îi lustrui puțin părul și i-l friză ca astrahanul, începură s-o îmbrace. Meme, însă, rămase tot timpul cu o veselie interioară pe care și-o manifesta fluierînd, și cînd, cu

întîrziere, apărură în colosala pivniță alături de Gavrilcea, buzele ei schițau încă un fluierat, pe care cei de față îl interpretară ca un simplu gest de nervozitate.

Seara cununiei nu fusese fără urmări pentru existența Caty-ei. Aceasta apărură tuturor zdrobită de moartea lui Gigi Ciocîrlan și multă vreme duse o viață din cele mai retrase. Regreta sincer pierderea lui Gigi și-și reproșa că din amor propriu nu mersese singură să anunțe numirea la Madrid, fiind îndreptățită că Tilibiliu nu pusese destulă grabă. Caty se purta cu multă gingășie față de Filip, pe care îl vizita aproape zilnic la Pipera, unde acesta se afla în grija doamnei Betty Căldărescu și a nursei aduse din străinătate. De fapt, încerca mai mult milă pentru copil și un fel de entuziasm trecător. Atunci îl copleșea cu tot felul de daruri, pe care Filip n-avea cum să le prețuiască. Pentru Caty, Filip rămînea mental copilul lui Oster și, cum deplîngea moartea lui Gigi, simțea un fel de strîngere de inimă de a supăra duhul mortului cu o imagine a păcatului. De aceea, nu se considera pură decît în apartamentul ei din Calea Victoriei, unde răsfoia adesea un mare album, în care strînsese toate fotografiile cîte le avea cu figura lui Gigi, plîngînd nu rareori singură și fără dramatism. Simțînd nevoia de a avea un confident, Caty luă o cățelușă albă, de rasă pechineză, cu ochii mari bulbucăți, pe care o copleșea de atenții și îngrijiri. Încetul cu încetul, își reluă relațiile mondene, frecventînd saloanele și primind chiar acasă la ea persoane bine alese din societate și din sfera diplomatică, oferind din cînd în cînd, în cerc intim, cîte un *déjeuner*, cîte un *dîner-bridge*. Știa să păstreze un aer de decență și de melancolie. Săvîrși, cu respectul datinilor, parastasele pentru Gigi,

făcînd invitațiile după un studiu meticolos, în vederea publicării unei note la carnetul monden al ziarelor. Ceea ce o neliniștea secret pe Caty era înaintarea în vîrstă, și, deși era încă tinăra, orice zbircitură la ochi, un mic fir alb în păr o înfiorau. Avea obiceiul, devenit manie, de a se așeza goală între oglinzile interioare ale unui șifonier și a se examina astfel îndelung. Nu neglija nimic din ceea ce putea menține fizicul în bună stare, își raționa mîncarea, se coafa des, uza de lanoline și de săpunuri recomandate ca excelente pentru față. În contrast cu aceste melancolii și anxietăți, își administra avutul cu o pricepere uimitoare. Deși nu se priva de nimic și nu era propriu-zis avară, însemna toate cheltuielile într-un carnet-calendar și nu depășea anume limite. Încasa chiriile, cupoanele acțiunilor cu exactitate, vindea unele imobile inutile și cumpăra altele, avea un avocat și se consulta cu un agent de bursă. În safeul închiriat la Banca Națională depunea din timp în timp sume de bani însemnate, în lei și mai ales în valută străină și în aur, precum și bijuterii. În carnetul, în care și nota diurn misterioasa economie, arunca în momente de expansiune sau de jale cugetările sale. Notăm cîteva însemnări din carnet: « *rôti Cuța 10; untură de pește Cuța 285; iaurt, biscuits 20; rouge Hélène Rubinstein 400; pris fotos [sic] 48; taxi 45, taxi 34; déposé safe B. N. 156 perles* ».

Traducînd aceste notații, înțelegem că Cuța, fiind debilă, lua untură de pește și că pentru ea Caty cumpăra friptură, în vreme ce stăpîna, ca să-și mențină silueta, se mulțumea cu iaurt și biscuiți. Fotografiile scoase de la fotograf erau desigur reproduceri după altele mai vechi reprezentînd pe Ciocîrlan. Taxiul notat de două ori destăinuia că

doamna Ciocîrlan mersese la Pipera. De fapt Caty telefona Șerichii, și aceasta îi trimitea mașina în Piața Victoriei, unde Caty venea cu un taxi, procedînd la fel și la întoarcere. Motivul acestei procedări este că nu voia să se vadă staționînd în fața casei sale un automobil particular așa de superb ca acela al lui Antoine Hangerliu, nici să fie văzută cu el prin oraș, ceea ce ar fi dat naștere zvonului că duce o existență de lux indecent după tragedia lui Ciocîrlan. Perlele, pe care, precum este lesne de înțeles, le cumpărase ca să vîre banii în ceva, nu erau ostentative. De altfel, nu le purta, și le depusese la Banca Națională. Continuăm notațiile:

« *Mon coeur déborde d'amertume et il y a des jours où je hais l'humanité; dans ces moments la mort me semblerait la suprême délivrance, mais hélas, le courage me manque! Et pourtant l'idée d'aller rejoindre mon bien-aimé devrait me le donner. Dorénavant je cacherais tout ce que je sens, tout ce que j'éprouve au plus profond de moi-même! Mon âme est triste jusqu'à la mort.* »

Coiffeur décoloration et mise-en-plis 270; pour-boire Creața 25; brosse à ongles 53; Cuța son manger 14; acheté bague brillants et platine 22.000; deux măturiici 45. »

Tristețea, precum se vede, nu împiedica pe Caty să meargă la coafor, să-și cumpere un inel cu briliante și să țină strict socotelile, însemnînd alături de prețul considerabil al inelului pe acela mărunț a două măturiici. Mai departe:

« *Perdu la chère Cuța, très gros chagrin, décidément je ne dois plus m'attacher à rien, ni à personne, car je souffre trop et je n'ai plus la force de souffrir!* »

Mandy (annonces Cuța) 100; souliers Filip daim noir trotteur 1500; réparation chaise Biedermeyer 80. »

Caty pierdu deci într-o zi pe Cuța, dădu anunțuri la ziar printr-o agentură, însă cu toată durerea își cumpără pantofi și trimise la reparat un scaun.

« Taxi, hingheri 110; *pourboire* 70; *Margareta son mois payé jusqu'au 6 mars* 300; *aujourd'hui déposé à la B. N.* 750.000 lei. »

Bănuind că Cuța fusese luată de hingheri, Caty chemă un taxi și merse pînă acolo. N-o găsi. În aceeași zi depusese o mare sumă la Banca Națională. Pe Cuța i-o aduse cineva peste cîteva zile, dovadă notația: « *Joie immense, retrouvé Cuța* ». Tot în aceeași zi însemna primirea unei moșteniri din partea unei surori a mamei sale: « *Heureuse journée: reçu deux beaux bijoux de pauvre tante Amélie et reçu également 1.200.000 legs de sa part* ».

Altă pagină:

« *Fleurs* 250. *Aujourd'hui mon pispic adoré aurait dû accomplir 43 ans! été au cimetière, mon coeur est lourd, j'ai tant de peine, tant de peine!* »

Notațiile în alt loc « parastas Gigi, Piinea Zilnică » arată că văduva lui Ciocîrlan făcea pomană săracilor prin Piinea Zilnică.

Însemnarea de pe o pagină următoare indică o schimbare de climat moral: « *Permanente* 340; *coiffeur* 120; *manicure* 100; *déjeuner Șerica. Passé une délicieuse journée chez moi, charmant déjeuner plein d'entrain; Antoine, Șerica, Meme, Leon Cornescu, Madame Valsamaki-Farfara. Ensuite sont arrivés Costi Prejbeanu, Dinu Gaittany. Avons dansé, ri, fait un tas de folies, journée pendant laquelle j'ai pour un instant oublié ma souffrance.* »

Natural, dansul a fost improvizat și de fantezie. Mareșalul Cornescu și madam Farfara au jucat, de pildă, menuet, Gaittany a valsat puțin cu Meme, care fluiera din gură *Dunărea albastră*.

La nunta de la Pipera asistă și maiorul de cavalerie Remus Gavrilcea, vărul mirelui. În afară de o anume indolență în gesturi, nimic comun nu se putea găsi între cei doi veri. Maiorul era înalt, planturos, voinic și osos, trecut de patruzeci de ani. Cizmele îi depășeau genunchii, pantalonii i se lipeau de pulpe, tunica lungă adera pe șolduri, acuzîndu-i formele. Fața îi era prelungă, dar masivă, ochii verzui sclipeau languroși, nasul puțin coroiat conferea oarecare distincție unei fețe banale. Pe cît Gavrilcea era din rasa stăpînilor în toată ființa sa, pe atît de docil și lipsit de personalitate părea maiorul, în ciuda staturii sale grandioase. Era ofițerul care nu contrazice pe superiorii săi ca să nu-și compromită avansarea, care, obișnuit să execute ordinele, nu avea nici o părere proprie despre nimic. De la întîile cuvinte schimbate, un intelectual își dădea seama de incultura maiorului, care nu ieșea din generalități și locuri comune. Cu toate acestea, lumea zicea văzîndu-l: « Frumos ofițer! » Iar femeile, îndeosebi cele mature, îl găseau « o frumusețe de bărbat ». I se dăduse la cazarmă și în saloane porecla « tigrul de Bengal », nu se știe pentru ce motive, dar unele femei ziceau văzîndu-l: « Parcă e un indian! » făcînd deci o relație între hindușii masivi din filmele engleze și germane și înfățișarea maiorului. Succesul maiorului nu se datora, prin urmare, lui Gavrilcea. Stătuse rezervat și negase orice legături cu vărul său atît timp cît Mișcarea fusese în dizgrație, acum însă, cînd Gavrilcea devenise tare, nu mai ascundea rudenia, arătîndu-se nu mai puțin devotat generalului conducător. Nu se putea tăgădui că pătrunderea prin saloanele de primul ordin se datora lui Gavrilcea, o dată lansat, însă, se menținea prin importanța pe care

clasele de sus o acordau armatei, ca fiind singură în măsură a apăra «ordinea și ierarhia». Lumea bună nu-l ironiza, și de altfel maiorul avea formulele lui ingenue, prin care părea foarte original.

— Eu, mărturisea el când se vorbea despre literatură, spun sincer că nu citesc cărți și n-am velleitatea de a scrie sau a le judeca. Sînt un simplu militar care îmi iubesc calul și misiunea. Dați-mi prilejul să confirm tradiția armatei: spiritul de sacrificiu, de solidaritate, cavalerismul, demnitatea. Atunci nu mă dau înapoi. Un om care înfruntă moartea nu trebuie neapărat să compună cărți, scrisul e de competența domnilor scriitori, dotați cu taleat.

Șerica, atît de intelectualizată și plină de spirit critic, nu contrazise pe maior, ba chiar făcu un «panseu» foarte gustat:

— *Un héros n'est pas nécessairement homme du monde; il serait trop grand pour un salon. Son monde est l'humanité entière.*

— Domnule, aforismele prințesei sînt excelente, zise Gaïttany către Prejbeanu, nu?

— Când nu sînt de ea! șopti răutăcios regele Vahtang.

— Ești nedrept! se mîhni Gaïttany, pe jumătate zdruncinat în admirația lui.

În timpul supeului, maiorul stătu lingă Caty și făcu cunoștință cu ea, oferindu-i din proprie inițiativă din mîncările reci care erau mai la distanță. Supeul avea caracterul unui bufet, toată lumea ședea în picioare, însă la un loc fix, iar serviciul se făcea după o anume ordine, unele feluri fiind expuse pe masă, altele, între care un bulion cald și vinurile, fiind servite de zeci de feciori în fracuri cu galoane și pantaloni scurți de nanchin, spre

a nu se confunda cu musafirii. Fusesse fantezia, foarte costisitoare, a Șerichii.

— Sînteți căsătorit, domnule maior? întrebă Caty pe tigrul de Bengal.

— Nu, scumpă doamnă, răspunse maiorul, trăiesc singur cuc.

— Și vă simțiți bine?

— Nu pot să zic că da. Am visat și eu să am un cămin, o soție dulce, însă nu m-am învrednicit. Știți, noi sîntem cam ambulanți. Azi ești într-o garnizoană, mâine într-alta, nu prindem mușchi într-un loc. Așa că am rămas cu un unic prieten, calul meu Vifor.

— Iubiți cai, domnule maior? Ah, eu îi iubesc așa de mult! Am avut unul, Șoim, pe care îl plîng și acum, ca pe un om. El și răposatul meu soț au fost tot ce am avut mai scump în viață.

— Sînteți văduvă?

— Sînt soția fostului ministru plenipotențiar Ciocîrlan.

Remus Gavrilcea bătu tocurile cizmelor în semn de prezentare și sărută mîna Caty-ei.

— Maior Remus Gavrilcea!

— Tigrul de Bengal, completă Caty, ah, am auzit de dumneavoastră.

Cei doi vorbiră despre cai. Maiorul dezvăluî însușirile lui Vifor, Caty făcu biografia lui Șoim. Remus Gavrilcea își îngădui a invita pe Caty la o cavalcadă, aceasta consimți în principiu și dădu maiorului numărul său de telefon. Ar fi urmat să se întîlnească într-o zi frumoasă la Pipera, unde Caty și-ar fi procurat un cal de la Șerica. După aceea conversația trecu asupra posibilității intrării României în război.

— Credeți c-o să avem război, domnule maior? 53

— Este război peste tot, țările mici nu pot sta neutre.

— Deci, după dumneavoastră, vom participa la război. Ah, ce nenorocire!

— Dacă nu intrăm, nenorocirea va fi și mai mare, doamna mea, vom fi prada comunismului. Numai alături de o mare putere ca Germania avem o șanșă de a scăpa de această calamitate.

— Așa spun cei mai mulți.

— Eu, în definitiv, mărturisii maiorul, n-am nimic, nici moșie, nici blocuri, pentru mine este indiferent cine-mi plătește solda. Mie, ca militar, mi-e teamă de indisciplină, de dezordine.

— Dumneavoastră, bărbatii, aveți o carieră, vă înțeleg, eu ca femeie însă din ce să trăiesc dacă pierd veniturile proprietaților? Să muncesc în fabrică? E înspăimântător!

— Nici nu vă gândiți la asta, doamnă! O femeie bine ca dumneavoastră trebuie să-și păstreze mâinile fine și unghiile lustruite. Vă vom apăra cu piepturile noastre.

Și maiorul își bătu cu palma, peste tunică, pieptul uriaș.

În partea opusă, Meme, îmblinzită ca prin farmec, ciugulea alături de Gavrilcea, de ici, de colo, cite un *foursec*, cite un bob de strugure dulce de stafide, bine conservat. Când se turna șampanie se uita cu coada ochiului la mire, să vadă ce face. Acesta își înmuia numai buzele și lăsa cupa jos. Meme, cu toată dorința de a bea șampania pînă în fundul paharului, îl imita. Mai tîrziu, se aduse băuturi mai tari, chiar *cocktail* și gin, Șerica înțelegînd așa-zisul supeu sub semnul celei mai depline libertăți, căci zicea ea: oamenii bine născuți, chiar liberi, își pun singuri limite. De cîteva ori, Meme,

cu ochii brusc sclipitori, fu tentată să ridice la gură cupa mică și groasă cu gin. Gavrilcea o privi însă moale în ochi și ea se stăpîni. Era un lucru surprinzător, care fu remarcat, a vedea pe Gavrilcea, omul fără nici un trecut, cu cită liniște, cu cită dezinvoltură se mișca și se servea. Conștiința puterii, atestată prin numărul mare de centurioni în cămăși cafenii, în sală, îi dădea sentimentul superiorității. Invitații asistară la o mică scenă decisivă. Baronul von Killinger, ministrul Germaniei, de curînd sosit în țară, se afla în uniformă, lîngă el, cu mustața sa tunsă mărunț, după modelul celei a lui Hitler, și cu un smoc rebel de păr ce i se ridica mereu pe frunte, deoarece cosmeticul nu putuse fixa părul cam rărit. Gavrilcea îi adresă confidențial și familiar cîteva cuvinte, la care acela răspunse zîbind și dînd cu putere din cap: *Jawohl!* Atunci se constată că Gavrilcea știa nemțește. Când mirele vîri, ca printr-un capriciu, în gură o felioară de ananas, o măslină și o șuviță de jambon în aspic, cei mai mulți se grăbiră să-l imite, ratificînd gustul său inedit.

Șerica, într-acestea, făcea considerații asupra frumuseții, luînd ca puncte de plecare laudele aduse de invitați grației tinerei mirese.

— Este cu totul explicabil, zise prințesa Băleanu, mamă-sa era o femeie foarte inteligentă, care în tot timpul sarcinii nu citea și nu privea nimic odios. Imaginația joacă un rol preponderant în concepție. De aceea, dacă aș scrie un breviar pentru tinerele mame, unul din preceptele esențiale ar fi: « *Quand on est enceinte, il faut contempler des statues grecques* ».

— În cazul acesta, șopti regele Vahtang către Gaittany, Meme nu trebuie să vadă de loc la față pe Gavrilcea.

— Ha, ha, ha! hohoti Gaittany, spre a nu se angaja cu nici o părere.

Monseniorul Valentin de Băleanu fu însă de altă opinie. El afirmă că frumusețea fizică este o manifestare sensibilă a frumuseții morale și un har divin.

— *C'est Dieu qui nous la concède, comme un effet de sa bonté.*

Hruba în care avea loc supeul era o lungă catacombă în zidărie roșie și lustruită, cu bolți în ogivă din loc în loc. Ecoul era așa de puternic, încât distingeai câteodată net cuvintele unui invitat din capătul mesei. Trei mari cercuri de bronz atârinate de bolți și semănate cu lămpi electrice în chip de lumînări reverberau vasta pivniță. Însă de la capetele meselor, căci erau două șiruri, câte unul de fiecare perete, și pînă la ușă, rămăsese un lung spațiu gol, în care se mișcau sumedenia de lachei și de centurioni. Acest spațiu era luminat de douăsprezece enorme false facke cu becuri mari de forma flăcării și care erau așezate înclinat, câte șase de fiecă perete. La un moment dat, mareșalul Leon Cornescu strigă către Remus Gavrilcea:

— Maiorule, nu găsești că ar fi potrivit să spargem câteva cupe de șampanie în onoarea mirilor?

Remus Gavrilcea avea reputația unui ochitor de forță, și la concursurile de tir, în țară și străinătate, reputerase succese răsunătoare. Trăgea cu pistolul și din fuga calului. La bilciuri făcea senzație în barăcile cu surprize mecanice consecutive lovirii unei ținte de metal. Maiorul le nimeria pe toate la rînd și apoi trecea la « mireasă ». Aceasta era o păpușă în mărime naturală, îmbrăcată ca o mireasă și care, la izbirea țintei, începea să danseze pe o muzică de pianolă și să vină, învîrtindu-se pe un

ax, înspre spectatori. Toți cei care ședeau în spațiul luminat de făclii se traseră înapoi, de-a lungul pereților, iar doi lachei aduseră o masă suplă și lunguiată, pe care așezară în rînd șase cupe de șampanie. Un fecior în uniformă desfăcu o sticlă de șampanie și umplu repede cupele. Remus Gavrilcea, așezat la distanță, cu un revolver în mînă, pe care i-l întinsese un centurion, după o scurtă estimățiune a situației, ochi pe rînd cupele, care zburară în aer cu spume albe. Aplauze răsplătiră această izbîndă. Feciorii puseseră douăsprezece cupe, lăsînd o mică distanță între două grupuri de câte șase. Maiorul căpătă două revolve, pe care le cîntări puțin în mînă. Doi lachei cu câte o sticlă de șampanie umplură cupele. Atunci Remus Gavrilcea ochi întîi cele două cupe de la mijloc, întinzînd amîndouă mîinile, apoi, lărgind arcu brațelor către cupele din margine, lovi din plin cu șase lovituri duble câte două cupe deodată.

— Bravo! strigă comesenii.

Se vede că totul fusese pregătit dinainte, dar fără știrea lui Antoine, care, vădit rușinat, scruta fețele diplomaților, spre a le ghici gîndurile. Aceștia păreau însă foarte bine dispuși și sincer admirativi. Supeul era pe sfîrșite, și mareșalul Cornescu, adresîndu-se iar către Remus Gavrilcea, zise:

— Maiorule, ce-ar fi dacă ai stinge luminile drept încheiere?

Cineva umblă încet la comutatoare, și becurile de la cele trei candelabre se întunecară, nerămînînd aprinse decît cele douăsprezece făclii murale. Maiorul luă de la centurion alte două revolve încărcate și, întinzînd mîinile de la distanță în două direcții, extermină alternativ bec după bec, pînă ce hruba rămase într-o întunecime totală. Rîsete,

bolboroseală de glasuri dominară câteva clipe obscuritatea. Apoi ușile de la intrare se deschisera și intrară două șiruri lungi de centurioni cu facle adevărate în mână. Hrubă se umplu de jocuri violente de umbre și lumini și, după ce aplaudară îndelung, musafirii începură să se îndrepte spre ieșire.

— Oh, *ce qu'il m'a fait peur!* Asta a fost nuntă de bandiți, nu de aristocrați! șopti prințesa Zoe Basarab ironic la urechea doamnei Carcalechi.

Peste vreo zece zile Remus Gavrilcea se prezentă călare la vila Căldăreștilor de la Pipera. Generalul Florin Căldărescu îl cunoștea și-i ieși înainte, mângâindu-i calul pe gât.

— E un animal superb! își dădu el părerea.

— Și un camarad! completă maiorul.

Caty ieși cu costumul său de amazoană, prevăzută pe sub sacou cu un pullover gros. Când fu să se urce pe cal, Remus Gavrilcea o prinse pur și simplu de mijloc și cu o ușurință uimitoare o ridică pînă la înălțimea șei. Un fior de mult nemai-încercat trecu prin trupul Caty-ei, simțindu-se în mâinile puternice ale acestui uriaș. Maiorul nu se angajă la nici o conversație pretențioasă cu Caty, nici nu era de altfel în măsura sa. Instinctul și experiența lui în materie feminină îi spuneau că, sub aspectul de femeie de lume, se ascundea o voluptuoasă și o setoasă de senzații tari. O astfel de femeie n-are spirit critic, nu merită să cheltuiești cu ea prea mult spirit, trebuie s-o ții într-o excitație continuă. Și maiorul dădu pînteni lui Vifor. Călăriri astfel din ce în ce mai furtunos și maiorul dădea comenzi Caty-ei, o consilia, îmboldea pașii lui Vifor, sau îi încetinea, după caz, spre a îngădui Caty-ei să se pună de acord cu el.

— Sînteți un minunat profesor! zise Caty, păcat că eu am pierdut obișnuința.

— Nu călăriți rău, aveți mîna energică, genunchii flexibili și foarte mult avînt. Avîntul e totul, animalul simte și se lasă condus.

— Alături de dumneavoastră, aș zbura ca vîntul!

— Ar fi o fericire pentru mine să pot călări cît mai des împreună cu o amazoană așa de frumoasă și plină de foc.

— Am fost focoasă, domnule maior, acum mă simt singură, fără nici un sprijin în viață.

— Ca și mine, răspunse maiorul, ce n-aș da eu să fiu iubit de o femeie ca dumneavoastră!

— Îmi închipui că foarte multe femei vă adoră. Trebuie să aveți multe succese.

— E un fel de a spune. La vîrsta mea visez o altfel de dragoste, mai statornică, mai potolită.

— Cît de mult vă înțeleg! suspină Caty.

Cînd sosiră iarăși în fața peronului vilei, tigrul de Bengal, stînd călare pe Vifor, o apucă cu o mîna de mijloc pe Caty, o scoase din șa și o lăsă jos ca pe un copil.

— Știu că sînteți puternic, domnule maior! observă îmbătată Caty, cu dumneavoastră o femeie înfruntă orice primejdie.

Într-o zi, madam Valsamaki-Farfara vizită, ca din întîmplare, pe Caty.

— Trecui pe aci și te zării la geam! Nu te-am mai văzut de mult; zic, ia să mă urc pentru un minut.

— Se face sau nu război? întrebă Caty, mereu preocupată de această problemă din cauza plasmamentului averii sale. Dumneata vezi zilnic lume bine informată!

— Locotenent-colonelul Remus Gavrilcea spune că în două luni cel mult intrăm în război.

— Cum locotenent-colonel? Nu e maior?

— I-a ieșit de curînd decretul. Dacă se începe campania, îl avansează repede colonel și general, e un ofițer foarte bine văzut. Și, afară de asta, rudă cu Gavrilcea...

Caty căzu puțin pe gînduri.

— Ascultă, urmă madam Farfara, am să-ți fac o indiscreție: colonelul e îndrăgostit de dumneata, dacă ar ști că-l agreezi, te-ar cere în căsătorie.

Caty scrută pe conlocutoare. Știa că madam Valsamaki face pe peșitoarea și nu se îndoi că vorbise înainte cu el și venise să tatoneze terenul.

— Mă doare sufletul, zise ea, la ideea că aș fi infidelă față de memoria bietului meu Gigi.

— Nimeni nu-ți spune să uiți pe Ciocîrlan, viața însă are legile ei, cît ai să stai așa, singură? Ești în floarea tinereții. Mai tîrziu...

— Am pe Filip, cine mă ia cu un copil?

— Colonelul știe, o să-l iubească.

— Îmi va fi greu să mă hotărăsc. Dar, în fine, pînă acum nu mi-a spus nimic, deci chestiunea nu se pune.

— N-a îndrăznit. Are să vină el, n-ai grijă. E un bărbat cum rar s-a văzut, știu femei care s-ar da în vînt pentru el. Se spune că e dotat cu o vigoare extraordinară, că este, mă-nțelegi, uriaș în toate.

Remus Gavrilcea se prezintă, într-adevăr, cu cîteva garoafe de seră, vorbe puțin despre evenimentele politice, apoi foarte liniștit făcu declarația:

— Dacă mi-aș permite să vă cer în căsătorie, ce-ați zice?

— În nici un caz n-aș spune nu fără o lungă meditație.

Remus Gavrilcea socoti drept capitulare aceste cuvinte, se ridică, merse la Caty, o strînse formidabil cu brațele lui mari și, sărutînd-o apăsător, îi zise:

— Îmi placi, ești femeia care-mi convine.

Constatînd că doamna Ciocîrlan se abandonează, merse mai departe cu repeziciune și metodă și, depunînd-o pe un divan, o supuse unei lungi și monstruoase stăpîniri. Amețită de senzații nemai-cunoscute pînă atunci, Caty șopti într-un tîrziu: «Bestia mea scumpă! sultanul meu!»

În curînd toate saloanele afluă despre iminenta căsătorie dintre Remus Gavrilcea și Caty.

În carnetul-calendar al acestora se găsesc la acea dată următoarele rînduri:

«Gigi adorat, nu îndrăznesc să-ți mai privesc fotografiile, de teamă să nu văd muștrări în ochii tăi. Mă vei ierta tu oare?»

Iar mai jos:

«Cumpărat încă o sută de perle. Transformat leii în dolari.»

La o lună după căsătoria cu Meme, Gavrilcea făcu prințului Antoine o notificare extraordinară:

— Am îndeplinit toate formalitățile, zise, spre a-mi schimba numele în acela de Gavrilcea-Hangerliu. Sper că nu veți face nici o opoziție. Prințesa Hangerliu nu se va împotrivi.

Antoine căscă ochii mari.

— Care sînt titlurile duminale pentru a aspira la acest nume, îndrăznesc a spune, ilustru?

— Nu mă interesează ilustritatea lui, răspunse el ca de obicei nepăsător, e un nume ca oricare altul. Important este că Meme își poate păstra

astfel numele ei de familie, putînd fi cu ușurință identificată, de pildă, în cercurile din străinătate.

Prințul lăsă capul în jos dezolat, știind bine că nu era nici un mijloc de a se împotrivi teribilului său cumnat.

Hangerlioica, deși detesta pe Gavrilcea din cauză că abandonase pe Max Hangerliu, rîse cu toate astea de întîmplare.

— Are haz, Antoine! Tat-su Capgros, mă-sa Zănoagă, iar el e Hangerliu, deși numai noi sintem autentici. Nu vād de ce Gavrilcea n-ar deveni și el print?

XVII

În aripa destinată muzeului din noul Palat al culturii, într-o sală neorînduită încă, de-a lungul pereților căreia se aflau rezemate jos tablouri întoarse cu spatele, ședeau, în lipsă de scaune, pe autentice jilțuri domnești, la o masă lungă și grea în stil Renaștere din Ardeal, Dragavei, Mini, Leu și Cornel. Ca să poată consulta niște albume mari întinse pe masă, aceștia trăsese jilțurile cu spetează uriașă în rînd de o parte a mesei și cu fața spre ușă, compunînd un decor fabulos.

— Ei, tovarășă Mini, invită Dragavei, eu zic să pornești.

Mini deschise un caiet, din care începu să citească, părăsindu-l din cînd în cînd, spre a vorbi liber.

— Ceea ce caracterizează opera lui Rembrandt față de aceea a predecesorilor și contemporanilor săi olandezi și flamanzi este extraordinara profunditate a viziunii sale. Deși excelenți și uneori ex-

cepționali artiști, maeștrii olandezi cultivau un fel de naturalism, copiind minușios viața din jurul lor, uneori trivială și fără o înaltă semnificație. Procedul baroc de a scoate efecte de clarobscur, expunînd corpurile unei surse violente de lumină, era dus pînă la artificiu. La Rembrandt aceeași tehnică primește un conținut nou. Spațiul devine adînc și tenebros, figurile răzbat cu greu pînă la noi prin grosimea lui. În vreme ce pînzele lui Tizian pierd reproduse în negru, ale lui Rembrandt cîștigă.

Aci Mini se întrerupse, trase două albume cu reproduceri de picturi rembrandtiene, unul în chromo, altul în negru. Cei trei le contemplară îndelung, Leu, îndeosebi, foarte avid. Dragavei și Leu făcură felurite comentarii, Cornel rămase tăcut, ca de obicei în fața soției sale. Mini continuă:

— Portretele și mai ales autoportretele lui Rembrandt, cel din 1629, cel din Palazzo Pitti, acela de la Luvru din 1634, acela în costum de ofițer, portretul mamei sale cu marama întunecată, ca o noapte, ce o înfășoară, al orientalului de la Ermitaj sînt, deși în ținută placidă, absorbite de gînduri ori preocupări adînci, impenetrabile, iar ochii tuturor par de departe, indiferent culoarea, bucăți de cărbune. Simți că acești oameni, uneori cu costume fantastice, au o concepție despre viață, fie retrogradă, înfiptă în suflet și de nezdruncinat, fie proiectată undeva în viitor.

Mini desfășură iarăși albumele, asupra cărora se îndoiră cu toții, ridicîndu-se puțin de pe jețurile voievodale.

— Ăsta-i adevăratul realism! bătu cu palma în masă, emoționat, Dragavei.

Mini citi mai departe:

— Tipică pentru orientarea observației de detaliu în jurul unei idei este *Lecția de anatomie a profesorului Tulp*. Pictorii primeau comenzi de portrete în grupuri, pentru care fiecare figurant plătea o parte egală. De aci grija de a face să pozeze fiecă figură, evidentă și în tabloul lui Rembrandt. Acesta orientează însă figurile spre mîna doctorului, care scoate cu cleștele intestinele. Fețele exprimă toate nuanțele curiozității: uimirea, absorbirea, atenția silitoare, reflecția.

— Sînt oameni ca cercetători ai naturii! zise Dragavei scrutînd reproducerea.

În acest moment intrară Gaittany și Ioanide, cel dintîi conducînd pe cel din urmă, mai mult din curiozitate.

— Ce faceți aici? întrebă Ioanide.

— Învățăm! răspunse foarte serios Dragavei.

Noii-sosiți se așezară pe un sarcofag roman din Dacia, pus lîngă un perete. Mini continuă lectura cam intimidată. Cei trei aveau înaintea lor caiete și făceau însemnări ca școlarii, Leu mai abundent și mai înverșunat decît ceilalți.

— *Rondul de noapte* e o comandă făcută de compania căpitanului Cocq. În loc să-i înșire la masă, cum procedau alții, Rembrandt își închipuie că a venit ordinul de a merge în întîmpinarea dușmanului și distribuie figurile pe această temă dramatică, introducînd o mișcare neobișnuită. Drapelul filfite, sulile se ridică, toba se saltă, unul își examinează de-aproape archebuza, nici unul nu are mișcarea și expresia celui alt. Și din fund vine un fel de noapte, întunecînd totul.

— De ce, tovarășă Mini, ceru lămuriri neastîmpăratul Leu, îi spune *Rondul de noapte*?

— Fiindcă s-a-nnegrit de fum, din neglijență.

Gaittany își puse o mîna pîlnie la gură și șopti în urechea lui Ioanide:

— Domnule, e admirabil, sînt niște oameni eminenți. Nu?

— Această capodoperă, urmă Mini, nemulțumi pe figuranți, care se vedeau neglijanți, și făcu o rea impresie asupra publicului obtuz. Reputația lui Rembrandt scăzu. Muri în curînd de tuberculoză Saskia, soția pictorului. Acesta se înglodă în datorii, fu silit peste cîțiva ani să-și vîndă casa și bogata colecțiune de picturi, sculpturi și stofe prețioase. Trăi strîmtorat și muri în cea mai neagră mizerie, negăsindu-se la moartea lui decît cîteva rufe murdare.

— Toți marii creatori sînt năpăstuiți de contemporani, strigă Leu în focul indignării.

— În societatea împărțită pe clase! corijă deodată calm și apăsător Cornel.

Mini citi:

— După insuccesul cu *Rondul de noapte* multe din portretele rembrandtiene exprimă oboseala, amărăciunea. Fratele său Adrian apare îmbătrînit și mistuit de griji, soldatul cu coif de aur e întunecat de o supărare adîncă, cadavrul din *Lecția de anatomie a profesorului Deyman* privește trist, ca și cînd ar fi viu, spre gaura neagră din toracele său, spîntecat, Rembrandt însuși întoarce spre noi o figură aiurită, nerasă, cu ochi obosiți, ori un bust încovoiat de o bătrînețe prematură. Neavînd modele, pictează orice, un bou jupuit la măcelărie...

— Eu zic, tovarășă Mini, fu de părere adjunctul, să ne oprim azi aci, ca să nu ne aștepte tovarășul arhitect.

— Și Dragavei, iar după el ceilalți trei se sculară de pe tronurile domnești.

— Cine a spus, vorbe atunci Ioanide, că societatea socialistă nu poate oferi subiecte unui adevărat artist? Când va apărea un Rembrandt, vom avea o *Lecție* mai originală decât aceea a doctorului Tulp.

Gaittany răspîndi știrea că «Dragavei renunță treptat la condiția proletară». El, care se adapta din instinct oricărei situații oricît de inedite, se înșela asupra firii adjunctului și nu cunoștea pe oameni.

— Domnule, zicea el despre Dragavei, e un bărbat plin de bun-simț și un mo-de-rat. Mă înțelege foarte bine cu el.

Nu de aceeași părere era și Dragavei. Odată, fiind de față Marioara, Leu și Cornel, le vorbea astfel:

— L-am găsit pe Gaittany director al fundației Boldescu-Kapri. E cult, priceput, cunoscut în lumea internațională a artelor. Nu era un motiv să credem de la început, categoric, că nu se va atașa de noi.

— Atunci e bun, zise Leu.

— În măsura în care ne e de folos e bun. Luăm oamenii cum sînt. Totuși, cu «tovarăși» ca el nu construim socialismul niciodată.

— Pentru ce? se miră Leu.

— Execută orbește și formal ordinele, dar nu crede în sinea lui în socialism și în societatea fără clase. Face așa ca să plutească și să cîștige timp, cum fac toți cei din tagma lui. Din fericire, sumedenie de intelectuali vechi s-au devotat cauzei noastre. Academicienii Șaramet și Cuculeț studiază profilaxia și tratarea pe cale internă și chirurgicală a bolilor proprii muncii în mine și în fabrici, conduc și organizează clinicile noi. Ce au făcut

Iulian Cojan și Mihai Arhir la lucrările pentru baraj se știe și nu se știe. Adevărați eroi ai muncii. Aud că vor fi decorați. În materie de cercetări chimice cu aplicații la industria noastră socialistă avem pe profesorul Vasile Dodan, în agronomie pe academicianul Petre Mannheim, în fizică pe Valentin Derussi. La montarea noilor uzine de industrie grea stă în frunte Pavel Arvunescu. Suflă în suflă, așa cum îl vezi, cu toate păcatele lui moștenite, face eforturi oneste. În formarea cadrelor noi e neîntrecut.

— Crezi că tovarășul Gaittany ar putea trăda clasa muncitoare? interveni iarăși Leu, alarmat.

— Aș, trădare e cam prea mult spus, rise Dragavei; de-am fi la strîmtoare, nu ne-ar da un pahar de apă. Ioanide e altceva.

— Va să zică recunoști că tovarășul profesor e al nostru! se înflăcăra iarăși Leu.

— Fără îndoială. Numai nu-i plac ședințele. El e un om de șantier. Deși e mult mai modest decât pare în realitate, nu suportă disciplina noastră. Temperamentul lui, zice, oricîte eforturi ar face, nu se mai poate schimba radical la această vîrstă. Este deschis și entuziast și încearcă să se reeduce. Când nu pricepe un lucru, spune pe față: nu pot și nu vreau. Dar dacă înțelege ideile noastre fundamentale și le împărtășește, atunci lucrează ca un adevărat activist. Primește orice critică, ascultă, se apără, stăruie, pune energie și personalitate în executarea sarcinii. Totuși, chiar bine de tot nu ne pătrunde. Ne cam vede solemn ca niște Robespierre și ia și el îninută gravă. Nu bănuiește simplitatea noastră. Afară de asta, a fost un alintat și a trăit în mediile artistice burgheze din Apus cu morala lor boemă. A crezut că-și poate îngădui

a cuceri orice femeie care îl interesa. Pentru un mare scriitor care vrea să cunoască sufletul feminin și toate emoțiile, purtarea aceasta poate fi scu-zabilă. În nici un caz nu e un exemplu. Ioanide își dă seama de acest lucru și sint convins că face eforturi să se alinieze moralei proletare. De la el aștepti toate surprizele plăcute. Cred însă că gre-șește dacă își inchipuie că schimbarea e afacere de-o zi. Natura e natură, și apoi moravurile vechi au rădăcini lungi în noi și nu le scoți cu una, cu două. Ce ne facem cu un Ioanide trist și lipsit de foc? Luăm oamenii cum sint.

În fond, și Marioara, și Cornel erau de aceeași concepție.

Marioara se înduioșă de suferința altora, se lăsa încântată de complimente, era, cum zicea Gaittany, «o femeie excelentă», însă sub blindețea ei se ascundea convingerea nezdrușcinată în victoria comunismului. Cumintele în gesturi Cornel se scula sfios cînd intra gloriosul Gaittany sau autoritarul Ioanide, se roșea la orice observație, totuși gîndea și el ca și Dragavei. Acești oameni «moderați» mergeau calmi și fără șovăire pe drumul lor.

Ioanide pregătise, din îndemnul lui Dragavei, cîteva foarte mari machete, care se aflau acum așezate într-una din marile săli de jos ale Palatului cultural, în scopul de a fi expuse permanent publicului, după inaugurare. Obsedat de construcțiile pe suprafață întinsă și nerăbdător de a le vedea înfăptuite, propunea, deocamdată, patru înfăptuiri arhitectonice în spirit socialist. Cel puțin așa le socotea el. Una era gara monumentală. Își zicea și acum, ca și altădată, că aerul unui oraș îl respiri cînd te cobori din tren. Gara veche i se părea respingătoare, și oricîte modificări i s-ar fi făcut,

le socotea cîrpeli. A doua machetă reprezenta un magazin universal, care ar fi cuprins toate ramurile de comerț socialist și ar fi îngăduit unui străin, străbătînd cele șase caturi, să-și facă idee de toate aspectele producției, de la tractor pînă la acul de cusut. De fapt, Ioanide inchipuise două lungi și imense corpuri de clădiri stînd față în față de o parte și de alta a străzii și comunicînd între ele printr-un cavalcavia în chip de arc de triumf cu trei porți, spre a face cu puțință circulația. Complexul constituia un fel de for cu fîntini țîșni-toare în mijlocul lui. Al treilea proiect înfățișa un cartier muncitoresc, cu blocuri somptuoase între spații verzi, distribuite în așa fel, încît perspectiva evoca gustul Renașterii. De reținut că acest cartier ar fi urmat să se ridice în apropierea lacului, pe terenul parcului, părăsit, și pînă departe, dincolo de Tei. Al patrulea proiect era al unei localități balneare maritime pentru zeci de mii de lucrători, care ar fi urmat să se construiască acolo unde se află acum Vasile Roaită. Ioanide lua ca idee generală arhitectura coloniilor grecești de pe coasta Pontului Euxin, modificată după cerințele vieții moderne. Ceea ce îl nemulțumea în peisajul localităților maritime actuale era contrastul dizgrațios între casele de cîmp și chiar de munte, cu vegetația respectivă, și mare. Avea impresia că Marea Neagră a inundat cîmpia munteană. Elimina deci zaplazurile, lemnăria indeobște, acoperișurile țuguiate, învelite cu tablă și cu țiglă prea roșie. Materialul de construcție urma să fie piatra de Dobrogea și roca de mare, pufoasă, de conchilii, fără a exclude, la nevoie, zidăria albă. Copacii pe de o parte și alta a străzii i se păreau împotriva regulilor artei. Îi admitea între vile, dacă acestea

veneau cu fațada spre stradă, sau în fața lor, încovoiați peste ziduri de piatră, mergînd de o parte și de alta de la un capăt la altul al străzii, între mare și lac. Vilele aveau toate aceleași înălțimi, diversificîndu-se în detalii. Strada comercială evita vegetația abundentă, încuviințînd-o numai în chip de peluze de flori. Casele, ca la Pompei, se îndesau una într-alta și, fiind din piatră, ofereau o plăcută perspectivă în gustul antic. Dar partea spectaculară era aceea dinspre mare. Litoralul, mai ridicat cu cîtiva metri deasupra nivelului mării, era tăiat în linie dreaptă ca o ripă exactă, lărgindu-se astfel plaja. Un parapet din blocuri de piatră întărea peretele malului. O balustradă, de asemenea de piatră, se întindea pe o distanță de vreo doi kilometri. Așezate la depărtare de vreo zece metri una de alta, sute de statui de bronz și de piatră alternate, reprezentînd tineri, contemplau marea, într-un șir infinit. Pe partea dinspre oraș a falezei, care era pavată cu lespezi de piatră, se înșirau mari blocuri de piatră cu coloane dorice sau cu pilaștri încununați de capiteluri în ordinul ionic, formînd peristil sau doar aplicate direct asupra fațadei. Peluze egale în fața blocurilor și între ele erau împodobite sobru, în lipsa palmierilor, numai cu copaci răsfirați spre cer, îndeosebi cu pini, rare, fiabili aci din cauza soarelui, ca și pinii italici sau niponi. Pe frontispiciile clădirilor erau așezate iarăși statui de bronz de înălțime egală, însă nu mai mult de două de fiecă palat. Blocurile, destinate pentru găzduirea feluritelor unități de muncitori, mai sobre și utilizînd sticla pînă la diafanizare, alcătuiau în dreptul șirului de statui o perspectivă grandioasă. Bineînțeles, pentru realizarea acestui oraș toate terenurile deveneau proprietate publică

și o parte din vile trebuiau dărimate. În special, acest proiect părea a încînta pe Gaittany, care își proclamă satisfacția față de toți și bineînțeles și față de Ioanide:

— Domnule, ești un bărbat plin de talent, te felicit, proiectul dumitale e superb, trebuie să facem să fie cît mai curînd realizat!

Mii de cetățeni trecură pe dinaintea machetelor, privînd îndelung și comentînd. Proiectele plăceau și produceau admirație, unită la unii cu un anume scepticism în privința înfăptuirii lor. Gulimănescu și Suflețel însă se arătară scandalizați și căutară să cîștige aderenți la strania lor indignare:

— Este curată utopie! zicea Gulimănescu. Să distrugi o localitate ca să ridici în locu-i o aberație edilitară!

— Ioanide e reacționar! strigă agitat Suflețel, trecîndu-și degetele prin părul în mod normal zbirlit. Vrea să ne întoarcă în epoca sciților și a coloniilor grecești.

Smărîndache povesti tuturor un accident real ori inventat. Pe cînd Suflețel perora în preajma machetelor într-un grup de cunoscuți, în furia gesticulației, învîrtînd bastonul, minerul se desfăcu din ghivent și bățul căzînd jos își risipi picioarele cetățenilor, care priveau machetele, depozitul de pietre prețioase.

— Diamantele, rubinele! ar fi țipat Suflețel înspăimîntat, repezîndu-se să-și culeagă comoara.

Un lucrător ar fi întins lui Suflețel un briliant, informîndu-l ironic:

— V-a căzut o pietricică, tovarășe!

Un scandal nu mai puțin inexplicabil la început îl produsese machetele lui Ioanide asupra grupului Hangerlioachii:

— E nebun! zise bătrina prințesă. Umblă să stirce vechiul nostru peisaj rumânesc cu căsuțe și grădini.

Încunoștințate, nu se știe cum și cu repeziciune, posturile de radio în limba română din Occident atacară violent pe Ioanide, acuzându-l că are intenția să culce la pământ o civilizație tradițională spre a ridica construcții pretențioase stil Le Corbusier și în neconformitate cu starea încă înapoiată a economiei noastre. Dar, lucru și mai curios, într-o conferință, publicată apoi, un arhitect foarte conformist, dar care, se află prin Smărăndache că era căsătorit cu o nepoată a doamnei Carcalechi, vorbind despre literatura sovietică, critică, făcând aplicațiuni în mod evident rău intenționate, proiectele lui Ioanide. Nici o reacțiune oficială nu se produse împotriva lui Ioanide, ale cărui machete urmau să fie văzute de guvern cu prilejul inaugurării solemne a Palatului cultural, însă Gaittany, încă director, se înpăimintă și ordonă scoaterea lor din sală. Dragavei, surprins, trase miinile din buzunare, ca spre a spune ceva, dar tăcu. Înlăturarea machetelor, văzute pînă atunci de mii de oameni, fu interpretată defavorabil pentru Ioanide.

— E în dizgrație, zise Gulimănescu.

— Era de așteptat, spunea întorcîndu-și buzele pe dos de satisfacție Vasilevs-Lascaris, cu căței de vinzare în brațe, la toți cunoscuții pe care-i întâlnea pe bulevard. Socialismul urmărește bunăstarea maselor, nu luxul imperial roman.

Zvonul presupusei înfringeri a lui Ioanide se răspîndi în toate cercurile, după cîteva săptămîni, apoi se stinse. La inaugurare, lipsind proiectele, ziarele nu pomeniră nimic despre ele, și totul fu dat uitării, cel puțin în aparență.

— Știi pentru ce ați fost atacat în chestiunea proiectelor? destăinui într-o zi Dragavei arhitectului. Suflețel și Gulimănescu au terenuri la mare, chiar lîngă faleză. Le e frică să nu le piardă. Iar prințesa Hangerliu, prințesa Băleanu, Leon Cornescu, Vasilevs-Lascaris și ceilalți au avut terenuri pe locul unde ridicăm cartierul muncitoresc. Ei trag nădejdea să le capete înapoi.

— Cauze mici au efecte mari! rise Ioanide.

— Nu stăm în loc de ei, zise Dragavei. Noi vedem toate astea, le înregistrăm și tăcem. Cînd va veni timpul de a construi, nimic nu poate să ne oprească. Dărimăm și un munte dacă va fi nevoie.

— Ascultă, Ioanide, zise madam Farfara arhitectului față de Elvira și de Gaittany, fiind reținută împreună cu cel din urmă la masă, de ce ții cu orice chip să te pui în conflict cu toată lumea? Știu bine că nu ești comunist.

— Ba da, madam Farfara! afirmă Ioanide cu seriozitate.

— Nu prea cred eu, dar în fine! Înțeleg prea bine că un arhitect trebuie să lucreze, dar dumneata pari entuziasmat de comunism.

— Sînt, madam Farfara!

— Nu mai pricep nimic! Explică-mi și mie de ce faci așa?

— Să-ți explic, madam Farfara. Nu-i adevărat că mă dau pe linie ca să am comenzi, cum interpretezi dumneata, ci pășesc și eu împreună cu omenirea pe drumul inexorabil și rațional pe care merge. Un arhitect solitar este un paradox. Ei bine, timp de o mie de ani și mai bine, ce-au ridicat arhitecții? Biserici! Ce-au zăgărit pictorii? Sfinți. În ei credeau masele ridicate din sclavia antică, 73

arhitecții credeau la fel. Ei, te întreb eu, madam Farfara, dacă la anul o mie aş fi propus ridicarea unui templu lui Jupiter în loc de a construi o catedrală imensă, ce-ai fi zis?

— Ai fi fost în stare şi de asta.

— Madam Farfara, eu am temperament de pionier ardent şi mă declar alienat. Acum, madam Farfara, iluzia dreptăţii pe lumea cealaltă s-a destrămat de mult. Ştiinţa a dovedit că lumea n-a fost făcută acum şase mii de ani şi că atîta fericire cită e cu puţinţă o poţi căpăta numai aici, prin muncă. Lucrătorii care au creat civilizaţia şi care constituie majoritatea omenirii o vor pentru ei. Au alungat şi continuă să alunge pe profitorii. Îşi fac case bune, cu calorifer şi baie, se îmbracă convenabil, intră în orice local fără sfială, fie el «Athénée Palace» sau «Capşa». Unii au fost la Moscova, Berlin şi Pekin. Crezi că, întorcînd înapoi scripetele istoriei, poţi face să reîntre milioanele de semeni în bordeie? Tăranii noştri, întorşi de la cîmp, unde au semănat cu semănătoare mecanice, vor cînta seara din flaut, vioară, violă şi violoncel, făcînd serate muzicale nu mai puţin reuşite decît ale prinţesei Băleanu. E greu să cultivi masele, este şi mai greu să le împingi din nou în întuneric. Sute de mii de muncitori au stat vara în vilele staţiunilor balneare şi climatice, au făcut plajă acolo unde eu vreau să ridic o staţiune maritimă grandioasă. Aş vrea să ştiu dacă îţi închipui că e posibil să împiedici soarele să răsară. Îţi răspund eu: Nu e posibil, iar staţiunea maritimă colosală, după proiectul meu sau al altora, se va înălţa neapărat.

— Aşa este! aprobă sincer şi efemer convins

— Ascultă, Ioanide, bătu în retragere, cam întunecată, madam Valsamaki-Farfara, poate să fie cum spui dumneata. Cum se face însă că ţi-ai schimbat aşa de repede părerea? Ieri făceai biserici şi acum construieşti fabrici!

— Madam Farfara, puse punct discuţiei arhitectul, cam iritat, prea multe probleme la masă strică digestia. Să lăsăm asta pe altă dată.

În ciuda acestor teorii, Ioanide avea cîteodată sentimentul intim că nu se poate realiza în toată amplitudinea. Ideea de a transmite altora gîndurile sale îl stăpîni un timp. Apoi găsi procedeul ridicul şi infatuat. Numai actriţele îşi scriu amintirile. Memoriile arhitecţilor care au înălţat piramidele ar fi răpit ceva din muţenia enigmatică a acestor monumente. Artiştii îşi lasă secretul lor prin tradiţie orală şcolarilor şi copiilor.

Ioanide îşi căută o respiraţie morală în legăturile cu Cucly, pe care o vizita din cînd în cînd la locuinţa ei personală, ce i se acordase în calitate de artistă, spre a putea studia în linişte. Din proprie pornire, arhitectul nu ar fi încercat niciodată să cucerească pe Cucly, dar stimulat de balerină şi cu gîndul la eventualul copil, prin care s-ar fi scuzat de ceea ce i se părea de acum încolo imoral, nu se putea lipsi de prezenţa ei. Cucly îl chema chiar şi la telefon, şi într-o zi, Ioanide, cu conştiinţa încărcată, se roşi atunci cînd Elvira îl vesti că fata lui Iablonski doreşte să-i vorbească. Cucly îl încînta şi îl dezamăgea alternativ.

— Micule, zicea ea arhitectului, privindu-l cu ochi albaştri de o mare limpiditate şi cuprinzîndu-l cu amîndouă miinile subţiri de după gît, pentru ce nu mă stringi în braţe?

Arhitectul o încolăcea oarecum stînjedit cu o mină.

— Nu așa, micule, mai tare, cît mai tare!

— De ce-mi spui mereu «micule»? Știi că nu-mi place.

— Ah, într-adevăr? Dar cum să-ți spun? Domnule... nu, maestre?

— E ridicul!

— Tu!

— E mult mai nimerit.

— Și cu toate astea, nu îndrăznesc, simt că nu trebuie. «Micule» e o vorbă banală, prin care ocolesc dificultatea.

Ioanide mîngia pe Cucly pe păr.

— Tu, îi șoptea vibrant, sălbatec Cucly, mușcă-mă.

— O gură așa de fragilă! Ar fi o barbarie!

Și sărută ușor buzele fără fard ale dansatoarei. Aceasta se arată contrariată.

— Tu! ești așa de... inexpert! Uite așa!

Și așezîndu-și buzele apăsate, prelung pe acelea ale lui Ioanide, îl mușcă atît de puternic, încît acestuia îi dădu sîngele.

— Ce roșu și frumos e sîngele tău! spunea Cucly în loc de orice altă scuză.

«De unde-i veneau asemenea instincte?» se întreba Ioanide, care știa bine că Cucly fusese pură înainte de a-l cunoaște. După o demonstrație de senzualitate brutală, Cucly se desprindea de arhitect, sărea în mijlocul odăii și, pe jumătate goală, pirueta într-un dans de fantezie. Apoi, revenind, se strîngea din nou lingă arhitect și, dacă acesta era dezbrăcat, îl săruta frenetic pe piept, pe genunchi, cu toate eforturile aceluia de a o îndepărta într-un fel neajutorat. Cucly avea aerul a bănuî uneori indecența purtărilor sale.

— Tu, zicea ea, spune-mi drept dacă ce fac este rău. Așa îmi vine mie, a iubi e oare rușine?

— Nu, răspundea Ioanide, îndoit la suflet, a iubi nu este rușinos.

Cu toate acestea, prea multă senzualitate îl obosea moralmente, îi deșepta viziuni animalice. Se silea, mîngiind patern pe Cucly, legănînd-o în brațe, să dezvolte în ea gingășiile și sentimentele nereprobabile. Cucly părea domesticită și ochii ei albaștri îl fixau nevinovați, totuși prea serios. Nu ridea, n-avea exuberanța vîrstei, ci numai frenezie. În schimb, Ioanide constata la ea puerilități de ordin cabotinesc, care îl agasau peste măsură și pe care Cucly le manifesta mai ales cînd era văzută. Masa era un adevărat scandal. Astfel, fiind la restaurant cu Ioanide, Dragavei, Gaittany și cîțiva dansatori de balet, după o repetiție a unei părți din programul inaugural, Cucly ceru, cînd ceilalți erau la supă, cafea amară în pahar, pe care, părăindu-i-se foarte fierbinte, o răci complet cu bucățele de gheață și o bău amestecată cu sirop de lămîie și cu frișcă, ce i se aduse de la cofetăria cea mai apropiată. Cînd se servi la masă friptură de pasăre, Cucly chemă la o parte pe chelner și-i reclamă carne de pasăre rasol cu un cartof fiert și un măr copt. I se făcu pe plac și Cucly turnă deasupra rasolului foarte mult muștar și-l mîncă cu biscuiți. La cafea, Cucly bău ceai, îndulcit cu miere. Și aceasta nu fu masa ei cea mai extravagantă. «Altă dată, spunea Smărandache, mincase castraveți acri cu dulceață.»

— De ce mîncîci așa, domnișoară Cucly? o întrebă Gaittany, amuzat dar și gata a admite orice.

— Ca să iau ceva substanțial, încercă balerina o explicație științifică, fără a pierde suplețea mușchilor.

— E-n regulă! aprobă Gaïttany.

Însă Ioanide, în sine a lui, găsea altă cauză fenomenului. Cucly își trăise copilăria fără a prînz vreodată ca lumea, mușcînd un măr, după aceea mîncînd o felie de cîrnat, bînd ceai la prînz în lipsă de altceva, cu zahăr sau fără, după împrejurări, și acceptînd supă dimineața, dacă se întîmpla s-o capete. Contesa Lydia nu știa să gătească de loc și nici n-a voit vreodată să învețe, preferînd să renunțe la masă, și felul mîncării depindea de ceea ce contele Iablonski aducea cînd se întorcea din hamalicul său. Astfel, gusturile rămăsese nedezvoltate la Cucly, de unde indiferența față de ordinea mîncărilor și preferința pentru amestecurile bizare. Domina la ea curiozitatea de a cunoaște alimentele, de aceea cînd la bufet erau multe pe masă, uitînd orice precept igienic, mesteca din toate deodată, prăjituri și măsline, salam și înghețată.

— Micule, declară într-o bună zi Cucly lui Ioanide, îmi pare rău că am să te supăr. Am fost la doctor și mi-a spus că sînt gravidă. Simțeam ceva neobișnuit.

— De ce crezi că ai să mă superi? E admirabil!

— Da? se miră Cucly naiv.

Ioanide se oferă îndată să consulte un medic, prieten al său, și să pregătească tinerei dansatoare cele mai bune condiții pentru naștere. Faptul social în sine i se păru mai puțin important, avea sentimentul că Iablonski va înțelege totul, cît despre Elvira, conta pe indulgența și afecțiunea ei. Deci, cîtăva vreme, Ioanide nu avu în minte decît ideea că va fi tatăl unui copil, uitînd a se mai interesa zilnic de Cucly. Se întreba dacă va fi băiat ori fată. În așteptare, așternu pe hîrtie cîteva sfaturi, ținînd seama de cele două posibilități:

«Sfaturi pentru fiul meu:

— Fiule, nu confunda în viață gloata mărunților cu mulțimea sublimă. Gloata este o adunare numerică întîmplătoare și incoerentă și opinia ei este mai totdeauna greșită. Dacă mulți îți spun: Nu intra în mare, bate vîntul, apa e rece, nu crede și încearcă. Aproape sigur apa e caldă. Aruncă-te în valuri, alții se vor dezbrăca și vor veni după tine. Din aceștia din urmă se alcătuieste mulțimea, adică acea familie uriașă de oameni sensibili la exemplu.

— Ferește-te de a îmbrățișa idei paradoxale spre a fi interesant în cerc îngust. Cultivă filozofia pe care o simți adevărată.

— Filozofii pot să greșească, masele niciodată, drumul pe care îl aleg conduși de cei ieșiți din mijlocul lor și care sperie pe timizi e cel mai bun. Nu poți fi mare decît pe acest fluviu maiestuos.

— Muzica lui Beethoven e o muzică de masă, pe care cred de altfel că o înțeleg și leii, și vulturii.

— « *Il n'y a de sérieux que ce qui ne l'est pas* », avea obiceiul să zică prințesa Șerica Băleanu. E un aforism încîntător, dar fals. Viața e o faptă severă. Dreptul la neseriozitate al prințesei era el însuși o problemă gravă, căci îl întrețineau cu sapele țărâni de pe moștile ei.

— Dacă nu m-aș fi rătăcit așa de lamentabil în viață, eu, care de fapt am fost un zidar, aș fi devenit de tînr un luptător al clasei muncitoare. I-aș fi construit și baricadele, și monumentele.

— Nu mai este nici un merit deosebit să fii, în zilele cînd vei trăi, socialist. Orice copil azi e de părerea lui Galileu. Concepția socialistă a fost aplicată și verificată. Meritul tău va fi să faci din orice cuvînt o faptă, să gîndești în fier și granit.

— Iubește statornic numai o femeie, pe aceea care se alătură gândurilor tale, și când e tânără, și mai ales când a încetat de a fi. Dar nu întoarce capul ipocrit de la altele, multe sînt divin de frumoase. A fi nepăsător față de ele înseamnă să fii apatic în general, și deci frigid față de propria ta tovarășă de viață.

— Nu căuta să fii genial. Nici nu știm ce e geniul, abuzăm de acest cuvînt. Trebuie să treacă adesea sute de ani pentru ca o operă, supraviețuind, să ateste că autorul ei a fost un geniu. Ar fi absurd să te sinucizi fiindcă nu poți fi Aristotel sau Shakespeare.

— Cu toate astea, nu e mai puțin lamentabil să te îngrași în viața mărunță, acceptînd-o cu voluptate. E trist să vezi atîtea milioane de oameni care nu vor să fie Newton. Contribuie cît poți la măreția omului.

— Nu putem forța natura, putem totuși s-o punem în valoare. Demostene, luînd pietricele în gură, și-a vindecat bîlbîiala. Orice om prin studiu poate descoperi în el puteri nebănuite. Omenirea se corectează ținînd stînci în gură.

— Reprimă-ți invidia față de omul excepțional, învață să-l înțelegi și să-l prețuiești. Un Bach n-ar fi nimic fără iubitorii de muzică, cultivatorii operelor mari pot să atingă măreția.

— Nu încerca, mai ales dacă te vei ridica cu mult deasupra comunului, să înlături dușmăniile pe care le vei stîrni, făcînd pe placul fiecăruia, umilindu-te înaintea adversarilor: e o trudă zadarnică, deoarece mediocrii te urăsc nu fiindcă i-ai contrazis, ci pentru că i-ai întrecut.

— Să nu cauți a fi prieten cu toată lumea, fiindcă lucrul e imposibil și vei ajunge să te anulezi cu desăvîrșire potrivit-te fiecăruia.

— Nici nu știm bine ce este și cine este un prieten, în vreme ce știm ce iubesc cei mulți. Fii sociabil și de bună-credință și vei descoperi oameni cu inima caldă.

— Nu vorbi de tine. Oamenii detestă nu valorile, ci infatuarea, și nimic nu este mai plictisitor decît un individ care înlătură din convorbire tot ce nu e despre el.

— Fugi de omul prea rezervat și prudent. Acesta e sau un mizantrop, sau un conformist odios.

— Dacă ți-e urît vreodată, află că asta nu provine din lipsa de desfătări, ci din împuținarea gândurilor.

— Iubește animalele. Nimic nu e mai măreț decît să vezi cum o ființă inferioară se înalță spre noi cu ochi plini de expresie omenească. Popoarele care aruncă cu pietre în cîini stau jos pe scara umanității.

— A voi, mai ales în tinerețe, să fii desăvîrșit în societate, este contra firii. Să nu fii niciodată vulgar în gânduri. Restul trebuie lăsat în voia întîmplării.

— Poți fi un om folositor patriei tale și ca bărbat de stat. Dacă împrejurările te-au împins spre o astfel de carieră, e absurd să-ți spui: renunță. Nu fi însă numai un om politic, ci și un om de știință, azi politica fiind o știință a construcției, iar conducătorii, niște arhitecți. Pot să-mi închipui pe Haydn și pe Mozart președinți de republică, Sylla și Pompei mi se par necompleți.

— Dacă nu poți face tu planurile Coliseului ca arhitect, fii mulțumit, ca zidar, de a pune o piatră.

— Femeile sînt cele mai bune prietene ale creatorului, cu condiția ca acesta să aibă tăria

a le obișnui să nu adore și ridiculitățile lui. Ele presimt pe omul mare, ca și păsările furtuna.

— Ești cult nu prin ceea ce ai citit, ci prin ceea ce ai avut tăria să nu citești. Cu prea multe cărți, faci o librărie, iar nu bibliotecă.

— Fii mereu îndrăgostit...» (Manuscrisul nu e sfârșit, pentru că Ioanide avea de gând să-și noteze parimiile lui pînă cînd copilul ar fi fost în stare să le înțeleagă și, bineînțeles, atît timp cît el, Ioanide, ar mai fi trăit.)

«Sfaturi pentru fiica mea:

— Fata mea, alegerea soțului e fapta cea mai însemnată din viața unei femei.

— Cum, nici vorbă, vei fi o intelectuală, ferește-te de imperiul pe care îl au asupra fetelor fine firile înapoiate și brutale. Nu confunda virilul cu grosolanul.

— Dar nici nu cădea în greșeala contrară de a căuta cu dinadinsul un învățat. Nu rareori acești oameni sînt primitivi și egoiști, și sufletul lor e sub nivelul intelectului. Caută un om adevărat.

— Dacă soțul tău va fi un bărbat excepțional, nu te extazia în fața altora de tot ce face, nu-l apăra de birfeli. Îl vei obișnui să se considere intangibil. Dar nici nu-i atrage atenția la tot pasul de erorile pe care socotești că le fătuiește. Ca individ ieșit din comun, le va descoperi singur, cu folosul pe care orice om profund îl trage din reexaminarea conduitei sale, și, de altfel, un om nu trebuie să fie perfect.

— Totdeauna să ai în minte acest adevăr că un bărbat nu este, ca o femeie, suma însușirilor și cusururilor vizibile. În el rămîne ceva imponderabil și impenetrabil.

— Păstrează-ți naivitatea.

— Nu-ți fortifica în așa fel caracterul, încît să nu mai poți plînge. O femeie care nu știe să plîngă a pierdut o jumătate din farmecul ei.

— Obișnuiește-te a converti, de la o anume vîrstă, gestul pasional în acela de prietenie subtilă și nu urmări cu gelozie grotescă aventurile soțului tău. Un bărbat, mai cu seamă excepțional, e setos să cunoască eternul feminin, fără ca prin asta să-și împuțineze dragostea pentru soția lui.

— Să fii credincioasă.

— Nu îndepărta brutal, fiind căsătorită, pe bărbatul pe care îl stimezi și crezi că te iubește cu adevărat. Poți întuneca astfel o existență. O prietenie delicată nu e adulter.

— Poți fi savantă, poți fi artistă, nu uita totuși că ești femeie. Nu trece în tabăra bărbaților.

— Madame de Staël, care era o femeie de talent și de spirit, urmărea să capteze pe Napoleon, fiind uluită de geniul lui. Din ciuda de a fi disprețuită, l-a combătut. De aci poți vedea că femeia nu-și găsește satisfacție decît alături de bărbat, o femeie singură, o eroină a solitudinii ca refractarii lui Ibsen, e o monstruozitate.

— Încearcă să devii o muzicantă suficientă, spre a face să vibreze intelectul soțului tău. Nu te căsători cu un bărbat care declară cinic că nu pricepe arta. Poate ascunde viții îngrozitoare.

— Avînd copii, nu deveni ostentativ mamă. Întîlnești la unele femei cu progenitură o voluptate și o lipsă de pudoare neplăcute. Chiar cu copii, să fii pururi copilăroasă.

— Fiecare grație fizică pierdută trebuie înlocuită la timp cu un farmec al spiritului. Elvira mea are această artă și de aceea o găsesc încîntătoare.

— Căsătorește-te foarte tânără, când spiritul și trupul îți sînt nevinovate. Sufletul fetei mature nemăritate se pervertește prin așteptare sau capătă spaimile celibatului.

— Când părinții fetei sînt inteligenți, găsesc fetei lor un soț mai bun decît acela pe care și-l alege ea însăși în prima exaltare a adolescenței.

— Peștele respiră în apă și se îneacă în aer. E necesar să descoperi aerul propriu respirației morale a soțului tău.

— Îți urez să fii frumoasă ca un înger. Dar dacă nu ești, un suflet excepțional conferă chipului tău gingășii surprinzătoare.

— Esențialul este nu de a fi desăvîrșită trupește, ci expresivă. Bagă de seamă că expresia nu e numai a feței. Sînt femeile care par distinse facial și sînt vulgare corporal. Genunchiul tău să inspire sentimente nobile.

— Să ai noroc de un soț care știe să mîngîie.»

Ioanide nu continuă aceste sfaturi, pe care Elvira le găsi aruncate la coș, și iată pentru ce. Cîteva zile Cucly nu dădu nici un semn de viață și, cînd Ioanide o căută acasă, i se spuse că roagă pe toți s-o scuze, fiindcă studiază. Apoi reapăru.

— Cum stai cu sarcina? o întrebă nerăbdător Ioanide.

— Am făcut avort! zise fără complicație Cucly.

— Pentru numele lui Dumnezeu, de ce?! strigă Ioanide exasperat.

Cucly răspunse cu naivitate:

— Știi bine, micule, că trebuie să dansez, vrei să pierd baletul din *Ivan Susanin*?

Ioanide își trecu de amărăciune o mîină peste frunte, apoi luă carnetul cu sfaturi pentru even-

tualul copil și-l aruncă în coș, după care ieși din odaie fără a spune un cuvînt. De atunci înainte nu mai vorbi multă vreme cu Cucly și evită s-o vadă. Totdeodată, renunță la ideea de a mai avea un copil.

Din această epocă începură zvonurile legăturilor dintre Ioanide și Diana. Nimeni însă nu putea aduce o dovadă. Diana era impenetrabilă și cel mult se putea constata la ea un mare respect pentru arhitect, care, după toate semnele, își înfrîna temperamentul, spre a deveni un om nou. Sculptorilor care o solicitase de a poza le îngădui să facă desene în nu mai mult de două ședințe, păstrîndu-și pe ea un tricou fin de baie. Chiar Ioanide încuviință această discreție. Un mare artist, afirma el, n-are nevoie să copieze, ci numai să se inspire, iar cheia frumuseții Diane era de ordin moral. Cine nu era sensibil la ideea pe care o sugera n-ar fi fost în stare să scoată ceva nici cu mulaje. Mini se reîntorsese, și Ioanide se afla în căutarea ei. De altfel, aceasta arăta o stranie răceală și ochii ei erau fulgerători, de un reproș aproape intim. Madam Farfara, fiind femeie, nu se sustrăgea nici ea legii fatale ce face pe bătrîne curioase și colportoare. Însă în vîitul ei punea mult spirit.

— Ioanide, zise ea arhitectului, nu ți se pare că Mini e cam tristă de la un timp încoace?

— Ba da! O fi avînd grijile ei particulare.

— Ce griji, Ioanide, nu te mai prefăce. Mini e geloasă.

— Mă surprinzi, madam Farfara. Știi bine că Mini nu are nici un sentiment pentru biata mea persoană și că purtarea mea față de ea e fără păcat. De altfel, nu are pentru ce să fie geloasă.

— Oricît ați fi dumneavoastră, bărbații, de inteligenți, nu cunoașteți sufletul femeii. Să zicem că Mini nu te iubește sau mai bine zis că-și iubește bărbatul în așa fel, încît reprimă orice alte aspirații. Însă ea știe că o iubești platonice, s-a obișnuit cu acest omagiu. Acum dumneata, Ioanide, ești, dacă-mi dai voie să-ți vorbesc deschis, iarăși galant, bănuiesc că față de soră-sa Mihaela, rămîne între noi, care e o fată splendidă. Nu se poate ca Mini să nu fi simțit. O femeie este geloasă nu numai cînd iubește, dar și cînd nu mai este iubită...

— Fugi de-aici, madam Farfara, respinse Ioanide nu fără asprime ipoteza, ești Mefistofeles travestit în femeie.

— Să lăsăm asta, știi că a murit madam Carcalechi? A avut un atac de dambla. Norocul ei și al lui Prejbeanu e că nu s-a chinuit, a murit îndată, fără paralizii și alte orori de acest fel. Au îngropat-o ieri, la Bellu. De mult n-am mai avut în București o înmormîntare ca asta. Toată societatea bună a fost.

Smărăndache, care participase, povesti într-adevăr la toți evenimentul, pe care îl definea drept o mare ridicare de mase mondene. Bătrîna Carcalechi poseda la Bellu un cavou cu înfățișare de mic Pantheon cu cupolă și uși duble de bronz, construit de arhitectul Ion Mincu. Fu adusă, deci, într-un camion-automobil, de Matei Basarab, și depusă în capela cimitirului, în fața căreia se adunară, venind cu diferite mijloace de locomoțiune, în general cu tramvaie, cu excepția lui Gaittany, sosit în somptuosul lui automobil, în care nu admitea alături pe nimeni, toți cei care se considerau din lumea bună. Diferențele și disprețurile reciproce fură amîinate dintr-un sentiment de

solidaritate de clasă. Chiar bătrîna prințesă Hangerliu, care nu ieșea, din orgoliu, găsi de cuviință a delega pe bătrînul și onorificul său secretar. Puteau fi văzuți acolo, în afară de Gaittany, prințul Antoine și prințesa Șerica Băleanu, mareșalul Leon Cornescu, bătrîna prințesă Zoe Basarab, Matei-Radu Basarab, Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris cu fosta lui soție, contesa de Verner-Sternberg, madam Valsamaki-Farfara, generăleasa Cernicev, monseniorul-prinț Valentin de Băleanu, Zenaida Manu, Sturzești, Racoviștești, Bărcănești, Budești și sumedenie de mulți alții, un adevărat carnet monden, însă imens. Sute de persoane îmbrăcate corect, în haine uneori lustruite, scoase de la naftalină, dar portabile, așteptau în tăcere, făcînd astfel «o desfășurare de forțe», terminarea procesiunii. Costică Prejbeanu, care își aranjase barba cu ajutorul foarfecelui și era îmbrăcat într-un costum negru, ședea la porțile mausoleului, grav de circumstanță și imperturbabil. Sicriul purtat pe brațe de patru persoane din familia colaterală a bătrînei Carcalechi era măreț, ca un sarcofag împodobit cu cruci și îngeri de tablă. Îl confecționase Pîrscoveanu, socrul lui Matei Basarab. Bineînțeles, nici socrii, nici soția lui Basarab nu fură admiși la înmormîntare, ca fiind străini de cercul aristocratic. Un chin deosebit pentru cîntărețul la acordeon fu faptul că Florica funcționa acum chiar pe linia ce mergea spre Bellu. Nu puțini mondeni, veniți cu tramvaiul, o văzuseră, și Ștefănel Dudescu o întrebă impertinent: «Ce mai faci, Florico?»

Smărăndache aflase conținutul testamentului doamnei Carcalechi. Lăsa moșiile la nepoții de frate, iar casa din București, aceea în garajul căreia își dase foc Lily, lui Costică Prejbeanu. Tot acestuia

îi acorda două locuri în cavoul ei, pentru cazul, pe care îl admitea, că regele Vahtang s-ar căsători, însă numai cu condiția ca soția să fie aleasă din lumea bună.

— Nu pricep nimic, întrebă Ioanide pe Smărăndache, cum a putut lăsa o avere pe care n-o mai are?

— Era sigură că toți își vor recăpăta, mai devreme sau mai târziu, moșiile. Costică Prejbeanu e foarte mulțumit de legat și a fost să-și viziteze casa, care acum este ocupată de o instituție publică.

— Ce nebuni! șopti Ioanide. Nebunia lor le dă, nu mai puțin, puterea de a trăi.

— Mortalitatea, mai adăugă Smărăndache, e foarte mare în această clasă, avînd în vedere vîrsta înaintată a multora. De aceea, spre a reface rîndurile, se pun la cale foarte multe nunți. Se dă drept certă căsătoria lui Costică Prejbeanu cu generăleasa Cernicev.

Lucrul era prea adevărat. Îl comunică lui Ioanide generăleasa Cernicev însăși, care venise să-l roage să intercedă, în mod discret, prin mareșalul Cornescu, la prințesa Hangerliu, ca Filip, care se adăpostise la ea, să fie luat fără vreo urmare rea pentru el. După o noapte și o zi de rătăcire prin jurul lacurilor, biruit de foame, Filip, fugit de la Matei-Radu Basarab, bătuse la ușa magherniței generălesei din strada Ioniță Vornicul și implorase pe bătrîna olandeză să-l primească fără a spune nimic prințesei, măcar un timp. Generăleasa, prin definiție ospitalieră, îl primi fără ezitare. Dar maghernița ei era o locuință foarte primitivă. În curtea plină de tinichele a văduvei unui jocheu aflate o magazie de lemn, șopron mai bine zis, pe care îl ceruse pentru o chirie derizorie. Generăleasa întări cu

mîinile ei stilpii magaziei, cirpi cu șipci găsite pe ici, pe colo interstițiile dintre scînduri, apoi, săpînd un șanțuleț în jurul șopronului, îl căptuși exterior cu cărămizi vechi puse pe lat și lipite cu pămînt galben. După aceea, bulgări totul și cu crăci curățate făcu un fel de cadrilatură pe toată suprafața șopronului, pe care apoi se întinse vița japoneză plantată de ea, acoperind vara și toamna baraca într-o cămașă verde. Generăleasa despărți casa ei de a proprietăresei printr-un gard improvizat din nuiele, curăți locul de table, pe care, bătîndu-le bine și îndreptîndu-le, le puse pe deasupra magaziei, întărîndu-le cu pietroaie mari, săpă terenul și îl transformă într-o grădină cu flori din care vindea la țigăncile florărese. Lîngă maghernița făcuse un adăpost bine închis pentru capră. Bicicleta o viri în casă. Se vede că generăleasa nu salvase nimic din avutul ei, sau posedase prea puțin. Patul de fier pe care dormea era în chip învederat luat de pe un maidan, unde fusese aruncat. O ladă de campanie voluminoasă slujea drept garderob și scrin. Numeroase cuie bătute în pereții de scînduri alcătuiau cuierul, un dulap ca de bucătărie, înjghebat cu scînduri de adunătură, era plin de cutii de tinichea, sticle. Dar pe raftul de jos se aflau cărți olandeze, englezești, nemțești, franțuzești. O ordine exemplară caracteriza acest interior mizerabil. Într-o oală de lut erau puse crizanteme proaspete. Filip, infometat, ceru numaidecît de mîncare. Generăleasa stătu o clipă în meditație, apoi începu să cotrobăiască pe afară și prin casă, aprinse cu așchii focul la un fel de cuptor jos și puse o oală de fier cu apă și cu cartofi pe plită. Apoi aduse puțin lapte într-o mare tinichea de conserve convertită în oală și-l puse și pe acesta la foc. Trecu nu puțină vreme

până ce cartofii fură fierți. Generăleasa îi curăță unul câte unul și-i introduse în laptele cald dintr-o cană ce fusese tot o cutie de conserve. Îi dădu băiatului și o lingură. Asta era mîncarea ce-i putea oferi generăleasa lui Filip, neavînd pîine. A doua zi, generăleasa și Filip mîncară boabe de porumb fierț în lapte subțiat cu apă. A treia zi căpătără făină, și generăleasa făcu niște turte coapte pe plită, pe care le unse cu un magiun fabricat de ea însăși din prune și pere putrede și păstrat într-o cutie cilindrică pentru masca de protecție contra gazelor. A patra zi avură dovleac copt. Așa se hrănea generăleasa în mod obișnuit, inventînd mîncări, mulțumindu-se cu ce căpăta sau cu ce scotea din straturile ei luate cu chirie. Neobosită, alergînd cu bicicleta în toate părțile, scoțîndu-și capra la iarbă, robotînd cu uneltele de grădînărit, generăleasa Cernicev se încăpățîna să trăiască independent, refuzînd să fie guvernantă, cum i se propusese. Pe Filip îl culcă pe lada de campanie, peste care așezase un sac plin cu lucernă cosită și uscată, făcîndu-și un paravan dintr-un cearceaf prins de tavanul scund. Peste cîteva zile, Filip simți că nu mai poate rezista în această gospodărie pustnicească și plină de cutii de tinichea adaptate tuturor uzurilor și rugă pe generăleasa Cernicev să meargă la Ioanide. De altminteri, și generăleasa era stînjenită de prezența lui Filip, din cauza regelui Vahtang, care începuse s-o viziteze.

Bătrîna Carcalechi mai suferise înainte un atac de apoplexie fără urmări grave, în urma căruia, femeie în vîrstă de vreo optzeci de ani, înțelese că nu mai are mult de trăit.

«Mamă, zise ea lui Costică Prejbeanu, tu să te-nsori cînd voi muri eu, singur nu poți să te

descurci, și o femeie de lume n-are să primească să trăiască fără cununie. Îți recomand pe generăleasa.»

Prejbeanu, eminentement rațional, găsi bun sfatul. El avea patruzeci și cinci de ani, iar generăleasa șaptezeci și unu sau doi. Diferența de vîrstă era de douăzeci și șapte de ani. Ceea ce-l vrăjea la olandeză era ordinea desăvîrșită, stilul, chiar în materie de saci și tinichele. Generăleasa era zveltă, sportivă, roșcată la față, cu gesturi dezinvolve și cu un aer de pudoare feciorelnică. Era atîta timp de cînd trăia schivnicește, încît avea sentimentul de a nu fi fost căsătorită niciodată. Pierduse și noțiunea vîrstei și nu rămase de loc surprinsă la cererea lui Prejbeanu, pe care-l vedea ca un bărbat în toată puterea cuvîntului, în stare a ocroti o femeie. Regele Vah-tang își mută aproape îndată după moartea doamnei Carcalechi, pe o roabă, lucrurile proprii și pe cele destinate vînzării la Talcioac, și le încredință generălesei, care le hotărî un raft anume, împăturindu-le frumos, numerotîndu-le. Nunta civilă o făcură cu doi martori princieri: prințul Matei Basarab și prințul Antoine Hangerliu, fără nici o altă ceremonie. Însă cum Matei Basarab căpătase nu demult un alt copil, botezat Mircea, Hangerlioica binevoi să le acorde o recepție în podul ei, în cinstea celor două evenimente.

— Mircea Basarab! *Cela ne m'étonne pas du tout!* observase totuși ironic prințesa în cerc mai intim. După Matei Basarab și Neagoe Basarab!

La reuniunea din podul Hangerlioachii, Gaittany veni, spre surpriza tuturor, pe jos. Avea o figură lamentabilă și ridicînd mîinile în sus emise un «ha, ha, ha» în falset, semn la el de mare contrarietate.

— Ce s-a întîmplat? îl chestionă mareașalul Cornescu.

— Nu mai sînt director al muzeului! mărturisi Gaittany, m-au dat afară! Ha, ha, ha, ha!

De fapt, cel puțin deocamdată, exagera. O dată cu transferarea muzeului în noul palat, Gaittany primise provizoriu delegația de director al secției muzeale din noua instituție, cu speranța de a fi numit director general. În această calitate încercase să înduplece pe Dragavei să angajeze pe prințul Antoine ca electrician al complicatului local al noului muzeu.

— Să ne mai gîndim! îl incurajă enigmatic Dragavei.

Astfel, prințul puse ochii pe o locuință în palat la un etaj superior și Șerica Băleanu avu prilejul un sfert de oră să contemple de sus, ca și la Ciupelnița, o serie de lacuri.

— Mareșalul Cornescu ar fi excelent ca portar, sugeră altă dată Gaittany.

— Foarte bine. Vom aviza, admise Dragavei.

— E-n regulă! se entuziasmă Gaittany, totdeauna bucuros de a face servicii altora, mai ales din cercul lui.

Și astfel bărbosul mareșal încercă o uniformă neagră, apărînd de probă în holul cel mare al palatului și intimidînd publicul cu eleganța sa marțială.

— La teatru este nevoie de un achizitor de costume și mobilier de epocă! spuse cu alt prilej Gaittany, cred că Costică Prejbeanu ar fi excelent.

— Vom cere îndată avizul forurilor competente! păru a încuviința zîmbînd Dragavei. Dar către Marioara zise: Să vezi că Gaittany, dacă îl confirmăm, are să-mi aducă la Palatul cultural toată protipendada.

Totuși, aceste intervenții ratate nu avură nimic de-a face cu ceea ce se întîmplă. Palatul cultural,

fiind un complex de instituții cu scop educativ-politic, trebuia condus de un activist de partid, energic, stăpîn pe teoria și practica marxist-leninistă. Era de mult hotărît că Dragavei va primi această sarcină, fără să se fi făcut vreun demers în acest sens. Se hotărî deci a se da lui Gaittany direcția unui cabinet de numismatică în altă parte, post ce-i procura același venit, lipsindu-l însă de superba limuzină. Hîrtia venise, însă Dragavei nu știa cum să comunice lui Gaittany știrea neplăcută. În cele din urmă, hotărî să-i trimită acasă ordinul de transferare. Printr-o penibilă coincidență, curierul i-o duse la domiciliu chiar în ziua și orele cînd Gaittany se afla la Palatul cultural, la un fel de reuniune urmată de o masă a oamenilor de cultură mai notorii. Era de față și Ioanide. Gaittany fu de o mare exuberanță și făcu onorurile casei, neștiind că nu mai este director.

— Este admirabil, zise despre palat un intelectual german, *wunderschön*! și întrebă cine este arhitectul.

Gaittany, în culmea fericirii personale, îi prezentă pe Ioanide.

— Domnule, îi zise el arhitectului puțin după aceea, luîndu-l de braț, ai făcut o operă măreață, te laudă străinii, ești un bărbat eminent.

La masă, ochii lui Gaittany se pironiră asupra unui castronaș de cristal plin cu icre negre. În vreme ce prin «ha, ha, ha» și «ai perfectă dreptate» sau «te aprob din toată inima» făcea față conversației cu vecinii, își aduna cu lingurița în farfurie un mic purcoi de caviar, din care mîncă cu mare poftă.

— E minunat! exclamă el.

— Palatul? ceru explicații un vecin.

— Caviarul! lămuri Gaittany cu gura plină, arătînd spre castronaș.

La șampanie, Gaittany ciocni cupa sa de a lui Dragavei cu multă satisfacție, urîndu-i foarte subliniat:

— Să trăiești! Ești un bărbat eminent! Socialismul este ceea ce ne trebuie! Să ne trăiești!

— Să trăiți și dumneavoastră! replică Dragavei, jenat și coborînd ochii.

La plecare, Gaittany se lăsă cu încetineală voluptuoasă pe bancheta automobilului, răspinzind zimbete și bezele în toate părțile.

— Acasă! ordonă șoferului cu glasul lui cel mai seniorial.

Pe birou găsi hîrtia oficială, pe care o parcurse cu pierderea treptată a zîmbetului.

— Mizerabilul! exclamă el, cu gîndul la Dragavei.

Acum, la recepția Hangerlioachii, Gaittany suspina în fața tuturor și ridica mîinile sau numai ochii la cer. Se conversă, evitîndu-se printr-un consemn orice subiect politic. Temele fură obișnuite: nașterile, căsătoriile, decesele în lumea bună, precum și meseriile îmbrățișate de cunoscuți. Șerica Băleanu, mult solicitată, dădu lectură cîtorva «panseuri» franțuzești, din care cităm două mai remarcate, în traducere românească:

«Indivizii fără naștere, sprî a deveni iluștri, au nevoie de geniu, și încă nu obțin un nume decît pentru ei înșiși, fără a-l transmite, ca aristocrații, urmașilor. Fiul lui Goethe sună lamentabil. Un Montmorency este mereu un Montmorency!»

«Oamenii bine născuți nu sînt obligați a crea opere. Nenorocirea le dă adesea o profunditate imensă!»

— *Comme c'est vrai! comme c'est vrai!* șopti Zenaida Manu, de obicei taciturnă, către contesa de Verner-Sternberg, clătînd mereu capul.

Generăleasa Cernicev se perindă apoi prin fața tuturor cu o mare cutie de tinichea plină cu biscuiți, din care fiecare luă cîte unul, cu excepția lui Gaittany, prudent în materie alimentară. Vasilevs-Lascaris, dimpotrivă, luă doi și încercă cu mîna a apuca mai mulți, dar generăleasa, cu zîmbetul ei virginal, trecu repede mai departe. Petrecerea se desfășură astfel fără nimic deosebit, pînă ce madam Valsamaki-Farfara avu gustul de a propune un cadril. Filip, care, reintors la prințesă, ședea smerit într-un colț, ca unul ce fugise pe rînd de la fiecare, nu cunoștea cadrilul.

— Atunci jucăm contradanțul! se luminează la față mareșalul. Contradanțul lui Beethoven. Îl ai!

Toată lumea trase scaunele și băncile lîngă pereți, Hangerlioica rămînînd pe fotoliul ei. Filip cîntă o dată prima figură la clavecin, iar mareșalul, de unul singur, explică asistenței momentele contradanțului, făcînd mișcări cu barba în aer prin odaie, închipuind prin treceri dintr-o parte într-alta perechile, plutind grațios și iradiant cu trupul lui înalt.

— Gata! comandă mareșalul. *Da capo!*

Și contradanțul, condus maiestuos de mareșal, începu.

Cornescu avea în față pe madam Farfara, generăleasa pe regele Vahtang, prințesa Șerica Băleanu pe Matei Basarab, Zenaida Manu pe Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris. Încetul cu încetul, se aprinseră așa de tare și veselie deveni atît de zgomotoasă, încît dușumeaua elastică transmitea trepidațiile și scăriile exterioare, iar rîsetele tuturor, dominate de comenzile mareșalului, se auzeau în stradă.

— Mă, zise proprietarul către cîțiva vecini cu care sta în poartă, îmi dărimă «ristocrații» grajdull!

Cununia între Caty și locotenent-colonelul Remus Gavrilcea se făcu în cerc cu totul intim, acasă la Caty, în Calea Victoriei. Asistară generalul Florin Căldărescu și Betty, mareșalul Leon Cornescu, Gavrilcea-Hangerliu cu Meme, madam Val-samaki-Farfara și încă doi ofițeri superiori, camarazi ai mirelui, împreună cu soțiile. Caty nu voia să atingă prin publicitate memoria lui Ciocirlan și nici susceptibilitatea familiei lui și mai ales pe aceea a Hangerlioaiichii. Totuși, Șerica Băleanu, care se afla în contemplarea bălților ei la Ciupelnița, îi trimise felicitări: «*La bonne nouvelle de votre mariage m'a causé beaucoup de joie*». Locotenent-colonelul n-avea nici o avere și, trăit prin camere mobilate în felurite garnizoane, gustă din plin rafinamentul interiorului soției și regimul voluptuar la care fu supus. La rîndul ei, îmbătătită de vigoarea virilă a tigrului de Bengal, Caty căzu într-o mare exaltare. Remus deveni «puiul drag» pe care Caty îl năpădea de sărutări, ceea ce în limbajul ei pasional se traducea cu «te pussy dulce, te pussy mult de tot». Aproape în fiecare zi ei făceau afară o lungă cavalcadă, luînd citeodată prînzul la Căldărești. Această euforie dură nu mai mult de o lună de zile, căci războiul fu declarat în iunie 1941 și locotenent-colonelul fu trimis pe front. De fapt, stătu tot timpul înapoia lui, ca ofițer de stat-major, înaintînd pe măsura ofensivei, dar obținînd prin intervenții, pe toate căile posibile, să nu meargă mult dincolo de Nistru. O prudență înăscută, asemănătoare cu aceea a lui Gavrilcea, totuși de calitate mediocră, îl îndemna să fugă de mari responsabilități. Drumul cunoscut al curie-

rilor săi întorși din București era pînă la Tighina cu trenul, apoi urma lor se pierdea, scrisorile nu dădeau numele locului de cantonament, care se ghicea că era undeva între Tiraspol și Odesa. La început, Caty fu deprimată, avu sentimentul că-i lipsită de noroc în iubirile ei și trimise prin curieri scrisori înflăcărâte, vorbind despre «dorul ei nebun». «Îmi este foame și sete de tine, iubitul meu pui», se lamenta ea în românește, căci Remus Gavrilcea avea o noțiune foarte minimală de limba franceză. Pe urmă, Caty se obișnuia a schimba aproape zilnic scrisori cu locotenent-colonelul și reveni la preocupările ei. Căpătase convingerea că Remus Gavrilcea este unul din eroii care salvase țara de comunism (aceasta era și părerea Șerichii și a întregului ei cerc) și, părăindu-i-se că averea imobiliară este definitiv în afara oricărei primejdii, reîncepuse speculațiile. O încredere nouă în viață o cuprinsese pe ea și pe toți din clasa ei, și dejunurile, dineurile, reuniunile de bridge se țineau lanț. Remus, neavînd ce face cu solda lui dublă, o trimitea la București, iar Caty o transforma în tablouri și bijuterii.

În această vacanță a pasiunii, Caty își transportă exuberanța ei asupra micului Filip, pe care îl readuse acasă. Copilul fusese bolnav cu vreo opt luni în urmă, căpătînd scarlatină la Pipera, probabil venind în contact cu copiii de prin partea locului, ce intrau în curtea din dos a vilei. Caty îl adusese îndată în oraș, însă fiindcă i se păru că în loquînța din Calea Victoriei ar fi pusă în situația de a nu mai primi, îl instalează cu guvernanta într-un mic apartament, cumpărat de curînd la etajul al patrulea al unui bloc din bulevard. Îl izolează acolo, după toate prescripțiile medicale, într-o odaie albă și luminoasă, guvernanta dormind în alta comu-

nicantă. Caty consultă, după sfatul doamnei Farfara, pe doctorul Hergot, care-i plăcu foarte mult prin aerul lui timid și prin grija arătată față de copil. Hergot nu se mulțumea să examineze starea micului bolnav, ci ședea lângă el, căuta să-l amuze. Într-o zi, cînd Caty era alarmată de temperatura lui Filip și de agitația lui nocturnă, pricinuită și de faptul că guvernanta dormea dusă, sforăind în odaia vecină, Hergot o liniști:

— Nu trebuie să vă alarmați, zise el, agitația va trece în curînd. Am să revin, dacă-mi permiteți, pe seară, înainte de a se culca.

— Sînteți așa de bun, domnule doctor! îi mulțumi Caty.

Hergot se prezentă în fața patului lui Filip seara, cu violoncelul într-un sac de pînză. După ce luă temperatura copilului, rămînînd satisfăcut, se așeză pe un scaun în mijlocul odăii și scoase instrumentul din sac.

— Ți-am adus, spuse el copilului, o jucărie care te va face să dormi.

Și luînd arcușul, începu să execute cîteva arpegii. Filip deschise ochii mari, de plăcere, și, cînd doctorul ridică arcușul, zise:

— Mai vreau!

După un timp de gîndire, Hergot începu să cînte *Siciliana* de Pergolese, devenind din ce în ce mai patetic, lăsîndu-se însuși furat de voluptatea muzicii. Terminînd, întoarse capul spre Filip. Acesta suridea fericit, pîrînd cu totul adormit. Atunci Hergot voi să culce lin instrumentul pe parchet, ca să nu deștepte pe băiat.

— Mai vreau! zise deodată Filip.

Și Hergot cîntă iarăși ceva ușor, ca pentru copil, o arie din *Xerxe* de Gluck, apoi *Cîntecul de leagăn* de Godard. Filip ațipise acum de-a binelea.

Hergot, sculîndu-se și mergînd în vîrfurile picioarelor la pătucul lui, constată, pipăindu-l ușor cu palma pe obraz, că temperatura scăzuse. Muzica avusese deci o bună acțiune terapeutică. Dar, alintîndu-se ca copiii somnoroși, Filip se rugă din nou:

— Mai vreau!

Astfel, Hergot șezu ore întregi, pierzînd noțiunea timpului și cîntînd la violoncel bucăți din ce în ce mai grele. Deodată, se auzi un hureuit prelung ca de tunet îndepărtat, o clătinătură zgîlții toată odaia, și zgomote profunde ca de valuri grele ce se izbesc în diguri și se retrag durară cîteva clipe. Micul bec de pe măsută, bine ascuns sub un *abat-jour*, se stinse fără a se băga de seamă, căci luna bătea prin geamul fără perdele. Nici copilul, nici Hergot nu remarcară teribilele fenomene. Violoncelistul, mai vibrant ca oricînd, avu iluzia că o orchestră vastă îl acompaniază. Astfel înregistră Hergot cutremurul din noiembrie 1940.

Caty, înspăimîntată, alergă în *peignoir* pînă în bulevard. Blocul se surpase în parte, retezîndu-se în două și rămînînd pe o porțiune, prin năruirea zidurilor, cu interioarele descoperite ca la teatru. Apartamentul Caty-ei era însă intact, dar cocoțat în aer pe un promontoriu suspect și cu scările și ascensorul tăiate. Toată lumea fugise la vreme, inclusiv guvernanta.

— Filip, unde este Filip? strigă disperată Caty la ea.

— E sus, cu doctorul!

Afară era, prin excepție, destul de cald, și printr-un geam plesnit al apartamentului suspendat venea în noapte o muzică suavă.

— Cîntă cineva! observă unul din curioșii strînși în fața imobilului.

Pompierii aduseseră o scară demontabilă, pe care o desfășurară pînă la nivelul etajului al treilea. Pompierul care se urcă pe ea, văzînd că nimeni nu-l întîmpină, bătu în geam. Hergot rămase surprins de o asemenea vizită neașteptată, mai ales că Filip adormise fericit.

— Dați copilul! strigă pompierul.

Pînă a se dezmetici bine, Hergot înfășură cu grijă pe Filip în pledul lui și încredință copilul salvatorului. După cîteva minute, pompierul reapăru la geam.

— Dați-vă jos, invită el pe Hergot, să nu vă fie frică, vă leg de mijloc.

Și într-adevăr îl încinse cu o curea lată de pînză, ținîndu-l ca de o zgardă cu ajutorul unei frînghii. Hergot veni în brațe cu instrumentul său, pe care nu voi cu nici un chip să-l încredințeze pompierului. Și astfel, cobori încet, luminat de reflectoare, cu violoncelul la subsuoară.

Remus Gavrilcea scrisese cîteva luni, cît dură înaintarea, bilete laconice, transmițînd unele mesaje orale prin curier. Îi era teamă ca amănunte oricît de neînsemnate dinapoia frontului să nu cadă în mîinile cuiva. Pe toamnă, fixîndu-se, fu mai abundent. Dăduse cîteva specimene din corespondența dintre el și soția sa:

« 16 noiembrie

Caty, scumpă mamă,

Aflînd că pleacă curierul, mă grăbesc să-ți aștern pe hîrtie cîteva rînduri. În privința sănătății mele să nu ai grijă, sînt bine. Popota e bună, lemne avem, doar atît, că ne plictisim. Cît aș vrea să fiu lîngă soțioara mea scumpă, despre care povestesc des camarazilor! Le-am arătat o fotografie a ta bust și au rămas uimiți văzînd ce frumoasă ești.

Te-au admirat unanim. Aș vrea totuși să te vadă cum ești la trup, să priceapă și alții fericirea mea. De aceea te rog să-ți faci o fotografie nud, cum mi-ai promis, și să mi-o trimiți prin curier. De ieri ninge cu fulgi mari cît nuca și sîntem îngropați în zăpadă pînă în gît. Am în cap o căciulă de un metru, cu care dorm și noaptea, din cauză că atunci cînd se stinge focul e foarte frig. Geamurile sînt mereu înghețate. Scumpă mamă, aci avem de toate, numai cu apa stăm prost, vin nu găsim. Mi-ai face un mare serviciu încredințînd curierului cîteva sticle de vin bun, ceva coniac și de asemenea cîteva butelii de șampanie și vreo douăzeci de luminări de spermanțet. Sînt aici camarazi germani foarte simpatici, pe care vreau să-i cinstesc. Continuîu scrisoarea cu creionul, deoarece nu mai am cerneală în stilou, iar cerneala din birou a înghețat și nu am vreme s-o topesc. Te rog să nu uiți să mergi la generalul P., cerînd audiență la nevoie prin intermediul prințesei Șerica Băleanu, la care vine în vizită. În divizie mi s-a promis ferm mutarea la Marele stat-major. Am încredințat curierului pentru tine o cutie plină cu cercei, brățări și cîteva inele, pe care le-am căpătat cadou pentru servicii făcute unor nenorociți evrei dintr-o fermă ce se află aici. De asemenea, mamă, ți-am pus în cutie și solda, să faci ce vrei cu ea.

Te sărută dulce tigrul tău,

Remus»

« Puiul meu drag,

În fiecare noapte visez că sînt în brațele tale. Dorul nebun ce-l am de tine nu mă lasă să dorm. Am fost de două ori la dejun la Șerica și o dată s-a aranjat așa, că a venit și generalul P. După

lichioruri, cînd era mai bine dispus, i-am vorbit de tine și mi-a făgăduit că te va muta sigur, cu condiția să-l lași pe el să aleagă momentul. Am încredere în cuvîntul său, fiindcă ține să fie bine pentru orice eventualitate cu Hangerlii, care au relații cu puterile occidentale, stînd bine prin Gavrilcea și cu germanii. Am dat și eu un dejun de șase persoane, la care au venit Șerica cu Antoine, Gavrilcea și Meme și generalul P. Deci un succes deplin. M-am ferit însă a-i mai pomeni ceva despre chestiunea mutării, spre a nu-l indispuce. Era vesel de situația militară și a dansat puțin cu mine, întîrziînd a se duce la minister, unde directorul de cabinet îl chema disperat prin telefon, întrucît era convocat la un consiliu de miniștri. Am predat curierului tot ce mi-ai cerut, luminări, șase sticle de coniac vechi, douăsprezece de vin negru excelent și douăsprezece de șampanie. Coniacul, din 1898, și vinul ți le oferă Șerica în onoarea bravilor noștri ofițeri. Giuvaericele trimise de tine sînt superbe și de valoare. Am pus o brățară pe mîna și două inele cu briliante, cu care am făcut să se întoarcă toate capetele la «Capșa», unde am mîncat alaltăieri cu unchiul Alec, Gaitrany și Costică Prejbeanu. Am și cîteva supărări. Cuța se plictisește în casă și n-o pot scoate din cauza frigului, avînd bronșită. Sînt indispusă și cu apartamentele. Chiriile au sporit mult, o garsonieră a ajuns la o sută de mii de lei și mai mult. Și eu, care le-am închiriat cu șaptezeci de mii pe cele cu o odaie și cu optzeci de mii pe cele cu două odăi! Am pus avocatul să încerce rezilierea contractelor. Am avut unele plictiseli și cu o căsuță de la Pipera.

Te pussy mult de tot,

Caty»

Cîteva comentarii sînt necesare. Luminările cerute de colonel nu aveau drept destinație iluminatul. În acest scop existau lămpi de petrol. Remus le aprindea în petrecerile nocturne cu camarazii germani, la care erau aduse și femei din lagăr, și le stingea pe rînd cu revolverul. Bijuteriile de care se vorbește în scrisori aveau următoarea proveniență: Unitatea era instalată într-o fermă de stat, la care fuseseră repartizați cam două sute de deportați evrei, bărbați de toate vîrstele, femei și copii, îndesați într-un fost grajd de cai. Situația lor era mizerabilă, mai ales pe vreme de iarnă, totuși erau, ca să spunem așa, mulțumiți, fiindcă în primăvară ar fi fost puși la muncile agricole, fiind feriți astfel de exterminare. Unitatea germană însă pretindea că evreii sînt în acel loc primejdioși pentru operațiile militare și cerea insistent lichidarea lor. Făcuse chiar un lagăr sub directă lor supraveghere, într-o magazie de lemn, împrejmuită cu sîrmă ghimpată, populîndu-l cu evrei aleși cu forța dintre cei mai tineri, bărbați și femei de la fermă. Îndată ce un evreu din fermă ieșea din îngrăditură, era prins și vîrit în lagăr, ceea ce însemna moartea. Însă nu rapidă. Li se dădea, după calcule exacte, din ce în ce mai puțină mîncare, pînă mureau. Totuși, unii rezistau cu o încăpăținare fizică excepțională, ca spre exemplu Stella și Perla, două evreice tinere, desculțe, tunse chilug și numai cu o fustă și cu o bluză pe ele. Se descoperi, e drept, că soldații români le aruncau noaptea pe deasupra sîrmei pîini uscate, pe care acestea le îngropau în pămîntul magaziei ca cîinii. La fermă, căpitanul Petrișor Hagienus, fiul cunoscutului orientalist, specula această situație spre a trage profit.

— Îmi pare rău, le zicea el, n-am ce să vă fac. M-am luptat din răputeri. Nemții cer să vă vărșăm lagărului. Miine dimineată să fiți gata cu tot ce aveți în boccele. Nu luați mare lucru, mergeți la moarte sigură, vă spun cinstit.

— Domnule căpitan, țipau toți, aveți părinți, aveți poate copii, nu ne lăsați. Intervenți să rămînem aici.

— E degeaba, am făcut imposibilul. Poate doar colonelul să mai încerce, însă nemții pretind cadouri mari.

— Vom căuta să mai stringem ceva.

— Faceți cum credeți. Dați lui Seraphin ce aveți de dat și vom vedea.

Seraphin era jurnalistul de la Buenos Aires, picat tocmai aici, prin geniul lui rău, care îi insuflase dorul de țară. Înfrigorat, plin de inițiativă, sub imperiul fricii, aduna pe toți coreligionarii și făcea o chetă de obiecte: verighete, cercei, broșe modeste, bijuterii. Petrișor arunca ochii pe cutia de bijuterii și se arăta sceptic:

— Credeți că nemții au să se mulțumească cu atît?

— Nu mai avem nimic!

— Ce oamenii! se mira Petrișor, surprins de natura umană, înțelegeți odată că, chiar dacă rămîneți aici, în cele din urmă tot nu veți scăpa. Sînt ordine precise. Veți muri pînă la unu. Ei, și atunci? Ce-o să faceți cu bijuteriile?

— Pentru ce să murim, domnule căpitan, e drept asta?

— Toți murim, filozofa Petrișor, milioane de oameni au murit și mor. Nu eu am făcut lumea.

După ce terminară colectarea, Petrișor vîntura cu mîna giuvaericelele și-și alegea cîteva după

impresiile lui personale. Apoi mergea cu colecta la Remus Gavrilcea. Socoteala sa era că, implicînd pe colonel în extorcațiile sale, ar fi fost mai acoperit.

— Domnule colonel, evreii de la fermă vă fac niște mici cadouri, rugîndu-vă să-i apărați împotriva germanilor dacă ar voi să-i ia.

Colonelul examina cutia prudent.

— Ascultă, căpitane, oare crezi că e bine să primesc obiecte de la evrei? O să se spună că i-am jefuit. S-au mai plîns și prin alte părți și, de, așa cum îi vezi, sînt tari, au legături internaționale.

— Nu vă fie teamă, domnule colonel. Ei vor să vă ofere un cadou. Trăiesc aici ca în sinul lui Avram, în vreme ce soldații noștri mor cu zecile și sutele de mii pe front.

Fotografiile de care pomenește Caty o reprezentau goală, cu pantofi în picioare și cu un văl transparent ținut cu mîna în dreptul sinilor și al pîntecelui. Acest gust curios pentru exhibiții corporale apăruse la Caty în ultima vreme, cînd o cuprinsese panica surdă că va pierde tinerețea. « Căsuța » de la Pipera era de fapt o vilă în regulă, cu etaj și numeroase încăperi pe un teren de douăzeci de hectare, în care Caty investise o parte din banii săi de teama inflației. Plictiselile îi veneau de la tabla pentru acoperit. Metalele fiind blocate, n-avea voie să întrebuințeze o provizie însemnată de tinichea, pe care și-o făcuse, și atunci, după intervenții pe la cunoscuții ei, după numeroase dejunuri și dineuri, izbutise a obține în fine de la Ministerul Înzestrării aprobarea de a folosi tabla presupus ruginită « de la o magazie și un șopron dărimate ». Caty își mobilase « căsuța » cu mobile de stil de la anticarul Kehayoglu și de la magazinul

« Mobile Styl », cumpărându-și, între altele, o sufragerie pentru douăsprezece persoane, iar Babi-glian îi procurase tablouri.

« Caty scumpă,

Coniacul tău a făcut senzație. Am invitat pe toți camarazii și pe germani și le-am dat câte puțin. E așa de tare și vechi, încît parcă ne ieșea fum din gură. Vinul și șampania le-am rezervat pentru o petrecere viitoare. Și luminările tale au fost binevenite. Cît despre fotografii, nu-ți mai vorbesc. Toți au rămas vrăjiți, iar colonelul Wachsen, un german distins, a zis: « *Reizend! So eine schöne Dame! Ich gratuliere Ihnen!* » Știi, tot frecîndu-mă cu ei, am început să prind ceva nemțească. Îți sărut, scumpă mamă, fotografiile de la cap pînă la picioare și astfel îmi fac iluzia că sînt cu tine. Aici e un ger cumplit. Fac un foc grozav cu buturugi mari și n-am căldură decît în jurul sobei. Dorm mereu cu căciula pe cap și cu picioarele înfășurate într-un sac de blană. Apropo, cu curierul îți expediez două frumoase blănuri de astrahan, pe care le-am primit cadou. De frig a înghețat vinul în sticle și atunci am spart o sticlă și am supt cu Wachsen bucăți de vin ca pe niște acadele. Cînd te gîndești că nenorociții de evrei din lagăr dorm în magazine fără foc și merg pe zăpada care scîrție cu picioarele goale! Ce rasă zdravănă! Wachsen îmi spune că el face cu acest prilej studii științifice asupra rezistenței la temperaturile joase. Mai stimulează pe generalul P. să mă treacă la Marele stat-major pînă nu se deplasează prea mult frontul. Am auzit că bîntuie tifosul exantematic. De aceea te-aș ruga să-mi procuri ser, căci aici n-avem. Această scrisoare ți-o trimit prin bunăvoința colonelului

Wachsen, care vine pentru vreo două zile la București. Răspunsul mi-l dai prin curier.

Te îmbrățișez,
Remus »

Blănurile de astrahan le căpătase colonelul tot de la evreii din lagăr. Petrișor le dibuise de mult. Erau în număr de trei, cumpărate cu ceasuri, în timpul transportului, de la niște soldați, de trei dintre evrei care-și zisese că frigul este în acele locuri dușmanul capital. Le ținuseră bine ascunse. Într-o zi, germanii puseră mîna pe Seraphin, care circula liber între grajd și birourile comandamentului, și-l duseră în lagăr. Sosirea lui relativ recentă din Argentina li se păru suspectă și-l crezură spion. Îl supuseră unui interogatoriu și erau hotărîți să-l împuște, cum de altfel plănuiau să extermine toți evreii din lagăr înainte de a merge pe front. Evreii de la fermă, alarmați, apelară prin Petrișor la colonel. Acesta, care aflase că Seraphin cunoștea pe Caty, interveni la Wachsen și-l salvă, spre bucuria deportaților, cărora Seraphin le era de folos ca intermediar agreeat. Cu acest prilej, oferiră o blană de astrahan, trăgînd la sorți numele celor trei posesori și despăgubind colectiv pe donator. Însă Petrișor se întoarse foarte posomorît:

— N-ajunge una, zise el, nemții vor trei blănuri.

Cînd le căpătă, își alese una, iar pe celelalte două le dădu colonelului.

Luminările le întrebuiță Remus Gavrilcea astfel: adunînd la el pe ofițerii români și germani ca să le ofere coniac, fu invitat de Wachsen să facă o demonstrație de tir. În acest scop fu adusă Perla din lagăr, însoțită de la grilajul de sîrmă de un soldat român cu pușca. Perla căpătă și ea puțin

coniac, apoi îi împodobiră creștetul capului și brațele cu luminări aprinse și lipite cu puțin spermanțet topit. Colonelul ridică amîndouă mîinile cu cîte un revolver și stinse, două cîte două, luminările de pe brațele tinerei evreice. Apoi luînd alt revolver ochi capul tuns, unde erau trei luminări, și cufundă odaia în beznă.

— *Herrlich!* strigă entuziasmat Wachsen. *Ein wahrer Wilhelm Tell!*

Perla fu recondusă de soldat, cu picioarele goale prin zăpadă. Trecînd pe lîngă o troacă pentru porci, unde se aruncau în apă jumătăți de piine și chiar pîini întregi, Perla se aplecă repede și scoase două bucăți înghețate, pe care le puse reci peste sîni, pe sub bluză, trecîndu-le astfel neobservate prin fața plutonului german. Intrată în magazie, le îngropă numaidecît în pămînt.

«Puișorul meu,

Am primit și blănurile de astrahan prin curier și scrisoarea pe care mi-a adus-o, personal, colonelul Wachsen. Ce bărbat simpatic și cult! Vorbește foarte bine franțuzește, e doctor în filozofie. Am dat pentru el un dineu de douăsprezece persoane, la care au fost Șerica cu Antoine, Gaitany cu soția, Gavrilcea cu Meme, mareșalul Cornescu, monseniorul de Băleanu și alți cunoscuți ai noștri. Am petrecut minunat. Dineul l-am comandat la „Capșa“, ca să n-am nici o surpriză neplăcută din partea bucătăresei. Am pus pe masă cu această ocazie vesela mea de Limoges, de mult neîntrebuințată. S-a dansat. Vorbînd despre victoriile germane, am spus: „Domnule colonel, totul e frumos, dar pentru ce atîtea orori inutile, deportări și ucideri de oameni nevinovați? Învîingătorul nu

trebuie să fie oare generos?“ „Stimată doamnă, mi-a zis el, ca ofițer în armata *Führer*-ului nostru, nu-mi permit să-mi pun asemenea întrebări. Noi executăm orbește ordinele sale, el fiind mintea și inima noastră. Singura noastră satisfacție este de a îndeplini toate gîndurile sale și a-l mulțumi.“

„Vreți să spuneți atunci, am urmat eu, că un militar nu discută ordinele. Asta știu prea bine. Dar nu se poate să n-aibă o strîngere de inimă cînd ordinele i se par, să nu vă supărați, absurde.“ „Aceste ordine, mi-a explicat colonelul Wachsen, nu sînt absurde pentru noi, deoarece noi credem în geniul *Führer*-ului. Inteligența noastră, oricît ar fi de excepțională, nu poate fi egală cu a sa. Dîndu-ne seama de aceasta, noi am renunțat de a avea o cugetare a noastră, singurul act de inteligență fiind acela de a ne supune inteligenței superioare a *Führer*-ului. În felul acesta sîntem siguri că vom birui.“ „Da!“ a aprobat Gaitany foarte tare, deși mi s-a părut nesincer. „Totuși, domnule colonel, am insistat eu, nu vi se întîmplă cîteodată să vă fie milă?“ „Caut, a răspuns el, deșteptîndu-mi în minte imaginea *Führer*-ului, să înving această slăbiciune periculoasă pentru popoarele care vor să fie puternice. Nu uitați că creștinismul, religie de origine semită, a măcinat marele Imperiu roman tocmai prin filozofia milei.“ „Atunci, dumneavoastră nu mai sînteți creștin protestant, cum îmi închipui?“ Wachsen s-a înroșit puțin și a zis: „Sînt catolic!“ „*C'est très bien, c'est très bien*“, a murmurat atunci monseniorul Valentin de Băleanu, care ne asculta. Am fost, puiule, și la recepția dată de Gavrilcea în onoarea industriașului german von Thermann, soțul al doilea al Marinei, fosta nevastă a lui Gigi. Am primit invitație specială, Marina ținînd să mă

vadă și să întrebe cum a murit bietul Ciocirlan. Mi-a spus că von Thermann va investi mari capitaluri în industria noastră și că ea se va stabili în țară. Mi-a făgăduit să-mi rezerve acțiuni. La recepție a fost și Wachsen. Interiorul lui Gavrilcea, aranjat acum după indicațiile date de Meme, este de un lux extraordinar. Salonul cel mare cu pereți de marmură și saloanele mai mici în continuarea lui sint luminate de superbe lustre de Murano puse în șir. În salonul mic din stînga sînt pictați *a fresco* pe pereți toți Hangerliii, începînd de la domnitor pînă la Gavrilcea-Hangerliu, ținînd pe Meme de mîină. Covoare imense de Persia sînt întinse în toate saloanele, iar salonul din dreapta e un adevărat muzeu de tablouri rare. Am văzut un El Greco, un Tintoretto, un Guido Reni, un Delacroix și un extraordinar portret de Manet. Gavrilcea și garda lui purtau un costum de ceremonie pe care acum îl văd înțîia oară: pantaloni lungi negri și deasupra cămașa cafenie cu o centură lăcuită și o curea în diagonală. Gavrilcea avea crucea de fier pe piept, fiindcă a venit și baronul von Killinger, care e un bărbat foarte drăguț. Pentru această împrejurare Meme a apărut și ea în uniformă: foi de stofă fină neagră și cămașă de centurion. A fost răpitoare, toți bărbații o sorbeau din ochi. Te las, puisorule scump. Am încredințat curierului serul antitific, precum și altă cutie de luminări și felurite mărunțișuri.

Te pussy dulce,
Caty»

«Caty, scumpă mamă,

Mi-ai trimis la timp serul, deoarece s-a ivit aci în tabăra evreilor un caz suspect de tifos exantematic. Acum pericolul a fost înlăturat, grație unui

ofițer foarte bun pe care-l am, căpitanul Petrișor Hagienus, care i-a deparazitat radical pe toți. Suferim acum, deși sîntem în februarie, de inundații. Apa pătrunde pe sub uși, locuința fiind la nivelul solului, și se ridică în cameră uneori peste o jumătate de metru. Am pus trupa să facă pirtii prin zăpadă și să practice o scurgere. Răul este însă că după îngheț vine dezgheț și invers, și dușumeaua odăilor noastre devine lac de patinat. În fine, am reușit să degajăm complet locuințele noastre și birourile, dar mirosim toți a mucegai și pe jos nu putem scăpa de noroi. În grajdul cu evrei e o nenorocire întreagă, fiind năpădit de troiene de zăpadă. Un evreu în vîrstă s-a înecat, strîngîndu-se apă peste noapte și căzînd din pat, în somn. Pînă să se dezmeticească, a murit cu capul în apă. Pe urmă, dînd ger cumplit, le-a înghețat apa nescursă, prinzîndu-le picioarele paturilor și lucrurile pe care le aveau ascunse pe dedesubt. Trecînd și asta, s-a îmbolnăvit unul din ei și a murit, și doctorul a emis bănuiala că ar fi tifos exantematic. Colonelul Wachsen s-a întors fermecat de persoana ta. În cinstea lui și a camarazilor germani vom da în curînd o mică masă, la care voi destupa sticlele de vin și șampanie trimise de tine. De pe acum sobele duduie de foc ca să uscăm pereții și să scoatem mirosul de igrasie. Nu uita să te interesezi de chestia mea. Îți mai trimit cîteva nimicuri (trei ceasuri de aur, niște brățări, inele și un colier care mi s-a spus că ar fi de perle veritabile, dar eu nu cred).

Cu gîndul numai la tine,
Remus»

Deparazitarea radicală întreprinsă de Petrișor
avu o latură spectaculoasă, de care colonelul nu

pomenește nimic. Doctorul fusese de părere că evreul era bolnav de enterită, cum însă Petrișor susținea că evreii sînt plini de paraziți, consimțind că un control nu strica. Atunci, Petrișor îi scoase pe toți din grajd și îi viră pe rînd, unul cîte unul, bărbați și femei, în două odăi mari ale administrației fermei, unde făcură un foc bun, dezbrăcîndu-i la ușa pînă la piele și aruncîndu-le toate hainele în curte, unde, după ce adună în găleți tot ce găsi prin buzunare, le dădu foc. Scotoci de asemenea grajdul în lung și în lat, stringînd toate obiectele pe care le mai găsi, și după aceea dezinfectă totul cu creolină. Pe evrei îi îmbracă provizoriu în vreo două sute de saci, făcînd o tăietură în fund pentru cap și două laterale pentru mîini. În aceste originale cămăși, deportații aveau o înfățișare apocaliptică. Evreii fură readuși la grajdul lor, și trei dintre ei, croitori de meserie, cu colaborarea tuturor, transformară sacii în haine: bluze și fuste pentru femei, pantaloni și un fel de veston pentru bărbați, în care internații erau așa de rizibili, încît Petrișor însuși nu se putu reține de a nu izbucni în rîs. Din găleți Petrișor scoase tot ce i se păru mai de seamă și oferi o bună parte colonelului. De aci proveneau ceasurile de aur, inelele și celelalte obiecte trimise de colonel soției, obiecte neînsemnate luînd pe fiecare în parte, impunătoare adunate laolaltă. Perlele fusese trimise din țară la comandamentul taberei de o soție disperată spre a-și salva, spera ea, soțul, fost giuvaergiu. Restul, hirtii, creioane, piepțeni, ceasuri proaste le vărsă morman pe jos în fața lor.

— Luați-vă fiecare, zise, ce vă aparține.

— Domnul căpitan, începură cîțiva să se vaiete după scormonirea obiectelor, au fost cîteva ceasuri de aur prin buzunare, amintiri de familie.

— Aveți haz, se supără Petrișor, cine deparazitează nu stă să umble cu mîinile prin buzunarele hainelor. Astea au căzut din scuturătură.

— Ce ne facem, orice soț are o verighetă, un inel.

— Asta să vă fie toată paguba. V-am scăpat de la o moarte sigură, nemții ne cer să lichidăm orice grupare de deportați contaminată de boli infecțioase. Scrieți la comunitate să vă trimită ajutoare, colonelul va transmite el însuși prin curieri scrisoarea voastră.

La această știre, evreii renunțară la reclamații inutile și întocmîră prin Seraphin o scrisoare colectivă către Federația uniunilor de comunități. Într-adevăr, locotenent-colonelul comunică acest mesaj Caty-ei, iar aceasta îl încredință persoanei indicate de Seraphin, care făcu și el o scrisoare personală, foarte mișcătoare, către Caty.

« Puiul meu drag,

Îți scriu în grabă cîteva rînduri. Azi a apărut în monitor înaintarea ta la gradul de colonel. Totodată te previn că ai fost decorat cu Crucea de fier. Decretul îl vei primi în curînd. Perlele pe care mi le-ai trimis sînt absolut veritabile și de cea mai mare valoare.

Te pussy de mii de ori,
Caty»

« Stimată doamnă colonel,

Cu lacrimi în ochi vin să vă scriu aceste pagini, pe care vă rog din adîncul sufletului, în amintirea zilelor frumoase de la Buenos Aires, să le parcurgeți pînă la sfîrșit. Am citit multe romane senzaționale și am străbătut oceanul, dar nu mi-am închipuit

că în țara mea, așa de liniștită pînă mai ieri, se pot petrece evenimentele pe care nu le-ar crede mintea cea mai plină de fantazie. Înainte de începutul campaniei am plecat la Iași, unde s-a stabilit un frate al meu. Familia mea trăia, cînd am plecat din România, la Botoșani; părinții murind, acum s-a risipit prin alte orașe. Eu însă sînt născut în Dorohoi. Pe la sfîrșitul lui iunie, ieșind în oraș de dimineață, cu gîndul de a-mi cumpăra o carte de la Librăria Gheorghiu, am rămas mirat văzînd pe străzi patrulare germane și române. Prin dreptul cinematografului „Sidoli“, cîțiva soldați germani strigă spre mine și spre alte persoane ce ieșeau repede din cinematograful și încep să tragă cu revolvere-mitralieră. Doi sau trei inși, nu-mi dau socoteală cîți au fost, au alunecat atunci peste mine și m-au prăbușit în marginea trotuarului, căzînd asupra mea. Am încercat atunci să-i dau la o parte și să mă ridic, dar am auzit glasuri zicînd în nemțește:

— Unul n-a murit. Mai trage!

Și într-adevăr, a răsunat o altă pîrîitură de gloanțe. La început, avînd sentimentul că am murit, am stat nemișcat, după aceea mi-am dat seama că sînt viu și de frică nu m-am clintit. Deschizînd ochii încet, am văzut că nu era nimeni în dreptul meu pe stradă, numai spre capete se zăreau patrulele care barau trecerea. Ceasuri întregi am stat așa, cu greutatea morților în spate, respirînd ca să prind putere. Era o căldură înăbușitoare și senin și nu pricepeam din ce cauză sînt ud pînă la piele. Un lichid îmi curgea pe obraz și muște mari începeau să se strîngă pe mine. Spre seară, caldarîmul s-a zguduit de apropierea unui camion, care s-a oprit în dreptul meu. Oameni vorbind românește și nemțește erau lîngă mine, dar eu nu-i vedeam, căci făceam

pe mortul. Simții o ușurare, cadavrele de deasupra-mi erau date la o parte. După cîte am simțit, le scoteau ghetete și hainele și-i aruncau goi în camion. Se auzea: „un, doi, trei, hop!“ și apoi un zgomot surd ca de ceva aruncat pe o rampă de metal. Virfuri de bocanci începură să mă izbească și să mă întoarcă.

— Scoate-i hainele și ghetete! zise unul.

— Ce să-i scoți! Nu vezi că sînt muiate în sînge și lipite de piele? Țsta e împănăat cu gloanțe.

Două brațe puternice m-apucară de umeri, alte două de picioare și începură să mă dea huța prin aer spre a-mi face vînt și zicînd: „un, doi, trei, hop! hop!“ m-azvîrliră în sus. Căzui așa de greu, încît un minut îmi pierdui cunoștința, apoi îmi revenii. Norocul meu a fost că eram aruncat relativ pe moale, deasupra altor cadavre. Mașina bubui și porni. Acum deschisei ochii puțin cîte puțin și înțelesei că mă aflu într-un camion Benz basculant de cărat gunoiul. Nu știam unde ne duce, dar îmi închipui că la cimitir, ceea ce era și adevărat. Respirai iarăși din plin ca să pot să mă prefac mort la sosire. În sfîrșit, mașina se opri și apoi începu să manevreze la comenzile cuiva care striga: „Mai, mai, gata!“ Auzii o huruitură prelungă de lanț, și macaralele și planul pe care ședeam începu să se incline, încît capul se ridica în sus și picioarele cădeau în jos. În cele din urmă alunecai la vale și căzui de la înălțime nu prea mare pe ceva moale, însă rău mirositor. Răsturnîndu-se cadavrele de-a dreptul în groapă, fără a le mai căra, bulgării de pămînt aruncați asupra mea amenințau să mă înăbușe. Din fericire, a fost ultimul transport din acea seară și întunecîndu-se n-au acoperit morții cu prea multă țărînă, amînînd treaba pentru a doua zi. Astfel, cînd pricepui că

nu mai e nimeni în jurul gropii, căci pașii se simțeau foarte bine prin pământ, scormonii cu o mână și o scoasei afară, apoi scoasei capul de-a binelea, stratul de pământ nefiind mai gros de o jumătate de metru. Mirosea a tei și a iarbă cosită și greierii țîrîiau minunat. M-a apucat o sforșeală și un somn și am ațipit, așa, în groapă, cu capul afară, ca într-un pat. Cînd m-am deșteptat, se crăpa de ziuă. De teamă ca nu cumva să vină alte transporturi și să fiu prins iar, mi-am tras trupul din groapă și, strecurîndu-mă printre lespezi, am ieșit din cimitir. Am luat-o la întîmplare pe cîmp și, intrînd în niște buruieni, am stat așa nu știu cît, cugetînd asupra întîmplării mele.

Gîndul de a mă întoarce în oraș mi s-a părut cel mai primejdios. Neștiind bine cauza pentru care se trăsese în trecători, am avut ideea că vor fi exterminați toți locuitorii orașului, sau cel puțin evreii, de vreme ce fusesem dus, fără a se cerceta cine sînt, la cimitirul israelit, cum constatasem după pietrele de mormînt. Mi-era foame și sete și mai mult sete, și am mîncat iarbă, neavînd altceva. Răsărînd soarele, am văzut că locul în care ședeam nu era bun, căci prea mulți oameni treceau prin apropiere. Am luat-o mai spre cîmp, înspre niște porumbiști, și m-am ascuns iar, cu intenția de a mă dezbrăca și a-mi usca hainele ude de sînge. Atunci am zărit o femeie care plivea păpușoi, la cîțiva pași de mine. Pe pământ, pe un ștergar desfăcut, era o bucată mare de mămăligă și niște ceapă verde. Ametît de foame, n-am știut ce fac și, tîrîndu-mă pînă la ștergar, am luat mămăliga și am început să mușc din ea.

— Ce faci, drace, acolo? mi-a strigat femeia, care m-a ochit.

— Mi-e foame, am spus eu, am ieșit din cimitir, unde am fost îngropat de viu. Ascunde-mă undeva și-ți voi fi recunoscător toată viața. Sînt israelit.

Femeia a dat un chiot și a luat-o la goană. Trebuie să fi fost, ce-i dreptul, oribil, cu masca de sînge închegat pe față. Am pornit-o iar la drum, căci mi-a fost frică să nu vie jandarmii înștiințați de femeie. Am mers mai multe ceasuri, cam pînă la amiază, pînă am ajuns lîngă o pădurice, unde curgea o girliță subțire, făcînd bulboane din loc în loc. Aci m-am oprit, m-am dezbrăcat, m-am scăldat în apă, mai mult rostogolindu-mă prin ea, și mi-am spălat cum am putut hainele, punîndu-le la uscat pe iarbă. Apoi apa s-a înroșit așa de tare de sînge, încît mi-am luat lucrurile încă ude în mînă și am plecat gol mai departe, ca să nu fiu surprins și învinovățit că am atacat pe cineva. Îmbrăcat în haine uscate și curat pe față, am îndrăznit să ies în șosea și să merg, ca și alții, nepăsător. Îmi ziceam, avînd bani, că aș putea lua trenul într-o stație și să mă întorc la București. Pentru asta trebuia autorizație, fiind în zonă de război. Trupe române și mai ales germane treceau neconținut spre frontul din apropiere. Dacă eram prins, aș fi fost negreșit împușcat, de aceea mi-am zis că singura scăpare e de a mă preda cuiva care poate înțelege cazul meu. Atunci s-a oprit în șosea un șir de camioane cu bănci, în care se găseau soldați germani, precedate de o mașină mică blindată, din care se dădu jos un ofițer ce mi s-a părut simpatîc. M-am dus hotărît la el.

— Domnule ofițer, i-am spus în nemțește, sînt israelit, intelectual, am fost în Germania. De fapt, am pașaport argentinian, deși sînt născut în Ro-

mânia. Vă pot arăta actele. Am fugit de la Iași, din groapa morților, fiind împușcat pe stradă nu știu de ce și aruncat viu în mormînt.

Ofițerul, care, pot să vă spun, e colonelul Wachsen, s-a uitat la mine, mi s-a părut cu compătimire, dar apoi a luat o figură serioasă.

— Ce cauți dumneata aici, în drumul trupelor, fără autorizație?

— Am rătăcit, fiindu-mi frică să mă întorc în oraș.

— *Habla español?*

— Si, *señor!* i-am răspuns.

— Și eu am fost în Argentina! îmi destăinui colonelul.

Mărturisindu-mi că socotea cazul meu foarte grav, colonelul Wachsen decise totuși să fiu luat la unitatea lui, pînă la clarificarea situației mele, și a fi folosit, ca unul ce știam nemțește, în relațiile cu trupele române. Astfel, am fost dus, pe măsura înaintării frontului, pînă la Odesa, unde am slujit mereu ca translator. În octombrie, partizanii aruncară în aer comandamentul român, și evreii acuzați de complicitate fură ridicați și purtați în coloane pe străzi. Mă aflu în oraș, foarte de dimineată, trimis chiar de Wachsen cu o misiune și însoțit de un soldat german, căci nu cunoșteam orașul, ieșind rar și numai împreună cu un german. Pe o stradă, trecu un camion-automobil cu cîțiva soldați germani și civili români, probabil centuroni încadrați în unitățile S.S., dintre care trei ședeau în picioare pe un postament pus în camion, deoarece erau la o înălțime mai mare decît ceilalți. În urma camionului venea repede, împinsă de la spate și din lături de soldați, o coloană de civili, evrei după toate indiciile. Germanul meu se apro-

pie de un grup de militari germani care priveau de pe trotuare și-l pierduri din vedere. Cum îl căutam din ochi, nu băgai de seamă că mă atingeam de coloană.

— Înapoi, intră în rînduri! îmi strigă cineva și mă simții izbit cu patul puștii și îmbrîncit în coloană.

Un militar trase cu revolverul în direcția mea, însă căzu alt evreu, care rămase lungit pe caldarim. A fost cu neputință să dau vreo explicație cuiva, iar germanul meu nu se zărea, mă pierduse și el. Camionul ajunsese pe o stradă largă cu alei de pomi groși, desfrunziți în mijloc. Aci furăm opriți. Militarii de pe postamentul camionului puneau ștreanguri în copaci, evreii erau luați la rînd, trași sus pe camion și spînzurați, fiecare pom, după numărul lui de crăci, fiind încărcat ca un cuier cu patru pînă la zece oameni. Apoi, camionul mergea mai departe, în vreme ce noi așteptam. Toți dinaintea mea, afară de unul, fuseseră spînzurați și era rîndul meu, după el, să fiu urcat în camion, cînd cel care întindea lațurile strigă:

— Nu mai avem funii!

— Trăgeți, ordonă un gradat german, și soldații întorși spre coloană începură să împuște în plin.

Atunci am rupt-o la fugă instinctiv și nu mi-am încetinit pașii decît pe o străduță unde m-am pipăit să văd dacă nu fusesem lovit. Ciudat, eram teafăr. Am mers apoi pe o stradă liniștit ca omul sigur de sine și întîlnind un ofițer german l-am întrebat politicos în nemțește unde se află strada pe care se află unitatea lui Wachsen. Am izbutit s-o găsesc. Wachsen, căruia i-am povestit totul, m-a privit foarte încruntat și parcă cu ură.

— Situația dumitale, mi-a spus, e foarte gravă. Avem ordine severe, prezența evreilor suspecti în

Odesa e de-acum încolo imposibilă. De altfel toți, suspecți sau nu, vor fi lichidați. Dumneata trebuie să te duci într-o tabără de muncă, e mai bine din toate punctele de vedere. Am să-ți dau o hîrtie oficială către un centru, și un curier al nostru care va merge acolo te va conduce. Într-adevăr, am fost dus într-un sat, al cărui nume nu-l știu, și acolo am fost repartizat la ferma la care mă găsesc acum. S-a format o coloană cam de trei sute de inși, unii fiind destinați să meargă la alte gospodării. Drumul a fost anevoios, din cauza ninsorii timpurii. N-aveam palton și mă căptușisem doar cu hîrtie între cămașă și haine. Eu însumi mă mir cum n-am răcit. Eu, care am cunoscut dogoarea soarelui din Argentina, n-am murit de gerurile din Rusia. Pe șosele ieșeau oameni să ne privească și ne compătimeau. Dar cîțiva tineri ne scrutau cu un fel de interes ciudat. Nu știam bine ce sînt, păreau militari și nu păreau, din cauza căciulilor și a cojoacelor. Mai tîrziu am aflat că aceștia erau centurioni veniți de peste Prut, ori oameni agreați de ei, care făceau afaceri, speculînd situația mizerabilă a deportaților. Deși era frig, muream de sete, și văzînd un puț, eu cu un tovarăș de drum ne-am decis să mergem să bem. Însoțitorii au pus îndată mîna pe noi și ocărîndu-ne au oprit coloana să ne împuște. Pe cînd tîra pe tovarășul meu, unul din privitorii suspecți de pe marginea șoselei făcu semn însoțitorului.

— Vinde-mi-l mie! zise el.

— Dai două mii de lei?

— Dau o mie, că nu face, ghetele sînt rupte!

— Adu mia! consimți însoțitorul.

120 Eu am crezut că-i o glumă sinistă, dar n-a fost așa. Însoțitorul luă mia și împușcă pe evreu în

cap, lăsîndu-l pe loc. Clientul se duse la mort, îl pipăi ușor cu piciorul ca pe mielul pe care-l cumperi gata tăiat, apoi începu să-l dezbrace. Atunci am înțeles totul. Însoțitorii, care nu cred că erau nici soldați, ci centurioni, neputîndu-și pierde vremea cu dezbrăcarea morților, nici să se încarce cu prea multe țoale, vindeau pe executați. Negustorii improvizați, obișnuiți cu spectacolul pe care nu-l puteau împiedica, și avînd trebuință de haine, îi cumpărau. Veni rîndul meu.

— Iei o mie de parale pe asta? întrebă alt client.

— Dă-le încoace! aprobă însoțitorul.

— Dumneata dă marfa întii! zise acela prudent și probabil pățit.

Însoțitorul mă îmbrînci spre un dîmb de zăpadă să mă împuște, dar eu, aruncîndu-mă, am intrat în inima coloanei, ascunzîndu-mă printre ceilalți. Însoțitorul țipă să ies, făcu gestul de a trage în deportați, toți începură să urle și să protesteze, strigînd: «Criminalilor!» Atunci, ceilalți însoțitori interveniră:

— Lasă-l, mă, în pace, hai să pornim.

Și astfel am ajuns la ferma unde mă aflu acum, unde grație domnului colonel Gavrilcea o duc mai bine. N-avem însă haine și medicamente și vă rog în genunchi să transmiteți mesajele noastre. Considerîndu-vă toți ca mîntuitoarea noastră, vă sărut mîinile,

Seraphin»

Petrecerea româno-germană promisă de colonel se făcu ca o reuniune amicală înainte de apropiata despărțire de unitatea germană, care urma să înainteze spre front. În treacăt fie zis, germanii erau foarte plictisiți cu lagărul lor de evrei, care în ciuda intemperiilor și a micșorării pînă aproape

la zero a alimentelor nu muriseră toți. Nu voiau să-i poarte după ei, nici să-i predea românilor, pe care-i considerau slabi de înger. Colonelul oferi coniac, vin vechi, rezervând șampania pentru încheiere. O bună dispoziție cuprinse pe toți, vinul fiind excelent. Fu cerută unanim o demonstrație de tir. Colonelul se aștepta la asemenea lucru, și, înțelept, băuse puțin ca să aibă mâna sigură. Avea renumele unui neîntrecut «desenator», ceea ce însemna că făcea cu gloanțe pe un tablou conturul unui individ rezemat de el. Nu dăduse greș niciodată.

— Domnule colonel, strigară toți, desenați-ne ceva.

Colonelul se prefăcu a se lăsa greu, ca și cîntărețele rîzîțate.

— Domnilor, obiectă el, v-aș desena. Însă vreau un model picant, o femeie frumoasă.

— Perla, Stella! exclamă ofițerii germani. Să fie aduse!

— Goale! adăugă, aclamat de toți, Remus Gavrilcea.

Doi soldați aduseră în sala cea mai spațioasă a cancelariei, unde se făcea petrecerea, un ecran mare de lemn pus pe tălpi și-l așezară în fund lângă perete. După cîteva minute, se iviră și fetele. Erau ficele unui rabin, amîndouă oacheșe, zvelte, cu liniile feței prelungi și de o docilitate severă și indiferentă. Cînd li se spuse să se dezbrace, își lăsară fustele și bluzele fără nici un semn de emoție și așteptară. Tunse în cap, erau de o stranie frumusețe.

— Sfîntul Sebastian! spuse admirativ Wachsen, fără a fi înțeles însă de colonel.

Făcea aluzie la scena cunoscută în iconografia creștină a săgetării sfîntului Sebastian, cel cu trup

de efeb. Stella fu adusă de colonel în dreptul ecranului, invitată să-și îndepărteze picioarele în unghi și să întindă mîinile sprijinindu-și-le de niște cuie de lemn. Apoi, colonelul se îndepărtă și întinse revolverul. Se auziră șase lovituri una după alta. Stella fusese ochită deasupra capului, de o parte și de alta a gîtului, la capetele degetelor mijlocii și sub negrul părului puberal. Gloanțele se înfipsese exact la limită.

— *Wunderbar!* se extaziară germanii și îndeosebi Wachsen, care el însuși era un bun ochitor.

Stella fu dată la o parte și în locul ei fu așezată Perla, de astă dată cu cuiele sub încheietura mîinii și cu degetele resfirate.

— Voi trage șase gloanțe la fiecare palmă, anunță numărul colonelului.

Și întinzînd în fiecare mină un revolver, lovi simultan între degetele Perlei, adăugînd cîte un glonte în marginea degetelor mari și celor mici. Cînd Perla ridică palmele, pe ecran se vedeau lămurit două semicercuri de cîte șase găuri. Gavrilcea primi zgomotoase felicitări. Perla fu așezată din nou pe ecran, de astă dată cu picioarele mai îndepărtate.

— Vă voi desena, vesti colonelul, partea cea mai frumoasă din silueta unei femei.

Și trase cu un singur revolver șase gloanțe între picioarele fetei, începînd de la genunchiul stîng, făcînd două puncte sub pubis și încheind cu o lovitură lângă genunchiul drept. O furtună de aplauze răsplăti pe colonel, care bău un pahar plin de vin și se reaseză la masă.

— Șampania, ordonă el, să se destupe șampania!
— *Auch ich, auch ich!* strigă deodată Wachsen cam amețit, punînd revolverul pe masă.

— Bravo! îl încurajară ofițerii români.

Fetele fiind obosite, după ce li se dădu câte un pahar de vin, fură scoase afară, și Petrișor propuse să fie adus Seraphin. În euforia generală, nimeni nu obiectă ceva. Seraphin intră în hainele sale de sac, privind blind și cu încredere. Se miră totuși când i se ordonă să se dezbrace. Era costeliv și aproape fără mușchi la picioare.

— *Fürchten Sie nicht!* îl liniști amical Wachsen.

Acesta, metodic, desenase pe o foaie de hirtie proiectul său de tir și-l arătă tuturor. Avea să înconjoare cu un cerc de șase gloanțe capul lui Seraphin, începînd din stînga gîtului, trecînd în dreapta lui, apoi la urechea dreaptă, înfigînd două deasupra capului și, în fine, ultimul la urechea stîngă. Seraphin fu adus la ecran, și Wachsen, ridicîndu-se în picioare, începu să tragă, în vreme ce oamenii numărau încet loviturile: unu, doi, trei, patru, cinci. La a șasea lovitură se auzi un urlat scurt, ochiul stîng al lui Seraphin sări în mijlocul odăii și victima se prăbuși pe spate, moartă, tîrînd după sine, cu zgomot, ecranul. O liniște îngrozitoare urmă cîteva momente. Apoi ofițerii germani se ridicară gravi în picioare, imitați pe loc de ofițerii români. Wachsen își ascunse capul în palme.

Cînd Stella și Perla se îndreptară spre lagăr, observară înspăimîntate că magazia ardea. Soldații germani mai aruncau în ea grenade incendiare, spre a scăpa de deținuții inoportuni. Flăcările erau așa de mari, încît de jur împrejur se vedea ca ziua, și zăpada care nu se topise încă scliffea. Din pornirea instinctivă de a salva pe cei dinăuntru, cele două fete se repeziră spre poarta rețelei de sîrmă ghimpată.

— *Verboten!* strigă plantonul.

Și îndată, îndreptînd pușca-mitralieră înspre ele, cu un ropot le doborî la pămînt. Stella și Perla rămaseră astfel culcate ca și cînd ar fi voit să doarmă, apoi zăpada albă se înroși încetul cu încetul în jurul lor.

XIX

După plecarea milițienilor și adormirea lui Hagienus, consecutiv crizei de epilepsie, Petrișor, Florica și Virgil cărară toată argintăria și cărțile orientalistului în pivniță, acoperindu-le și acolo cu saci și mascîndu-le cu două butoaie. Socoteala lui Petrișor era următoarea, foarte simplă: bătrînul a luat cunoștință de lipsa obiectelor și prin urmare de aci încolo se va obișnui cu ideea pierderii lor definitive. Cît despre ofițerul de miliție, acela e un martor că Hagienus ascunde lucrurile și uită. Experiența trebuie împinsă în așa fel, încît să dea maximum de rezultate. A doua zi, Hagienus căută cu disperare prin toată casa argintăria și cărțile, vătîndu-se și implorînd:

— Copii, fiți de înțeles, dați-mi lucrurile. Sînt acolo piese unice, de muzeu, le-aș fi vîndut statului și tot vouă vă dam banii. Tot ce am vouă vă las, uite, mă jur!

— Cine știe pe unde le-ai ascuns, tată, zise Petrișor, cum e obiceiul dumitale, și acum dai vina pe noi.

Hagienus alergă la Consignații, la Dragavei, la Suflețel, la Gulimănescu, oriunde bănuia că Petrișor, direct sau prin alții, ar fi putut plasa cărțile și argintăria. Scotoci toate anticariatele, întrebă și la Academie. Dacă găsea undeva un volum, ar fi

avut un fir pentru descoperirea lor. Deși zdruncinat mintal, își recăpătă viclenia lui nativă, stimulat de ideea fixă de a-și recupera colecțiile, și începu să stea acasă ziua spre a pîndi ieșirile copiilor. Petrișor și ceilalți făceau și ei de gardă cu schimbul, ca nu cumva Hagienuş să descopere ascunzătoarea sau să plece cu alte obiecte, fiindcă îl socoteau isteț și bănuiau că într-un dulap din preajma patului, închis cu broască Yale, bătrînul pusese la o parte alte lucruri mai prețioase. De pe geam, Hagienuş băgă de seamă că Florica, mergînd la pivniță să ia cîte ceva, încuia chepengul cu un lacăt gros, ceea ce nu făcuse altădată. Hagienuş poseda dubletul cheilor de la întreaga casă, afară de intrări, unde Petrișor schimbuse, din motive strategice, broaștele. Deci scoțînd de sub dușumea cercul cu chei, sări noaptea peste geam, descuie lacătul și intră în pivniță pisicește, aprinzînd acolo o luminare. Nu-i fu greu să descopere, după butoaie, mormanul de cărți și de tăvi, tipsii și alte obiecte de argint. La suprafață dădu de un urcior zvelt de argint, cu multe figuri mitologice în relief, pe care îl atribuia lui Benvenuto Cellini. Îl luă, virîndu-l sub cămașă, așeză totul la loc, cum fusese, stinse lumina și ieși din pivniță pe dibuite, lăsînd ușurel chepengul și punînd iarăși lacătul. A doua zi, spre a induce în eroare, se văită iar:

— Dați-mi, copii, lucrășoarele, miniați pe Dumnezeu! Fără ele nu pot să termin studiile începute.

— Cînd îți spun odată, se prefăcu Petrișor, că nu ți le-am luat noi, înțelege-mă. Pot să-ți jur și eu că nimic n-a ieșit din casă.

— Atunci unde sînt?

— Unde le-ai pus!

Hagienuş merse la Ioanide:

— Domnule Ioanide, mă fură copiii, îmi iroșesc volumașele mele, lucrășoarele mele. Am cele mai rare piese de argintărie din țară, italiene, orientale. Ți le dăruiesc dumitale, domnule Ioanide, dumneata știu că ai să le păstrezi.

Și Hagienuş scoase de sub haină vasul pentru apă de Benvenuto Cellini.

— Domnule Hagienuş, nu mi le da mie. Cine le poate vedea aici? Donează-le Palatului cultural, pentru muzeul lui.

— Le donez, domnule Ioanide, le donez!

Ioanide puse la cale o întîlnire între Hagienuş, Dragavei și un avocat de contencios, și orientalistul făcu act de donație în regulă, donînd toate obiectele și cărțile ce s-ar găsi la el, urmînd ca semnarea de primire să se facă la predarea pieselor, după o listă în care figura în frunte vasul lui Cellini, predat. După aceea, Smărăndache, care trăgea nădejde să fie numit și el achizitor al muzeului, veni a doua zi acasă la Hagienuş. Dădu bineînțeles cu ochii de Petrișor și de Florica.

— Viu din partea Palatului cultural, zise Smărăndache, căutăm pe domnul Hagienuş, în legătură cu o tranzacție.

— Ce tranzacție? se interesă Petrișor.

— S-a oferit să vîndă muzeului o colecție de cărți și una de obiecte de argint. Oferta a fost aprobată, pe baza unei expertize făcute de un specialist anul trecut. S-au și făcut ordonanțele de plată.

— Și cam cît ia pe ele?

— În jurul sumei de două sute de mii de lei, scăzînd impozitele.

Petrișor și Florica se priviră ameteți. Două sute de mii de lei, în urma reformei monetare recente, înfățișa o sumă respectabilă.

— Și a predat obiectele? întrebă Petrișor.

— Nu încă. Îi vom trimite de la muzeu o camionetă.

— De le-o mai avea! se îndoi Petrișor tactic. Îl tot aud plingându-se că nu le găsește. Dar poate or fi altele.

— Ar fi păcat, zise Smărăndache. Suma e bunicică.

Și flutură o hîrtie oficială, neferindu-se a o lăsa apucată de Petrișor. Nu-i de ascuns că adresa era o mistificație. Pe o foaie de hîrtie cu *en-tête*, stampilă și număr de ieșire fantezist, iscălită cu nume de invenție, Smărăndache ticluise o invitație către Hagienuş de a preda obiectele oferite și a ridica suma specificată acordată pentru ele. Smărăndache nu se dădea în lături de a face astfel defalsuri inocente și fără consecințe reprobabile. Cînd la o arenă sau recepție cu bufet erau anunțate multe delegații streine, Smărăndache, neavînd invitație, lua pe soția lui, strîngea și alți cîțiva amici, bărbați și femei cu figuri mai exotice, și pășea prin fața controlului cu o siguranță admirabilă, anunțîndu-se într-o limbă streină, de pildă: «*Indonesian delegation!*»

— Să-l chem pe tata! se oferi Petrișor.

— S-a aranjat! îl salută Smărăndache pe orientalist. Mîine încasezi banii. Venim cu camioneta să le luăm, dacă acceptă.

Hagienuş luă o mină plîngăreață:

— M-a bătut Dumnezeu, se scînci el, nu găsesc lucrurile nicăieri, nu știu cine mi le-a luat. Banii îi dădeam copiilor ăstora.

— Îmi închipui că le vei găsi, îl încurajă Smărăndache, ar fi păcat. Dacă nu ridici mîine banii, trebuiesc depuși, iar formalitățile de scoatere din bancă sînt cam anevoioase.

Smărăndache rugă pe Petrișor, care-l conduse, în pijamaua lui roasă, pînă la ușă, să-l vestească la muzeu, a doua zi, dacă vin. Îi dădu numărul de telefon.

— Vedeți ce mi-ați făcut, copii? Am vrut să fac o faptă bună și țării și vouă, și voi ați risipit o avere artistică.

— Ce-i tot dai zor cu risipitul? se supără Petrișor. Dumneata ai obiceiul să ascunzi totul de noi. Ai căutat bine prin toată casa?

— Am căutat, copii, unde să mai caut? În pod, în pivniță? Ce, eu mă duc vreodată acolo?

— Pe unde nu mergi dumneata, fără să mai ții minte! Hai să căutăm împreună.

Petrișor se prefăcu a controla toate odăile, privi pe sub paturi, în lăzi, se urcă în pod cu Hagienuş, coborî în pivniță.

— Cine a cotrobăit pe aici, bombăni el, ce-s butoaiile astea? și merse drept la mormanul cu pricina.

— Poftim, se miră Petrișor, ce caută cărțile astea în pivniță?

— Păi eu știu? se întrebă ingenuu și Hagienuş.

A doua zi camioneta Palatului cultural ridică volumele rare și argintăria, iar o mașină luxoasă, aceea cu care umblase pînă atunci Gaittany, conduse pe Hagienuş și pe Petrișor la muzeu. În biroul lui Dragavei, lista fu verificată punct cu punct, după obiectele prezentate, apoi actul fu semnat și Dragavei întinse mîna călduros orientalistului:

— Tovarășe Hagienuş, îi zise, îți mulțumim pentru frumoasa dumitale donație.

Acceași mașină conduse acasă pe Hagienuş şi pe Petrişor.

— Cum, tată, izbucni Petrişor, sufocat, când intrară în curte, dumneata ai donat argintăria?

— Da, copii, mărturisi bătrînul, ce era să fac? S-o păzesc mereu? Să rămînă ceva generaţiilor următoare de pe urma mea.

— Să te duci să-ţi dea ăştia de mîncare, se înfurie Petrişor, nu eu, care am stat în ploaia de gloanţe ca să te apăr pe dumneata.

Şi paşi repede în antreu, trîntind uşa după el şi închizînd-o cu cheia. Hagienuş rămase afară. Era răcoare, seara, nu ştia unde să se ducă. Figura lui, altădată ilară, prin slăbire exprima o tristeţe uimitoare. Toate eforturile sale de luciditate din ultima vreme îl istovise intelectualiceşte, şi vicleanul care înşelase pe înşelătorul Petrişor căzu în confuzia mintală cea mai totală. După ce dădu tîrcoale casei şi se învîrti prin curte, ieşi automat pe poartă şi o luă agale pe stradă.

Petrişor dezvălui Florichii isprava lui Hagienuş şi se lăudă că l-a gonit.

— N-ai făcut bine, îi reproşă Florica, totdeauna te pîrpeşti. În cazul tău, când ştii care e situaţia noastră, n-ar trebui să faci gesturi riscate. Tata are cunoscuţi mulţi, e în stare să facă plîngere împotriva noastră. Vrei s-o pămîm?

— N-am mai putut răbda! se scuză Petrişor, recunoscîndu-şi implicit eroarea.

Florica alergă pe stradă, merse pînă la capătul ei, dar nu-l mai găsi pe tată-său. Când a doua zi de dimineaţă Ioanide ieşi din casă, găsi un bătrîn dormind pe *chaise-longue*-ul ce rămînea desfăcut şi noaptea în apropierea uşii de la intrare, lîngă care se afla prins în perete un basorelief, repre-

zentînd pe Alexandru cel Mare şi pe regina Amazoanelor, cu inscripţie grecească: *Alexandros ke Thalestris*.

— Ce faci aici, domnule Hagienuş? îl întrebă el bătîndu-l pe umeri.

Hagienuş deschise ochii şi zise:

— Pausanias, vrei să mă uci şi pe mine cum ai ucis pe tatăl meu, Filip?

— Nu sînt Pausanias, răspunse arhitectul glumind, sînt Ioanide.

Hagienuş, cu ochii rătăciţi, nu reacţionează la acest spirit.

— Nearc, unde ai lăsat flota? gemu el neliniştit.

Atunci Ioanide înţelese că Hagienuş e foarte bolnav. Îl conduse în sufragerie, chemă pe Elvira.

— Am impresia, spuse el acesteia, că a dormit toată noaptea afară şi că delirează. Dă-i ceva cald.

Elvira puse mîna pe obrazul lui Hagienuş, care o contempla cu ochi fişi.

— Nu are febră! Să-i dăm lapte.

Hagienuş, mormăind cuvinte înţelegibile şi nerăspunzînd rezonabil la nici una din întrebările celor doi, bău totuşi laptele cu aviditate, luă cu mîna tremurătoare două felii de pîine prăjită şi le muie în ceaşcă. Elvira îi mai turnă lapte. Orientalistul îl bău şi pe acesta, lăsînd să-i curgă un şiroi pe la colţul gurii.

— Ce se întîmplă cu acest om? se miră Elvira. Ar trebui să aduci un doctor.

Tocmai atunci pică Florica, pe care Elvira o conduse, la afirmarea că e fata lui Hagienuş, în sufragerie. Orientalistul o privi o clipă adormit, apoi deodată se ridică alarmat, căutînd să plece şi făcu gestul lui, obişnuit în criză, de a-şi scoate haina.

— Acum are să se dezbrace, avertiză Florica, să-l întindem mai bine undeva pe o canapea.

Fără haină, fără vestă, fiindcă n-apucase să-și dea jos și pantalonii, Hagienuş fu călăuzit de brațe într-un mic fumoar alăturat și întins cu capul rezemat bine pe pernă, pe un divan, unde adormi greu, aproape îndată, gemînd și tresăltînd. Mîinile i se scuturau în visul lui greoi și o umbră de spumă apăru la gură.

— De cînd are boala asta? se informă emoționată Elvira

— Foarte de mult, explică Florica. A fost și internat. Are un fel de epilepsie, cînd se enervează se dezbracă în pielea goală. Fuge și de acasă, avem mult de îndurat cu el. Dacă l-am putea interna din nou la spital, în condiții omenești, ar fi bine și pentru el și pentru noi.

Acest «și pentru noi» displăcu în mod vizibil lui Ioanide, care ținu să însoțească pe Hagienuş acasă, atunci cînd acesta, deșteptîndu-se, fu îndemnat de Florica să se întoarcă la domiciliu. Florica încercă să convingă pe arhitect să nu se obosească, acesta însă insistă și chemă o mașină.

Ajunși la destinație, Florica, văzînd că Ioanide are intenția să intre în apartamentul lui Hagienuş, îl rugă să aștepte cu bătrînul în sufragerie, și plecă repede să deretice, după toate probabilitățile, odaia, neglijată intenționat de multă vreme. Cînd, în fine, fură admiși, Ioanide constată că patul era primentit proaspăt. Hagienuş, deși își revenise din criza acută, tăcea cu ochii țintă spre ușă sau spunea cuvinte fără șir, între care începură să apară și altele prind actualitatea.

— Nicias, șopti el în cele din urmă lui Ioanide, vreau să-ți vorbesc în taină, am să-ți încredințez un lucru rar, uite, mă jur.

Ioanide făcu semn din ochi Florichii, care se retrase cu mare neplăcere, și cum, și după asta, simți că la clanța ușii suflă ceva neobișnuit, ca un cîine care adulmecă (Petrișor, în pijama, se uita pe gaura cheii), trase batista din buzunar și făcu cu ea un dop, care astupă gaura. Hagienuş scoase atunci repede de sub o scîndură un inel cu chei și deschise dulapul, de unde extrase un sul cu un manuscris antic.

— Archias, se rugă Hagienuş, te rog să predai acest memoriu Comitetului Central.

— Eu sînt Ioanide, îi atrase atenția arhitectul, văzînd că orientalistul revine la prezent.

— Domnule Ioanide, îl identifică bolnavul fără convingere, e toată viața mea aici, să mă bată Dumnezeu.

Apoi luă un vraf de manuscrise, pline de citate în toate limbile, multe în cuneiforme, hieroglife, ideograme sinice și alte scrieri orientale.

— Te rog din suflet, domnule Nicias, să dai Academiei să tipărească aceste lucrări la care am muncit o viață de om. Uite, ca să-ți las o amintire, îți dăruiesc acest mic bust, care e portretul meu.

Și luă de pe raft un mic bust ca de doi decimetri înălțime, foarte greu, de altfel, căci era în aur masiv, și care înfățișa un bărbat cu nas grec, tînăr, însă plin la față și la umeri ca Napoleon Bonaparte. Unele semne de lovire și lustruirea pe alocuri a formelor atestau antichitatea obiectului, în josul căruia era o inscripție grecească «Alexandros Filip-pou Makedonou».

— Eu sînt, asigură cu candoare Hagienuş pe Ioanide, e o reproducere după una colosală, care era în piețele tuturor oraşelor.

Ioanide părăsi pe orientalist, întristat de mizeriile vieţii. Zilnic afla lucrurile cele mai inimaginabile despre oamenii din această generaţie, monstruozi ieşite la suprafaţă ca sepiile şi stelele de mare aruncate pe țărm de furtună. Acasă îl întîm-pină altă supărare. Sêneca, broasca ţestoasă, fusese omorîtă de un cotoi. Cîtăva vreme după aceea, cercul Gaittany-Sufleţel şi ceilalţi vorbiră, după relatările lui Smărăndache, despre «funeraliile» lui Sêneca. Ioanide ar fi dat drumul celor o sută de jeturi de apă şi la muzica lor ar fi înmormîntat lîngă bazin broasca ţestoasă, punîndu-i o piatră mormîntală şi ţinînd şi un discurs. De fapt, lucrurile fusese mult mai simple. Ioanide, Elvira, Mini şi Smărăndache, acesta venit întîmplător, aşteptară în picioare pînă ce contele Iablonski făcu cu mîna o gaură destul de adîncă, în care depuse broasca ţestoasă. Deasupra aşeză ca semn o piatră ce se afla la îndemîină.

— Ceea ce mă tulbură în această întîmplare, medită cu glas tare arhitectul, e faptul că o broască ţestoasă trăieşte foarte mult, unii zic pînă la trei sute de ani. Dacă stîrlesc o efemeridă, n-am făcut cine ştie ce crimă, către seară murea singură. Dar să ai harul de a trăi veacuri şi să mori după un an prin accident e un lucru nu se poate mai trist. Problema longevităţii se reduce atunci la înlăturarea accidentelor, pîrînd în acest fel insolubilă. Sau, în cel mai bun caz, longevitatea devine ea însăşi un accident rar, accidentul de a nu suferi accidente.

Şi zîmbînd melancolic, Ioanide merse spre hidrant şi dădu drumul jocurilor de apă.

Babighian veni în aceste zile foarte amărit la Ioanide, care îi arătă bustul de aur al lui Alexandru cel Mare.

— Minune! exclamă armeanul. Preţul aurului e nimic pe lîngă valoarea artistică.

— Ce să fac cu el? îl consultă arhitectul. Dacă îl ţin, o să-mi iasă vorbă că torn statui în metale preţioase. Am şi auzit despre cişmelele mele că sînt un fel de cataracte ale Nilului. L-aş da muzeului, însă în numele cui? Hagienuş e complet iresponsabil, nu mai e îndoială, un act de donaţie din partea lui, azi, poate fi interpretat ca un gest demenţial. Îl voi mai ţine în depozit cîtva timp şi pe urmă vom vedea. Mi-e milă de nenorocit, trăieşte într-o mare mizerie. Dar dumneata de ce eşti așa de întunecat?

— Mi s-a întîmplat un bucluc mare, eram s-o păţesc. Dacă oamenii nu înţeleg ce e comerţul de artă!

Întîmplarea era următoarea. Un răuvoitor, care pusese ochii pe un tablou şi nu-l putuse cumpăra, făcuse o reclamaţie. În general era cunoscută slăbiciunea lui Babighian, totuşi, magazinul era magazin, nu putea face discriminaţie între cumpărători, chiar dacă aceştia ar fi fost lăptari. Se făcu o inspecţie, în urma căreia se dovedî că zeci de tablouri de mîna întîi erau ascunse printre covoare.

— Nu s-au prezentat clienţi! se scuză Babighian.

— Cum are să se prezinte, dacă nu le expui? i se reproşă.

— Vreau să zic clienţi serioşi.

— Ce-nţelegi dumneata prin clienţi serioşi?

— Unul care ştie ce cumpără. Dacă eu vînd un Rubens unui lăptar, am pierdut urma pinzei aproape sigur. Datoria mea de cunoscător e să am

oricînd evidența ei, să dau îndrumări istoricului de artă.

— Dar cine a cerut-o nu e lăptar, e doctor!

— Îl știu eu! Face o clientelă grozavă și vîră banii în tablouri, supralicitînd. Intelectualii care se pricep n-au bani, și muzeul, din cauza formalităților, le pierde. Nu permite nimănui să facă reproduceri după ele, le ascunde, spre a le specula mai tîrziu. El mi-a luat un Luchian (minune!) și un Ressu excepțional. Eu le păstrez pentru stat, întreb mereu cînd sînt sume disponibile, am procurat muzeelor, instituțiilor sute de opere de valoare.

În fond, găsiră că omul avea dreptate, cu toate astea, spre a se spulbera zvonul că magazinul de artă dosește tablourile, mutară pe Babighian la magazinul de bijuterii. Aci, acesta se plictisea enorm. Nu-i plăceau, sub raport artistic, giuvaericele.

— Un covor bun e un peisaj oriental, o paște moale împeștrită cu flori mărunte și cu păsărele, o caligrafie persană, întinsă la picioare. Tabloul e minune de culori, e lumea văzută în esența ei. Dar un inel ce-i? Podoabă pentru barbari.

Și-acum Babighian părea a somnola în magazinul de bijuterii, însă dormea de-a binelea, citeodată sforăind. Mai des, lipsea.

— Unde e tovarășul Babighian? întrebau prietenii.

— Nu știți? explicau rîzînd vînzătorii. E la magazinul de artă, unde privește tablourile.

Într-adevăr, așezat pe scaun, ca un simplu client, studios, Babighian se îmbăta cu coada ochilor, în aparentă piroteală, de culorile tablourilor acum expuse cîstit în perete. Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Petrașcu, Tonitza îl chinuiau cu fericiri și dureri alternate. Cînd un amator,

necunoscut, mai ales suspect de a fi un mic-burghez în căutarea unui plasament pentru bani, se înființa înaintea peretelui, întrebînd de costul tablourilor, Babighian intra în vorbă, căutînd să îndepărteze pericolul.

— Nu vîriți banii în tablouri de așa-ziși maestri, consilia el, dacă clientul îi făcea impresia unui profan total. Prețurile au scăzut la limită. Cîrculă sute de Petrașcu, tablouri confecționate în serie, Tonitza se vinde cu prețul unei perechi de ghete. Și au să mai scadă. Luați giuvaericele, la magazinul de bijuterii sînt lucruri admirabile, minune. Aurul, platina, briliantul, astea nu oscilează.

În cazul cînd amatorul era om de oarecare cultură, Babighian schimba tactica.

— Cum așa, se mira de pildă clientul, pentru dumneata Petrașcu nu e un pictor de valoare?

— Este, cine a spus altfel? confirma Babighian. Și nu un pictor de valoare, ci un uriaș, un Rembrandt al naturii moarte. Asta nu-i un motiv să cumperi orice semnat de el. Petrașcu e pictorul cel mai inegal, spre deosebire de un Grigorescu, un Luchian. Făcea în zeci de variante același mănunchi de flori într-un vas de aramă, însă o dată era inspirat. Atunci, miracol, luminează din lumină. Celelalte variante sînt ratări. Petrașcu e sau totul, sau nimic. Deci așteptați pînă vă pică minunea.

Babighian suferea cînd alții cumpărau pînze de maestri, dintr-un egoism de voluptuos, el însuși nu cumpăra decît rar piese ce i se păreau capitale pentru definiția unui artist. Cînd găsea o astfel de piesă, vindea alta mai slabă, așa încît numărul tablourilor din colecția sa nu creștea monstruos. Pîndea deci la magazinul de artă o capodoperă reprezentativă și, cînd găsea o astfel de pînză,

cădea în agitație, îi era frică să nu o cumpere altul înaintea lui. Implora acum pe noul director al magazinului să facă ce făcuse el, să dosească tabloul pînă ce ar fi fost în măsură să-l plătească, inspecta în tot cursul zilei peretele, venind de la magazinul de bijuterii, sau întreba la telefon, iar odată, cînd un amator declară că cumpără un tablou ce vrăjea pe Babighian, acesta sări de pe scaunul lui de somnolență și strigă înfricoșat, mințind:

— Pardon, e reținut de mine!

Îndată ceru bani cu împrumut lui Ioanide și-și salvă pînza.

O altă pricină de întunecare a lui Babighian era în legătură cu Sultana Demirgian, exact vorbind, cu portretul de Cézanne. Nemaiputînd răbda chinul de a nu poseda tabloul, Babighian hotărî să treacă la fapte eroice. Cu un pachet de cafea boabe prăjită în mină, se prezentă la Sultana și-i vorbi în acest fel:

— Madam Demirgian, țin la navastă-mea, cum știi prea bine; e o femeie neprețuită, o prietenă de zile bune și rele, o sfîntă. Inima omului e însă largă, în ea pot încăpea mai multe pasiuni, cum mi-a spus într-o zi maestrul Ioanide. Sînt oriental, ce vrei, noi sîntem obișnuți cu haremul, o instituție care nu mai poate dăinui din motive economice, dar care își avea rațiunea ei sufletească și estetică. Frumosul e multiplu, madam Demirgian, și dacă îmi place Venera, nu-mi displace nici Diana. Nevastă-mea e o sfîntă, ea mă înțelege, sper că mă-nțelegi și dumneata!

— Te-nțeleg... întări Sultana, coborînd puțin pleoapele și roșindu-se imperceptibil la față, adică de fapt luînd un ton ciocolatiu, fiind brună.

— Am un sentiment pentru dumneata, un devotament, dacă nu facem nici un rău nimănui, de ce n-am asculta glasul inimii?

— Dragă domnule Babighian, ți-am mai spus, mă îndoiesc că la vîrsta mea pot să mai plac cuiva.

— Mie îmi plăci, madam Demirgian, la toți oamenii de gust plăci, mie cu deosebire. Te voi prețui ca pe o cadră din școala venețiană.

— Să nu exagerăm, dragă domnule, redeveni realită Sultana, ce vrei anume, să trăim împreună?

— Da! aprobă frenetic Babighian, și se repezi să sărute mîinile Sultanei.

— La urma urmelor, zise calm și pozitivă madam Demirgian, nu văd de ce nu, cu condiția unei anume decențe. Nu vreau să mîhnesc pe nimeni, și cu deosebire pe madam Babighian.

— E o sfîntă! o canoniză iarăși directorul magazinului de bijuterii, care scoase din buzunar o cutiuță de piele roșie, din inima căreia extrase un inel de aur foarte subțire, împodobit cu flori din sfîrîmături de diamant.

— Nu e mare lucru, însă lucrătura e interesantă. Îl am de la bunică-mea.

Sultana aruncă un ochi expert și se văzu îndată că nu cădea victimă iluziilor bijutiere ale lui Babighian. Zîmbi totuși mulțumită, căci îi plăcea emoția erotică în sine. Babighian îi petrecu inelul pe un deget, sărută degetul respectiv și apoi amîndouă mîinile, în fine, cu mîinile sale lungi cuprinse pe Sultana în brațe, acoperind-o cu bustul său de păianjen uriaș, și o sărută cu buzele groase, foarte ude, pe obraji și apoi pe gură. Sultana nu manifesta nici un fel de repulsie pentru buzele umectate ale lui Babighian, omul nu-i displăcea, găsea în toată ființa lui o finețe orientală, ascunsă într-un

trup diform. Estetica ei admitea la sexul opus barba stufoasă, părul simiesc pe piept, pe spate și pe picioare, abdomenul emisferic. Mareșalul Cornescu reprezenta pentru ea «o frumusețe de bărbat». Langoarea din pupilele colecționarului, sclipirile fugitive ale ochilor, ascunzînd senzualitatea lui vizuală, palmele mari, obișnuite să pipăie, voluntarismul ascuns în moliciune și politeță nu scăpau atenției anticăresei. Și-l reprezenta pe Babighian călare pe un mare armăsar negru, strunind falnic animalul și stînd aproape nemișcat sub presiunea unui turban mare cît o turlă. La șold îi atîrna un mare iatagan cu pietre prețioase, șaua era învelită cu o bucată de Buhara de culoarea vinului roșu, iar șalvarii se umflau de vînt de o parte și de alta. Demirgian fusese un sclav fără personalitate, Babighian era un stăpîn voluptuos.

— Madam Demirgian, cuvîntă colecționarul după îndeplinirea gestului de logodnă, fă-mi o cafea din boabele pe care ți le-am adus.

Sultana luă o rișniță cilindrică de alamă, puse în ea cîteva boabe și o învîrti. Babighian se așezase pe un fotoliu, cu capul foarte aplecat spre pîntece și cu ochii închiși, pîrînd că moșăie. Dar cu nările evazate sorbea aroma cafelei.

— Minune! murmură el.

— Ce anume?

— Cafeaua! Să bei cafea bună și să privești un tablou cu subiect oriental de Delacroix.

Babighian avu tactul de a nu pomeni de loc de portretul de Cézanne în primele săptămîni de miere. După aceea nu se mai putu stăpîni.

— Madam Demirgian, propuse el Sultanei, fără a o tutui (păstrare amîndoi acest stil), nu vinzi portretul de Cézanne?

— Să-l vînd? De ce să-l vînd? Și cui?

— Mie!

— Știi că ai haz! Eu să-ți vînd dumitale un tablou. Comerțul în situația noastră e ridicul. Pentru ce vrei să-l cumperi?

Colecționarul nu îndrăzni să zică «dacă nu-l vinzi dă-mi-l!», și nici Sultana nu făcu o astfel de ofertă generoasă.

— Vreau să-l am ca să-l privesc tot timpul, să mă regenerez sufletește prin el.

— Îl privești aici cît poțeste, ce-ți mai trebuie să-l cumperi?

— O pictură, madam Demirgian, e un obiect fragil, ce suferă mai mult decît oricare altele în-sultele timpului. Un bronz durează milenii, stă îngropat în pămînt sau în mîlul lacurilor, feli din coloanele templelor au rămas și azi printre cactuși și scaieți. Dar ce mai dăinuie din picturile lui Parrhasius din Ephes, ale lui Timant din Cytnos sau ale lui Apelle din Cos? Trebuie să le sorbim cu ochii cît trăim, să le studiem, să le descriem, ca să rămînă măcar amintirea lor veacurilor următoare. O pictură are nevoie afară de asta de o îngrijire specială, temperatură egală, nici prea uscată, nici prea umedă, să stea într-un loc unde să fie ferită de incendiu.

— Cît are să stea la mine, n-are să sufere nimic.

— Va să zică te gîndești să-l vinzi odată.

— Nici vorbă, cînd condițiile se vor schimba și o să-l pot să-l evaluez pe piața mondială. Ce vrei, dragă domnule, un Cézanne e un Cézanne.

Colecționarul oftă profund.

— Îmi face impresia, dragă domnule Babighian, adăugă Sultana, că ești preocupat mai mult de tablou decît de mine. În fond, ai dreptatea dumitale,

dar, gîndește-te, în locul meu, ai vinde azi, pripit, un Cézanne pe o hîrtie fluctuabilă?

Dureros pentru Babighian era că admitea în totul punctul de vedere al Sultanei și se osîndea de ideea absurdă pe care o nutrise că o femeie ca ea poate fi în stare să se lase mistificată de el. Dezamăgit comercial, colecționarul se simți obosit și ca amant și ar fi rupt-o cu anticăreasa dacă nu s-ar fi temut că aceasta nu l-ar mai fi primit în casă, privindu-l astfel de privescerea portretului.

— Cea mai avantajată în toată afacerea asta, ridea Smărăndache, divulgînd drama comică a colecționarului, e madam Demirgian, care acordă vizionarea tabloului pentru o seară de amor.

În realitate, Babighian se simțea profund nefericit și visa insistent de la o vreme că fură tabloul Sultanei.

Ioanide vizită din nou, însoțit de Gaittany și de Smărăndache, pe Hagienuş. Îl găsi relativ mai limpezit, deşi amesteca mereu numele actuale cu cele antice, dînd precădere celor din urmă. În chestiunile mărunte și de imediat interes practic orientalistul emitea judecăţi normale.

— Ce mai faci, domnule Hagienuş? îl salută arhitectul. La ce mai lucrezi?

— Eu nu mai lucrez, domnule Hippodamus, nu mai am suflet.

— Cum nu mai ai suflet? se miră Gaittany. Eşti mai bine ca oricînd, să nu-ţi fie de deochi. E-n regulă. Şi cu cîtotul unui deget bătu în lemnul mesei. Cîtă vreme suflă, ai suflet! îl încurajă arhitectul în glumă şi în spirit materialist.

— Mai suflu, domnule Pheax, sufletul animal îl mai am, pe cel intelectual l-am pierdut.

— Ce spune este eminent, şopti Gaittany la urechea lui Smărăndache, nefericitul îşi dă seama perfect de starea lui.

— Domnule Hagienuş, observă arhitectul, îţi neglijezi prietenii. Uiţi mereu că sînt Ioanide. E drept că nu mi-ai uitat meseria, pentru că, pe cîte ştiu eu, Hippodamus şi Pheax au fost arhitecţi.

— Iubite domnule Hagienuş, zise Gaittany, vreau să te consult într-o chestiune. În cabinetul meu de numismatică s-a prezentat cineva cu o tetradrahmă ateniană, purtînd numele unui Aristion. Nu există nici o indicaţie în puţinele cărţi pe care le are cabinetul, eu nu mă pricep. Ce să cercetez în materia asta?

— Moneda e cunoscută, domnule Gorgias, o găseşti într-o carte tipărită la Londra, în 1782, şi donată de mine muzeului: *G. Hunter, Descriptio nummorum veterum populorum et urbium, qui in museo ejus asservantur.*

— Să trăieşti, îi mulţumi Gaittany, eşti un mare învăţat, şi scoţînd notesul îşi însemnă repede titlul.

În timp ce vorbeau, ceva ca un ghem zvîcni din poalele lui Hagienuş şi se precipită sub pat. Orientalistul nu observă îndată fenomenul, dar pe urmă începu să fie neliniştit, căuta cu ochii pe sub masă, pe sub scaune.

— A sărit ceva din braţele dumitale sub pat! îl orientă Smărăndache.

Hagienuş îngenunche, vîrî capul sub ciucurii macatului şi începu să cheme ademenitor:

— Galen, Galen.

O fiinţă mică, vîrgată, ca o scrumbie marină, cu coada în plină erecţiune, se frecă de cîteva ori

de obrazul orientalistului, scoțind un mieunat imperceptibil. Orientalistul puse repede mâna pe ea.

— Tot sufletul meu este în ea, lămuri Hagienuş, eu n-am mai rămas decât cu sufletul animal. Poate că în ipostaza asta să fiu mai fericit. Oamenii nu mănîncă pisici, deci voi fi ferit de ucidere.

Vizitatorii nu înţeleseseră bine sensul cuvintelor lui Hagienuş, deşi ele nu li se părură prea extravagante.

— Domnule Hagienuş, veni Ioanide la scopul vizitei, mi-ai dat în depozit bustul lui Alexandru cel Mare, turnat în aur...

— Cu un procent de argint! rectifică Hagienuş.

— ... un portret admirabil.

— Aşa arătam atunci! spuse orientalistul cu o ingenuă vanitate şi totodată cu părere de rău, ca şi cînd bustul l-ar fi reprezentat pe el.

— Eu, cum ţi-am spus, nu pot să păstrez un lucru aşa de preţ, îl voi oferi muzeului, cînd, fiind mai bine dispus, vei face formalitatea donării sau vinderii.

— Nu vînd, domnule Antimachid, îl dăruiesc, să ştie lumea cine am fost.

— În fine, voi face cum vei socoti atunci. Deocamdată, fiindcă trebuie să te îngrijeşti, îmi permit să-ţi ofer, ca acout sau împrumut, cum vei voi, pînă vei lua de la stat, cinci mii de lei. Vom evalua, printr-un specialist, statueta.

Şi întinse un plic lui Hagienuş. Acesta, de obicei avid de bani, îl apucă cu mîna lui îndoită ca o gheară, şi prin ochii lui sclipi un zîmbet.

— Îl donez, îl donez! stăruie el. Primesc talantul ca împrumut. Cînd voi redeveni puternic peste Persia şi India, cum am fost, te voi răsplăti înmînt. Pe dumneata am să te pun să reconstruieşti Persepolis.

— Divaghează! şopti Gaittany, brusc dezamăgit.

Pe drum cei trei schimbă cîteva opinii despre Hagienuş.

— Nenorocitul, reveni Gaittany, uitînd că luase de la Hagienuş o excelentă informaţie, este complet imbecil.

— Nu tocmai, se îndoi Smărăndache, intelectul pare foarte activ, aluziile lui la sufletul animal şi cel intelectual sînt reminiscenţe din filozofia greacă. A pierdut numai simţul realului.

— Aşa cred şi eu, zise Ioanide, dovadă că m-a chemat cu nume de arhitecţi antici. Cu el se întîmplă un fenomen caracteristic la intelectualul steril epicureu, care, în loc să ia cultura drept mijloc de adaptare mai solidă la viaţă, pierde orizontul nostru şi se înecă în vis. Pînă la un punct eu însumi am păţit-o la fel. Am construit în imaginaţie, fără a controla pe sol. Toate aceste himere se prăbuşesc odată peste noi, şi ruinele visurilor sînt mai apăsătoare decît acelea ale zidurilor reale. Hagienuş a trăit o viaţă cu gîndul în Caldeea, Fenicia, Grecia şi Egipt, a conversat cu Alcibiade şi cu Temistocle. Nu-i de mirare că azi e intoxicat de antichităţi. El nu e un specialist, ca cutare sau cutare, privind obiectul de dincoace, e un cetăţean din vremea lui Xerxe. Înţelegerea cu el a fost şi înainte dificilă, redusă la cîteva elemente de strictă necesitate practică.

— Ai perfectă dreptate, vezi lucrurile just! confirmă Gaittany.

Îndată după plecarea lui Ioanide şi a însoţitorilor săi, Petrişor irupse în odaie la Hagienuş.

— Ha, ha, tată, va să zică ne-ai amăgit, ziceai că ai donat lucrurile, văd că primeşti bani, ai o învoială secretă cu el. Foarte bine, aşa mai înţeleg

și eu. Baniile ni i-ai promis nouă, doar avem grijă de dumneata, dă-i încoace.

Hagienuş făcu un gest de apărare în dreptul pieptului indicînd astfel involuntar locul unde ținea suma căpătată de la arhitect.

— Nu vrei să-mi dai banii? se miră sarcastic Petrișor. Atunci du-te la Ioanide, să te hrănească și să te spele el, că văd că-i dăruiești statuete de aur.

Zicînd acestea, Petrișor înainta implacabil mîna sa vînjoasă spre pieptul orientalistului.

— Pungașule! țipă acesta. Am să te blestem să mori ca un cîine!

— Parcă știam că dumneavoastră, ăștia progresiști, nu mai credeți în superstiții! Mai rău decît sînt nu pot fi, puțin îmi pasă de magiile dumitale.

Și dînd la o parte cu brutalitate mîinile slabe ale orientalistului, îi scoase banii din buzunarul de dedesubt al sacoului.

— Am să fac plîngere la Prytaneu, să te spui eu cine ești dumneata!

— Și ei știu despre dumneata destule, tată, ca să nu te mai ia în serios. Cu banii ăștia te îngrijim, doctoriile costă.

Hagienuş avu, după această scenă brutală, accese tot mai violente, și Florica, pe jumătate plictisită, pe jumătate dintr-o secretă milă, stăruia către Petrișor să interneze pe bătrîn la spitalul de boli nervoase. Petrișor se codea. În curînd Hagienuş avea să ia pensia, pentru primirea căreia iscălea liniștit, ca și cînd ar fi fost sănătos. Dacă-l internau, lucrurile se schimbau. Ori banii intrau de-a dreptul în mîinile bătrînului, ori s-ar fi cerut instituirea unei curatele, în care nu era de loc sigur că Petrișor ar fi fost admis.

— Tata e foarte bolnav și bătrîn, observă Florica, mult n-o să mai trăiască, și deci nici pe

pensia lui n-o să mai contăm cine știe cît. O să trebuiască să-ți faci și tu un rost.

— Doar să vînd la Talciocl! Și ce anume? Tata a zvîntat tot ce era în casă mai de preț. Ne-a furat, ne-a lăsat pe drumuri. Asta e soarta militarului. S-a terminat războiul, nu mai e nevoie de el. Nici rudele nu-ți mai dau considerație.

În incertitudinea asupra măsurilor de luat, Hagienuş fu tratat cu relativă blîndețe, i se dădea de mîncare fără a i se face gusturile și i se deretica prin casă, atunci cînd murdăria incomoda pe ceilalți. Încolo era lăsat de capul lui. Cînd pleca de acasă, orientalistul închidea ușa și fereastra, să nu iasă Galen, la care se părea că ține foarte mult. De fapt, nu-l mîngîia, ci numai îl supraveghea tot timpul, ca nu cumva să fugă; ajunsese a nu-l mai lăsa pe afară. Din această pricină, Galen depunea murdăriile în pat sau pe jos, spre marea supărare a Florichii. Hagienuş oprea de la masă ceva de mîncare și aducea pisoiului.

— De unde naiba s-a mai pripășit și jigania asta?! exclamă iritat Petrișor, zvîrlind în aer pe Galen de pe canapea.

Galen stătu puțin în stupoare din cauza izbiturii, apoi mieună lamentabil cu manifestări de oripilare.

— Banditul, strigă Hagienuş, ce ai cu animalul? Ce rău ți-a făcut? E sufletul meu în el, mă omori în toate ipostazele.

— Văd că iubești mai mult animalele decît pe copiii dumitale.

Dintr-această zi, ura lui Hagienuş împotriva lui Petrișor se zgrăvi tot mai adînc pe față. Cînd îl vedea, îi tremurau fălcile. Nu mai veni la masă, ca să nu-l aibă dinaintea ochilor, și Florica fu nevoită să-i aducă de mîncare în odaie. Petrișor, plin de

ciudă, luă într-o zi pisoiul, și cu tramvaiul îl duse într-o direcție opusă, dincolo de stația terminus. Hagienuş semnală absența lui Galen, cotrobăi prin toate colțurile casei, în fine plecă și nu se mai întoarse pînă noaptea tîrziu. Cînd reapăru, era plin de praf, istovit de oboseală.

— În fine, am scăpat de jiganie! zise satisfăcut Petrișor.

A doua zi însă Galen mieuna la ușă. Hagienuş ieși în întîmpinarea lui, îl luă în brațe, reclamă lapte pentru el. Ce se va fi petrecut în mintea orientalistului nu se poate ști, curînd după aceea pretinse stăruitor să fie dus la spital. Vorbea iarăși aproape normal și cu antichități mai moderate.

— Să-l ducem, Petrișor, dacă cere, poate se mai îndreaptă, sînt acum metode noi de tratament.

— Ascultă, tata e viclean, îl știi bine, d-ia s-a și împrietenit cu un pisoi, cel mai prefăcut animal. Mie îmi place sinceritatea, în privința asta nu semăn cu el în nici un caz, mai degrabă cu mama. De ce vrea el deodată să meargă la spital? Să scape de noi, să ia singur pensia.

— Parcă cine știe ce-i pensia lui!

— Este, față de a altora. Un venit, acolo, sigur.

În consecință, Petrișor confiscă hainele lui Hagienuş și-l lăasă astfel, cu încredințarea că de rușine nu va ieși din casă. Dar Hagienuş pierduse de mult simțul pudoarei. Fugindu-i pe stradă Galen, ieși în cămașă după el, și mai apoi prinse obiceiul de a porni pe drumuri dezbrăcat, fiind într-o zi readus de un milițian în acea stare.

— Toate astea mi se trag de la pisoi! reflectă Petrișor.

A doua zi, orientalistul găsi pe Galen mort.

— Fiară! scrișni el din dinți cu gîndul la Petrișor. Monstru infernal! În tine curge sîngele Talestridei, nu al meu. Unde este spiritul meu acum?

Apoi iar începu să iasă pe stradă dezbrăcat, căutînd ceva.

— Petrișor, zise Florica plictisită, dă-i hainele, că ne facem de ris. Era de o mie de ori mai bine să-l internăm. Ai niște încăpățînări!...

Hagienuş recăpătă veșmintele. Însă într-o zi apăru ținînd în mînă un pisoi identic cu cel mort. Fața îi rîdea de bucurie și buzele sale murmurau mîngîietor:

— Galen, Galen.

Credea orientalistul că are de a face cu același pisoi înviat sau cu altul asemănător? Lucrul e greu de spus, esențialul este că arăta vesel. Pisoiul era de fapt fratele celui alt, progenitură a unei pisici din vecini. Hagienuş era așa de satisfăcut, încît, uitînd calvarul său, arătă pe noul Galen Florichii, zicînd:

— Mi-am găsit sufletul intelectual!

Orientalistul trăi cîteva zile o existență mută și potolită, insensibil parcă la înăsprirea regimului alimentar și igienic, pînă într-o seară, cînd cineva îi ciocăni la fereastră. Mergînd la geam, văzu un preot cu bărbuță scurtă și cu furunculoză pe obraz, care-i făcu semne energice să-i dea drumul înlăuntru. Hagienuş, intimidat, deschise fereastra, iar preotul sări sprinten pe geam, recomandînd cu un deget la gură bătrînului deplină tăcere. Nici nu era trebuință de așa ceva, deoarece Hagienuş, examinîndu-l și pîrînd a-l recunoaște, îl privi cu un respect religios, clătînînd din răsputeri din fâlci. Preotul nu era altul decît Gavrilcea, ușor de recunoscut

după faptul că, spre a se odihni câteva minute, după ce închisese fereastra, se sui numai cu un sold pe marginea mesei. În această poziție deschise o servietă plină cu hirtii pe care o avea cu sine, puse deoparte un vraf, reținând numai puține, pe care le introduse într-un buzunar exterior de la piept. Din servietă luă și două obiecte curioase de metal, un fel de fuse groase, la cap cu bilă, nu grele. După operația trierii, Gavrilcea se ridică în picioare, trase din buzunar o cutie de chibrituri și duse vraful la sobă, unde, punându-l pe grătar, îi dădu foc, stînd acolo pînă ce totul se făcu scrum. Ca o supremă precauție, trase cutia de cenușă și, ridicînd din ea bucățile de hirtie ce nu fusese mistuite cu totul, le arse și pe acestea cu un chibrit. Între timp, Hagienuş, care privea ca un copil la cele două obiecte de metal, luă unul şi-l strecură repede în buzunarul surtucului. Cînd Gavrilcea se reîntoarce de la sobă şi vru să închidă servieta, aruncînd ochii pe masă, remarcă lipsa obiectului. Cercetă cu privirea de jur împrejur, pe sub masă, apoi se uită calm şi fără jenă la Hagienuş, îl pipăi peste buzunare şi trase afară fusul. Ca şi paralizat, orientalistul nu scotea o vorbă. Pe urmă, Gavrilcea stătu puţin în meditație şi, cu o lucire efemeră şi ironică în ochi, depuse din nou fusul în buzunarul lui Hagienuş, strecurîndu-i-l şi pe celălalt în al doilea buzunar. Apoi bău apă dintr-o cană de pe masă, se îndreptă calm spre fereastră, o deschise şi se pierdu în semiobscuritate. Cînd, tîrziu, Florica veni în odaie cu masa şi făcu lumină, îl găsi pe tată-său dezbrăcat, dormind în pat, dus.

«Să ştii, gîndi ea, că tata iar a avut un atac. Mai bine să-l las să doarmă.» Şi puse pe masă numai un pahar cu lapte.

Fie că nu şinea minte, fie de frică, mai degrabă din cel dintîi motiv, Hagienuş nu pomeni nimănui de vizita primită. Al doilea Galen fu tolerat fără cordialitate pînă în ziua cînd acesta făcu murdărie sub canapeaua pe care avea obiceiul să stea întins în pijama Petrişor. Acesta, descoperind crima, se înfurie disproporţionat, adăugîndu-se o picătură la un pahar plin de amărăciune. Prinse pisioul de coadă şi, repezîndu-se cu el pe uşă, făcu nu se ştie ce, căci Galen nu mai reapăru. Auzind mieunăturile, Hagienuş, desfigurat, cu falca de jos în continuu cutremur, ieşi afară, căută prin toate părțile, alergă pe stradă şi prin cartier. Pînă noaptea tîrziu, Hagienuş cutreieră oraşul în căutarea lui Galen. Cînd reveni pe strada lui pustie, numai la odaia Florichii se mai vedea lumină.

— Iar ai făcut o prostie cu firea ta pripită, îl mustrase Florica pe Petrişor. Te pui cu un om care nu e în toate mințile. Acum cine ştie pe unde colindă...

— Lasă-l, că se-ntoarce, răspunse Petrişor, am eu mai multe necazuri decît el.

Şi se culcă. Florica mai veghe, ca să deschidă uşa cînd va veni Hagienuş. Deodată auzi o şuietătură ca de geam spart. Afară orientalistul scosese din buzunar unul din fuse şi-l aruncase, după care azvîrlise şi pe celălalt. La început se văzu un fum mocnit, care ieşea sporînd pe geam, după aceea o jerbă de scînteii mărunte, urmate de o vilvătaie, în fine flăcările cuprinseră casa veche şi cu lemnărie uscată cu o repeziciune uimitoare. Orientalistul fugi surprinzător de iute pentru vîrsta sa.

A doua zi toţi ştiură împlinirea şi nimeni nu se îndoi că orientalistul este Herostratul, fără a şti însă cum. Casa arsese scrum, nu se salvase nici

un obiect, familia lui Hagienuş scăpase însă cu viaţă, Petrişor numai în pijama. Hagienuş fu găsit a doua zi pe stradă, căutînd năucit locuinţa, pe care n-o mai găsea. Uitase totul.

— Nenorocitul! exclamă Gaittany. Trebuie dus într-un spital, e complet nebun.

Într-adevăr, îl internară. După cităva vreme, vizitîndu-l, Ioanide, Gaittany şi Smărăndache îl aflară în plină aberaţie. Nu recunoştea pe nimeni şi dădea porunci la felurite persoane cu nume persan sau grec.

— Darius, striga el în direcţia lui Gaittany, aş fi dat totul să te găsesc în viaţă! Oxathres, vino în braţele mele.

XX

Hergot, care fusese mobilizat ca medic căpitan în rezervă, primi spre vară misiunea să plece înapoia frontului, spre a întocmi un raport asupra stării sanitare a lagărelor şi a spitalelor şi, în special, a coloniilor de copii orfani. În itinerariul lui intra şi tabăra de muncă de la ferma unde era cantonată unitatea lui Remus Gavrilcea, de aceea Caty îi încredinţă un mesaj, precum şi decretul de decorare a colonelului, care suna astfel: «*Im Namen des Deutschen Reiches verleihe ich dem Oberleutnant im Generalstab Herrn Remus Gavrilcea das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler zweiter Stufe mit Schwertern. Berlin den 31 Dezember 1941. Der deutsche Reichskanzler, A. Hitler.*»

Doctorul violoncelist fu cu totul emoţionat de însărcinarea pe care o căpătase, avea sentimentul că pleacă la capătul pămîntului. Uniforma, rămasă

cam strîmtă, fiindcă se îngrăşase, îi şedea rău şi, în loc să-i dea prestigiu, îl făcea să pară şi mai sastisit. Avea ordin să meargă pînă la Bălţi, de unde urma să primească instrucţiuni şi mijloace de transport speciale. Misiunea sa avea un caracter confidenţial. Călătoria fu un chin, iar doctorul, omul cel mai puţin dotat, cu toată uniforma, de a-şi găsi loc cu ajutorul coatelor. În vreme ce unii şedeau întinşi pe toată bancheta, Hergot călători mai mult în picioare, pe culoare, şi chiar deasupra vagonului. Sosit la Bălţi, pe înserate, primi un bilet de încartiruire la o casă evreiască, unde fu întîmpinat de o femeie posacă şi scundă, care îl conduse îndată în camera sa, aducîndu-i o lampă cu petrol, o cană de sticlă cu apă şi o mare oală de noapte de faianţă, puţin ciocnită. Nu se mai auzi după aceea nici un semn de viaţă prin casă. Hergot privi prin odaia prea înaltă, zugrăvită cu flori vinete. O masă ovală, un pat de nuc cu tablii, o canapea de pluş verzui, cam acesta era tot mobilierul. O fotografie mare în ramă înfăţişa un om ca de cincizeci de ani, cu aspect tipic de rabin. Doctorul îşi desfăcu geamantanul, se dezbracă şi-şi puse o pijama pe el, scoase după aceea portofoliul din buzunarul tunicii şi-l transportă în buzunarul de sus al pijamalei. Apoi închise puţin lampa, ce nu izbutea a lumina bine încăperea, se sui în pat şi aţipi. Curînd fu deşteptat de izbituri violente în uşa închisă cu cheia şi de tropote de cizme.

— Deschide! strigă cineva şi lovi cu un corp dur în uşă.

Hergot, intimidat, merse şi întoarse cheia şi se trezi în faţă cu şase tineri, cu arme în mînă, îmbrăcaţi cam la fel, dar patru dintre ei, avînd puşti,

erau sigur germani. Aceștia purtau cizme scurte peste pantaloni și erau numai în cămăși, cu mințile suflecate din cauza căldurii. Ceilalți doi, mai oacheși, aveau revolvere și vorbeau românește. Unul din ei ținea o listă în mână.

— Doctor Dragot, Diagot... silabisi el în clar-obscuritatea camerei.

— Doctor Hergot, îl rectifică violoncelistul amator.

— Hergot! confirmă individul cu lista.

Apoi îl contemplă puțin. Hergot nu se bărbierise de două zile și avea un început de barbă.

— Halde! îi comandă individul.

— Unde? se miră doctorul.

— Știi dumneata unde! Mișcă!

Hergot se simți jignit, totuși vorbi cu sfială:

— Sînt doctorul Hergot, căpitan în armata română.

— Las', că spui dumneata asta în altă parte. Ieși odată!

Și Hergot, care era cu picioarele goale în papuci de piele, voi să se întoarcă la scaunul de lîngă pat, unde așezase hainele.

— Nu e nevoie, mergi și așa! îi spuse ironic individul, și-l trase afară din odaie.

Cei patru soldați germani îl înconjurară cu puștile, și Hergot porni astfel pe stradă în pijama. Orașul de altfel părea la acea oră pustiu. Intrară într-o casă numai cu parter, însă vastă. În curte forfotea ceva, și lui Hergot i se păru că vede grămezi de oameni dormind pe jos sau șoptind culcați. Doctorul fu dus de soldați într-o odaie luminată cu câteva luminări de spermanțet, lipite de marginea unei bănci de lemn și în care ședeau în picioare vorbind încet vreo zece bărbați în vîrstă. Apoi

soldații plecară și încuiară ușa cu cheia. Din pricina luminărilor aprinse, umbrele persoanelor din odaie oscilau pe pereții goi și albi și se vedea că mai toate acele fantome negre aveau bărbi mari.

Oamenii din odaie se uitară curioși la intrusul în pijama, vorbiră ceva în șoaptă, evident în idiş, apoi unul din ei, cel mai impunător, cu barbă înfoiată, albă la baza firelor și roșcată spre vîrfuri, îl întrebă pe Hergot, blînd:

— Dumneavoastră de unde ați fost adus? Parcă nu sînteți din Bălți!

— Sînt ofițer român, doctorul Hergot din București. Nu pricep de ce m-au adus aici.

— Și de unde v-au luat?

Hergot le dădu lămuriri, le descrie casa la care trăsesese.

Bărbații iarăși își adunară capetele confidențial și vorbiră în idiş, pomenind de cîteva ori un nume: doctor Iosif Diagot. Din rapoartele făcute mai tîrziu asupra acestui caz ce a stîrnit scandal rezultă că locuința în care fusese găzduit Hergot era a rabinului doctor Iosif Diagot, de unde confuzia de nume. Cei unsprezece din odaie nu amintiră însă doctorului nimic despre rabin, dintr-o firească prudență. Se gîndiră că acesta, ascuns pe undeva, putea fi găsit, dacă se descoperea confuzia chiar în acel moment. Bătrînul impunător, care se numea Aizic Zittermann, se mulțumi deci să dea un sfat lui Hergot:

— Să faceți reclamație! Dumneata n-ai ce căuta aici. Noi sîntem ostateci; ne-a adunat să ne împuște.

Stătură așa ore întregi în picioare, neavînd toți loc pe bancă și pîrîndu-li-se că solemnitatea momentului și calitatea lor de fruntași ai comunității făceau necuvenită șederea lor pe jos. Doi dintre

ei, unul numit Tenenboim, bondoc, cu mustățile lungi căzînd pe lingă gură, un fel de Taras Bulba, și un altul, Schoihăt, în redingotă neagră lustruită și cu părul alb ridicat în sus ca al lui Schopenhauer, se consultau cu intermitențe cu privire la un ceas.

— Îl dau pe oricît, ca să am bani, zicea Tenenboim, proprietarul ceasului, altfel nu l-aș vinde. Crezi că face vreo două mii?

— Două mii de lei, evalua Schoihăt, n-aș crede. O mie cinci sute, parcă da.

— Păcat, oftă celălalt.

Aizic Zittermann interveni filozofic:

— Ce mai vorbiți de vînzare, chiar degeaba? Cînd ai murit, n-ai nevoie nici de bani, nici de ceas. Ce? Parcă în viața cealaltă se mai măsoară timpul? Și cu bani ce ai să cumperi? *A toiten est nișt în trinkt nișt*. Mortul nu mănîncă, nici nu bea.

Toți deveniră și mai serioși la ideea sfîrșitului iminent, unul își mișcă discret buzele, altul clipi mărunț din ochi, dar nici unul nu se abătu de la sobrietatea gesturilor.

— Am nevoie de bani, explică Tenenboim, pentru orice întîmplare. Dacă nu mă omoară azi, ci numai mîine ori poimîine, eu nu trebuie să mănînc? Poate nu mor deodată și dau atunci la soldat ceva să mai tragă, să nu fiu îngropat de viu.

În fine, se făcu ziuă, lucru ce se ghicea prin fasciculele de lumină solară ce pătrundeau în odaie, căci ferestrele fusese astupate cu scînduri bătute orizontal și cu interstiții între ele. Lumînările se consumase de mult, lăsînd pe bancă rotocoale de spermanșet încheșat. Iarăși se auziră pași de cizme, cheia se învîrti în broască și soldații germani reapărură. Ostatecii fură scoși în partea de din dos a curții, foarte mare și goală ca un maidan și duși în

dreptul unui perete înalt de blăni de brad, rezemate una peste alta vertical, ca într-un depozit de cherestea. Roți de căruță și automobil, bidoane, lăzi și tot soiul de astfel de obiecte erau aruncate ici și colo. Un număr de soldați germani în cămăși, iar unii chiar numai în pantaloni și cu bustul complet gol, ședeau de vorbă. Curtea, pe lingă uluci, era ticsită de evrei de toate vîrstele, bărbați și femei, tolăniți pe jos în așteptare, unii dormind, alții privind. Un tînăr ciolănos și înalt era îmbrăcat cu chiloți de damă și frac. Se vede treaba că, rămas fără veșminte, i se dăduse dintre ajutoarele trimise de comunitate aceste bizare efecte. Un alt tînăr, culcat pe spate, era, hotărît, fără viață. Ceilalți nu-i dădeau nici o importanță, iar doi copii, numai în cămăși, se jucau nepăsători peste picioarele mortului.

Cei doi centurioni, în uniformă militară sumară, aparținînd unităților S.S., se arătară din nou și, după ce ostatecii fură adunați ceva mai strîns, unul zise tare:

— Pe ăștia îi împușcăm!

Și făcînd gestul de a ochi cu o pușcă imaginară, traduse germanilor noțiunea. Aceștia, rîzînd, se așezară la rînd, încărcară puștile, le îndreptară experimental spre condamnați, apoi le lăsară jos, așteptînd ordinul suprem.

— Sînt ofițer român, strigă atunci doctorul violoncelist, este eroare, mă cheamă Hergot.

— Hergot? observă ironic unul din germani. Jude!

Și începură toți să rîdă. Centurionii scrutară puțin pe doctorul în pijama, apoi riseră și ei și ridicară nepăsători din umeri. Se întîmpla des ca unii din deportați să înnebunească, și, afară de

asta, figura devastată a lui Hergot și aerul de copil mare nu sugerau nimic marțial. Centurionii pleacă, apoi, după o chinuitoare trecere de vreme, unul din ei reveni și șopti ceva soldatului german care comanda plutonul, făcând totdeodată un gest discret explicativ. Soldații puseră din nou puștile la ochi. Atunci un soldat dintre cei staționari opri cu mîna pe soldații din pluton, potrivind repede un aparat fotografic, atîrnat cu curelușă de gît. Soldații, coborînd puștile, iar soldatul-fotograf amator încercînd toate pozițiile de vizionare, în genunchi, în picioare, indicînd cu mîna osîndiților atitudinea cea mai favorabilă, se fixă într-una.

— *Achtung!*

Se petrecu atunci un fenomen foarte curios. Deși osîndiții știau că vor muri peste un minut, fură cuprinși, într-o clipă de uitare, de înfatuare fizică și începură să-și dreagă veșmintele, spre a ieși bine. Tenenboim își potrive mustățile, iar Aizic Zittermann își virî un deget, napoleonic, pe sub pieptul redingotei. După ce termină, soldatul-fotograf zise: « *Danke schön!* » către condamnați, iar plutonul ridică iarăși puștile în poziție de tragere.

Zittermann murmură rugăciunea muribunzilor:

— *Șama Israel, Adonai Eloheinu, Adonai ehàd!* Ascultă, Israele, Dumnezeuul nostru, Dumnezeuu este unul.

Gradatul se pregătea tocmai să comande foc, cînd sosi și celălalt centurion, care strigă:

— Se contramandază!

Soldații coborîră puștile și se risipiră, lăsînd numai pe unul din ei să păzească pe ostateci. În curînd, toți cei de pe jos se ridicară, și atunci se văzu cîți erau morți dintre cei culcați, prin faptul că nu se mai sculau. Doi oameni, umblînd cu un

coș mare, împărțeau cîte un sfert de piine la fiecare. Chiar și ostatecii, inclusiv Hergot, căpătară piine. După aceea, deportații se încolonară și se mișcară către curtea din față, însă cu o oboseală încetineală. Ostatecii rămaseră cei din urmă, formînd un grup, la oarecare distanță de ultimii din coloana deportaților. Cînd, în sfîrșit, ieșiră pe poartă, Tenenboim începu iar consultațiile.

— Nu crezi că te-ai înșelat? întrebă el pe Schoihăt.

— De ce să mă-nșel? Am văzut atîtea; să tot facă o mie cinci sute.

— Un ceas ca ăsta? Merg și neîntors. Auzi cum țacăne.

Și Tenenboim îl puse la ureche, apoi îl îndemnă și pe Schoihăt să asculte. Acesta păru a cădea în admirație.

— Să zic, ca să nu greșesc, o mie șase sute, se rectifică el, mai mult nu costă.

— Păcat! se întristă Tenenboim și virî ceasul la loc, în buzunarul vestei.

Convoiul se mișcă ore nesfîrșite pe șoseaua uscată și accidentată din cauza noroiului de lut întărit după forma făgașurilor făcute de automobilele-camioane și de șenilele tancurilor. Arșița devenea din ce în ce mai de nesuferit și oamenii se văitau de sete. Orice încercare de a ieși din rînduri era semnalată și puștile se întindeau înspre răzlețiți. Din loc în loc apărea pe marginea șoselei cîte un cadavru, iar undeva, la vreo douăzeci de metri pe latura ei, în jurul unei băltoace, aproape cu desăvîrșire secată, se văzură cîțiva inși întinși pe pîntece circular, ca și cînd ar fi sorbit apă. Însă, cum ședeau mereu în aceeași poziție, se înțelegea limpede că erau morți. Înnebuniți de sete,

deportații din alt convoi anterior dăduseră năvală spre băltoacă, iar soldații germani, care erau în număr mic, temându-se ca aceștia să nu fugă, cum se întâmplase odată, trăsese războiul cu puștile-mitraliere. Hergot, care mergea alături de Aizic Zittermann, observă cum o femeie din ultimul rind al convoiului ce preceda cu câțiva pași grupul ostacilor mergea distrată, de mână cu un copil ca de cinci ani, numai în cămașă, încît nu se vedea dacă e băiat ori fată, și care, ostentiv și nemaiputînd ține pasul femeii, arunca picioarele dezordonat, lăsîndu-se aproape tîrît. Timp ca de o oră, doctorul își luă ochii de la copil, pierdut în gînduri ori legînd o conversație cu Zittermann. Apoi văzu cu uimire că femeia țira acum pe copil, cu totul inert, cum trag fetițele păpușa. Hergot făcu semn lui Zittermann, acesta celorlalți, și unul din margine aviză pe un soldat din escortă. Acesta se apropie de femeie și se răsti la ea:

— *Das Kind ist gestorben!*

Și smulgîndu-i micul cadavru din mînă, îl aruncă departe, dincolo de marginea șoselei. Femeia, trezită din prostrația ei, începu să țipe și, ieșind din rînd, se repezi înspre copil. Atunci soldatul întinse pușca spre ea și cu un glonte o culcă la pămînt.

— Asta-i barbarie! se indignă Hergot, dar prea molatec ca să fie auzit de soldați.

— Și ce vrei să faci? Izi se împasibilul Zittermann. Copilul a murit, nu trebuia să-l arunce? Și dacă a împușcat pe femeie, ce-i cu asta? Nu-i mai bine să scape fără chinuri decît să moară de foame și de sete? Noi toți am intrat pe poarta morții. Pentru noi nu este mîntuire.

În timp ce Zittermann debita această filozofie subtil ironică, în rîndurile convoiului se produse

o dificultate interioară asemănătoare cu aceea dintr-un șuvoi ce se împiedică de un bolovan. Se zăreau capete sălînd în sus. Fenomenul se lămuri în curînd. Un deportat căzuse jos leșinat ori mort, și ceilalți, nemaîndrăznind să iasă spre laturi, săreau cu picioarele peste el. Cînd ultimul rînd făcu săritura, Hergot văzu că cel căzut, spre care se apropia grupul ostacilor, era tînărul cu chiloți de damă și cu frac. Nu era mort, gemea și șoptea:

— Apă, apă!

— Apă, să i se dea apă! strigă Hergot în mod absurd.

Grupul trecu însă peste tînărul cu frac fără a se opri. După cîteva minute se auzi o împușcătură. Un soldat trăsese în cel căzut.

— De unde să luăm apă? explică Zittermann. Dacă te oprești, gata, te împușcă. Ei, și să zicem că-i dai să bea. Pe urmă are să țipe că-i e foame! De unde să luăm noi pîine?

Și într-adevăr, sfertul de pîine fusese de mult mîncat și foamea chinuia pe toți. Ostacii, fiind mai în vîrstă, o suportau cu calm. Tîrziu, pe înserat, ajunseră la un țarc mare de sîrmă ghimpată, lîngă care se afla o baracă. Convoitul fu minat în țarc și cîteva soldați fură așezați din loc în loc de plan-ton. Cîteva indivizi, cu picioarele goale, însă cu haine orășenești, fură lăsați să se apropie de sîrma ghimpată, cu găleți de apă gălbicioasă și tulbure. Fiecare avea cîte o cană. Mîinile începură să se întindă către ei, printre sîrme.

— Două sute de lei! comunică indivizii prețului cîinii de apă.

Clientela fu foarte mare, totuși nu pe cît ar fi fost de așteptat, deoarece, zdrobiți de oboseală,

cei mai mulți se întinsese pe jos și adormise. Schoihăt ceru și el o cană de apă și gustă din ea.

— Dacă vindeam cuiva ceasul... se cîină Tenenboim, acum aveam și eu bani să beau.

— Și ce are de-a face ceasul cu apa? observă Schoihăt. M-ai întrebat cît cred că costă și ți-am spus adevărul. În viață trebuie să spui totdeauna adevărul.

— Cu el ne naștem, cu el murim, cu el ne înfățișăm înaintea Domnului! adăugă filozofic Aizic.

— Uite apă. Am zis eu că nu-ți dau apă? se supără Schoihăt.

Și-i întinse cana cu apă, din care Tenenboim bău.

— Îți fac cadou ceasul, propuse acesta, ca să te răsplătesc și eu cu ceva!

— Grija asta să n-o ai, oameni sintem. Îți dau bani dacă ai trebuință. Două mii, trei mii. Ce să mai fac de-acum cu ei? Ceasul păstrează-l ca amintire. Dar să știi că nu face mai mult de o mie cinci sute, hai să zic șase sute.

— Păcat! răspunse melancolic Tenenboim, și apăsă în chip de control peste buzunarul vestei.

Abia a doua zi dimineața, foarte tîrziu, două mari camioane-automobil sosiră, ridicînd vîrtejuri de colb, și se opriră în fața barăcii. Deportații fură scoși treptat din țarc, trecuți pe lîngă camioane, din care li se aruncă la fiecare cite un sfert de pîine, apoi încolonați. La sfîrșit ieșiră și ostatecii, care căpătară și ei pîine. Atunci se constată că în țarc rămăseseră unii oameni culcați la pămînt. Un soldat german îi verifică cu piciorul, întorcîndu-i. Oamenii erau morți. De ostateci se apropiară iarăși cei doi centurioni.

— Pe ăștia, zise unul tare, îi împușcăm. Ce să-i mai cărăm pe drum...

Și îndepărtîndu-se intră în baracă. Hergot, adunîndu-și toate forțele, se apropie de ei și protestă:

— Sînt ofițer român, doctorul Hergot, trimis în misiune specială. Nu înțeleg ce caut eu aici! Am să reclam celor în drept. Iată hîrtia oficială.

Centurionul rămas, cel mai placid, luă hîrtia întinsă de Hergot, pe care acesta o scoase din portofoliu, examină pe doctorul cu barba crescută, bătînd în roșu, aruncă un ochi distrat asupra hîrtiei, apoi o făcu ghem și o zvîrli departe de el.

— Explici dumneata asta mai departe, noi v-am primit cu listă în regulă.

Și centurionul zîmbi cu subînțelesuri vagi. De altfel, gradatul german strînsese pe ostateci, cu sferturile de pîine în mînă, în șanțul destul de adînc al șoselei, și soldații se așezase în ordine de tir, așteptînd comanda. Zittermann șopti iarăși rugăciunea:

— *Șama Israel, Adonai Eloheinu...*

Trecură așa vreo douăzeci de minute, pînă ce, în fine, gradatul dădu ordinul punerii armei la ochi. Atunci ieși din baracă al doilea centurion.

— Contramandarea! strigă el.

Ostatecii fură porniți din nou pe șosea, în urma convoiului celui mare.

— Îmi vine să cred, își dădu cu părerea Tenenboim, că n-au să ne mai împuște. Se vede că a intervenit cineva de sus.

— Numai Dumnezeu ar putea să intervină, zise Aizic Zittermann, dar ce putere să aibă Dumnezeu pe lîngă niște oameni care nu cred în el?

— Să-i trăsnească puțin! zise Schoihăt.

— Dacă-i trăsnește pe el, ne nimerește și pe noi, și tot n-am scăpat.

— Și de ce să ne trăsnească și pe noi dacă noi n-avem nici o vină?

— Fiindcă Dumnezeu a făcut lumea odată, punind în ea binele și răul, și acum nu-și mai bate capul să se uite la ea. Ce, parcă Dumnezeu știe cine sînt Zittermann și Schoihăt?

— Răi sînt acești oameni! zise, ca pentru el, Hergot.

— Nu ei sînt răi, războiul e rău! Cînd a luat foc o dată un pom, pînă nu arde toată pădurea, nu stingi focul.

Pe măsură ce înaintau pe șosea, deportații și ostategii văzură acum pe de o parte și de alta a drumului, la distanțe de cîțiva kilometri, mari gropi săpate de curînd, late ca de doi metri și lungi ca de patru. Pămîntul scos ședea movilă pe margine. Lîngă una din ele zăceau numeroase cadavre neînveșmîntate, iar doi oameni aruncau din ele în groapă. Un freamăt trecu de-a lungul convoiului la ideea că deportații ar putea fi executați și înmormîntați pe loc. Dar convoiul trecu mai departe. Cu toate că era vară, un stol uriaș de corbi se învîrtea croncănînd prin preajmă și treceau așa de jos, încît rădeau capetele deportaților, ca și cum, confundîndu-i pe aceștia cu niște mortăciuni, ar fi voit să smulgă cu ciocul din trupurile lor. Într-adevăr, în plină șosea, un corb înfipt puternic cu picioarele în ceva ce părea o bucată de carne sfișia cu ciocul lung și gros. Hergot recunoscu că era o mîna de copil smulsă de la cot. Fiindcă păsările devenise supărătoare, un soldat german trase spre ele, în aer, cîteva gloanțe de revolver. Deportații dintr-un punct al convoiului, unde erau mai multe femei, socotind că se trage în ei, se culcară la pămînt, împiedicînd trecerea celorlalți. Cu mare greutate, venind din urmă și alți soldați din escortă, putură fi liniștiți și convinși să se scoale. O femeie, cu

toate astea, zăcea mereu la pămînt. Soldații făcură, cuprinși de un acces de umanitate, tot ce le stătu în putință spre a o redeștepta, ajutați de deportați, dar neizbutind și coloana staționînd din pricina ei, o tiriră spre marginea șoselei și o părăsiră acolo. Nu mult după aceea se auziră în urmă două pocnituri de revolver.

— Să mori într-un șanț, ca un cîine, asta e frumos? se vîită Tenenboim.

— Și ce dacă mori în șanț, zise Zittermann, șanțul nu-i tot pămînt? Cine a murit o dată nu știe de unde a fost, dacă din Bălți, sau din Chicago. Dormi tot așa de bine aici ca și în cimitirul israelit.

Coloana se mută de la o vreme pe partea stîngă a șoselei, deoarece pe dreapta treceau cu mare iuțeală, din timp în timp, automobile-camioane. Duzi mari erau plantați pe margini, și cei mai tineri dintre deportați începură să sară în sus și să smulgă frunze printre care se găsea și cite o dudă și să mestece totul, spre a-și potoli foamea. Dar această insubordonare fu curmată înainte de a se lua vreo sancțiune, din cauză că o cireadă nesfîrșită de boi era împinsă pe șosea de soldați români, care o duceau probabil spre un loc de tăiere. Unele vite se opreau sub copaci și adulmecau frunzele cele mai de jos. Coloana deportaților trecu pe dreapta.

— Ce deosebire e, întrebă amar Schoihăt, între noi și vitele acestea?

— Este o mare deosebire, răspunse Aizic Zittermann. Ele nu știu că merg la abator, dar noi știm că avem să murim. *Ha-meușară ba-băriîd, mi še-ein bah daat*, ființa fără minte e cea mai fericită.

Convoiul ajunsese la un alt țarc de sîrmă ghimpată, lîngă o mare îngrăditură pentru vite, în care găsiră adunați boii de pe șosea. Aci era un puț

cu cumpănă, din care un om scotea apă și o lăsa să curgă în jghebul vitelor din îngrăditură, printr-un burlan de tablă. Boii mestecau domol fin proaspăt. Deportații așteptară în zadar să li se dea ceva de mâncare, nu li se mai împărți piine. Era învederat că sfertul înfățișa rația pe o zi întreagă. Deportații începură să strige, încurajându-se unii pe alții, și strigătele lor se prefăcură într-un cor: «Apă, apă!» După ce considerară cîtva timp situația, centurionii și soldații germani se hotărîră să le dea de băut. Un soldat aduse de la puț două găleți pline cu apă și le puse în poarta ocolului, făcînd semn deportaților din apropiere să le ia și să le ducă înăuntru. Cîțiva tineri se repeziră la găleți, însă în loc să le ridice, virîră capul în ele să bea.

— Nu vă grămădiți! le dădu sfatul Zittermann. Duceți-le la mijloc și beți pe rînd. E apă destulă în puț, au spus că are să dea cît trebuie.

Doi deportați în vîrstă înlăturară pe tineri și ridicară gălețile, purtîndu-le spre interiorul țarcului. Dar tinerii și copiii îndeosebi erau așa de nerăbdători, încît se năpustiră spre găleți, îngrămădindu-se și împiedicînd pe alții să se apropie. Se iscă o încăierare între ei, doi, bătîndu-se de-a binelea, se rostogoliră pe jos, gălețile se răsturnară și apa se răspîndi pe pămînt. Un tînăr se întinse repede s-o lingă de pe jos. Soldații țipară, intrară furioși în țarc și luară gălețile goale. Drept pedeapsă pentru dezordine, deportații nu mai căpătară altă apă. Însă un băiețuș găsi totuși ceva bun pentru potolirea setei și a foamei. Ocolul vitelor fiind lipit de țarcul deportaților, virî mîna și trase puțin fin proaspăt, pe care începu să-l mestece.

A doua zi dimineată toți căpătară un sfert de piine, și convoiul se refăcu. Întii fură porniți boii,

după ei urmară deportații, ostatecii fiind lăsați, ca de obicei, la urmă. Din nou fură așezați la rînd în șanțul șoselei, lărgit dinadins ca un tranșeu, și puștile se îndreptară spre ei. Oamenii de la ocol priveau cu interes scena, iar un individ părea vrăjit de pijamaua dungată a lui Hergot.

— Vinde-mi-l! zise el unuia din centurioni, arătînd cu mîna spre doctor.

Însă celălalt centurion, reapărînd, vesti și de astă dată «contramandarea». Ostatecii fură scoși din tranșee și porniți.

— V-am spus eu că-și rid de noi, își dădu părerea Tenenboim, nici prin gînd să ne împuște! Vor să stoarcă bani de la familii.

Aizic Zittermann nu îmbrățișă această ipoteză.

— Pisica, filozofă el, se joacă mult timp cu șoarecele înainte de a-l minca!

Ostatecii duseră sfertul de piine la gură și începură să muște din ea, cu excepția lui Zittermann și a lui Hergot.

— De ce nu mănînci? îl întrebă Schoihăt. Ai să pierzi puterile.

Aizic Zittermann, îngîndurat, răspunse cu un verset din Psalmi, din care știa pe dinafară foarte mulți:

— «Hucă ha-êsev va-ivaș libbi, ki șahăhti me-ahôl lahmî» («Inima mea e lovită și se usucă întocmai ca iarba, pînă și piinea uit să mi-o mănînc»).

— Dacă ai să pierzi puterile, insistă Schoihăt, ai să cazi jos și au să te împuște.

— «Mi ghêver ihiê vâ-lo ir'ê mâvet?...» recită Zittermann. E oare om care să trăiască și să nu vadă moartea cu ochii, care să poată să-și scape sufletul din locașul morților?

Convoiul bovino-uman se opri după vreo două ceasuri în fața unui campament de barăci,

printre care se vedeau numeroși soldați și ofițeri germani. Exista și aici un mare țarc de sîrmă ghimpată, înlăuntrul căruia se aflau însă șoproane bine făcute, așternute cu paie pe jos. Boii continuau drumul, iar deportații intrară în țarc și se întinseră pe paiele din barăci. Aci era și un puț și avură voie toți să scoată apă și să bea. Intrară în țarc tot soiul de vînzători improvizați, cu cizme și cu cămăși cafenii, oferind pîine, lapte, chiar ouă crude. Prefurile erau afară din cale de mari, cinci sute de lei o pîine, șase sute de lei o cană de lapte, două sute de lei un ou. Cu toate acestea, în jurul vînzătorilor deportații se îndesau, femeile cu copii țipau să ajungă la ei. Una, care nu avea bani, oferî un inel. Schoihăt înghiți un ou crud cu coajă cu tot, fărîmînd găoacea mărunt între dinți, sub cuvînt că are calciu. Tenenboim era trist. Voia să cumpere o pîine și nu avea bani numerar, ci numai cîteva obiecte de oarecare valoare.

— Dacă vindeam ceasul, se cîină el din nou față de Schoihăt, acum luam și eu o pîine.

Schoihăt se simți jignit.

— De ce taci? Am spus eu că nu-ți dau pîine? zise el. Uite, îți cumpăr o pîine. Îți dau și bani dacă vrei.

Și făcînd semn unui vînzător, căci oferta în această privință era mare, scoase cinci sute de lei și cumpără o pîine întreagă, pe care o dădu lui Tenenboim.

— Ia ceasul din partea mea, ca mulțumire. Pe mama mea dacă n-am dat două mii de lei pe el! propuse Tenenboim, întinzînd obiectul.

— Ce-are de-a face pîinea cu ceasul? protestă Schoihăt. Nu pot eu să dau o pîine unui prieten

în suferință? Dar să știi că te-a-nșelat. Ceasul nu face mai mult decît o mie șase sute de lei.

— Păcat! suspină Tenenboim.

Zittermann, îndemnat de ceilalți să-și cumpere provizii, declară că sfertul de pîine îi este de-ajuns, și de altfel nu luase cu sine de acasă nici bani, nici lucruri de valoare, deși era un om bogat.

— Și ce-ai să te faci mai departe? se miră Schoihăt.

Aizic Zittermann recită iarăși din *Psalmi*:

— «Nu te teme cînd se îmbogățește cineva și cînd i se înmulțesc visteriile casei, căci nu ia nimic cu el cînd moare: visteriile lui nu se pogoară după el.»

După oarecare timp, centurionii comunicară în gura mare un ordin al necunoscutei unități germane: toate femeile ies din tabără, se încolonează pe un singur rînd și trec prin fața barăcilor pe o linie indicată de cîțiva soldați germani.

— S-a întîmplat ceva, negreșit, șopti Tenenboim. S-au făcut cumsecade. Se vede că vor să dea femeilor un tratament mai bun.

Femeile nu fură mulțumite, fiindcă se despărțeau, cele mai multe, de bărbații lor. Acelea care luară boccelele cu lucruri fură sfătuite să le lase pe loc, de unde văietături, incertitudini. În fine, femeile ieșiră. Pe trei scaune de pe prîspa unei barăci ședeau, cu binocluri la ochi, trei ofițeri germani, la distanță de vreo douăzeci de metri de coloana ce se perinda pe dinainte. Era, cum se ghici îndată, un fel de juriu estetic, care scruta fetele de la treisprezece, paisprezece ani în sus și femeile foarte tinere, căci celelalte erau lăsate să treacă înainte, în vreme ce fetele și tinerele erau oprite printr-un «stop», strigat de departe. Piese, mai mult sau mai puțin agreabile, fură date la o

parte și reținute, iar celelalte reconduse în țarc. Din nou cele alese fură examinate cu binocurile.

— *Reizend!* zicea unul despre o fată brună.

— *Eine wahre jüdische Königin!*

— *Ich bin schwarz, doch schön!* parodie al doilea Cîntarea Cîntărilor.

— Stop! strigă întîiul către soldați.

Aceștia traseră mai înspre barăci pe fată și-i făcură semn să se dezbrace. Ofițerii îi parcurseră cu binoclul toate părțile trupului.

— *Ein feines, ein sehr graziöses Mädchen!* suspină întîiul ofițer.

Fură reținute vreo zece fete, celelalte se întoarseră la țarc. Apoi convoiul porni din nou. Însă ostatecii fură opriți, și cu ei rămase și cei doi centurioni din S.S. a căror purtare se schimbă dintr-o dată, în mod surprinzător.

— Domnilor, vorbi unul ostatecilor cu mare politeță, fără îndoială că sînteți obosiți de mers. N-a fost glumă drumul, ne dăm foarte bine seama. Sînt unele rațiuni de ordin mai înalt, privind viitorul întregii națiuni, care ne silesc să învingem în noi slăbiciunile care ne-ar face onoare în vremuri normale. Vă rog să ne înțelegeți. Colonelul von Cornelius a binevoit să vă pună la dispoziție o baracă bună cu douăsprezece paturi, unde vă veți putea odihni. Vă rog să mă urmați!

Și centurionul o luă înainte, urmat de ostateci. Pășiră într-o baracă, aproape luxoasă, și fură introduși într-un dormitor cu douăsprezece paturi, șase pe o parte și șase pe alta. Toate paturile aveau cearceafuri și păaturi curate și cite o măsură de noapte, sprijinită pe o consolă bătută în pereții de lemn, lustruiți frumos la rindea. Un lavoar cu șase chiuvete se afla la un capăt al barăcii, iar la

celălalt o masă lungă, pe care se vedeau un samovar, pahare, cutii de biscuiți.

— Puteți să vă spălați, spuse centurionul înainte de a pleca, chiar este bine, avînd în vedere că ați fost nevoiți să dormiți pe jos. Despre mîncare, au să vă ofere acum numai ceai, sînt informat însă că colonelul von Cornelius are intenția să vă invite la masă diseară. Pînă atunci puteți dormi.

— Domnule, profită Hergot, v-am spus că sînt ofițer român, medic căpitan Hergot. Am fost ridicat din eroare, deși itinerariul meu este cam același. Mi-au rămas lucrurile la Bălți. Cum aș putea telefona sau comunica cu autoritatea de care depind?

Centurionul îl privi zîmbind:

— Vom studia cazul dumneavoastră cu atenție. De altfel, dacă mergeți în aceeași direcție, va fi lesne să vă identificați.

Centurionul ieși salutînd grațios. Un soldat german începu să toarne ceai în pahare.

Pe o farfurie erau bucăți de zahăr foarte dur, iar pe o tavă un morman de biscuiți. Soldatul făcu semn politicoș ostatecilor să se apropie și să se servească. Aceștia, după ce se spălară cu voluptate la lavoare, veniră pe rînd să ia ceai. Soldatul scoase de sub masă o cutie cu perii și borcane cu cremă de ghețe și pofiti pe ostateci, rîzînd, să-și lustruiască încălțămintele. Tenenboim și Schoihăt fură printre cei dintîi care profitară de aceste elemente ale civilizației.

— Nici vorbă că s-a petrecut ceva, susținu Tenenboim, sorbind ceaiul printr-o bucată de zahăr ținut în gură. Nu vedeți ce atenție? A făcut reclamație, cu siguranță, Crucea Roșie sau poate cineva și mai însemnat.

Numai Aizic Zittermann nu bău ceai și nici măcar nu se spăla. Privind pe un geam ce răspundea în dosul barăcii, spre cîmp, văzu soldați care săpau un tranșeu lung. Două tancuri staționau la capetele șanțului.

— «*Al corhahà ata hai, vâ-al corhahà ata met*», șopti el din *Talmud*, fără voia ta trăiești, fără voia ta mori.

După ce băură ceaiul, toți se trîntiră pe paturi și adormiră. În curînd, unii începură să sforăie. Zittermann merse și el la un pat și se întinse pe spate. Auzi limpede, fiind încă ziuă, o cucuvea cîntînd. Apoi ațipi și el.

Era noapte cînd centurionul împreună cu un soldat german intră în dormitorul ostatecilor, aprinse lumina electrică (deși în plin cîmp, barăcile primeau curent de undeva) și, deșteptînd pe adormiți, îi vesti:

— Domnul colonel von Cornelius și domnii ofițeri germani au onoarea să vă invite la masă.

— Dar eu sînt în pijama, se sperie Hergot, cum pot să mă prezint astfel?

— Domnii ofițeri înțeleg situația dumneavoastră, îl liniști centurionul, nu se formalizează.

După ce dreseră puțin veșmintele, ostatecii porniră. Trecură prin cîteva dormitoare de același fel, unele mai simple, ceea ce dovedea că li se oferise una din cele mai bune încăperi, și, intrînd într-o a treia baracă, se aflară într-o anticameră, unde doi soldați cu șorturi albe așteptau să servească. Se auzeau glasuri și risete. Un soldat deschise ușa și ostatecii pătrunseră într-un refectoriu lung cu o masă la mijloc de vreo douăzeci și șase de persoane. Un ofițer de grad superior, din capătul

din fund al mesei, se ridică în picioare și făcu semne amicale intrușilor să poștească. Alți doisprezece ofițeri erau așezați la masă, lăsînd între ei cîte un scaun gol pentru invitați. Aizic Zittermann și Hergot luară loc în dreapta și în stînga colonelului, ceilalți printre ofițerii germani. Colonelul era un om ca de cincizeci de ani, pîrînd mai tînăr, părul îi era tuns foarte mărunt de la ceafă spre creștetul capului și suficient de lung în față spre a permite înfăptuirea unei cărări exacte. Era uscat la chip, excesiv de angulos, ras cu îngrijire, sprîncenele îi erau negre și foarte arcuite, buzele voluptuoase. Părea un intelectual rafinat sau un artist dintre aceia care își impun o ținută austeră.

— Poștiți, încurajă el pe invitați, într-o perfectă limbă românească, fiți ca la dumneavoastră acasă.

— Vă rog să mă iertați, zise Hergot obsedat de ținuta lui, am fost luat din eroare în pijama. Sînt ofițer român, medic militar, mă numesc Hergot.

— Israelit? întrebă colonelul foarte amabil.

— Nu, sînt român!

— Totul e posibil, foarte posibil! admise von Cornelius.

— Aș putea să telefonez de aici? prinse curaj Hergot.

Colonelul von Cornelius stătu o clipă împietrit, aruncă o privire la celălalt capăt al mesei, unde ședeau centurionii, apoi zise:

— Negreșit... mîine.

Apoi schimbă iute vorba.

— Să se aducă la masă.

Întîi se servi un pîperment din care băură toți, afară de Aizic Zittermann.

— De ce nu beți? se informă von Cornelius. E foarte bun!

— Asta aprinde sufletul și dă speranțe, răspunse Zittermann, iar noi am pășit pe o cale fără întoarcere.

— Oh! zise colonelul. Exagerați mult, foarte mult, să nu mai vorbim de asta.

— Aizic Zittermann, lămuri în nemțește Schoihăt unui ofițer de alături, e un om cu mare învățătură și foarte înțelept. Numai așa de pesimist!

— So! se miră ofițerul.

După aperitiv urmă omletă cu șuncă, servită în farfurii de aluminiu, ca să păstreze fierbințeala. Toți mîncară cu poftă, chiar Hergot, însă Zittermann gustă doar puțin, din politeță. Felul de temelie fu friptura de gîscă cu garnitură de varză acră, numai fiartă, și piure de cartofi. O dată cu friptura, sufragiul turnă în pahare bere de Pilsen, ținută la gheață.

— Așa gîscă, mărturisi Tenenboim, n-am mîncat de mult!

— Patria dumneavoastră, zise colonelul von Cornelius, e o *Schlaraffenland*, o țară a belșugului. Să fiți fericiți că trăiți în ea!

— Dacă am putea trăi, am fi fericiți! murmură Aizic Zittermann, gustînd cu moderație din gîscă.

Colonelul trecu brusc pe plan turistic.

— Sînt un călător pasionat, am fost aproape în toate țările Europei și pe toate continentele. Spania este aprinsă și aspră, Italia gălăgioasă, muzicală...

Un ofițer grăsuț și cu gropițe în obraz începu să intoneze, imitînd glasul feminin, *Serenada* lui Toselli: «Tra, la-ra, la-ra-ra; ta-ra-ra-raa-ra...» Apoi înghiți foarte liniștit o bucată de friptură.

— Franța, continuă colonelul von Cornelius, este veselă și spirituală.

Ofițerul grăsun dădu replica cu valsul din Gounod: «Ta-ri-ra-ri-ra-ram... ta-ra; ta-ri-ra-ri-ra-ram... ta-ra...»

Figurile tuturor ofițerilor erau așa de suspect și complicitar serioase, încît s-ar fi zis că se execută un număr obișnuit la petreceri.

— România e însă țara prieteniei, a ospitalității și a femeilor frumoase, mai ales a femeilor frumoase. Să bem în sănătatea lor.

Sufragiul turnă iar în pahare bere de Pilsen de la gheață.

— Cine ar fi crezut, observă Tenenboim către Schoihăt, care ședea în partea opusă a mesei, că, după ce am mîncat fin de la boi, o să mîncăm gîscă friptă și să bem bere de Pilsen? Omul trebuie să aibă încredere în Dumnezeu.

În timp ce mesenii beau înveseliți berea, lui Aizic Zittermann i se păru că aude pe afară o răpăitură de mitralieră. Sufragiul împărțeau acum la toți felii mari de tort de ciocolată.

— Așa mîncă ofițerii germani totdeauna? întrebă nemțește Tenenboim pe vecinul său german.

— Aproape, răspunse acela, dar azi, avînd oaspeți, *menu-ul* e ceva mai îngrijit.

Și ofițerul rise, după el altul și toți izbucniră într-un ris zgomotos. Apoi redeveniră serioși.

— Nu sînteți de părere, propuse colonelul von Cornelius, să invităm la tort și pe domnișoarele care au fost reținute? Au să fie încîntate să vă vadă.

Sufragiul traseră repede alte scaune printre scaunele ofițerilor și, în curînd, apărură pe ușă unsprezece fete sîfoase, dar bine pieptănate și îngrijite.

— Stimate domnișoare, le pofti colonelul afabil, vă rog să luați loc. Intenția noastră, se adresă el

apoi către Aizic Zittermann, a fost să cruțăm pe domnișoare de oboseala drumului. Noi respectăm eternul feminin, *das Ewigweibliche*. Le vom îngriji ca pe ficele, ca pe surorile noastre, pînă cînd va fi cu putință să le asigurăm un transport omenesc la familiile lor.

Ofițerii germani contemplară fetele cu aviditate, însă în chip discret, și schimbară între ei opinii sibiline:

- Regina din Saba!
- Salomeea!
- Dalila!
- Suzana!
- Iudita!

Zittermann clipi lung din ochi, socotind suspecte aceste referințe biblice. Fetele mîncară tortul, dar lăsau toate capetele în jos cînd ostatecii le priveau.

— Ce noroc pe fetițele noastre, zise Schoihăt, ameițit de bere; femeia e totdeauna altfel privită. Era mai bine dacă mă făcea mama fată.

— So! exclamă iarăși ofițerul de lîngă el.

Drept încheiere se servi tuturor cafea filtru.

Pe la miezul nopții, colonelul se ridică în picioare și împreună cu el toți ceilalți ofițeri, imitați cu oarecare greutate de ostateci.

— Vă mulțumesc, spuse von Cornelius, în chip de despărțire către ostateci, pentru frumoasa seară pe care ne-ați dat prijelul s-o petrecem împreună. Vă urez la toți somn ușor, somn ușor!

Centurionii și un soldat fără arme călăuziră pe musafiri afară, sprijinindu-i prietenește cînd aceștia se împiedicau. Instinctiv căutară să se întoarcă pe unde au venit, dar însoțitorii îi abătură pe lîngă barăci, mai spre cîmp. O cucuea cînta și cîinii

lătrau departe. Cerul era senin și încărcat cu stele. Deodată, niște fișii mari de lumină se încrucișară și ostatecii se treziră în fața unei gropi adînci, prinsă între reflectoarele a două tancuri.

— Pe aici, pe aici! explicară centurionii mereu îndatoritori ostatecilor, pe care îi opriră în marginea tranșeului, potrivindu-i cu mîna ca la fotograf.

Buimăciți, oaspeții colonelului von Cornelius zăriră un pluton de soldați cu puștile întinse.

— Executarea! strigă un centurion, devenit subit aspru.

— Ce-i asta? se sperie Tenenboim, iar nempușcă?

— Foc! comandă celălalt centurion soldaților germani.

O răpăitură prelungă sfîșie liniștea nopții, și ostatecii, clătîindu-se, se prăbușiră în groapă fără nici un țipăt, cu excepția lui Hergot, care strigă de cîteva ori:

— Sînt român! Sînt român!

XXI

Cucly reintră în grațiile lui Ioanide în următoarea împrejurare: arhitectul se întorcea acasă cu Elvira, pe la amiază, după o plimbare în oraș și, spre a face plăcere soției sale, dăduse drumul celor o sută de jeturi și se așezase apoi alături de ea pe o bancă în grădină să asculte muzica și forfota apelor. Petrecuse un braț pe după mijlocul Elvirei și audia astfel concertul hidraulic.

— Nimic nu e mai liniștitor și mai pasionant totodată ca zgomotul izvoarelor, observă Elvira.

— Ai dreptate, madam Ioanide, văd că ai înțeles ideea mea. Există patimi dezordonate ce distrug existența ca o furtună, altele însă sînt vibrante, lineare și calme, ca și țîșnitura majoră din mijloc, pe care ți-am consacrat-o, precum știi prea bine, madam Ioanide. Și am să-ți mai demonstrez, iubita mea prietenă, că liniștea e și ea un sistem de vibrații ce trebuie studiat bine spre a-și produce efectele morale.

Și arhitectul merse la hidrant și opri jocul de fluide. Atunci urechile obișnuite cu acea simfonie masivă percepură, cu surpriză, încetarea ei, absența zgomotului li se păru ceva foarte material.

— Singurătatea e o iluzie, comentă Ioanide, stingerea totală a vieții irită. Nu poți găsi solitudinea decît alături de o ființă simetrică.

Și stringînd cu semnificație brațul Elvirei, Ioanide o conduse spre ușa de intrare a casei.

— A pus cineva Sonata lunii de Beethoven la supraphon! zise Elvira.

Merseră amîndoi pînă sus și arhitectul deschise ușa marelui salon. Acolo fură martorii unui spectacol neobișnuit. Cucly dansa singură în jurul vastei încăperi, cu ochii pînțiți în sus, absenți de la orice obiect al suprafeței terestre și, declamînd cu mîinile întoarse cu palmele în sus, puncta cadența și mergea asemenea unei somnambule, sărînd pe poante alternativ, cu o tendință bine simbolizată de a se înălța de pe sol. Semnalase ori nu pe soții Ioanide? Părea în orice caz că nu zărește pe nimeni și înainta astfel circular, închînîndu-se din ce în ce mai pasionat, cu brațele și picioarele la luna închipuită, fără excese de mișcări, așa cum violonistul bun devine focos prin simpla dozare de arcuș a volumului sunetelor.

— Bravo, domnișoară Cucly, o felicită Elvira, cînd dansul încetă, o dată cu oprirea discului.

Ioanide nu scoase însă nici un cuvînt, și numai atunci cînd Elvira se retrase, făcînd un salut cordial cu mîna către fată și închizînd ușa, Ioanide apucă pe Cucly de mijloc și, strîngînd-o tare la piept, își puse un obraz pe obrazul ei, stînd așa îndelung.

— M-ai iertat, micule? întrebă Cucly.

Ioanide îi făcu semn cu degetul la gură să tacă. Totuși, el vorbi:

— De ce? întrebă.

Voia desigur să știe de ce Cucly făcuse avortul sau de ce amesteca sublimul cu comunul, de ce asemenea contradicții. Însă cînd fata mișcă buzele să răspundă ceva, arhitectul îi interzise:

— Taci, Cucly!

Ioanide mîngîie repetat pe balerină pe păr și pe obraji, îi privi fundul ochilor albaștri, o sărută din ce în ce mai cast pe frunte și pe pleoape, apoi o ridică cu mare ușurință în brațe și aducîndu-i genunchii cît mai aproape îi mîngîie prelung cu obrazul, ca și cum ar fi voit să dea a înțelege că ochii albaștri și mai ales genunchii erau mijloacele de expresie prin excelență ale fetei.

— Un copil, vorbi el ca pentru sine, așa cum pentru sine dansase și Cucly, ar fi fost binevenit, aș fi încercat să fac prin el o punte către viitor. Am greșit, totuși, pretinzînd trupului tău o vocație pe care n-o are. Mii de alte femei pot repara vinovăția sterilității tale voite și contrare naturii în general. Dar tu ai o misiune unică, genunchii tăi sînt geniali. Ar fi fost, cerîndu-ți un copil, un egoism stupid ca al romanilor care mîncau privighetori spre a fi originali, lipsind pădurile de triluri. Aș fi încălzit odaia arzînd viori Stradivarius autentice.

— Cît de frumos vorbești, micule! zise naiv Cucly.

— Tac! îi porunci Ioanide cu un început de iritație. Tac! N-ai vorbit destul? N-ai spus cu brațele și cu picioarele gânduri tot așa de adînci ca și filozofia lui Platon sau Psalmii lui David? Vorbește cu hieroglifice tale!

— Spune-mi, tu, ce sînt acelea hieroglifice?

— Altă dată, altă dată!

De fapt, Ioanide nu interzicea artistei să fie și intelectuală într-o măsură în care să nu altereze personalitatea; Cucly i se părea însă dezolantă cînd ieșea din coregrafie, și acum îndeosebi nu voia să piardă amintirea dansului, atît de fericit adăugată la audiția concertului de cișmele. Avea de gînd să civilizeze treptat pe Cucly, să-i dea un limbaj decent, potrivit cu inteligența ei excepțională, deși de ordin emoțional. Ceea ce îl agasa pe Ioanide la Cucly, în afară de alimentația extravagantă, era dezordinea și lipsa atenției vestimentare. Cucly se simțea bine în tricou și cu jupa de tul, restul n-o interesa. Însă e evident, își zicea arhitectul, că o femeie nu poate, nici nu trebuie să danseze mereu. Nu iubești o femeie exclusiv pentru demonstrațiile ei artistice. Cucly cînd se dezbrăca față de Ioanide arunca un ciorap într-o parte, altul în altă parte, bluza și rochia zburau în aer, iar mai tirziu le căuta prin odaie pînă pe sub pat. Ioanide însuși, enervat, i le adună, nu o dată, de pe jos și i le puse frumos pe marginea scaunului. Nu era propriu-zis pedant în materia aceasta, și admitea zăpăceala la limită. Sînt ruine frumoase și ruine urîte, tot așa există neglijență și neglijență. De altfel pe Ioanide tot ce călca arhitectonicul și muzicalul îl întrista, geniul însuși îl admira numai dacă era

ferit de cabotinism și de infatuări colosale. De aceea, arhitectura era arta la care ținea mai mult, fiindcă în această specialitate biografia artistului era aproape sau cu totul neglijabilă, încît puțin îi păsa cine fusese Bernini sau Fontana. Mulțimile nu se opresc în fața unui monument ca să aplaude, nici femeile nu țin bustul arhitecților pe scrinul lor, cum fac cu al lui Schubert sau cu al lui Chopin.

Ioanide trebui să recunoască faptul că afecțiunea pentru Cucly pornea de la un puternic entuziasm artistic, și suferea o diminuare cînd impresia dansului se stinge în memorie. Totuși, Cucly i se părea lui Ioanide așa de răscolitoare de emoții cînd dansa, încît spațiul între două demonstrații nu era niciodată golit de orice vibrație. Cu Diana lucrurile se așteptau altfel. Aceasta stîrnea o admirație continuă prin simpla ei prezență, precum o statuie greacă produce mereu același efect.

I se întimplă lui Ioanide, nu o dată, să vadă succesiv pe Cucly și pe Diana. De pildă veni Cucly.

— Micule, zise aceasta, vreau să fac ceva violent, exuberant, să strig, să mușc, să dansez.

— Nu, o rugă rîzînd Ioanide, să nu dansezi azi, căci îmi răstorni planșele. Stai cuminte.

Atunci Cucly luă de gît pe arhitect, îl sărută nebunește, își vîri chiar puțin dinții în buzele lui.

— Ah, se supără acesta în chip prefăcut, dar ești o ființă periculoasă. N-am să mai pot scoate capul în lume.

Și prinzînd-o de mijloc o îndepărtă cu braț puternic, dar prudent, așa cum iei în degete un fluture mare pe care nu vrei să-l omori.

— Ce rău te porți cu mine, micule, azi!

— Iar îmi spui micule!

— Domnule... tu!

— Așa da, iată un fel de a mă numi cu totul convenabil!

— Nu înțeleg nimic! Nu-ți plac pasiunile? Nu știu cum trebuie să mă port.

— Stai aici pe scaun, ca o fată cuminte.

— Poftim!

Și Cucly, ridicându-și marginile rochiei, ca și cum ar fi vrut să n-o boțească (parodie a fetei cuminti), se așază pe un fotoliu. Atunci Ioanide îi viră degetele în păr, o pieptănă astfel delicat, îi risipi pletele în aer, i le trecu pe deasupra urechilor, le zburli din nou cu mâna, în fine o sărută în creștetul capului. Apoi o mirui ușor cu buzele pe frunte, pe ochi, pe obraji, în colțurile gurii și, ocolind buzele, în bărbie. Luă mâinile fetei și le puse cu palmele pe obraji săi, sărută podurile palmelor, apoi redepută mâinile pe genunchi.

— Uite, așa sînt pasiunile oneste, singurele compatibile cu marea artă.

Cucly lăsa buza în jos în semn că nu-i plăcea.

— Acum, scumpa mea Cucly, du-te, am de lucru!

Și, ridicînd-o în brațe, o purtă astfel pînă la ușă. Puțin după ieșirea balerinei, Diana bătu și intră.

— Am întîlnit-o pe Cucly la poartă! zise ea.

Ioanide o privi cu un sentiment de jenă, greu de descifrat în fixitatea statuară a fizionomiei lui.

— A fost într-adevăr aici!

Voi la început să îmbrățișeze pe Diana, apoi o mîngîie ca și pe Cucly, doar pe păr. În ochii acestora nu citi nici mirare și nici reproș, privirea îi era adîncă, pătrunzătoare și calină. Fără să fie invitată, Diana se așază singură pe același fotoliu. În prezența ei, arhitectul uită îndată pe Cucly, și a o

admira i se păru tot așa de firesc ca și contemplarea unui lac fără cută după o furtună mare. Și-ar fi pus capul pe pieptul ei, se mulțumi să-i ia o mînă între ale sale.

— Providența a creat ființe superbe ca tine ca să aducă liniște!

Diana îndrăzni a atinge ușor cu degetul un umăr al arhitectului și a-l scutura de un fulg invizibil.

— Pentru ce vă lăsați, domnule profesor, pradă turburării?

— A fi turburat, Diana, înseamnă a trăi nobil. Am pasiuni și năzuințe...

— Atunci... de ce mă lăudați pentru liniștea pe care v-aș aduce-o?

— Am greșit, zeiță a pădurilor de brad, trebuia să spun calmul.

Diana lăsa galeș capul pe o parte și privi ardent pe arhitect.

— Sînt o zeiță foarte redusă la minte, nu vă pricep.

Ioanide altădată ar fi sărutat gîtul Dianei pînă sub urechi, punînd delicate sigilii. Îi atinse doar obrazul și gîtul cu mîna.

— Nu sînt devorat de pasiuni dezordonate, Diana, sînt în continuă aspirație. Prin calm înțeleg încrederea în viață.

— Nu exagerați, oare, domnule profesor? zise zîbind Diana și sărutînd în treacăt pumnul lui Ioanide, care făcea mișcarea, repede oprită, de a o cuprinde cu brațele. Cu ce pot eu să vă dau încrederea de care vorbiți?

— Ești un triumf al anatomiei fizice și morale. Pentru un arhitect asta e o rațiune de a exista. Înțelegi bine că templele grecești ar fi fost o absurditate la o nație de cocoșați. Gimnastica și arhi-

tectura sînt două momente inseparabile ale fenomenului grec.

Și Ioanide, cu toate luptele lui interioare, sucombînd vechii sale naturi, sărută genunchiul Dianei, care schiță un dulce reproș din ochi. Apoi, împins parcă automatic de o forță străină, începu a o învălui în mîngîieri. Îi netezi interminabil părul, mîngîindu-i-l și sărutîndu-l, o privi prelung în ochii frumoși, îi sigilă pleoapele cu gura, îi sărută una după alta tîmplele, îi aspiră cu nasul răsuflarea nărilor, o sărută pe deasupra buzelor și pe sub ele, în bărbie, pe sub gît, pînă către umeri, apoi o strînse herculean în brațe, sporind strînsimea din ce în ce. Diana își abandonă capul pe un umăr al arhitectului.

— Diana, zise energic acesta, am început să mă rușinez de mine. Ajută-mă să fiu om pur!

— Cum știți să iubiți! șopti ea neînțelegînd. Ce tînăr sînteți!

— Vorbindu-mi mereu la plural, înseamnă că mă socotești bătrîn. Prea pui mult respect!

— Nu ești bătrîn, murmură Diana. Ești tînăr, cel mai tînăr. Te iubesc!

Și-l sărută apăsător și repede pe gură.

Ioanide luă deodată ținută gravă și, netezindu-i părul, îi vorbi mai potolit:

— Sînt tînăr, Diana, acesta e adevărul. E cu puțință și chiar probabil că în curînd voi deveni, brusc, bătrîn, îndepărtîndu-mă de vîrsta ta incommensurabil. Dar acum sînt tînăr.

— Ești tînăr! șopti ea ca un ecou.

— Mulți pretind, cu Suflețel în frunte, că trec printr-una din acele crize tipice de involuție, caracterizate prin recrudescență a agitației sexuale. Dar sînt niște dobitoci, Diana. Totdeauna am fost așa.

— Nici nu vă pot închipui altfel!

— Adevărul e că înainte eram mai bătrîn. Tine-rețea se învață și gingășia e, ca și stilul violonistului, efectul unui îndelung exercițiu. La douăzeci de ani eram brutal și stupid, umblam după femei, nu prețuiam femeia. Atunci n-aș fi ingenuncheat, căci n-aveam încă respectul și mi-era teamă de ridicul. Acum ingenunchez cu autoritate...

— ...și vă prinde! murmură Diana sărutînd mîna lui Ioanide.

— Am învățat cu vremea să șoptesc, să sărut și să legăn, am învățat iubirea și sentimentele delicate, mi-am luat doctoratul erotic citînd pe Petrarca și pe Goethe. Nu mai sînt sfios. Cînd iubesc o femeie îi poruncesc în genunchi să mă lase s-o slăvesc.

Și Ioanide cuprinse iar capul Dianei între mîini și o privi în adîncul ochilor.

— Spune, o întrebă el răs-picat, mă iubești?

— Vă iubesc!

— Ce sînt eu pentru tine?

— Un împărat!

Ioanide îi dădu drumul.

— Nu, glumi el, împărat e prea mult. Nu vreau să te țin în sclavie. Fii pentru mine o fiică.

După ce Diana plecă, Ioanide medită din nou, cum făcuse de atîtea ori, asupra condiției sale. Voia hotărît să înceapă altă viață. Să privească fără a roși pe Dragavei și pe ceilalți. Nutrea desigur afecțiune și pentru Cucly și pentru Diana, precum mai presus de oricare alta o iubea statornic pe Elvira și platonice pe Mini.

— E cu puțință, oare, te întreb, madam Farfara, vorbi arhitectul nu mult după asta, plimbîndu-se prin salon în fața bătrînei lui prietene,

să iubești două sau mai multe femei deodată? Vreau să spun: să iubești, nu să coabitezi cu ele.

— Dumneata ești mai în măsură ca mine să răspunzi la această întrebare. Cred totuși că da.

— Hotărît da, madam Valsamaki-Farfara, categoric da.

— Domnule, zise Gaittany lui Ioanide odată, în toate ești remarcabil. Te iubesc cele mai frumoase fete. Ești idolul lor. Te felicit din toată inima.

De cînd Gaittany pierduse direcția muzeului din Palatul cultural, adică în fond automobilul cel superb, căpătase fizionomia unui mare romantic, visînd numai ruine și cascade. Nu era de negat că el fusese și era încă un bărbat frumos și fin. Acum o contrarietate oarecare din ordinea vieții de toate zilele îi înobilase fața în mod extraordinar. Cabinetul de numismatică putea obține cu dificultăți pentru uzul directorului un mic Skoda, ca un gîndac, în care Gaittany se introducea cu greutate, încovoindu-se, nu totuși fără satisfacția de a avea un vehicul. Cînd nu putea obține ridicula mașină, o lua pe jos, făcîndu-și vînt cu jurnalul, cu cite un plic mare, cu orice, în fine, avea la îndemînă și, cu bastonul pe o mînă, apărea pe stradă cu un cuceritor zîmbet melancolic pe buze. Pedestru, el avea succese sociale incontestabile, și toată lumea îl privea curioasă de a-l vedea mergînd pe jos. Gaittany profita de dezvehicularea lui spre a cuceri femei. Avea el succese reale sau numai de stimă? E un lucru care nu se știa, dar întîlnirile lui prin oraș, în văzul tuturor, cu femeile erau comentate ca acte de galanterie.

— Corupție alexandrină, desfrîu bizantin! se scandaliza Suflețel. Ioanide și Gaittany se abat de la morala clasei proletare.

La drept vorbind, Gaittany suferea prestigiul lui Ioanide și în materie erotică, fiind foarte receptiv la sublimități, cită vreme un alt prestigiu nu-i diminuea entuziasmul. Într-o zi, întîlnind pe Mihaela pe Calea Victoriei, o opri, îi sărută mîna în chipul cel mai respectuos, o contemplă rîzînd satisfăcut cu toată fața, apoi hohoti: «Ha, ha, ha!»

Diana, contaminată de această veselie, rîse și ea.

— Domnișoară, vorbe Gaittany, sînteți un miracol al naturii, un triumf al anatomiei umane. Vă admiră artiștii, vă admiră intelectualii, maestrul Ioanide plănuiește să ridice în cinstea dumneavoastră un templu grec.

— Dacă i se va admite acest lucru azi!

— Se pare că da, planul a fost aprobat în principiu. E vorba de o gliptotecă, un muzeu de copii după marile capodopere statuare. Maestrul mi-a destăinuit că la intrare, pe două socluri laterale, vede statuia dumneavoastră în două variante.

— Nu mi-a spus nimic despre această intenție, zise modest Diana, ar fi o onoare prea mare pentru mine.

— Pentru ce? deschise Gaittany larg brațele. Sînteți divină, orice om sensibil și de gust v-ar adora în genunchi.

— Ce vorbe mari spuneți dumneavoastră, bărbății! Mai bine să ne întoarcem la realitate.

— Ha, ha, ha! Asta-i realitatea, șopti Gaittany, sînteți o ființă ex-cep-țio-nală!

Și o invită să ia o prăjitură la Cofetăria «Nestor». Diana, simplă în toate purtările ei, primi fără obiecții, și astfel stătu multă vreme de vorbă nu numai cu Gaittany, dar și cu alți prieteni ai acestuia, printre care Smărăndache, Babighian, Gulimănescu, care se strînse la masa lor. Așa făcea Gaittany curte

femeilor. Îi trebuia și lui o motivare cerebrală, și de obicei toată tensiunea lui erotică se consuma în astfel de omagii.

— Domnule, ce zici, întrebă Gaittany pe Smărăndache după ce Diana plecă, nu este așa că e remarcabilă?

— E din familia marilor statui eline! confirmă Smărăndache.

— Așa e! aprobă cu entuziasm Gaittany.

— Însă cred că Cucly e mai în consonanță cu ritmul vieții moderne, mai în spiritul sculpturii unui Bourdelle. Diana este impasibilă.

— Cît ești de nedrept! se mîhni Gaittany.

— Bineînțeles fiecare simbolizează un mod de existență.

— Amîndouă sînt minune! bolborosi Babighian ca prin vis, lingînd cu ochii închiși o linguriță cu care luase înghețată.

— Amîndouă, ai dreptate! înregistrează Gaittany satisfăcut rezolvarea controversei.

Tocmai atunci trecea pe stradă și Cucly, călcînd în pantofii ei ca niște galoși.

— Uite-o! zise Gaittany. S-o invităm.

Smărăndache se ridică repede și trecu drumul, aducînd, după o scurtă parlamentare, pe Cucly. Toți se ridicară în picioare, inclusiv Babighian, cu enormul lui tors cocoșat, și sărutară mîna balerinei.

— Ce luați? o întrebă Gaittany. Are *parfait*!

— Iau întii ceai.

— Luați și un *parfait*! Este remarcabil!

Ceaiul sosi în fine, iar Cucly, după o oarecare gîndire, luă cu lingurița o felie de *parfait* și o topi în ceai. Toți cei de față schimbă priviri între ei. Cînd paharul pipăit cu mîna se păru balerinei

temperat, începu să guste din ceai. Strîmbă însă din nas nemulțumită:

— Ar trebui puțin lapte!

— Să vie lapte! ciocăni Gaittany cu inelul în cristalul mesei.

Cucly era prea cunoscută în aceste localuri, și fata care servea îi aduse îndată o ceașcă cu lapte, pe care balerina o vărsă în doze mici în ceai.

— Domnișoară Cucly, sînteți o mare artistă, își începu declarațiile publice Gaittany, vă admiră o lume întreagă.

— Minune! șopti imperceptibil Babighian cu nasul pe masă.

— Sînteți idolul maestrului Ioanide, care v-a consacrat Palatul cultural! continuă Gaittany.

Cucly asculta toate exclamațiile cu surpriză, cu plăcere, cu infantilă infatuare.

— Îmi dau silința, zise ea, să fiu mare, studiez toată ziua, aș fi fericită să pot merita, într-adevăr, atîtea laude.

— Dar sînteți superbă, zburăți prin aer! Și Gaittany scutură mîinile ca aripile. Meritați, adăugă el, să vă cînte poezii, să vă facă portretul artiștii.

Cît despre versuri, Gaittany însuși era un producător impenitent. Cu stiloul în mînă, pe margini de jurnale sau hîrtii oficiale, călcînd toate regulile prozodice, compunea în grabă distihuri ori catrene, pe care apoi, împăturite, le înmîna rizînd și fără cea mai mică jenă inspiratoarei. Astfel, Dianei îi prezentase următorul distih:

Tu, care vîi de-a dreptul din Grecia străveche,
Dă-mi voie un sărut să-ți pun lingă ureche.

Diana rîse, strîmbînd puțin din gură, și vîrîse hîrtiuța în poșetă, ca să se amuze și cu alții, căci

Gaittany avea aerul de a glumi, și ispitirile lui nu supărau. În vreme ce Smărăndache, Babighian și ceilalți vorbeau, fostul director al muzeului așternu pe o foiță de hirtie, repede, aceste versuri:

Adesea-n miez de noapte mă visez
Cu tine-n brațe în aer că dansez,

pe care le depuse în mîna dansatoarei. Aceasta le citi, izbucni în ris, dar păru mulțumită și le transmise cu un soi de mîndrie și celorlalți. Smărăndache colecționa improvizațiile lui Gaittany în autograf, și cea mai plină de haz, în expeditivitatea ei, era asta:

Primește un salut, superbă Anny,
Al tău predevotat,

D. Gaittany.

E sigur că Gaittany nu avea legături cu femeile de o frumusețe notorie, pe care le adora, împreună cu opinia publică. Nimeni, de altfel, nu cunoștea relațiile lui intime. Smărăndache emitea părerea, foarte probabilă, că Gaittany era și el un admirator vibrant al eternului feminin, aerele erotice fiind mai mult o poză, spre a ascunde cu decență înălțimea sentimentelor sale. Oricum, fostul director al muzeului invidia cordial pe Ioanide pentru faptul că era iubit de femeile cele mai frumoase.

— Domnule, declară el după ce Cucly plecă, Ioanide e sublim în toate. Doamna Ioanide, Mini, Diana și Cucly îl sorb din ochi ca pe un zeu. E un om fericit.

— Femeile simt pe omul mare! mormăi Babighian.

— După cîte se spune, destăinui Smărăndache, Ioanide are în momentul de față șase iubite.

— Oh, exagerezi! protestă Gaittany plin de admirație.

— Așa se pare totuși. Avînd a construi un fel de portic sprijinit pe șase imense cariatide, a luat pentru fiecare din ele o amantă superbă ca să se inspire.

— E Barbă-Albastră! se indignă Gulimănescu.

— Nu, domnule! protestă Gaittany, Ioanide e un fermecător, un om desăvîrșit față de femei.

Astfel ardea suav Gaittany pe lingă focul lui Ioanide, adorînd tot ce acesta slăvea, gelos cu simpatie și admirație, neîndrăznind niciodată să treacă de anume margini.

Ioanide cunoștea toate legende de asupra sa și ridica din umeri. Observase totuși că dacă el găsea foarte simplu a slăvi, de la o vreme platonice, mai multe femei deodată, acestea, oricît de independente în gîndire, nu păreau a primi situația cu atîta simplitate. Diana era cea mai tină și mai resemnată, primind ca pe o fatalitate nesperată stima arhitectului și dispusă a nu pune nici o condiție dacă acesta i-ar fi propus să-i fie amantă. Ioanide avu cu ea un dialog semnificativ.

— Vedeți foarte des pe domnișoara Cucly, zise ea fixîndu-l cu ochii negri ca pădurile vechi. Ce părere aveți despre ea?

— E o mare balerină, nu-i discuție, cea mai mare pe care am avut-o vreodată.

— Așa spune toată lumea! admise și Diana, tăcînd cîteva minute.

— De ce mă întrebi?

— Așal lăsă capul în jos Diana.

Ioanide o prinse de bărbie și-i ridică în sus capul privind-o în ochi.

— Ascultă, fetiço, pentru ce mă întrebi?!

— Am impresia că o iubiți!

Cîteva clipe, Ioanide dădu capului său nemișcarea unui bronz.

— Când dansează îmi produce entuziasm, un tumult de sentimente pe care nu pot să-l uit atunci când vine aici sau merge pe stradă ca orice muritoare.

Diana păru a se întrista.

— Ești geloasă? o întrebă arhitectul autoritar.

— Nu! protestă ea cu exces de intonare, acuzând nesinceritatea.

Ioanide se plimbă mult prin casă, negăsind ce să răspundă. Apoi se apropie de Diana și începu s-o mângâie ușor pe obraz.

— Intenția de a face rău nu am avut-o nicio dată, unii oameni numesc rău sublimul însuși. Un lucru e sigur, în alte împrejurări te-aș fi iubit. Te iubesc și acum... ca un părinte.

Și zicând acestea, o sărută ușor pe Diana pe frunte.

Cucly, care făcuse o adevărată agresiune erotică asupra lui Ioanide, nu era nici ea dezinteresată de zvonurile ce circulau.

— Micule, toți spun că ești îndrăgostit de Diana, adevărat?

Ioanide se opri în fața ei și o luă delicat de părul blond bătînd în nuanța platinei.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Că iubești pe Diana.

— Când o văd înaintea-mi superbă ca o zeitățe elină, o iubesc... o admir.

— Atunci, pe mine, care sînt urîtă, nu mă iubești.

— Te iubesc.

— Pe care din două?

— Începi să devii absurdă. Știi bine că iubesc pe Elvira. Când ai vrut să fii a mea cu orice chip, nu te-ai gîndit la asta?

— Vezi că, doamna Elvira...

— Pricep ce vrei să spui, madam Ioanide are șazece de ani și nu inspiră gelozie. Te înșeli, scumpă Cucly, madam Ioanide e adversara voastră cea mai periculoasă. Ea deține sufletul meu din tinerețe, ea m-a însoțit în victoriile și înfrîngerile mele, ea a rămas pentru mine neschimbată, pururi tinără. Pe ea o iubesc.

— Acest lucru pot să-l înțeleg, dar eu am întrebat de Diana. Ce vezi la ea?

— Tu nu vezi nimic?

— Fără îndoială, e frumoasă!

— Divină!

Cucly se înfundă în fotoliu, posacă.

— Ești un copil prost, îi dădu curaj Ioanide, care înțelege cuvintele alandala. Tu ești dumnezeiască într-un fel, ea în altul. Urăști-oare dansul atunci când iubești muzica? Ești geloasă?

— Nu sînt geloasă, mi-am închipuit că nu mă mai iubești.

— Te iubesc, fiica mea, zise hotărît arhitectul, și îmbrățișînd-o patern, o sărută pe obraz, evitînd buzele arse și senzuale.

Dintr-o convorbire cu Diana, Ioanide află unele lucruri și cu privire la Mini. Între cele două surori fusese un fel de discuție.

— De ce te tot duci la profesor? reproșase Mini Dianei. Îl importunezi.

— Nu mi s-a părut! zîmbi blînd Diana.

— Am impresia că începi să-l iubești!

— Nu văd întrucît acest lucru ar putea să te îngrijoreze.

— Mă gîndesc la liniștea de care are nevoie profesorul. Anume turburări superficiale pot să-l depărteze de la munca lui.

— Mini, ești cu totul curioasă, tu nu iubești pe profesor și totuși pari geloasă. Ții la soțul tău, la copil, te cunosc prea bine, n-ai fi în stare să sacrifici principiile tale pentru a dărua un zimbet maestrului. Și cu toate acestea cauți să mă îndepărtezi de el, presupunând nu știu ce. Din moment ce nu-l iubești, nu-l pune sub epitropie.

— O anume obligație morală, zise Mini încrunțată, mă îndeamnă să-l feresc de dezamăgiri.

Atunci calma Diana, totdeauna măsurată la cuvinte, spuse surorii sale o vorbă gravă:

— Ești idioată!

«Madam Valsamaki-Farfara, gândi Ioanide, aducându-și aminte de convorbirea lui cu ea cu privire la Mini, are indiscutabil geniu.»

Ioanide mai observă că și Elvira, atât de îngăduitoare cu el toată viața, avea mici melancolii, scurte, infimezimale încruntări când vedea pe Diana sau pe Cucly.

— Madam Farfara, consultă el iarăși pe atotștiutoarea lui prietenă, crezi că Elvira ar putea suferi din cauza, cum să zic, purtărilor mele, pe care le regret?

— Să fie geloasă, vrei să spui?

— Da!

— Cu siguranță nu, niciodată și mai puțin acum, după moartea copiilor, Elvira n-a fost geloasă, avînd deplină încredere în dumneata, cu toate numeroasele dumitale experiențe.

— Mi se pare tristă.

— Asta e posibil. Înainte era sigură că o iubeai, avea oricînd dovada cînd te întorceai pocăit acasă. Acum ea își interzice un asemenea control, nu mai contează decît pe sentimente retrospective. Noi, bătrînele, ne socotim încă iubite cînd cineva ne

aduce aminte cum am fost odinioară. Cînd bărbatul a uitat figura noastră de altădată, atunci totul s-a sfîrșit.

— Ai fost totdeauna încîntătoare, madam Farfara.

— Și dumneata ești mereu șarmant, Ioanide, mai mult ca oricînd. Cum le pricep pe bietele fete! Ești un monstru de seducție. Să nu fii rău cu ele.

— Mă emoționezi, madam Farfara.

— Ei bine, ca să venim la chestiune, Elvira poate avea o clipă sentimentul, în prezența unor fete așa de splendide din felurite puncte de vedere, că pierzi din suflet imaginea ei.

— Niciodată, madam Farfara.

— Am să i-o spun, dacă-mi dai voie, deși cred că, în fond, nu s-a îndoit nici ea serios de acest lucru.

Într-o zi, Ioanide, luînd pe Cucly de mîină, o găsi mai fierbinte decît s-ar cuveni. Îi pipăi și obrazii, ce i se păsură ai unei febricitante.

— Ce-ai făcut? Ai răcit? Pari a avea febră.

— Nu, micule, sînt agitată cu studiul și cu repetițiile, n-am absolut nimic, nici nu vreau să concep că așa avea ceva tocmai acum.

Peste două zile Ioanide merse acasă la Cucly și o găsi în pat cu o batistă udă la cap, iar în mîină cu un text pe care-l studia. Odaia era într-o neorînduială apocaliptică.

— Dar ce faci, ești bolnavă?

— Mă doare puțin capul, atîta tot.

Arhitectul se apropie de pat, puse dosul palmei peste gîtul fetei.

— Dar ai febră în regulă, ți-ai luat temperatura? Unde e termometrul... parcă aveai unul.

— L-am spart, micule, n-am avut decît foarte puţin, treizeci şi şapte şi o liniuţă. Acum mi-a trecut.

— N-aş crede. Ai mîncat ceva?

— Desigur, am mîncat.

Ioanide, care ştia de la contele Iablonski că Cucly avea obiceiul să nu mănînce, aruncă ochii prin casă şi nu găsi urmă de alimente, afară de un pahar ce conţinea încă pe fund un deget de ceai rece. Se mulţumi să deretice puţin prin casă, reamînd veşmintele fetei pe un scaun, punînd în ordine lucrurile de pe masă.

— N-ai vrea să mănînci ceva? întrebă Ioanide.

— Dacă mi-ai aduce îngheţată, da.

— Îngheţată acum, şi cu febră! În fine. Te rog să nu ieşi din casă.

Arhitectul căută pe Iablonski.

— Ce e cu Cucly a dumitale, are febră şi, după cite mi se pare, nu mănîncă. Se extenuază în mod nepermis cu dansurile ei. Dar mai ales nu se hrăneşte.

Ioanide insista asupra acestui punct, fiindcă ştia că Cucly ar fi putut cu ceea ce primea de la teatru şi cu ceea ce-i dădea el s-o scoată la capăt. Bineînţeles, nu împărtăşi aceste gînduri lui Iablonski.

— Cucly e o fată a cărei educaţie a fost neglijată, nu ştie să se conducă singură în viaţă. Nu are niciodată bani, deşi îi dau şi eu. Cumpără nimicuri sau, cum am aflat, oferă colegilor care sînt în suferinţă. Va fi foarte greu să înveţe disciplina. Dacă nu are bani, se culcă nemîncată, şi de aceea am grijă să trec în fiecare seară să-i aduc cite ceva. E un copil mare, domnule arhitect!

Ioanide fu foarte mirat de ceea ce auzea. Cumpără prăjituri, le puse în automobil şi, după o

prealabilă înţelegere, merse să ia pe academicianul Şaramet, cu care se duse acasă la Cucly.

— Ți-am adus un mare admirator, zise Ioanide fetei, introducîndu-l pe Şaramet pe uşă. Colegul meu, academicianul Şaramet, ţine să te vadă.

Cucly se strînse sub plapumă înfricoşată.

— Nu sînt bolnavă!

— Se şi vede, zise Şaramet, mină bună, puţin imbujoară; am venit să-ţi aduc omagiile mele.

Şi-i luă mîna să i-o sărute.

— Puţină febră, remarcă el ca şi accidental, emoţiile artei.

— Ce-ar fi, doctore, propuse Ioanide, tot eşti aici, să-i faci un mic examen? Ți prescrii ceva şi astfel mîine se dă jos din pat fără dureri de cap şi poate să danseze.

Academicianul Şaramet admise, bineînţeles, îndată. Întîi luă, stînd pe marginea patului, temperatura pacienţei:

— Mda, citi el, treizeci şi opt şi cinci linii, nu-i cine ştie ce. O stare gripală.

Apoi dădu uşor la o parte plapuma şi începu să ciocănească spatele gol al fetei (căci cămaşa, foarte decoltată, alunecase pe umeri), punînd urechea peste o batistă subţire. Urmă toată ceremonia obişnuită în aceste împrejurări.

— Respiră adînc! Mulţumesc! Respiră! Mulţumesc! Respiră! Mulţumesc! Tuşeşte adînc! Mulţumesc! Tuşeşte! Mulţumesc! Respiră! Aşa! Opreşte respiraţia! Bine.

— Ei? întrebă Ioanide.

— Mda! dădu răspunsul laconic Şaramet.

Academicianul palpă splina, ficatul, pîntecele, supuse pe Cucly la alte citeva probe bizare, apoi o reînveli cu plapuma.

— Cîteva zile, ordonă el, repaos complet și alimentație ușoară, dar substanțială. După aceea, vom vedea. În general, cît mai puțină oboseală, aer curat, hrană bună și mai multă grăsime pe trup, sînteți prea slabă.

— Dar o dansatoare nu trebuie să fie grasă!

— Asta e o problemă, mărturisi Șaramet, care nu e de resortul meu.

— Ce să iau pentru durerea de cap?

— Nimic sau un piramidon, vă voi prescrie un antipiric mai ușor de suportat. Asta trece.

— Ce-ai găsit? întrebă arhitectul pe Șaramet cînd fură amîndoi în mașină. Sper că e o simplă indispoziție din surmenaj.

— Mde! făcu Șaramet. La vîrfurile pulmonilor are un proces și se pare că și mai jos, la pulmonul drept. N-aud bine deocamdată. Sînt caverne mute, ireperabile la auscultație. Trebuie să-i facem o radiografie.

— Asta ar fi un dezastru moral pentru ea! se întunecă Ioanide. O balerină tuberculoasă!

— Nu e unicul caz. Secretul profesional îmi interzice să divulg numele pacienților. Din cauza dietei excesive și a oboselii apar focare, însă o viață cuminte, cu exercițiu moderat și hrană bună duce la închiderea definitivă a proceselor.

— Deci se poate vindeca.

— Nici vorbă. În cazul domnișoarei cred că infiltrația este veche și că dansul a împiedicat-o să se dezvolte. Știi, exercițiul de respirație, mișcarea. Din păcate, praful de pe scenă, sub-alimentația voită produc mizeria fiziologică și o invazie bruscă.

— Dacă am duce-o la un sanatoriu, pentru cîtăva vreme?

— Ar fi lucrul cel mai nimerit. În cîteva luni și-ar reveni și ar putea să danseze din nou, cu socoteală, bineînțeles.

— Dacă poți cere vijeliei, iubite coleg, spuse amar Ioanide, să sufle cu socoteală!...

Ioanide reveni a doua zi la Cucly și o găsi prin casă, în tricou, făcînd exerciții. Era palidă la față, iar fruntea și-o legase cu o batistă udă.

— Ce faci, pentru Dumnezeu, de ce te-ai dat jos din pat?

— Mi-e mai bine, micule, am o groază de studiat.

Ioanide îi pipăi obrazii.

— Iar ai febră, doctorul a spus să stai culcată pînă ce-ți va trece. Te joci cu sănătatea.

— E imposibil, trebuie să dansez.

— Întii să te faci sănătoasă.

— Trebuie să dansez!

« În definitiv, gîndi Ioanide, nu e illogic ceea ce spune. E devorată de o singură pasiune, față de care viața cade pe planul al doilea: a trăi nu e necesar, e necesar a dansa. »

— Totuși, continuă el tare, ca să dansezi e bine să te cruți puțin. Ce are să însemne cîteva zile de odihnă?

— Întreruperea exercițiului nu e indicată, micule, suplețea mușchilor reclamă continuitate.

— Doctorul Șaramet, care te-a examinat aseară, mi-a spus că socotește că ar fi bine să stai cîtăva vreme într-un loc de odihnă, un sanatoriu bun, ca să te întremezi.

— Aș, respinse Cucly ideea, pentru ce să merg la sanatoriu? Trebuie să dansez. De altfel mă simt bine, nici nu mă mai doare capul.

Și zvîrli batista de la frunte.

— Ai mâncat ceva? întrebă Ioanide aruncînd ochii prin odaie.

— Am luat două prăjituri din cele aduse de tine aseară.

— Nu ajunge, ai nevoie de lapte, de lucruri substanțiale, te sinucizi prin inaniție.

— Un pachet de ciocolată, micule, mi-ar face plăcere.

— Ești nebună! Cine se hrănește numai cu ciocolată? Totuși am să-ți aduc, cu condiția să fi cuminte.

Ioanide dresă patul, culese de pe jos veșmintele fetei, din nou risipite prin toate părțile, o sili să îmbrace o cămașă de noapte și, ridicînd-o în brațe, o depuse în pat și o înveli. Apoi puse *réchaud*-ul electric la priză și turnă apă pentru ceai. Numai după ce Cucly bău ceaiul și făgădui să stea cuminte în pat, plecă să-i aducă ciocolata făgăduită, medicamente și de mîncare. Cînd se întoarse nu găsi pe Cucly în cameră, cămașa de noapte zăcea în mijlocul odăii.

— Unde este domnișoara Iablonski? întrebă Ioanide pe gazdă, o poloneză grasă, între două vîrste.

— A plecat de vreun sfert de oră în oraș, spunea că se duce la repetiție.

« Această fată e nebună, își zise arhitectul, trebuie s-o salvăm cu orice chip. »

Ioanide se consultă cu Dragavei și conveniră amîndoi să obțină amînarea cu o lună sau două a *Lacului lebedelor*, balet în care Cucly deținea rolul principal. Din fericire, lucrul fu posibil, direcția mai întîmpina cîteva dificultăți tehnice, încît ideea proorogării premierei se primi ca foarte oportună. Totodată, Dragavei solicită pentru Cucly un concediu tacit de o lună de zile. În aceeași zi,

Cucly veni cu totul alterată la față acasă la Ioanide și se aruncă într-un fotoliu, în sufragerie.

— Sînt foarte nenorocită, zise ea cînd își mai veni în fire, repetițiile baletului au fost amînate cu o lună de zile. Deci nu mai dansez.

— Ba ai să dansezi, o lună mai devreme sau mai tîrziu nu înseamnă nimic. Spectacolul va fi și mai bine pus la punct, iar tu te vei odihni în acest timp.

— Voiam să dansez!

— Ești imposibilă. Madam Ioanide, vezi ce temperatură are iubita noastră balerină! Mi se pare prea îmbujorată la față.

Elvira veni cu termometrul și-l întinse cu multă grație fetei, care-l puse docilă la subsuoară.

— Ei, cît are? întrebă arhitectul.

— Dar, Ioanide... are... aproape treizeci și nouă de grade. Eu zic să se întindă pe canapea și să chemăm un doctor.

— Nu vreau doctor, sînt sănătoasă, am alergat prea tare. Mă duc.

Ioanide și Elvira făcură toate eforturile spre a decide pe Cucly să accepte a merge cu o mașină acasă și a o convinge să stea în pat cîteva zile. Din fericire, sosi Mini, care se oferă să conducă pe Cucly, scutind pe arhitect de un gest prea familiar, jignitor pentru Elvira. Mini trimise aproape îndată și un doctor.

— Ei, ce-a zis doctorul, întrebă Ioanide pe Mini, la revenirea acesteia.

— Deocamdată are febră, un fel de stare gripală, însă crede că plămînii sînt atinși. Nu se poate pronunța decît după încetarea febrei. I-a recomandat liniște desăvîrșită.

— Ce-i de făcut? Fata asta are obiceiul să fugă din pat. E o sălbatică, plină de suspiciuni. Dacă

se îmbolnăvește mai grav, pierdem pe cea mai mare dansatoare pe care o avem («iar eu, urmă în gând Ioanide, o ființă care-mi hrănea sufletul cu flacăra ei »).

— Dacă îmi permiteți, zise Mini, făcându-se a nu bănuia alte motive ale purtării arhitectului decît interesul pentru arta coregrafică, am să mă ocup eu de dînsa. Voi vorbi cu sora mea Mihaela, care e mai liberă, să stea lîngă ea. O vom vizita cu schimbul.

Ioanide închise puțin ochii, meditînd la riscurile contactului dintre Cucly și Diana. Dar apoi încuviință:

— Dacă vreți, faceți o faptă bună.

Diana avu și ea, la propunerea Miniei, o scurtă criză de meditație, apoi primi invitația cu blîndețea ei obișnuită. Cucly fu supravegheată din scurt vreo două zile, silită să stea în pat, să ia medicamente, să mănînce. Diana ședea ceasuri întregi, apoi venea Mini și o înlocuia cel mult o oră, pînă la reîntoarcerea Dianei. Gazda făcea de gardă și ea din cînd în cînd, de asemenea Iablonski, soția sa Lydia mulțumindu-se a trimite cîte un mesaj scris. Temperatura scăzu fără a deveni normală, și Șaramet, la o nouă vizită, recomandă aerisirea continuă a odăii și odihnă absolută. Ideea lui rămînea mereu ca Cucly să se interneze într-un sanatoriu. De a treia zi, aflîndu-se de indispoziția balerinei, începură să pice lipsiții de ocupație, începînd cu Smărăndache.

— Se spune că spectacolul de balet în care debutați cu rolul principal va fi grandios, o înștiință acesta, decorurile se vor aduce de la Moscova. Va asista guvernul și, pe cît se pare, și invitați de seamă sovietici. Așa se explică amînarea.

Cucly tresări la această veste.

— Ah, și eu stau în pat, fără să studiez! E stupid! Mă simt foarte bine.

Și dădu să sară din pat.

— Fii serioasă, o potoli Diana cu glas mîngietor, de ce nu ești cuminte? Cu cît vei fi mai odihnită, cu atîta vei fi mai sprintenă atunci.

— N-am răbdare. Fii bună și deschide patefonul, pune discul care se află alături.

Diana învîrti manivela și puse în mișcare placa. Era un fragment de balet pe care, îndată ce Cucly îl auzi, începu să-l comenteze cu palmele, cu brațele, pînă ce se ridică de-a dreptul în genunchi pe pat, cu intenția de a da amplitudine mișcărilor.

— Ei, dar asta nu e de loc bine, domnișoară, zise academicianul Șaramet, intrînd cu Ioanide pe ușă. Șezi liniștită, uită un timp că ești balerină. Mișcarea produce febră.

Luînd într-adevăr temperatura fetei, o găsi ridicată. Patefonul fu scos din odaie și transportat provizoriu la gazdă.

Ioanide oferă un pachet de ciocolată bolnavei, iar după o gîndire, privit cam cu oblicvitate de ea, un alt pachet Dianei.

În altă zi, Cucly fu vizitată de mareșalul Cornescu, care se iluziona mereu că va purta uniforma mirifică de portar.

— Salut tinerețea! zise mareșalul, a cărui barbă era mai iriantă ca oricînd.

Întrebat de Mini și Diana ce mai face, somptuosul portar prezumtiv răspunse în risul tuturor:

— Sper să mănînc o piine onorabilă, mulțumită tovarășului Dragavei, Dumnezeu să-i dea tot ce dorește.

Cornescu destăinuie că se desfăta ca simplu om din popor în Palatul cultural, avînd prilejul să facă și muzică, deoarece se afla acolo și pian, și clavecin. Cînd avea să se facă bine, o invita pe Cucly să vină cu el să-i cînte ca să poată dansa. Și mareșalul fluiera Menuetul lui Mozart, începînd să se învîrtească prin casă: «Ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-taaaa...»

— Nu dansați, îi șopti zîbind Diana. Cucly n-are astîmpăr, dacă vede pe cineva jucînd, se dă jos din pat.

— Sînt un bătrîn nebun, se pocăi brusc Cornescu, un exemplu rău pentru generațiile tinere. Trebuie liniște, foarte multă liniște în viață, domnișoară Cucly.

Și cu mîinile ca un dirijor de orchestră, mareșalul sugeră un *diminuendo* al ritmului vital.

Babighian făcu, din distracție, o gafă penibilă. Era un om foarte atent în somnolențele lui la tot ce privea arta, însă într-adevăr adormit în alte domenii, și, în afară de asta, colportor de știri trunchiate repetate cu o insistență de automat. Se întîmplă ca Babighian să vină la Ioanide spre a contempla *Florile* de Luchian tocmai cînd arhitectul conferea sumbru cu academicianul Șaramet.

— Trebuie să-ți spun că Cucly a trăit pînă mai dăunăzi într-o cameră la demisol, împreună cu mamă-sa vitregă, contesa Iablonski, care este, după cîte mi-a mărturisit contele, tuberculoasă din tinerețe.

— Mda! înregistrează Șaramet.

— Crezi că asta a putut să aibă un efect asupra fetei?

— Lipsă de aer, mizerie fiziologică, stropi impregnati cu bacili, toate laolaltă pot provoca însămintarea.

— Și afară de asta, familia lui Iablonski însuși este ereditar tuberculoasă. Contele face o excepție. El însuși mi-a destăinuit.

Academicianul Șaramet dădu din cap zicînd:

— Mde!

— Ce-i de făcut, după dumneata? întrebă Ioanide.

— Iubite coleg, mai bine un măgar viu decît un filozof mort. Domnișoara trebuie să renunțe la dans, cel puțin multă vreme: să stea cîteva luni într-un sanatoriu și apoi să ducă o viață inertă.

— Iată un lucru pe care Cucly nu-l va înțelege.

— Două luni, o lună cel puțin de sanatoriu! concedă Șaramet, apoi să danseze. Și-apoi iar să ia repaos. Pe cîte știu, rolurile se dublează.

— Ideea asta acum ar fi mortală pentru Cucly. Vrea să se afirme. Operele de artă, iubite coleg, nu se fac prin delegație.

— Mde! reintră în sine iar Șaramet, om bun și nebanuit erou al muncii medicale în noul regim, dar iremediabil pesimist.

Babighian, care totodată uita de unde avea știrile, spunîndu-le, nu rareori, după o oră chiar acelaia de la care le deținea, amestecă lucrurile. Gaittany, cu care merse la Cucly, îi vorbise despre *Lacul lebedelor* de Ceaikovski, care avea să se reprezinte în curînd. Deci, cînd fură la Cucly, și aceasta întrebă ce se mai aude în lumea teatrală, Babighian zise ca prin somn, cu capul lăsat pînă înspire pîntece:

— Se joacă în curînd *Lacul lebedelor*. Minune!

— Cînd? tresări alarmată Cucly.

— Nu așa repede, interveni Gaittany, cînd totul va fi în regulă. Vom avea prilejul să te vedem cu toții. Te rog să primești felicitările mele anticipate.

Babighian însă nu fusese atent.

— Balerina care trebuia să susțină rolul principal e bolnavă, rolul se dublează.

— Nu, domnule, nu se dublează nimic, se rezezi Gaittany.

Însă colecționarul, somnolent, continuă imper-turbabil versiunea sa:

— Are tuberculoză din familie, trebuie să se interneze pentru vreun an.

— Cine? strigă înăbușit Cucly. Nu știu nici o balerină care să aibă tuberculoză. Eu trebuie să interpretez rolul principal din *Lacul lebedelor*.

«Nenorocitul! zise în gând Gaittany. Strică totul!» Apoi tare:

— Nu, domnule, nu e vorba de nici o tuberculoză. Doamna Sturza-Bulandra, mi s-a spus, a avut o luxație, dar va juca.

— Eu știu, se încăpățină Babighian inocent, că e vorba de o balerină. Am auzit de la doctorul Șaramet.

— Aș, protestă Gaittany cu aerul său cel mai jovial, ai înțeles greșit. Trebuie să fie altcineva. Dragavei m-a asigurat că spectacolul va avea loc înspre iarnă și că toți așteaptă cu nerăbdare pe domnișoara Cucly. E o dansatoare excepțională.

— Minune! mormăi Babighian.

— Arătați foarte bine, se entuziască Gaittany, privind pe Cucly. Să nu vă fie de deochi. Și cu degetul ciocăni în lemnul mesei.

— Eu sînt tuberculoasă, zise aceasta decisă. N-am să mai dansez niciodată, sînt sigură că se repetă fără mine și că sînt înlocuită. Nu vreau să mai stau în pat, n-am nimic și trebuie neapărat să studiez.

Gaittany împărtăși lui Ioanide boroboața lui
206 Babighian și amîndoi merseară la Dragavei (Gaittany,

cu toate că afectat, nu-l neglija pe acesta din urmă, îl vizita din cînd în cînd).

— Fă ceva, zise Ioanide lui Dragavei, să liniștim pe Cucly. Poate așa o convingem să se interneze vreo lună.

Dragavei, împreună cu Leu, care ținea neapărat să vadă și el pe balerină, se transportă la locuința pacientei. Leu era îmbrăcat din ac: pălărie moale de fetru, haine îngrijite de culoare închisă, cravată cu dungi albastre.

— Tovarășă Cucly, spuse Dragavei dansatoarei, după ce-i strînse mîna, am auzit că ai plîns. Pentru ce?

— Doctorul îmi spune să stau în pat, deși eu mă simt bine.

— Și ce dacă ai să stai cîteva zile, o lună să zicem, în casă? Odihna nu strică. O să ai de furcă atunci cînd intri pe scenă.

— Voi fi înlocuită, am auzit că rolul e dublat. Dragavei rîse sănătos, ca de-o balivernă.

— Fugi de-acolo, tovarășă, cine ți-a mai spus comedia asta? Rolurile se dublează adesea, cum știi, ca să aibă prilej mai multe elemente să se afirme. Dar în cazul nostru, rolul e numai pentru dumneata, pentru debutul dumitale ca solistă.

— Și dacă doctorul spune mereu că sînt bolnavă, n-o să-mi iasă zvonul că nu sînt aptă și n-o să fiu concediată?

— Ascultă, tovarășă Cucly, își reluu Dragavei un aer sever, așa cunoști dumneata societatea socialistă? Întîi, nu ești decît obosită, așa mi-a spus doctorul, oricui i se întîmplă. În curînd are să-ți treacă. Dar să zicem că ai fi bolnavă, așa crezi dumneata că cultivăm noi talentele, aruncîndu-le în stradă, cum făceau burghezii? Noi te obligăm să

te faci sănătoasă, ca să ne desfătăm toți la arta dumitale.

— Noi, tinerii muncitori, zise Leu înflăcărat, așteptăm cu nerăbdare să vedem pe marea noastră dansatoare Cucly.

— Deci, tovarășă Cucly, încheie Dragavei, n-asculta pe unul și pe altul, fă-te bine și să te vedem în curînd.

Cucly se însenină puțin după această vizită și atunci Ioanide își zise că e momentul de a o convinge să se ducă la un sanatoriu spre a se sustrage vizitelor inoportune. Mini, Diana și Smărăndache își luară sarcina de a-i obține consimțămîntul. Cîteșitrei se apropiară cu scaunele de patul bolnavei, Smărăndache rămînînd totuși ceva mai departe, din discreție. Diana începu să resfire ușor părul tinerei balerine, să-l ridice în sus, să-i dea forma unei coroane.

— Cum poți să stai în odaia asta? zicea ea. N-ai aer, n-ai ce-ți trebuie. Vin fel de fel de inoportuni ca Babighian și-ți bat capul cu fleacuri... Du-te la sanatoriu. Ce crezi că e un sanatoriu? Un hotel luxos. Ai o cameră admirabilă, mobilă confortabilă, chiuveță și baie. Masa ți se aduce la pat. Poți să te plimbi prin odaie, să citești, nu înțelegi nici un bolnav. Dacă nu te simți bine, suni și vine o infirmieră. Doctorul trece în vizită numai dacă e nevoie, în cazul dumitale te lasă în pace.

— Sanatoriul e de stat, trecu la atac Mini, e splendid. E un aer liniștit în camere și o lumină care-ți dau sănătate. Maestrul nostru are de gînd să stea cîtăva vreme numai fiindcă nu sînt telefoane.

— Dacă nu mă-nșel, observă Smărăndache, planurile au fost făcute chiar de maestrul Ioanide.

— Sigur, sînt de el, confirmă Mini.

— Ni s-a spus, reveni Diana, că în odăi sînt așternute covoare de Persia, iar pe pereți sînt atîrnate tablouri de Petrașcu și de Pallady.

— Pozitiv! întări Mini. S-au trimis de la muzeu chiar unele mobile de stil.

— Este acum teoria, explică Smărăndache, că un interior luxos și bine gîndit sub raportul formelor și culorilor contribuie enorm la moralul bolnavilor sau al oamenilor obosiți.

— Vin să se interneze, adăugă Mini, mulți academicieni, artiști, perfect sănătoși, numai în scopul de a avea liniște și a-și controla sănătatea.

— Academicianul Cuculeț, supralicită Smărăndache, și-a scris la sanatoriu *Manualul de chirurgie*.

Cei trei continuă astfel a spune minuni despre viața la sanatoriu, excitîndu-și imaginația, deși în fond, cu unele exagerări, erau în spiritul adevărului. Cucly îi asculta gînditoare și în cele din urmă întrebă:

— La acest sanatoriu vin, prin urmare, numai oameni sănătoși să se odihnească?

— Mai mult sau mai puțin! pluti în vag Smărăndache. Azi concepția despre sănătate a evoluat. Toți avem deficiențe, sănătatea e doar un echilibru, o compensație. Cînd echilibrul începe să se strice, o supraveghere se impune.

În cele din urmă, Cucly păru convinsă și, începînd de a doua zi, Ioanide, ajutat de Mini, făcu toate demersurile, obținînd camera la sanatoriu și decise ziua în care Cucly trebuia luată cu automobilul. Cînd însă, la orele zece ale zilei hotărîte, Ioanide, Mini și Diana se prezentară cu mașina la locuința balerinei, găsiră odaia goală, patul strîns și totul într-o ordine anormală. O altă mină dereticase.

Gazda, întrebată, informă pe cei trei că Cucly plecase în ziua precedentă, cu o valiză în mână și cu telefonul în altă și că avea să lipsească, după spusele ei, câteva zile.

— Fata asta, murmură întunecat Ioanide, nu-i cuminte.

Mini și Diana schimbă între ele o privire.

Nu mult după aceasta, Ioanide află că Cucly ieșea prin oraș. Fusese chiar la teatru să se informeze asupra repetițiilor. Pe la el nu mai trecea. Smărandache, făcând anchete, ajunsese la încheierea că Cucly se refugiasse la tată-său, aflase chiar că o duce foarte prost. E curios că și Iablonski evita pe arhitect. La început acesta își zise că era un abuz din parte-i să răpească liberul arbitru al fetei și o îndelicatețe față de conte a se arăta prea interesat de Cucly. Pe urmă socoti că avea obligații morale către balerină, ca femeie, și, mai presus de toate, ca talent excepțional. Deci merse acasă la Iablonski. Acolo, intrând în coridorul demisolului, auzi gălăgie.

— *Voyou, mauvais sujet*, striga un glas feminin cunoscut, *je vais aller chercher le chef de la milice*.

În curând apărură contesa de Verner-Sternberg.

— *C'est un vrai scandale*, continuă ea a da curs indignării, *j'ai eu des noix, il me les a chipées, toutes, toutes*.

— Cine, contesă? o întrebă Ioanide.

Bătrîna, recunoscîndu-l, solidară cu clasa ei, bătu în retragere.

— *La vie a bien des laideurs, cher monsieur, n'en parlons plus!*

Ioanide ciocăni în ușă lui Iablonski. După un timp, contele apărură în întredeschizătură.

— E aici? întrebă șoptit arhitectul.

Iablonski ieși afară, închise ușa după el și făcu din cap că da.

— Nu vreau să vă importunez acum, te-ai ruga să treci pe la mine mâine.

Contele aprobă iarăși mușete și conduse pe Ioanide spre ieșire. Aci, împiedicîndu-se de trepte, șovăi și era să cadă jos dacă arhitectul nu-l ținea de braț.

— Ți-e rău, ești foarte palid la față.

— Nu-i nimic, murmură Iablonski, o simplă amețeală. Știți, mi s-a cerut iarăși sînge.

XXII

Prin Caty, pe care o stimula mereu să intervină în favoarea sa, colonelul Remus Gavrilcea izbuti, în cele din urmă, să fie mutat la București. Era și timpul, după socoteala sa, căci războiul i se părea a lua o întorsătură urită, plină de responsabilități pentru actorii săi. Wachsen, care se refăcu repede după accidentul cu Seraphin, devenea din ce în ce mai încruntat și fioros, în contrast așa de ciudat cu finețea lui personală. « Ideea » anula la el și la ceilalți camarazi ai săi orice reacție sentimentală.

— Mi se pare, îndrăzni a sugera colonelul la plural, că ne-am aventurat prea mult. Expedițiile vaste sînt primejdioase, mai ales prin părțile acestea. Prudența nu strică.

— Nu există cuvîntul prudență în vocabularul nostru, se aprinse Wachsen. E un război pe viață și pe moarte între dușmani implacabili. Distrugem sau sîntem distruși.

— Dacă puteți fi distruși, atunci la ce folosesc excesul de asprime, exterminările, devastările?

Wachsen se supără:

— Nu numai noi vom fi distruși, ci și voi care ați mers alături. Ultima noastră șansă de a scăpa e de a extermina ca niște barbari tot ce întâlnim în cale. E posibil ca în goana după noi, inamicul să obosească și să cadă. Și apoi avem speranța că puterile occidentale vor înțelege primejdia și vor accepta pacea separată. Dacă acest lucru nu se întâmplă, pustiirea pe care o vom face va fi atât de totală, încât un secol nu va mai crește nici iarbă. Învingătorul va fi adevăratul învins.

— Un popor mare ca al dumneavoastră poate încerca o astfel de politică, pentru noi însă e greu, vom trage ponoasele.

— Nu ne pasă de voi, tipă Wachsen, trăiește cine este tare. În lume nu trebuie să rămână decât popoarele cu adevărat tinere.

Colonelul tăcu. Asemenea concepții îi rămăneau inaccesibile, nu fiindcă erau sinistre, ci pentru că nu interesau firea sa prudentă. La București, Remus încerca oral să convingă pe cei îngrijorați ca și el că era o victimă a disciplinei militare, altfel de mult ar fi părăsit uniforma și și-ar fi văzut de treabă. Caty întâmpină pe recentul ei soț cu aceeași exaltare, mai mult de ordin carnal, totuși fără admirația de la început. Ea, Șerica și ceilalți din tagmă văzuse în acești militari niște eroi, apărătorii « ierarhiei sociale ». Acum, când ei înșiși se lamentau și declarau expediția o aventură, nu mai erau la ordinea zilei. În Ciocirlan, Caty iubise un om plat ca individ, dar foarte tare prin relațiile sale mondene; Remus Gavrilcea nu reprezenta nimic. Accentul sentimental începu să cadă la Caty pe Filip, prin care se simțea legată de o clasă de oameni îndemnatnici a trece prin furtuni.

Cu Filip, Caty plecă la Paris, atunci sub ocupație germană, și se întâlni cu Oster. Acesta căpătase o fizionomie mai aspră, înobilată de câteva șuvițe de păr alb. Punea la cale misterioase tranzacții comerciale între Argentina și puterile Axei, făcea speculațiuni în stil mare, ce absorbeau în el orice alte preocupări. Cîmpul de bătaie al lui Oster era cabinetul cu uși capitonate. Revederea între cei doi amanți fu cordială, totuși bancherul, ceremonios și ardent ca de obicei, avea în ochi un soi de melancolie sau de distracție.

— Am auzit, zise el Caty-ei într-o cameră de hotel cu vederea spre Operă, de nenorocirea ce vi s-a întâmplat. *Señor* Ciocarlan s-a sinucis.

— E mult de atunci, lăcrimă sincer Caty, nu voi uita totuși niciodată.

— Acest lucru n-ar fi trebuit să se întâmple.

— A fost o groaznică confuzie, o întârziere criminală. Totul se aranjează.

— Pentru ce n-ați eliminat de la început orice motiv de îngrijorare? Erați doar în măsură să faceți aceasta.

Caty tăcu. Deși Oster nu se exprima limpede, i se păru că face aluzie la cecul pe care i-l dăduse ca să stingă datoriile. Schimbînd deci vorba, puse mîna pe umărul lui Filip, care avea între cinci și șase ani.

— Singura mea preocupare, spuse ea, este acum viitorul acestui copil.

Nu adăugă nici « *tuyo* », nici « *nuestro* », dar Oster remarcă lipsa determinațiunilor exacte. De altfel, privise tot timpul scrupulos pe Filip.

— Copilul vă seamănă mult, observă el.

— Așa spun unii, totuși nu în totul.

— Mai are unele contururi fine, o alungire a feței, proprie familiilor foarte vechi. Ceva din Bizanț.

Caty nu îndrăzni să-l dezmință și să facă vreo apropiere între fizionomia băiatului și aceea a lui Oster. Lipsa de raport fiziologic între Filip și Oster era bătătoare la ochi.

— Copiii nu seamănă totdeauna părinților, remarcă ea tardiv. Sint unii care vin cu individualitatea lor inedită.

După o lungă tăcere, contemplind lung pe Caty, Oster trecu la altă idee.

— Pentru ce v-ați căsătorit, *señora*?

— Dar... căută o justificare Caty, eram așa de nenorocită, așa de singură!

— Nu erați singură, un suflet credincios veghea asupra dumneavoastră.

— Țara noastră trecea prin mari frământări, conducătorii ei militari apăreau pentru noi ca niște salvatori. Cum aș fi îndrăznit să sper că un om ca dumneata își mai aduce aminte de mine?

— Un Oster *no olvida nunca*!

— Mi s-ar fi părut un abuz să te mai turbur. N-aș fi putut de altfel părăsi locul unde se afla nefericitul meu Gigi.

— Aș fi venit eu... din cînd în cînd!

— Sint sentimente frumoase și sincere, însă un om ca dumneavoastră nu trebuie să-și schimbe drumul pentru o femeie neînsemnată ca mine.

— Sinteți ființa omenească cea mai însemnată pentru mine.

După această convorbire, încordarea relativă între Oster și Caty se risipi, deși Oster rămase mereu învăluit în melancolia lui, prin care, de fapt, sancționa pe Caty, transportînd în trecut toată

ardoarea sa. Oster merse cu Caty și cu Filip în oraș; coplesi pe copil cu tot felul de daruri, iertă lipsa de asemănare dintre el și Filip. În camera separată a unui mare restaurant bancherul ceru acordeonul de la orchestră și cîntă în surdina, acompaniindu-se singur, *Ay, ay, ay*.

Într-altă zi Caty trecu la chestiuni mai pozitive.

— Cum pot să salvez, în folosul copilului, în cazul cînd ne-ar amenința comunismul, averea mea?

— Pe cît ne spune experiența, rămînînd într-o țară comunistă, nu se mai poate salva nimic. N-ar fi altă soluție decît a lichida și a emigra.

— Dar atunci e-ngrozitor.

— Cine nu acceptă soarta comună a patriei, zise Oster fără aer vizibil de reproș, sfîrșește prin a se expatria spre a se salva ca individ.

— Dumneata ce-ai face în situația mea? întrebă Caty.

— E cu totul altceva, lăsă capul în jos Oster. Rațiunea mea de a trăi este lupta. Cu sau fără avere, n-aș părăsi Argentina. Un loc pe pămînt în pampa voi găsi oricînd.

Cu toate acestea, Oster dădu sfaturi utile Caty-ei de felul cum putea face depozite de bani la unele bănci din Elveția. Caty vindu într-adevăr tot ce mai avea în provincie și la țară, de asemenea casa în care se sinucisese Ciocîrlan și unele apartamente. Îi mai rămîneau destule, pe lîngă atîtea valori în casă și în caseta de siguranță luată în locațiune la Banca Națională.

Cînd trupele sovietice se apropiau de București și înfrîngerea părea în afară de orice îndoială, Remus Gavrilcea intră în panică. Întinse prin odaie numeroasele lăzi pe care le adusese din campanie și, ajutat de Caty, făcu un triaj al tuturor obiectelor,

arzînd în sobă toate hîrtille cu conţinut militar, corespondenţa din timpul campaniei, lucrurile oricît de mărunte de origine suspectă.

— Dar asta ce este, puîşor drag? se miră Caty, desfăcînd o ladă în care luceau un fel de sculuri mari de mătase.

— Zăpăcitul de Petrişor Hagienuş mi-a dat asta pe cap. E păr.

— Păr de la cine?

— De la evreice. Le tundea chilug în cap, în scop igienic, zicea el, iar părul îl vindea la coafori. Unele aveau o coamă splendidă.

Caty luă cîteva coade împletite şi le privi în bătaia soarelui. Erau acolo plete blonde ca aurul şi ca platina, castanii, cenuşii, negre ca smoala.

— Şi acum ce facem cu toate astea, puîşorule?

— Pe foc, Caty mamă.

Colonelul aruncă un morman de sculuri în sobă, turnă gaz peste ele şi le dădu foc cu chibritul. Ore întregidură această operaţie, deoarece părul nu ardea complet, stingîndu-se des, şi casa se umplu de miros de pîrlit. Remus arsesese chiar şi decretul de decorare iscălit de Hitler, care fusese găsit în casa unde trăsesese nefericitul Hergot, iar decoraţia o turti cu ciocanul, o făcu bucăţi şi o aruncă noaptea în lada cu gunoi.

În fine, într-o zi, colonelul veni alarmat şi decis la Caty.

— Mamă scumpă, m-am consultat cu unii camarazi, cred că cel mai cuminte lucru e să fug din ţară, cît mai am ocazia să mă îmbarc într-un tren militar german. Fireşte, dacă vîi şi tu, cu atît mai bine. Măcar cîtăva vreme să fim în afara oricărei primejdii, pînă ce vedem ce faţă iau lucrurile.

216 Nemţii sînt hotărîţi să reziste.

— Dar, puîşorule, nu pot să las în voia soartei tot ce am, să merg în necunoscut.

— Eu trebuie neapărat să plec. Dacă mă prind, voi fi împuşcat cu siguranţă, poate şi mai rău, spînzurat.

— Ar fi înspăimîntător. Un geniu rău mă urmăreşte, se vede, în viaţa mea casnică.

— Scumpă mamă, ai depus fonduri în străinătate, dă-mi o scrisoare de credit să pot ridica de la bancă atît cît îmi trebuie să mănînc o pline pînă se vor linişti lucrurile.

Caty privi pe Remus Gavrilcea brusc întunecată.

— Ceea ce am depus în străinătate aparţine exclusiv fiului meu, Filip, nu am dreptul să mă ating de bunul lui.

— Mai lasă-mă în pace cu Filip, ai o avere colosală, ce ai să faci cu ea dacă vin comuniştii? Dă-mi, ca să plec cît mai este vreme.

— Nu pot, înţelege odată. Orice, afară de asta. Colonelul se infurie.

— Ştii că ai haz? Sînt soţul tău, am o foaie dotală, care-mi dă dreptul să-ţi administrez averea. Am luat eu ceva din venitul averii respective? Ți-am trimis şi solda şi un morman de bijuterii.

Caty se simţi jignită.

— Niciodată pînă acum un bărbat nu mi-a scos pe gît nişte mizerii de cadouri.

— Cum? Mizerii? O găleată, un cazan de bijuterii, perle veritabile, broşe, inele, diamante, smaragde, topaze, o avere de milioane!

— Nu importă, nu ți le-am cerut.

— Nici nu le-ai refuzat, le-ai pus frumuşel în caseta băncii, sau cine ştie în ce loc. Ai cunoştinţă de unde erau bijuteriile? De la familiile a sute de deportaţi, verighetele şi cadourile de nuntă ale

convoaielor împușcate în șanț. Toate verighetele astea au să mă strângă de gît și acum nu vrei să-mi dai cîteva mii de franci să-mi salvez capul?

— Puile, ți-aș da bucuros dacă puținii bani depuși ar fi ai mei. Aparțin însă fiului meu. Pentru o mamă, copilul e mai presus de orice.

— Prin urmare, nu-mi dai.

Caty tăcu, în semn de negație.

— Scîrbă!

Colonelul luă o mașină și porni în goană spre Șoseaua Măgurele. Acolo se afla Wachsen cu unitatea sa, retrasă de pe front în scopul acoperirii Bucureștilor și asigurării legăturilor între trupele germane din Bulgaria și cele din România. Barăci mari de lemn germane se aflau mai dinainte de o parte și de alta a șoselei, în apropierea satului Măgurele, alături de depozite de armament și posturi antiaeriene. Colonelul găsi pe Wachsen în culmea indignării, cu un jurnal în mînă.

— *Verrat!* strigă el. România a făcut armistițiu.

Remus luă jurnalul în mînă uimit.

— Nu știu nimic, acum aflu.

— Un ofițer superior de stat-major nu știe nimic, n-ascultă proclamația regelui la radio? *Unerhört!*

— Pe cuvîntul meu! se jură sincer colonelul, care fusese preocupat numai de soarta lui personală.

— *Unerhört!* țipă Wachsen ca ieșit din minți. Ni se cere nouă să ne predăm. *Unerhört! Wir kapitulieren nicht!*

O ură cruntă scotea flăcări din ochii lui Wachsen, care se părea în același timp că plînge, deoarece, cu toate că rîdea sarcastic, era plin de lacrimi pe obraz.

— *Wir kapitulieren nicht!* Vom preface România în praf și pulbere. Mîine orașul București nu va mai exista.

Deodată se auzi afară o vijitură profundă de avion trecînd foarte jos, apoi alta și alta. Wachsen ieși afară din baracă, urmat de colonel și de ofițeri germani.

— Aha, arată Wachsen cu mîna spre cer, pedeapsa se va aplica.

Într-adevăr, bubuituri surde și îndepărtate, ca erupțiile unui vulcan, se azeau dinspre oraș. Avioane germane bombardau în picaj centrul Bucureștilor.

— Canaliile, canaliile! amenință colectiv țara Wachsen, întinzînd pumnul în direcția orașului.

— Venisem, spuse Remus Gavrilcea, cînd Wachsen păru mai liniștit, să mă consult cu dumneavoastră cum și cînd să mă retrag îndărătul frontului, foarte primejdios pentru mine.

— Nu e nici o primejdie, zise Wachsen hotărît, ne vom apăra pînă la ultimul soldat. Avem ordin să nu cedăm un petic de pămînt.

În acel moment o motocicletă cu ataș se opri în fața barăcii și un gradat german, în ținută de campanie, salută cu mîna la cască fără a se da jos. Părea foarte alarmat; Wachsen se îndreptă spre el.

— Bariera este închisă, comunică gradatul, drumul spre oraș tăiat. Ni se fac somații să ne predăm.

— Canaliile! *Verräter!* se sufocă Wachsen. Bariera trebuie forțată, deschideți drumul spre oraș.

Apoi intră repede în baracă, însoțit de ofițerii săi și neglijînd cu totul pe colonel. După cîțva timp ieși iar afară. Se ținuse un mic consiliu de război și se radiotelegrafiasse. Trei camioane cu bănci se umplură de soldați cu tot echipamentul, inclusiv mitraliere. Două camioane, precedate de

o motocicletă cu ataș, porniră spre sat cu scopul de a face joncțiunea cu unitățile dinspre Dunăre, al treilea camion, de asemenea însoțit de o motocicletă, o luă spre oraș. Peste două ore, când se întunecase de-a binelea, motocicleta plecată spre sud veni în plină viteză.

— Drumul spre Dunăre este interceptat ! vesti gradatul. Așteptăm instrucțiuni.

În același timp sosi și motocicleta dinspre oraș.

— Am intrat în periferie, dar am fost respinși de forțe superioare înapoi spre șosea. Rezistăm în tranșee.

Wachsen se plimbă prin fața barăcii cu totul agitat.

— Trebuie, înțelegeți, trebuie să deschidem un drum.

Și luând gradații din motociclete, intră iarăși în baracă, să se consulte cu ceilalți ofițeri.

Colonelul, amărit, se hotărî să plece.

— Cum facem ? întrebă pe șofer. Pe unde ne întoarcem ?

— Să stăm o noapte în sat, să vedem ce s-alege ! își dădu părerea șoferul.

Colonelul intră deci în sat cu mașina și trase într-o curte mare de țaran. Ceru un loc să se odihnească și i se oferî o odaie cu ferestrele spre șosea, în casa cea mare, de obicei nelocuită. Stăpînii dormeau într-o odăiță, lângă bucătărie. Colonelul se întinse istovit pe pat și adormi. Când se deșteptă, se crăpa de ziuă. Hurdăcături grele ca de camion în goană se auzeau pe șosea. Se uită pe geam și văzu două motociclete cu ataș urmate de trei camioane cu soldați stînd împietriți pe bănci, aproape adormiți, trecînd în direcția capitalei în goană. Nu mult după aceea, motocicletele și camioanele se întoarseră

dinspre oraș, alergînd în direcția sud. Acest spectacol se repetă de cîteva ori din ce în ce mai repede, pînă ce soarele se ridică la orizont.

Colonelul ieși în curte, apoi la poartă, să privească mai de aproape. Acolo întîlni pe șofer.

— I-a prins ca pe șoareci ! zise acesta. Toată noaptea au alergat în sus și în jos. Le-a tăiat retragerea și dinspre oraș și dinspre Dunăre, și acum ai noștri s-au apropiat. Mai mult de trei-patru kilometri de șosea nu mai sînt, de la un capăt la altul, pe asta se mișcă ei încoace și-ncolo, ca să scape. Degeaba. Au căzut mulți morți, i-au văzut niște copii.

Satul redeșteptat avea înfățișarea oricărui sat de șes în vreme de pace. Și, cu toate acestea, era un cîmp de război care putea fi privit de la fereastră și din poartă. Gîștele alergau în mijlocul șoselei, porcii se tăvăleau în șanț și vrăbiile se scaldau în pulbere. Apoi, deodată, treceau camioanele cu soldații germani, apăsăți de cască, disperați, nedormiți. Răpăiturile de mitralieră începură să se audă foarte pe aproape, șoseaua fusese curățată pînă la cîteva sute de metri apropiere de barăci. Către ora două alergarea nebună încetă cu desăvîrșire.

— S-au predat ! vesti un țaran, care venea dinspre barăci.

Colonelul ordonă șoferului să scoată mașina din curte și o luă prudent pe jos pe șosea. De zidul școalei din Măgurele ședea rezemat un soldat german, într-o stare jalnică, copleșit de o deznădejde ca și patologică, ce contrasta cu ținuta marțială de pînă atunci. Mîncă un porumb copt. La barăci era liniște, cîțiva soldați germani posaci cărau niște saltele. De planton ședeau doi soldați români înarmați, prin urmare germanii erau prizonieri. Mai departe pe șosea se vedeau încă tranșeele

săpate în pripă. Pe o margine a șoselei erau înșirate câteva cruci de lemn improvizate, pe care cineva scrisese cu lac negru numele mortului. Una din gropi era încă în curs de acoperire cu țărină, și unul din cei doi soldați germani dezarmați care făceau această operație înfipse la căpățiul proaspătului mormânt o cruce, pe care colonelul desluși numele Wachsen.

— Cum? zise el tare. A murit colonelul Wachsen?

— *Ja!* răspunse jalnic unul din soldații gropari.

Țăranii și soldații români priveau și ei.

— Asta a fost, explică un țăran localnic, om rău, încăpăținat. Nu s-a lăsat prins în ruptul capului.

Colonelul află cum murise Wachsen. Soldații români înaintau cu prudență, și germanii se împușcau, unii căzând împușcați, alții predându-se. De altfel barăcile fuseseră înconjurată dinspre cîmp, încît orice rezistență apăsătoare de prisos. Wachsen rămăsese într-o tranșee la marginea șoselei numai cu doi soldați, cînd deodată constată că era atacat și de la spate. Românii îi făcură semn să se predea. Cei doi soldați aruncară armele și ridicară mîinile în sus. Wachsen privi în toate părțile, făcînd un examen sumar al situației, apoi, calm și disprețuitor, ridică și el mîinile. Dar cînd ostașii români se apropiară de el, virî repede mîna într-un buzunar și, scoțînd un revolver, începu să tragă, țipînd neconținut: «*Verräter, Verräter!*» Atunci românii fură nevoiți să se apere. Wachsen căzu cu fața la pămînt. Un soldat român se repezi și-l întoarse cu fața în sus. Singele gîlgii din gura împușcatului, care, deschizînd o singură dată pleoapele, murmură printre dinți: «*Verräter!*»

Remus Gavrîlcea salută mormîntul cu mîna la chipiu, apoi se urcă în mașină și porni spre București.

Caty nu era acasă. Veni foarte tîrziu, preocupată, și schimbă foarte puține cuvinte cu colonelul. A doua zi plecă iarăși de la nouă dimineața și telefonă lui Remus Gavrîlcea de la Pipera să nu aștepte cu masa, căci va întîrzia. Caty punea ceva la cale, gîndea colonelul. De fapt, nu făcea altceva decît să se consulte febril cu Alec Zănoagă, cu generalul Căldărescu, cu toți cunoscuții, în fine, în frunte cu Șerica Băleanu. La aceasta reuniunile se țineau lanț, și fel de fel de personaje marcante, printre care nu puțini străini, se perindau pe la ea. Șerica avea asigurări că nu se va schimba nimic în esență, cu excepția unei coloraturi muncitorești. Dădu chiar cîteva panseuri pe tema muncii la o publicație de stînga. Ceea ce nu se putea garanta era impunitatea acelor care conduseseră războiul și făptuiseră cruzimi. Aliații înșiși erau hotărîți să ceară darea lor în judecată. De aci Caty trase încheierea că Remus Gavrîlcea constituia pentru ea o mare calamitate. Ar fi putut fi arestat și judecat, compromițînd reputația ei și a lui Filip și atrăgînd atenția guvernului asupra averii sale.

Într-o seară, după masă, Caty se hotărî să deschidă focul.

— Puîșor scump, zise ea, vreau să-ți spun ceva foarte serios, în interesul nostru, al amîndorura, numai să-mi promiți că vei fi calm, foarte calm.

— Așa cum o iei, înseamnă că vrei să-mi spui ceva care mă va contraria.

— Puțin, deocamdată, dar dacă vei fi rezonabil, vei vedea că lucrurile nu sînt așa de grave.

— În fine, spune, ce mai atîta introducere...

Caty luă de gît pe tigrul de Bengal, îl sărută, îl mîngiie.

— Pușorule scump, tu nu poți să vrei decât binele meu, de vreme ce mă iubești. Cei care au participat la război, ca tine, nu vor fi văzuți bine, cel puțin o vreme. Pentru tine, ca bărbat, asta e mai mult sau mai puțin suportabil, ne vom sili cu toții să te salvăm.

— Foarte mulțumesc. Când am vrut să plec peste graniță, nu mi-ai dat nici un ban.

— N-a fost cu puțință, puiule!

— Ei, și acum?

— Acum, faptul că port numele Gavrilcea va fi o nenorocire pentru mine și pentru Filip, de fapt pentru el, deoarece tot ce am e al lui. Au să ne confişte averea, să ne naționalizeze, mai știu eu ce. Va fi penibil pentru mine să dovedesc că tot ce există este al meu.

— Și cum vezi ieșirea? întrebă colonelul ironic.

— Pușor scump, mulți au făcut asta, preventiv. Să obținem un divorț de formă, continuând să trăim, bineînțeles, împreună. Apoi, mai târziu, când totul va trece, ne vom recăsători.

— Cu alte cuvinte, mă gonești!

— Ce vorbe nesăbuite spui! Dar îți jur că totul este o simplă formă, îți voi rămâne credincioasă până la moarte.

— Mulțumesc de așa credință, fă ce vrei!

Și colonelul ieși trîntind ușa. Caty obținu divorțul fără dificultăți, colonelul nu se înfățișă și nu făcu nici o opoziție.

Aproape îndată după introducerea acțiunii, rănit în amorul propriu, își luă puținele bagaje și se mută la un prieten, unde mai târziu fu găsit și arestat. Caty considera gestul colonelului ca foarte inelegant și se socoti, sincer, nefericită. Aștepta de la Remus Gavrilcea o înțelegere mai eroică a situației. Apoi,

prinsă de alte preocupări, îl uită și se dedică cu totul educației lui Filip și administrării averii. Cîtăva vreme Caty avu iluzia de a se putea salva, apoi, deodată, începură prăbușirile. Pierdu toate apartamentele din blocuri, la început sub forma rechizițiilor, fiind denunțată de a face cumul și speculă de locuințe. «Căsuța» de la Pipera i se luă de asemenea. Cu mare greutate izbuti să reobțină un mic apartament în unul din blocuri, în schimbul locuinței din Calea Victoriei, mai greu de întreținut. Nu era totuși lipsită de mijloace și începea să se adapteze situației. Vindea cu prețuri exagerate lucrurile din casă ce i se păreau mai puțin utile și stringea numerar, pe care îl convertea în valută tare și în bijuterii. Într-o zi, făcînd o revizuire a sertarelor, scoase din ele un morman de acțiuni devenite hîrtie maculată. Le dădu portăresei să le arunce la gunoi, de la aceasta le luă un copil, care, jucîndu-se, le presără pe stradă și trecătorii priviră mirați o adevărată avere altădată risipită pe trotuar. Erau acolo acțiuni de toate soiurile, unele cu scadența cupoanelor pînă în 1957. Petrolul român, Lignitul, Mica, Steaua română, Reșița, Telefoane, Letea, Cartea românească, Clădirea românească, Creditul urban, Concordia, S.T.B., Astra română, Banca agricolă, Forex, Creditul Bihorului și al Transilvaniei, Creditul tehnic transilvănean, Uniunea comercială, Movilă Tekirghiol, Locuințele ieftine. Nu era societate de pe tot cuprinsul țării, oricît de obscură, la care Caty, jucînd în plin hazard, să nu fi devenit o cît de modestă acționară. Măturătorul curăță a doua zi trotuarul de aceste hîrtii, pe care însă, din cauza desenelor, nu le aruncă printre celelalte gunoaie, ci le împături frumos, spre a le duce, probabil, acasă.

La stabilizare, Caty, prevăzătoare, avu mai puțină pagubă, totuși suferi, atât pentru puținul numerar pe care îl pierdu, cât și din cauza sentimentului de insecuritate pe care i-l inspirau astfel de schimbări monetare. Îi intrase în cap că prin dese stabilizări consecutive avea să piardă tot ce avea. De aceea începu să recurgă la troc, să refuze pe cât cu putință bancnotele. Strângea medicamente străine, parfumuri, rujuri de buze, și lăptăresei îi plătea contul cu obiecte. Făcea aceste operații cu discreție și cu decență, și nimic în felul ei de viață nu părea esențial schimbat. Pentru alții, dimpotrivă, evenimentul luă forme dramatice. În această epocă rămase văduvă Sultana. Demirgian aștepta stabilizarea cu mare nedumerire, neștiind după ce criterii se va face reconvertirea leilor vechi. Cunoșcui îi bătuse capul că regimul îi va confisca toate obiectele, covoare, tablouri, icoane, și nu va lăsa fiecărui cetățean decât un costum de haine. Credul, Demirgian intră în panică și, fără știința Sultanei, începu să-și vîndă lucrurile. I se spusese că la stabilizare avea să primească echivalentul în lei noi al întregii sume pe care o posedă, pe cînd marfa era în primejdie de a fi confiscată. Astfel, Demirgian strînse o sumă colosală de lei vechi, pe care îi pierdu, firește, pe toți. În ziua cînd lumea preschimba suma admisă de lege, Demirgian, îmbrăcat în haine negre, cu joben în cap, serios și solemn ca niciodată, dar, anomalie, cu membrul viril expus vederii uimite a trecătorilor, păși pe Calea Victoriei, cu un mare pachet de bancnote în brațe și, cuprins de o subită filantropie, începu să arunce în dreapta și în stînga la cetățeni sute de milioane de lei. Aceasta e versiunea lui Smărăndache. E posibil ca Demirgian să nu fi ieșit în starea

indecentă de care vorbea Smărăndache, adevărul e totuși că un astfel de caz s-a întîmplat. De asemenea, Sultana susține că soțul ei nu avea joben, nu mai puțin, însă, Demirgian, cu ideea fixă că i se vor lua hainele, își păstrase costumul cel mai de gală. După împărțirea întregii sume, care se ridica la cîteva miliarde, Demirgian căzu fără cunoștință. Dus la spital, muri peste cîteva ore.

Caty, trecută de vîrsta de patruzeci de ani, părea mai frenetică de viață ca oricînd. Îi revenise profilul din tinerețe și era elegantă cu discreție, evitînd toaletele prea somptuoase. La început și Șerica Băleanu adoptase o înveșmîntare subtil proletară, în credința că mișcarea socială va fi de fațadă și snobismul oamenilor noi va opera de la sine în folosul menținerii substanței vechi. Însă pe Caty, mai puțin hieratică, noul stil o prindea mai bine. Totuși, Caty nu mai părea a urmări să cucerească pe cineva, voia să fie numai o mamă, plină de grație și plăcută tuturor, a lui Filip, care constituia acum unica ei preocupare. Se îngrijea cu atenție de instrucția lui și-l dăduse la Școala franceză, unde băiatul culegea mari succese, întrucît vorbea limba franceză în chip eminent, cunoscînd-o mai bine decît pe cea română. Caty se încăpățîna a nu-i da prilejul să vorbească limba maternă. Filip devenise încă de pe acum un pianist excelent, citind pe partitură bucăți dintre cele mai grele. Caty, spre a-l stimula, făcea ea însăși muzică ceasuri întregi împreună cu Filip, și cine, cu oarecare experiență, ar fi ascultat de afară, ar fi distins cu ușurință pe mamă de fiu. Caty puneă în execuție pasiune și furtună, Filip era abstract și rece. După lungile ședințe de muzică, Caty îmbrățișa pe Filip și-l săruta după ureche. Acesta vădea în judecăți

și în sentimente o precocitate bătaoară la ochi, câteodată stînjenoare. După ce sfîrși de cîntat o mazurcă de Chopin, Filip, ca și răscolit în gîndurile lui intime, privi pe Caty cu o timiditate calmă și hotărîtă.

— *Maman, dis-moi, întrebă el, qui est mon père?*

Caty se înroși pînă și pe frunte.

— Dar, Filip, replică ea tot franțuzește, ce fel de întrebare e asta? Știi bine că tatăl tău se numea George Ciocîrlan și a fost ministru plenipotențiar.

— *Je ne lui ressemble pas.*

— Cine ți-a spus prostia asta, puiule? se scandaliză Caty, contemplîndu-și, surprinsă, copilul de opt ani.

— *Maman, tout le monde m'assure que je ne lui ressemble pas.*

— *Voilà qui est affreux! Dire cela à un enfant!*

Filip arătă cu degetul o fotografie a lui Ciocîrlan de pe capacul pianului, ca spre a-i dovedi lipsa de asemănare. Ochii mamei sale se umplură de lacrimi, repede inhibite. Mecanic, atrasă de amintiri, Caty frază distrată începutul cîntecului creol de leagăn Ay, ay, ay. Filip strînse pleoapele, muncit de gînduri infantile, apoi iarăși întrebă, respectuos și dulce:

— *Maman chérie, ne te fâche pas, dis-moi, ne suis-je pas le fils de ce monsieur qui jouait si bien Ay, ay, ay à l'accordéon?*

— *Tais-toi, tu me fais souffrir avec tes folles demandes.* Te numești Filip Ciocîrlan, și nu poți fi decît fiul aceluia al cărui nume îl porți.

Caty se îmbujoră din nou vorbind astfel, fiindcă mințea, iar Filip lăsă capul în jos, cuminte și ușor împurpurat și el, încît ai fi zis că se rușina de ceea ce mamă-sa era silită a spune.

După o trecere de timp, Filip își relua teribilul interogatoriu. Era evident că alții îl amețiseră cu astfel de indiscrețiuni și că nu-și dădea seama de valoarea cuvintelor.

— *Maman, pourquoi as-tu chassé l'oncle Remus?*

Filip îi spunea colonelului «unchiule».

— *N'as-tu pas honte, se supără Caty, de me dire de pareilles choses? Je n'ai pas chassé l'oncle Remus. Il est très malheureux, il vit caché dans les forêts.*

— *Pourquoi?*

— De-ajuns, Filip, de-ajuns, *vas te promener un peu!*

După ce copilul ieși, Caty se aruncă în pat și plinse cu hohote. Apoi se liniști, reveni la pian și cîntă din Mozart, în amintirea zilelor cînd Nicu Zănoagă, tată-său, îi spunea, ascultînd-o: «Place, fetițo, place». În fond era hotărîtă ca mai tîrziu să mărturisească adevărul lui Filip, deoarece i se părea foarte în spiritul lumii bune ca copilul să cunoască originea sa ilustră și destinele ce-l așteptau.

Într-o seară erau adunați la Caty cîțiva din decasații noului regim, mareșalul Cornescu, Prejbeanu, Șerica Băleanu, Vasilevs, bătrîna Carcalechi. Caty le oferise ceai și examină cu ei situația, făcînd «momentul politic». Vasilevs demonstra că prăbușirea regimului era o chestiune de săptămîni, cel mult de luni. Avea informații precise, pe care, în calitate de diplomat, nu înțelegea să le divulge.

— Să dea Dumnezeu, zise madam Carcalechi, altfel nu știu ce-i de făcut. Mai am din ce trăi două-trei săptămîni, și pe urmă, *je suis littéralement sur le pavé.*

Și ca să prindă forță, mai ceru un ceai. După comentarea situației, se trecu la ședința de infor-

mații prin radio. Caty deschise aparatul și începu să caute posturile occidentale. Pe cînd întorcea butonul, auzi deodată «François Oster» la un post francez. Încercă să prindă iarăși postul, fără să izbutească. Atunci căută repede altele și nimeri la unul în italianește. Acesta anunța, într-adevăr, următoarele: «*Il noto banchiere ed industriale Francesco Oster è morto l'altroieri in un accidente aereo, annegandosi nel Pacifico, mentre cercava di salvarsi precipitandosi nelle onde dall'aeronave in fiamme. La sua salma non è stata trovata.*» Caty ascultă aceste cuvinte palidă, apoi închise aparatul. Urmă o tăcere prelungă și plină de înțelesuri. Apoi, ca și cînd toată lumea ar fi considerat că i se întîmplase o nenorocire gazdei personal, toți se ridicară și se retraseră pe rînd, făcînd cît mai sobru salutările de rigoare. Caty, rămasă singură cu Filip, se infundă într-un fotoliu. Copilul se apropie de ea și o luă de gît cu calinerie.

— *Maman, papa est mort, n'est-ce pas? Il s'est noyé dans l'Océan!* zise el.

Caty își desfăcu delicat gîtul de brațele lui Filip.

— *Francisco Oster n'était pas ton père. Il faut que tu saches la vérité. Ton père est le prince Hangerliu et tu seras prince aussi si tu le voudras.*

— *Où est mon père?* întrebă Filip cu insistența lui infantilă.

— *Il a été fusillé!* răspunse brutal Caty, agasată de atîtea întrebări.

Dar apoi toată noaptea nu putu să doarmă. Recapitulînd destinul său, se văzu împresurată de umbre teribile. Ciocîrlan, cu o pată de sînge la piept și cu revolverul în mînă, o privea cu trist reproș. Oster ieșea din ocean șiroind de apă și

întindea către ea un cec. Hangerliu cădea în fața plutonului, iar Remus Gavrilcea rătăcea prin pădure cu un revolver în mînă, trăgînd neconținut. Caty se simțea de patru ori văduvă. Dar, lucru curios, dintre cei patru, Oster devenea din ce în ce, retrospectiv, soțul adevărat, și Caty începea să împărtășească sentimentul că Filip era într-adevăr copilul argentinianului. A doua zi scoase din sertare și albume toate fotografiile pe care le avea de la Oster și le întinse pe masă și pe scrin. În aceeași zi merse pe la anticari și cumpără un manual învechit de limba spaniolă, negăsind altul la îndemînă. Caty nu vorbise cu Oster decît franțuzește și nu învățase aproape de loc spaniola. Știa totuși pronunția și simți plăcere, în amintirea bancherului înecat, să facă dialoguri de fantezie cu Filip, în stil ceremonios, negăsind alte exemple în carte.

— *Le gusta a usted la lengua española?*

— *Muchísimo; es una de las lenguas que más me gustan.*

— *Como se llama usted?*

— *Me llamo Felipe!*

La acest răspuns, Caty îmbrățișă cu ardoare pe copil și-l sărută după ureche. În acel moment se auzi soneria, și Caty merse să vadă cine sună. Era lăptăreasa, care venea pentru plata laptelui. Slabă la față și umflată la trup, cu ciorapi de lînă trași peste alți ciorapi mai subțiri, roșcată la păr și cu mulți dinți de aur în gură, ținea în fiece mînă cite un bidon. Unul era plin pe jumătate cu lapte, în celălalt era înfiptă o bucată de stambă nouă, recent cumpărată. Intrînd în anticameră, lăptăreasa turnă doi litri de lapte într-o cratiță de aluminu, apoi zise cu blîndețe:

— Poate mă plătiți și pe mine!

— Ce să-ți dau? întrebă Caty, devenită circumspectă.

— Ce credeți dumneavoastră: o rochie.

Caty reflectă puțin, apoi introduse pe lăptăreasă în odaia ce slujea de sufragerie, salon și sală de studii. Trecu în dormitor și scoase din șifonier un număr de rochii pe care le întinse pe pat. Una din ele era rochia de seară cu care Caty fusese îmbrăcată la recepția de la Ambasada din Buenos Aires. Caty o contemplă îndelung. Dacă o dădea, atâtea amintiri în legătură cu Oster erau pierdute. Se uită la a doua. Era veche, dar foarte bine păstrată. Cu ea însoțise pe Ciocirlan, după căsătorie, la întâia serată mondenă. O puse cu atenție deasupra celeilalte, neconcepînd încă a se despărți de ea. A treia era rochia de jersey roz, cu care asistase la nunta lui Gavrilcea, în hrubele castelului Șerichii Băleanu, cu care prilej Gaittany îi spusese că seamănă cu un trandafir. După cîteva clipe de ezitare, Caty se hotărî. Luă rochia pe un braț și intră în sufragerie, unde o aștepta lăptăreasa.

— Uite ce-ți dau. E o rochie superbă de jersey, n-am purtat-o de două ori. Așa ceva nu se mai găsește în țară. Dar e scumpă, e prea mult pentru laptele pe care mi l-ai adus pînă acum.

— Păi, să facem socoteala! zise lăptăreasa, pe care rochia o ademenea nespus. O lua pentru o fată a ei.

Urmă o lungă pertractare, în urma căreia căzură la învoială că lăptăreasa avea să mai aducă în contul rochiei încă o lună cîte doi litri de lapte pe zi. Achizitoarea rochiei roz plecă cu bidoanele ei, săltînd plină de mulțumire. Caty rămase gînditoare și, intrînd în dormitor, depuse la loc, în șifonier, celelalte rochii. După două săptămîni însă avu

din nou nevoie de bani, pentru a cumpăra pantofi lui Filip. Atunci se hotărî să sacrifice rochia de seară de *velours* violet transparent. Prin Prejbeanu și prin Smărăndache găsi o tină acțiță, care căuta o rochie de seară somptuoasă spre a juca un rol dintr-o piesă satirizînd marea burghezie. Actrița se prezentă și îmbracă rochia chiar față de Caty, plimbîndu-se prin odaie, făcînd mici reverențe și grațiozități. Îi venea splendid, și Caty o privea trist, ca pe o imagine a ei devenită independentă. I se părea că Francisco Oster avea să intre pe ușă și să meargă falnic și drept la femeia cu rochia violetă, decoltată la spate. Avu o clipă ideea de a refuza să vîndă rochia, era însă prea tîrziu. Actrița acceptase prețul, și ar fi fost necuviincios a o contraria printr-o indeciziune comercială absurdă. Cînd cumpărătoarea ieși pe ușă, Caty simți o tristețe sfîșietoare. De la rochii trecu la pantofi. Avea un număr extraordinar, fiindcă-i purta puțin și apoi îi păstra. Erau confecționați la Paris, la Milano, la Geneva, la Viena, la Buenos Aires, la București și în multe alte orașe de pe continent și reprezentau ei înșiși geografia unei părți a globului. Caty avea memoria sentimentelor și peisajelor unei părți a globului prin obiectele de îmbrăcăminte, iar șifonierul ei era pentru ea o adevărată arhivă pe care o deschidea din cînd în cînd ca să-și memoreze momentele vieții. Alese douăzeci de perechi de pantofi și le înșiră pe masă în sufragerie, în chip de expoziție. Locatarele imobilului, anunțate de portăreasă, începură să sune și să se grămădească în odaie. O domnișoară luă în mină o pereche de pantofi-sandale de culoarea vinului de Bordeaux, fini, ușori, de o simplitate antică. Îi măsură puțin, exterior, pe piciorul său.

— Puteți să-i încălțați! o invită Caty.

Domnișoara își scoase pantoful sting și puse sandala.

— Sînt superb! recunosc ea însăși. Totuși, parcă mă supără ceva glodos spre vârful degetelor.

— Imposibil! zise Caty. De altfel, se poartă pe piciorul gol. Dați-mi să văd.

Caty luă pantoful, îl pipăi pe fund cu degetele și, întorcîndu-l, vărsă pe masă un fel de pulbere.

— Am purtat aceste sandale de cîteva ori la Biarritz, de unde i-am cumpărat. Mi-a intrat puțin nisip în ei de pe plajă. Asta-i tot.

— Cum, se miră domnișoara, privind pe masă, acest nisip este de la Biarritz?

— Da, răspunse melancolic Caty, mă plimbam la braț cu viitorul meu soț, George Ciocîrlan, fost ministru plenipotențiar, ținînd sandalele în mînă. Apoi le-am încălțat pe picioarele goale, încă ude, și se vede că au rămas fire de nisip de pe plajă.

— Pantofii aceștia mi-ar plăcea, zise o tînără doamnă despre o altă pereche, pe care o încercase între timp. Dar de ce sînt așa de decolorați la vîrf?

— Îi dați la un bun lustragiu, și petele dispar îndată. M-au udat valurile Oceanului Pacific cînd am fost la Valparaiso, în Chile.

Caty făcuse într-adevăr o excursie, împreună cu Oster, la Santiago și Valparaiso și, din nebagare de seamă, fusese surprinsă de un val, pe cînd mergea foarte aproape de limbile undelor. Oster o ridicase repede numai cu un braț și o trăsese înapoi.

— Cum, o întrebă domnișoara, dumneata ai văzut Pacificul?

— Da, răspunse meditativă Caty. Soțul meu a fost ministru plenipotențiar la Buenos Aires. Cu aceste cizme, adăugă ea, am călărit în pampa.

Și arată cizmele de *gaucho*, pe care Oster i le dăruise împreună cu tot costumul atunci cînd Caty vizitase herghelia de cai.

Pantofii fură toți cumpărați, fără tocneli, deoarece Caty pusese la fiecare pereche o hîrtiuță cu prețul și fu incoruptibilă față de orice încercare de rabat. Sufrageria se goli, și pe masă rămase numai cizmele de *gaucho*. Caty le luă în mînă și, așezîndu-se pe un scaun, șezu multă vreme cufundată în reverie, puse obrazul pe carîmbul cizmelor, le mîngîie, ca pe o ființă vie, în fine se ridică serioasă și merse la telefon, să vorbească cu Smărăndache. Voia să propună cizmele spre cumpărare teatrelor, pentru piese cu figurație hispanică.

Necesitățile vieții siliră pe Caty să se despartă și de alte lucruri din casă. Avea aproape completă garderoba lui Ciocîrlan, din care nu împărțise la deces decît hainele cele mai vechi, împreună cu acelea cu care fusese îmbrăcat răposatul atunci cînd se împușcase. Totul, batiste, rufărie, cravate, gulere, sacouri, pălării, era păstrat cu cea mai mare grijă, ca și cînd Gigi era încă viu. Dacă fostul ministru plenipotențiar ar fi înviat, și-ar fi găsit toate lucrurile la locul lor, parfumate, legate cu panglici, puse pe cuiere, după rostul fiecăruia. Deschizînd vastul șifonier, Caty avea impresia că Ciocîrlan e în viață, dus numai undeva, departe, într-o misiune diplomatică. Uniformele și lenjeria colonelului nu intrase niciodată aci, de altminteri Remus Gavrilcea era obișnuit să-și țină toate lucrurile în lăzi de campanie. Cu mare strîngere de inimă se decise Caty să vîndă hainele lui Ciocîrlan, din teama că, demodîndu-se cu totul, n-ar mai fi găsit cumpărător. Stofele erau de un inedit absolut și așa de bune, încît nu arătau a avea vîrsta de zece pînă la

douăzeci de ani. Înainte de a e expune, Caty le scutură cu grijă, așa cum făcea cînd Gigi trebuia să le îmbrace. Călcă din nou lenjeria, o parfumă, legă frumos batistele cu panglici. Își opri doar o batistă de mătase cu monogram și cravata pe care le purtase Ciocîrlan în anul căsătoriei. Obiectele de vînzare fură expuse tot în sufragerie și fură toate vîndute, cu excepția fracului, acela purtat de Ciocîrlan la ambasadă, cînd se bătuse cu Tilibiliu. Toate încercările de a-l petrece cuiva fură infructuoase, nimeni nu vedea trebuința unui asemenea veșmînt, teatrele refuzară oferta. Se întîmplă să vină să ceară ceva de lucru un moș numit Gheorghită, care dormea nu se știe pe unde și mîncea ce căpăta. Făcea mici comisioane, căra și spărgea lemne, aducea cumpărăturile din piață și se mulțumea cu oricît i se dădea și chiar numai cu puțină mîncare. Cînd era răzbit de foame, se înfățișa la cite un locatar și cerea o bucată de piine. Deci Gheorghită, fiind primit în casă și auzînd pe Caty că n-are cui vinde fracul, își luă îndrăzneala.

— Dă-mi-l mie, cocoană, să fie de sufletul cui l-a purtat.

— Ce să faci dumneata cu un frac? Țsta se poartă numai seara, la baluri.

— Îmi ține cald, cocoană! zise plin de inocență Gheorghită.

Moșul stăruia așa de mult, încît, superstițioasă, avînd în vedere și identitatea numelor, Caty îi dădu fracul de pomană. Peste cîteva zile Gheorghită reapăru îmbrăcat într-un chip extravagant. Peste surtucul lui peticit trăsese fracul, forțîndu-l. Cozile le scurtase cu foarfecele, iar pe deasupra se încinsese cu un brîu de sac. Caty izbucni într-un rîs convulsiv, spre mirarea moșului, apoi, refugiu-

indu-se în dormitor, plînsese cîteva clipe de amara devenire a vieții.

Mai tîrziu veni rîndul covoarelor. Caty avea multe și de tot soiul: Ghiordez, Tabriz, Afgan, Bachtiar, Sileh, Buhara, Șiraz. Le cunoștea prea bine valoarea și păstra facturile. Neavînd unde le întinde prin casă și spre a le conserva, le înfășurase sul și le ținea rezemate într-un colț al dormitorului sau virite sub pat. Unele mai uzate, dar de bună calitate, erau întinse pe jos. Caty hotări să înceapă cu ele. În acest scop, chemă pe Babighian, care veni punctual, rostogolindu-se ca un păianjen pe picioarele lui subțiri. Sărută mîinile Caty-ei, apoi căzu în amortire pe un scaun. Caty îi arătă covorul din sufragerie, întinzîndu-se pe toată suprafața încăperii.

— Ce zici? interogă ea pe armean. Cît face ăsta azi?

Babighian privi fără interes covorul, îi pipăi pelajul cu mîna-i mare, într-o temenea, pentru care nu se sculă de pe scaun, brațul său lung ajungînd pînă la parchet, apoi își dădu verdictul:

— E obosit.

— Chiar așa de uzat nu este, protestă Caty, care se pricepea și voia doar să afle prețurile curente. Privește pe dos.

Și întoarse covorul la un colț. Babighian părea distrat.

— Peisajul! mormăi el. Nu vinzi?

— Ce peisaj?

— Corot!

Într-adevăr, pe un perete atîrna peisajul de Corot, pe care Caty îl avea de la mamă-sa, Betty Căldărescu. Aceasta murise de vreun an, iar la cîteva ceasuri după ea, de emoție, și Florin Căldă-

rescu. Îi lăsase puține lucruri, între care tabloul, restul vinduse, ca să poată trăi.

— În cele din urmă îl voi vinde! răspunse Caty la întrebarea lui Babighian. Aș vrea acum să desfac covoarele.

— Să nu-l dai la altcineva, îl cumpăr eu, ne vom învoi, spuse Babighian.

Și, trăgînd scaunul după el, se așeză în fața peisajului, adormind aparent în fața lui.

— Minune! mormăi el imperceptibil.

— Ce zici despre covoare? îl readuse la realitate Caty.

— Îți trimit pe Tasgian să-ți facă o listă de ele, cu dimensiunile respective, și ți le vinde el. Îi dai un comision de bucată. E priceput, cunoaște clienții.

Apoi Babighian se înfundă din nou în somnolența lui contemplativă. Caty îl scoase cu greu din casă.

Tasgian, un armean tînăr cu ochi foarte negri, se dovedi într-adevăr cu totul devotat și inteligent, el vîndu cu preț bun covoarele uzate din dormitor și sufragerie. De cîte ori venea, aducea un mesaj stereotip:

— Domnul Babighian întreabă cînd să vină pentru peisaj.

— Mai tîrziu, mai tîrziu! răspundea cu melancolie Caty. Nu-l voi da decît domnului Babighian.

Parchetele goale indispuneau pe Caty. Ele îi stîrneau două sentimente opuse: unul de părăsire, ca în ușa unei case abandonate pentru multă vreme, din care s-au ridicat obiectele atacabile de moli, și altul de veselie, deoarece, cînd se dansa la ea, Caty avea obiceiul de a scoate covorul din odaia respectivă, pentru ca picioarele dansatorilor

să nu sufere împiedicare. Un impuls de a dansa cu Gigi și mai ales cu Oster îi agita toată ființa, și îndată se rușina, ca de un gînd de o impietate atroce. Totuși, s-ar fi obișnuit cu nuditatea parchetului dacă Filip n-ar fi făcut într-o dimineață o observație turburătoare:

— Mamă, de ce-ai dat covoarele de pe jos? *C'est tellement délicieux, tu sais, de marcher pieds nus sur des tapis!*

Caty rămase uimită de precocitatea senzațiilor copilului. Același sentiment îl încercase și ea. În acea zi puse alte covoare, dintre cele bune, învîrtite sul. Cîtva timp, Filip călcă pe covoare persane, pe urmă Caty chemă din nou pe Tasgian, și parchetul reapăru gol. Caty puse în loc alte piese, pînă ce, vînzîndu-le pe toate, parchetul rămase definitiv fără acoperămint. De data aceasta Filip, care intuise situația, nu mai pomeni de lipsa covoarelor. De altfel starea sănătății lui era nemulțumitoare. Începuse să crească cu oarecare bruscetă, era palid și slab, dinții îl dureau și amenințau cu carie prematură. Unchiul Alec, consultat, își dădu părerea, posac, și el însuși slăbit, că totul provenea din subnutriție. Copilul avea nevoie de o alimentație mai bogată și mai variată. Caty, care, fără a fi avară, era sobră și raționată la mîncare, cu veșnica preocupare de a-și chibzui avutul secret pe mulți ani, hotărî să facă un sacrificiu. Chemă pe Sultana și-i arătă peisajul de Corot.

— Cît credeți, spuneți-mi sincer, că pot cere pe acest tablou?

— Dragă doamnă, zise ea, un Corot e un Corot. Nu puteți ști prețul adevărat decît acolo unde există un comerț de artă la liberă concurență. Aici nu capeți pe un tablou mai mult de o sută de mii

de lei. Eu aş cere un milion. Din nefericire, nu-i cine să vă dea această sumă. Numai Babighian e amator, el nu dă însă, cînd e nebun după un tablou, mai mult de două sute de mii de lei. Şi atunci vinde scump altele, ca să scoată banii.

Caty invită pe Babighian şi începu tocmelile cu el. După multe pertractări, colecţionarul acordă suma de două sute de mii, cît prevăzuse Sultana, şi se învoi cu Caty să-i plătească numai o sută de mii, în bancnote, iar restul în bijuterii, controlate de Smărăndache. Caty, cu frica stabilizării, nu voia să ia prea mulţi bani deodată. Babighian, rece şi circumspect cît dură tîrgul, deveni de o expansiune extraordinară cînd intră în posesiunea peisajului de Corot. Deşi tabloul era destul de mare şi cu ramă grea, nu voi să ia trăsura şi ieşi cu el în mîină, pe stradă, privind în dreapta şi în stînga, ca spre a constata că nu-l pîndeşte nimeni. Era seară, luminile aprinse, şi Babighian, nerăbdător, se opri des sub stilpii cu felinare electrice, spre a-şi privi comoara. Acasă prinse peisajul deasupra patului, potrivindu-i un bec cu abajur, şi toată noaptea doamna Babighian nu putu să doarmă, căci soţul ei aprindea des becul, ca să admire peisajul.

Într-o zi, Gaittany făcu o scurtă vizită Caty-ei.

— Am o misiune din partea prinţesei Hangerliu, zise el, sărutîndu-i ceremonios mîna. Vă roagă să mergeţi s-o vedeţi acasă, spre a vă comunica ceva.

— Anume ce?

— Nu ştiu absolut nimic. Nu mi-a spus. Bănuiesc însă că în interesul dumneavoastră. Văd că, de altfel, arătaţi foarte bine.

Şi Gaittany bătu cu degetul în lemnul mesei.

— Glumeşti. Sînt obosită de viaţă.

— O femeie ca dumneavoastră? Aveţi o mină ex-ce-len-tă. Sînteţi mai tînără ca oricînd. Ha, ha, ha! În fine, ce să spun prinţesei?

— N-am evitat-o niciodată, nu văd de ce nu m-aş duce.

— E-n regulă! se entuziasmă Gaittany. Are să vă comunice ziua prin secretar. Îi voi telefona.

Şi directorul muzeului Boldescu-Kapri se retrase cu ceremoniile lui tipice. A doua zi apăru la Caty secretarul prinţesei, bătrîn, rebegit.

— Doamna prinţesă ar fi mulţumită dacă aţi veni s-o vedeţi azi după amiază la orele cinci.

Caty se miră de atîta ceremonial. Ştia că Hangerlioaica era complet scăpătată, auzise că primea mici ajutoare de la curte, ea, care visa restaurarea domniilor vechi. Se duse şi găsi în poarta mare de fier pe secretar, care o aştepta. Alt personal de serviciu prinţesa nu mai avea. Casa mare din faţă era ocupată de un cămin de ucenici, capete de tineri se vedeau la geam. Prinţesa şedea într-o singură odaie, ce-i drept foarte spaţioasă, într-o aripă laterală din fund, cu vederea spre fostele grajduri şi spre o curte veche cu arbuşti tăiaţi geometric. Încăperea, deşi cam goală, avea oarecare grandoare. Pe pereţi atîrnau tablouri de domni şi boieri, de jur împrejur erau cîteva lăzi goale, sculptate, un număr de fotolii stil Louis XIII, iar lîngă un şemineu se vedea un pat simplu de fier, pe care dormea probabil prinţesa, şi un lighean dedesubt. O mare masă lungă ocupa centrul odăii, iar într-un capăt al ei, pe un fotoliu, şedea severă Hangerlioaica, cu o mîină întinsă peste masă, iar cu cealaltă pe minierul fotoliului. În faţa ei era o ceaşcă cu ceai. Secretarul, reluîndu-şi o ocupaţie pe care se ghicea că o avusese înainte de a aştepta

la poartă, spărgea cu un *casse-noix* niște nuci și întindea miezul spart prințesei, care îl vîra îndată în gură și-l mesteca cu o lipsă de jenă admirabilă. După ce Caty se așeză pe un scaun în apropierea Hangerlioaiicii, aceasta făcu un semn secretarului să iasă afară.

— Scumpă doamnă Ciocîrlan, intră prințesa în chestiune cînd secretarul dispăru pe ușă, Filip al dumitale e fiul lui Max, nu-i așa?

— Da, mărturisi Caty fără nici o ezitare.

— Prea bine, înregistrează prințesa, mă bucur. Fără el nu mai exista un Hangerliu veritabil. Dorința mea e ca tradiția rumânească a familiei noastre să fie păstrată. De aceea îți propun să înfiez pe Filip. Bineînțeles, nu pot să-i dau deocamdată nimic, întrec pe Iov în sărăcie, îl voi lăsa la dumneata, dacă îngădui. Îi dau un nume de prinț rumân, el sau urmașii lui vor domni poate în România.

— Ce va zice familia Ciocîrlan? obiectă Caty.

— Nu va spune nimic, totul a fost aranjat.

Caty se gîndise de multe ori la această posibilitate, snobismul ei innăscut, cît și convingerea că Hangerliii și familiile înrudite reprezentau o forță în stare de a călăuzi un copil prin negura viitorului, o decise să primească, sub rezerva acceptării din partea lui Filip. Prințesa, satisfăcută, binevoi a întinde Caty-ei mîna, spre a i-o săruta. Acasă, amanta efemeră a lui Max explică cu multe ocoluri chestiunea lui Filip, care asculta extrem de serios.

— Ce zici, puiule? întrebă, în concluzie, cu inima indoită, Caty. Primești să porți numele Hangerliu?

— Oui, maman, *s'il ne faut pas te quitter!*

După îndeplinirea tuturor formalităților de adopțiune, Caty dădu acasă la ea o modestă serată, la care, în mod cu totul excepțional, Hangerlioaiica găsi de cuviință să asiste. Se făcu muzică serioasă, madam Farfara dădu în cărți, iar Vasilevs-Lascaris prezise un nou război iminent între Apus și Răsărit. Leon Cornescu jucă împreună cu generăleasa Cernicev o gavotă. Prințesa avu bunătatea să admită a se valsa, și, în spațiul îngust al sufrageriei, Gaitany dansă cu madam Farfara, iar Caty cu regele Vahtang. Cu acest prilej, Caty simți deodată în viscere un fulger de durere, ce o făcu să șovăiască și în cele din urmă să abandoneze valsul. Bînd puțină apă, se mai liniști. Durerea îi reveni noaptea și a doua zi, mereu în chip de fulgurații trecătoare. Îi împărtăși vag unchiului Alec fenomenul, acesta o luă și o conduse în persoană la profesorul Șaramet, care o examină cu atenție în cabinetul său. După ieșirea pacientei, Șaramet chemă înăuntru pe doctorul Zănoagă și conferi cîteva minute cu el în șoaptă.

— Prin urmare, lucrul e foarte serios, trase concluzia ceva mai tare Alec.

Șaramet, conducîndu-l spre ușă, făcu:

— Mde!

XXIII

Toamna era splendidă și un fel de abur transparent dădea pomilor desfrunziți și drumurilor așternute cu frunze roșcate evanescența lucrurilor ce se pierd în infinit. Ioanide, cu șapca pe cap, însoțit de Dragavei și de Păducel, se plimba cu mîinile la spate în cartierul nou, pentru muncitori, în curs

de construcție. Dragavei i se revela lui Ioanide ca un om extraordinar. Acest fost simplu lucrător avea viziuni și decizii, după părerea sa, geniale. S-ar fi zis că Dragavei își pierde vremea oțios, prezidind cu mâinile în buzunare ședințe fără sfârșit și deodată urnea o armată de oameni și organiza întreprinderi complicate ce ar fi zăpăcit pe oricare altul, punînd în mișcare totul, cu harta și cu planificarea înainte. Ioanide, care ridicase în linii generale proiectul cartierului, uitase de el, cînd Leu veni rîzînd de entuziasm:

— Ați văzut, tovarășe arhitect, orașul nostru?

— Ce fel de oraș?

— Cartierul muncitoresc pe care l-ați proiectat dumneavoastră.

— A răsărit așa, într-o noapte, din pămînt?

— Zău, tovarășe arhitect, a răsărit, veniți să vedeți

Ioanide ieși din casă așa cum se găsea și se luă după el. Imensul cartier, năpădit de buruieni înainte de a se ivi, era de nerecunoscut. Se ridicau ici și colo munți de cărămizi, dealuri de saci de ciment puși pe rogojini, gheme mari de vergi de fier pentru beton armat, suluri de carton gudronat, movile de bitum, stive de grinzi, cușăși, scinduri. Camioane-automobil treceau neîncetat și lăsau materiale în felurite puncte ale șantierului, iar căruțe nenumărate cu pămînt, cele mai multe minate de femei și tineri, treceau în goană spre o groapă apropiată, unde aruncau încărcătura. În vreme ce în unele locuri se puneau acoperișul, într-altele se săpa temelia sau se lucrau fundațiile, turnîndu-se beton între doi pereți subțiri de cărămidă.

— Ce se construiește aici, în acest Ephes?
244 întrebă în glumă Ioanide pe Leu. Templul Dianei?

Gîndul lui Ioanide mergea fără voia lui spre Mihaela. În fond era entuziasmat. Extensiunea șantierului, cu diseminarea în puncte felurite a mormanelor de cărămizi, dădea impresia unei acțiuni arhitectonice colosale, deși de fapt era încă modestă. Sensibil la ideea ridicării unui oraș dintr-o dată, Ioanide avu sentimentul hiperbolic că visul lui se împlinise, că un Petru cel Mare fundează un nou Sankt-Petersburg. Pe urmă, ca tehnician, își dădu seama de iluzie, admise totuși măreția vastelor șantiere. Erau cîteva zeci de străzi, axate pe două largi bulevarde. Cîteva străzi erau terminate, cu clădirile cu mari magazine și apartamente înșirîndu-se de la un capăt la altul; în curțile respective zăceau căzi de baie, chiuvete, radiatoare de calorifer. Mai toate erau asediate de mașini bizare, elevatoare de tot soiul, care transportau pe bandă rulantă nisip, ciment. Un număr foarte mic de salahori și de lucrători lucrau pe șantier, totul părea a se înălța în chip spontan. Un grup de tineri arhitecți trecură pe lângă Ioanide și-l salutară cu mult respect. În urma lor apărură și Dragavei, însoțit de Păducel. Leu dispăru.

— În cît timp, întrebă Ioanide, crezi că se va termina construcția șantierului?

— Păi, zise Dragavei simplu, după socoteala noastră, toamna viitoare, cel mult în primăvara cealaltă totul e gata.

Ioanide aruncă o ochire globală asupra întregului spațiu presărat cu munți de cărămidă, privi apoi drept în ochii lui Dragavei, pe care-i găsi modești și hotărîți, și înțelese că lucrul avea să se împlinească neapărat.

Atunci începu să examineze, plimbîndu-se cu Dragavei, stradă cu stradă, clădire cu clădire. 245

Proiectul său fusese urmat întocmai, cu anumite simplificări în privința unor decorații ce n-ar fi fost încă potrivite pentru locuința de o frumusețe sobră a unor oameni ai muncii. Ioanide avea propensiunea de a vedea totul la nivelul templelor și palatelor și, deși urînd ornamentele și complicațiile, ar fi pus peste tot blocuri de granit ori de marmură. Totuși, dacă toate cerințele de ordin domestic fusese satisfăcute, totalul realiza întocmai aspirațiile artistice ale lui Ioanide, și impresia, cînd intrai în cartier, nu era a unei suburbii de locuințe ieftine, ci a unui peisaj arhitectonic, ticluit pentru plăcerea ochilor și pentru a stîrni un unic sentiment. Clădirile erau corpuri de un stil simplu, în alb, ocupînd pe bulevarde spațiul între două străzi, aveau trei caturi și un portal cu arcadă sau cu fronton la parterul pus pe un soclu scurt, cu mici ferestre luminînd subsolurile; între ele, pe străzi, se afla un spațiu egal, despărțitor, ducînd spre curți interioare, vaste ca Piața San Marco, curțile din față erau simple peluze, abia despărțite de trotuar printr-un zid foarte scurt. Corpurile, mai întinse în longitudine decît în înălțime, păreau dispuse la distanțe egale pe un covor imens de iarbă, iar strada, lărgită prin cele două peluze, căpătase o luminoasă vastitate. La aceasta se adăuga un nou efect vegetal. Pe o singură parte a străzii, la limita între peluzele curților și trotuar se înșirau copaci înalți, castani, plop, sălcii, ridicîndu-se pe toată dimensiunea blocurilor. Sălciile, din cauza spațiului liber, creșteau în sus, pulverizîndu-se în altitudine. Ioanide procedase astfel ca să nu acopere perspectivele albe ale corpurilor de case și să dea o senzație de liniște și bucurie.

— S-a terminat, amice, zise el către Dragavei, cu individualismul burghez. Ici o fortăreață trucață, dincoace *cottage* englezesc. Un oraș e o compoziție muzicală.

Într-adevăr, în acea seară, gîndindu-se la cartierul pentru muncitori, Ioanide cîntă din vioară numai muzică clasică alegră. A doua zi se reîntîlni cu Dragavei, mereu însoțit de Păducel. Acesta crescuse vizibil, devenise liniștit și meditativ și minca din ochi pe Ioanide, pe care îl adora. Asculta cu sfințenie tot ce spunea acesta, și Dragavei împărtăși că Păducel se hotărîse să urmeze, la terminarea școlii medii, arhitectura. La cultul pentru Ioanide al băiatului, Leu contribuise considerabil. Ioanide văzu că la încrucișarea bulevardelor, în mijlocul cărora ar fi trebuit să fie peluze cu flori, căci aceste mici bulevarde fără tramvaie ar fi constituit de fapt un parc, muncitorii săpau o groapă lungă, iar căruțele cărau pămîntul.

— Dar aici ce faceți? se miră arhitectul uituc.

— Facem fîntina din proiectul dumitale! zise Dragavei.

— Ei! observă Ioanide, ascunzîndu-și plăcerea. Cum văd eu, nici o fîneță nu vrei s-o pierzi pentru oamenii muncii.

— Nu-i nici o fîneță, spuse fără emfază Dragavei. Fîntina răcorește aerul, purifică atmosfera. Ludovic XIV făcea palate, grădini imense, canale cu jocuri de apă numai pentru plăcerea lui personală. Noi vrem să înfăptuim toate astea pentru cei ce muncesc.

Fîntina lui Ioanide era de fapt un mare bazin oblong, cu o creastă puternică de jeturi de apă în mijloc și o sumedenie de țîșnituri pulverizate din margini spre interior. Arhitectul cugetase fîntina

cu grupuri sculpturale, însă aceste elemente fusese suprimate, ca prea scumpe și somptuoase.

Cînd ajunse acasă, Ioanide puse în mișcare cele o sută de jocuri de apă ale bazinului său.

— De ce ai dat drumul la *jet-d'eau*-uri? îl întreabă Elvira.

— Pentru că orașul acesta va începe în curînd să cînte.

Ioanide mai avu în această toamnă o satisfacție. Cu aceeași rezeziune fu ridicat Palatul tinerimii, în care avea să se adăpostească gîlptoteca. Plănuise un monument clar și plin de zvelteță și avînt și avusese mereu în gînd Acropolea cu propileele și Parthenonul, perspectiva în terase. La început propusese executarea monumentului la Cotroceni, rezemat de o rîpă, spre a avea la îndemînă două niveluri deosebite, dar i se obiectă că rîpile, în București, fiind de lut, sînt friabile. Atunci Ioanide proiectă monumentul pe o peluză imensă, făcînd din parterul cam în maniera Luvrului un stilobat masiv, pe care așeză, în stînga și dreapta, două *loggia* cu cîte patru coloane ionice de fiecălatură, asemeni propileelor sau porticului cariatidelor. Cele două tinde erau unite în fund printr-o colonadă frontală, totul compunînd o potcoavă de colonade. Arhitectul visase să alterneze coloanele cu cariatide, proiectul părăsise prea pretențios. În intrîndul dintre cele două *loggia* laterale, o scară monumentală, începîndu-și suișul cu mult înaintea fațadei, se insinua și conducea spre un portal grandios, cu un fronton sobru deasupra. Prin el pătrundeai de-a dreptul într-o sală nemăsurată, cu luminator, în care urmau să se facă manifestații tineresti de masă, pe vreme de iarnă. Cele două porțiuni ale peretelui fațadei dintr-o parte și alta a scării

erau prevăzute cu mari nișe, în care s-ar fi așezat cîte o statuie. La capetele exterioare ale balustradelor scării erau prevăzute două statui gigantice simbolizînd tinerețea: virilă și feminină.

Printre sculptorii tineri care luase schițe ale trupului Dianei era unul Tiron, căruia colegii îi ziceau Myron, în amintirea sculptorului grec. Ioanide punea mari speranțe în el. Tînărul vedea simplu și grandios, imitînd în operele sale grația praxiteliană și forța michelangeloescă. Avea un ochi acut pentru frumosul corporal și idealiza în spiritul antic în acest sens că dădea la o parte nereușitele anatomice ale naturii. Ioanide nu și-ar fi închipuit ca Tiron să execute așa repede o statuie avînd ca model pe Diana, și apoi nu se aștepta s-o vadă încă la Palatul tinerimii. Cînd Dragavei îl chemă, avu o surpriză. Palatul, cu colonadele lui suprapuse masivului clădirii și cu scara monumentală, se afla acolo pe un parter de iarbă încă verde, acoperit cu frunze galbene. Două statui impunătoare, în ipsos deocamdată, se priveau față în față la începutul scării. Apropiîndu-se de ele, Ioanide văzu că reprezentau un tînăr gol și o fată îmbrăcată cu o tunică scurtă, ca de amazoană. Gîtul acesteia era lung, grațios și puternic, iar capul, cu părul mărunt și gura infantilă, denunța fără echivoc modelul. Era Diana, în toată gloria ei, Diana vie, cu cărnuri etern marmoree. Și statuia tînărului era tot un simulacru al Mihaelei, ceva mai aspru. În drum spre casă, Ioanide încercă totuși o simțire neplăcută. Cînd Diana, în aceeași zi, veni la el, n-o îmbrățișă, n-o sărută, dar o mîngie ușor, trecîndu-i degetele prin părul negru.

— Ascultă, Diana, întreabă el, cînd ai pozat lui Tiron pentru statuia de la Palatul tinerimii?

— N-am pozat de loc, răspunse inocent Diana. Când au venit toți, a făcut și el câteva schițe.

— N-ai fost în atelierul lui?

— Nu! zise calm Diana, privind cu ochi onești.

Ioanide o bătu cu mîna pe obraz, apoi, după un răstimp, o mîngîie ușor pe sub bărbie.

— Te cred pe cuvînt. Însă lucrul e grav (arhitectul spunea aceste cuvînte pe ton glumeț). Tiron te iubește.

— Du unde știți? se miră Mihaela.

— De unde știu? Măgarul a făcut o operă remarcabilă, și asta nu e posibil decît cînd un artist de talent e mistuit de o mare flacără. Te-a sorbit cu ochii, te-a visat noaptea, te-a pipăit cu mîinile, ca Pygmalion statuia Galateei.

— Nu sînt vinovată!

— Nimeni nu e vinovat, nici tu, nici el. E o banalitate sublimă. Dante n-ar fi scris *Comedia* lui fără divină Beatrice. Sfîntul Francisc n-ar fi cîntat soarele și elementele fără sfînta Clara, vestita Artemiza a ridicat monumentul mormînt soțului ei Mausoleu fiindcă îl iubise. Cauza cauzală a acțiunilor umane este baza economică, cum spune Dragavei, dar cauza ocazională e dragostea, care e viața. Diana, șopti arhitectul, Tiron nu e vinovat, mi-ai fi trebuit mie, tu sporești forțele mele morale. Nu pot să te cer pentru mine, morala mea s-a schimbat, n-am totuși puterea de a învinge egoismul și a te privi liniștit cu altul. Voi face eforturi cu toate astea.

— Niciodată nu voi fi a altuia! îl încredință foarte simplu Diana.

Atunci Ioanide se ridică, merse și luă vioara de pe capacul pianului și începu să cînte focos

Sonata a V-a de Corelli, apropiindu-se din ce în ce de Diana.

Cînd termină, dădu drumul viorii și ținu pe Diana strîns de umeri, fără a o săruta.

Diana îl vesti că Mini avea să vină și ea mai tîrziu să-i arate copilul, care crescuse mult. Întrădevăr, Mini sosi și se vedea cît de colo că era încîntată de odrasla ei, care se împuternicise, dădea semne de inteligență și rîdea de orice, înecîndu-se de hazul inexplicabil pe care îl făcea. Mini i se păru lui Ioanide încîntătoare. Ochii îi străluceau de fericire, liniile feței luau, din pricina euforiei, moliciuni în stil Correggio. Ioanide o absolvi cu totul de crima ei și o privi cu înduioșare. Simțindu-se deplin stăpîn pe sine, pentru întîia oară se purtă familiar cu ea și o tutui.

— Mini, zise Ioanide, am cunoscut odată, e foarte mult de atunci, o tînără fată care îți semăna ca o soră. Am iubit-o foarte mult.

— Și acum n-o mai iubești?

— Ba da, cînd închid ochii.

— Desigur, se rectifică Mini, fata de altădată trebuie să fie acum bătrînă, dacă n-a murit.

— Nu, zise Ioanide duios, fata e mereu tînără, dar trăiește ca și adormită în visele mele. Numai eu îmbătrînesc. Este o nuvelă de Hoffmann *Die Bergwerke zu Falun*, în care se vorbește de Ulla Dahlyö, o femeie al cărui mire a pierit într-o mină. Peste cincizeci de ani, Elis Fröbom este scos din mină împietrit. El e tînăr, iar ea, o babă. La mine este invers.

După ce spuse aceste cuvînte, Ioanide luă vioara și cîntă în fața copilului și a mamei lui *Berceuse de Jocelyn* de Benjamin Godard.

Copilul rîse tot timpul de încîntare și mișcă degetele în direcția arcușului. Terminînd și depu-

nind instrumentul, Ioanide întinse pentru întâia dată mina spre Mini și o mîngîie ușor pe păr și pe obraz. Apoi o sărută pe frunte, repetînd gestul cu copilul. Mini zîmbi transfigurată, și două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Arhitectul, tăcînd, ca să nu-și trădeze emoția, îi făcu din mină, cu gîgășie, semn să plece.

Cele două isprăvi arhitectonice Ioanide-Dragavei stîrniră o mare vîlvă, care se revelă la o recepție dată de arhitect în scopul de a sărbători realizările recente. Salonul se umplu de constructori tineri, maiștri și lucrători, intelectuali, în fine de devotați ai înfăptuirilor socialiste. Gaittany însă, fără consultarea lui Dragavei și a lui Ioanide, strecură tagma lui. Nebănuind din cine se va compune asistența, Dragavei participă împreună cu Marioara. Se treziră alături arhitecți, sculptorul Tiron, Mini și Mihaela, academicienii Cuculeț și Șaramet, madam Farfara, Gaittany, Gulimănescu și Suflețel, Smărăndache și soția lui, Babighian, Șerica Băleanu cu Antoine. Șerica spera să se remarce și să reînvieze vechea ei mondenitate pe sol neutru. Dragavei, foarte supărat, își reprimă cu greu nemulțumirea.

— Te pomenești că ăștia au pretenția că construiesc socialismul, vorbi el în șoaptă către Marioara. Iar s-a amestecat « tovarășul » Gaittany.

Se iviră toți familiarii Șerichii, regele Vahtang cu fosta generăleasă Cernicev și mareșalul Cornescu, acesta din urmă avînd și o misiune artistică. Leu, îmbrăcat în haine negre, apărură cu aerul lui de student, dînd ochii mirat cu contesa de Verner-Sternberg.

Jocurile de apă ale lui Ioanide, luminate electric pe dedesubt și țîșnind în nopțe ca niște erupții de perle, stîrniră admirația tuturor.

— *C'est tout-à-fait remarquable!* recunoscă prințesa Băleanu.

Smărăndache pretinse că ea ar fi făcut chiar un « panseu », dar inventa, căci Șerica avea destul tact ca să nu devină stridentă de la început. Cugețarea atribuită ei de Smărăndache era următoarea: « Focul entuziasmează și exaltă, fluidele dau liniște și încredere. Dacă focul ar avea rostogolirea apelor, ar fi pentru om cel mai bun medicament moral. » Și scara cu vitraliu, și numeroasele basoreliefuri, busturi, piese de sculptură plăcură Șerichii. Colecția lui Ioanide crescuse considerabil, mai ales în capete de bărbați și femei, unele autentic grecești sau romane, altele copii de Renaștere. Ioanide le așezase astfel pe console de marmură înfipte în perete, încît întregul dădea un efect decorativ foarte agreabil. Marea sală cu șemineu apărură în toată splendoarea ei sub reverberația lustrelor. Nu era aproape nimic schimbat, însă cînd ajungeai la capătul ei, de unde pe uși laterale dădeai în camere adiacente, rămîneai uluit de luxul lor simplu. Tablouri numeroase de mărime aproape egală, nu prea înghesuite pe pereții albi, se armonizau cu mobilele colecționate după înrudiri, într-un salon dominînd stilul Louis XVI, într-altul stilul empire. Cîteva portrete vechi de dame române din prima jumătate a veacului trecut confereau interioarelor o notă autohtonă. Mari covoare persane erau întinse pe jos în aceste încăperi, caracterizate prin rarefierea mobilelor, fotoliilor, comodele, canapelele fiind toate așezate lîngă pereți și lăsînd mijlocul spațios cu totul liber. Ioanide era un *ensembleur* de mobile iscusit și un artist care știa să facă interioarele să vorbească sufletelor. Șerica, femeie fină, deși teatrală, amatoare

de falsuri feudale, simți toată delicatețea acestor interioare de intelectual care se ferește de îngrămădeala brutală a caselor colecționarilor.

O surpriză neașteptată produse Șerichii și Elvira, pe care n-o cunoștea. Cu părul alb și tuns și cu fața tină, înaltă, surizătoare și tăcută, Elvira, într-o rochie de tafta neagră, ușor decoltată la spate, atît cît să se ghicească eleganța umerilor, nu făcea nimic spre a se remarca, dar se distingea îndată prin ținuta ei statuară, prin purtarea blîndă și egală cu toată lumea și prin cumpătarea cuvintelor. Era complementul desăvîrșit al lui Ioanide, și, din chipul liniștit și afectuos cum ea și Ioanide se priveau, toți cei care n-o cunoșteau înțeleseră rostul dominant pe care Elvira îl juca în viața arhitectului. Diana, a cărei frumusețe întorcea capetele, se intimidă și simți o secretă nemulțumire de sine, pe care, plină de grație, Elvira i-o risipi în parte, venind spre ea cu mîna întinsă și contemplînd-o ca pe o minune a naturii. Leu strînse mîna puternic tovarășilor de șantiere și tuturor celor pe care îi considera devotați regimului, înclinîndu-se rece înaintea grupului aristocratic, dar, cînd ajunse la madam Ioanide, își pierdu cumpătul și-i sărută mîna.

— Nu trebuie, tovarășe Leu, îl mustră Elvira cu multă gingășie.

Convorbirea, în picioare, în salonul cel mare, începu cu comentarii în jurul lui Hagienus, despre care Smărîndache împărtăși ultimele știri. Acesta pretinsese să i se aducă la Spitalul central un pergamament, ca să facă o epistolă reginei Thalestris. La obiecția că pentru a cumpăra pergament trebuie bani, Hagienus scoase din buzunar o mică monedă

bombată și strălucitoare, ce părea mai degrabă o medalie sau un buton de manșetă.

— Ce e asta? întrebă ironic un bolnav.

— Este un distater de aur, bătut în timpul domniei mele. Eu am fost Alexandru cel Mare.

Internul, venind, examină piesa și avu și el impresia că e de aur.

— O fi aur, observă el, luînd în serios pe Hagienus, dar nu e monedă. Cine are să primească asta azi?

— Nu e monedă? se supără Hagienus, devenit brusc orientalist și numismat. Caută în *Historia Nummorum* de Barclay V. Head, tipărită la Oxford în 1911, în L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand*, Copenhaga, 1855. Să mă bată Dumnezeu, uite, mă jur, se vorbește de monedele mele și în Sigebert Havercamp, *Dissertationes de Alexandri magni numismate*, Leyda, 1722, sau în *Description des médailles antiques, grecques et romaines*, de T. E. Mionnet, tipărită la Paris în vremea lui Napoleon I. Moneda e descrisă în catalogul lui Kundig, anticar din Geneva. Am cumpărat-o la o vînzare publică.

— Și capul ăsta e al dumatile? întrebă ironic bolnavul.

— Nu e al meu, e al Athenei, cu coif corintian, împodobit cu un șarpe, iar pe revers este Niké, victoria, cu aripile lăsate în jos, ținînd în mînă o cunună și un stylis. Am avut monede frumoase în domnia mea, domnule doctor.

— N-are s-o primească nimeni, mai bine păstrați-o, zise internul impresionat. V-aduc eu pergamament, dacă găsesc.

— Ia-o, domnule doctor, să ai amintire de la mine. Mă cunoaște toată lumea, sînt orientalistul Hagienus.

— Spuneți că sînteți Alexandru cel Mare.

— Am fost, domnule doctor, uite, mă jur.

Internul arată distaterul lui Smărăndache, cu care era prieten. Acesta i-l ceru, spre a controla afirmația orientalistului. Smărăndache veni cu ea la recepția lui Ioanide și o arată tuturor. Babi-glian o duse pînă sub ochi și suflă greu pe nări, examinînd-o.

— E autentică, decise el, minune!

— Nenorocitul! spuse Gaittany. E un savant strălucit. Trebuie făcut ceva pentru el, poate se vindecă.

Și îndată după această manifestație de sensibilitate părăsi grupul și se îndreptă spre Diana.

— Sînteți răpitoare, o adevărată statuie elină. Maestrul Tiron v-a imortalizat, ha, ha, ha, vă felicit din toată inima.

Tiron era și el în apropierea Diane, alții auziră ce spusese Gaittany și convorbirea în șoaptă continuă pe aceeași temă.

— E un scandal, zise Suflețul în alt grup, trecîndu-și amîndouă mîinile prin păr. Palatul tinerimii e un monument intim, care divinizează pe Mihaela în două ipostaze, ca efeb și ca femeie.

— Ești nedrept, protestă rîzînd Gaittany, care se apropiase de grup. Palatul e ridicat din ordinul guvernului, e o construcție de utilitate publică.

— Dar statuile?

— Și ele, domnule, sînt simbolurile tinereții.

— Sînt portretele Mihaelei, observă supărat personal Gulimănescu.

— Orice artist, răspunse Gaittany, a copiat natura. Domnișoara Diana e superbă.

— Lux asiatic, desfrîu de colonade și ornamente bogate. Palatul tinerimii este Acropolea în

miniatură, iar parcul pentru muncitori, un Versailles. Se risipesc banii poporului.

— Dați-mi voie, interveni un arhitect tînăr, maestrul Ioanide e contra oricărei risipe ornamentale. Teoria lui este: frumosul rezultă din economia întregului, proiectat pe peisaj și coordonat cu celelalte unități apropiate. Cartierul muncitoresc e făcut din locuințe tip, costînd minimul posibil. Iar propileele de la Palatul tinerimii sînt destinate gliptotecii.

— Dar fîntîna cu mii de țîșniri? exageră Suflețul.

— Ce fîntînă? rise tînărul arhitect. Un avuz simplu din beton, care va răcori vara cartierul.

— Pentru ce se dărîmă, interveni și Gulimănescu, vila în care stă tovarășul Dragavei? E nouă, frumoasă. Asta nu e risipă?

— De loc, răspunse arhitectul. Vila nu poate adăposti decît o familie, pe cînd blocul tip ce se va ridica în locul ei va cuprinde șaisprezece apartamente. Materialul rezultat din dărîmare va fi folosit.

Ioanide de departe vedea agitația lui Suflețul și bănuia că vorbea despre el.

— Sînt sigur, spuse el lui Dragavei, că Suflețul și Gulimănescu ne declară dușmani ai poporului.

— Probabil, rise Dragavei. Am aflat ceva ce nu știam. Vila în care locuiesc aparține unei rude a lui Gulimănescu, de la țară, poate chiar lui Gulimănescu însuși, care pune proprietățile sale pe nume străine. De aici tot scandalul.

Mareșalul Cornescu, îmbrăcat în veșminte obișnuite, se așezase între timp la pian și se pregătea să desfăteze asistența cu muzică. Se auziră sisfîturi, îndemnînd la liniște. Cornescu cîntă de astă dată

din Chopin. Căutînd din ochi pe cineva care să-i întoarcă partitura și neoferindu-se nimeni, Marioara Dragavei, după multă codire, se apropie de pian.

— Cum? se miră Șerica Băleanu către Elvira. O lucrătoare știe să citească notele?

— Da! răspunse Elvira. Cîntă chiar binișor la pian.

— Are un frate și o soră mai mici, explică Mini, și a pus un profesor să le dea lecții de pian. Însă copiii nu fac progrese mulțumitoare, neavînd vocație. Atunci tovarășa Marioara Dragavei a simțit ea însăși chemarea muzicii și a început să învețe. Profesorul a rămas surprins de progresele ei.

— E decorată cu Ordinul muncii, adăugă Gaittany, e o filatoare eminentă și o femeie de spirit.

— Încetul cu încetul, spuse Șerica, proletarii devin burghezi.

Însă Dragavei auzise și răspunse calm, fără a privi anume pe Șerica, în momentul cînd Leon Cornescu arunca barba în toate punctele cardinale, mulțumind la aplauze:

— Proletarii nu devin burghezi. Ce, arta mai este astăzi un privilegiu? În fabricile noastre sînt echipe muzicale și artistice strălucite și avem o balerină admirabilă, care e bobinatoare într-o întreprindere electrotehnică. O s-o aducem odată la Palatul cultural.

Prințesa Băleanu lăsa capul în jos. Tocmai atunci apărură în cadrul ușii Cucly, însoțită de contele Iablonski, acesta din urmă în haine negre, puțin ponosite, dar corecte. Ioanide avu o tresărire, apoi porni spre ușă în întîmpinarea fetei. Elvira îl urmă.

— Unde ai fost pînă acum? deschise madam Ioanide brațele afectuos, în timp ce Ioanide tăcea, cu ochii strălucitori.

— Am repetat. În curînd dansez în *Lacul lebedelor*.

Cucly ridică ochii sfoși spre Ioanide, întinzîndu-i mina. Acesta nu i-o sărută, dar i-o strînse, reținînd-o îndelung într-a sa. I se păru că fata are puțină febră. Ținînd-o astfel de mină, o aduse pînă în apropierea șemineului, arătînd-o mușete celorlalți. Ioanide era foarte turburat, se vedea asta după fixitatea cu care contempla pe Cucly. Aceasta slăbise, sau mai degrabă căpătase un profil prelung și lustruit ca de camee, un aer inedit de melancolie dulce. Brațele și picioarele nu mai păreau așa de încordate, o transparență le dădea moliciune. Albăstrimea ochilor se zărea de la distanță, din cauza palorii feței. Numai părul înfioat amintea focul. Cucly era îmbrăcată într-o rochie simplă, albastră, de satin de mătase, tălată en biais și desfăcîndu-se la cea mai mică mișcare într-o umbrelă vastă. N-avea ciorapi, și picioarele erau virite de-a dreptul în pantofi mici, foarte decolțați, cu talpă subțire și tocuri de cîțiva milimetri, în fond, un fel de sandale.

Smărandăchioaia o rugă să danseze, și alții se asocieră la această rugăminte.

— Toată lumea te admiră, vrea să te vadă dansînd! rezumă Gaittany sentimentul tuturor și manifestă o curiozitate voluptuoasă în așteptarea demonstrației coregrafice.

Cucly părea tristă și obosită, o lenevire, inedită la ea, îi încetinea mișcările altădată brusce. Merse la piano-forte și răsfoi, distrată, citeva caiete de note. După multe căutări și ezitări alese

valsul lent din *Coppelia* lui Delibes și-l întinse mareșalului. Acesta, după un scurt examen, începu să-l descifreze. Cucly nu fu mulțumită. Cornescu, obișnuit cu muzica glorioasă și aleasă de tipul Mozart, punea o punctuație prea *giocosa*, în vreme ce balerina visa plutiri. Un vînt ușor agita afară frunzele scorjite, ce cădeau sonor pe pămînt, și huietul jocurilor de apă se auzea din curte ca o prăbușire de cascade.

— Doamna prințesă, propuse atunci imprudentă soția lui Smărăndache, repetînd tare o insinuație a lui Prejbeanu, execută admirabil valsurile.

La cererea generală a grupului snobilor, Șerica Băleanu, după o codire foarte bine jucată, de fapt în mare parte sinceră, căci era uimită și intimidată de această societate, ignorată de ea pînă atunci, se așeză la pian și începu să cînte valsul într-un stil fluid și cu accente de violină. Cucly stătu cîtăva vreme în meditație, apoi la reluarea frazei începu să danseze. Ținea ochii aproape închiși și capul dat pe spate, iar cu mîinile descria în sus niște semicercuri puternice, ca și cînd ar fi izgonit stoluri de păsări din fața sa. Întîi pășea înainte, ridicînd alternativ picioarele în sus și desfăcînd rochia de satin pe toată amplitudinea ei. Pulpelii erau goale, și un mic tricou îi strîngea pîntecele plat. Apoi făcea piruete cu brațele întinse drept, valsînd cu un partener imaterial. Era așa de ușoară, încît părea un goeland care aluneca pe aer fără a bate din aripi. Se învîrtea astfel din ce în ce mai pasionat și, deși Șerica încetase a mai cînta, plutea încă, făcînd ocolul salonului în muzica surdă a foșnetului rochiei. Ioanide o privea cu o încruntare ce trăda emoția lui, și Elvira, Mini și Diana înțeleseseră că în acele clipe ele nu mai însemnau nimic

pentru el. În cele din urmă, încetinindu-și treptat rotirile, Cucly ateriză pe un fotoliu și deschise ochii.

— Vă felicit din toată inima! strigă Gaittany. Sînteți o dansatoare fără pereche.

— Minune! confirmă Babighian.

Cînd serata se termină, scurtată de altfel de nemulțumitul Ioanide, și invitații începură să iasă, fîntîna cu o sută de erupții cînta vibrant în tăcerea nopții. Prejbeanu declamă din Beaudelaire, *Visul parizian*:

*Babel d'escaliers et d'arcades,
C'était un palais infini,
Plein de bassins et de cascades
Tombant dans l'or mat ou bruni.*

— Domnule, se înflăcăra Gaittany, e admirabil. Ioanide e un mare om, un bărbat plin de fantezie.

Era atîta claritate din cauza luminiscentei apei, încît basorelieful dat de Hagienuş se vedea limpede de la distanță cu inscripția: *Alexandros ke Thalestris*.

— E un om puțin comun, consimți Șerica Băleanu către Antoine și Gaittany.

— Da, strigă Gaittany, așa e!

— Cînd un astfel de om, își urmă ideea prințesa, cu fața întunecată, ne trădează și trece de partea proletarilor, poziția noastră devine și mai dificilă.

— Pe cîte știu, observă Antoine, arhitectul Ioanide n-a pretins niciodată că e aristocrat. A fost mereu obsedat, în felul lui, de arhitectura pentru mase.

— Masele!... declamă ironic prințesa, fără a-și traduce gîndul mai departe în cuvinte.

— Ei, domnule doctor, interpelă sarcastic regele Vahtang pe academicianul Șaramet, care venea în

urmă alături de Mini, cum vă împăcați cu tovarășii? Nu cred că se compară cu clientela din fosta societate bună.

— Acea avea bolile indolenței și ale exceselor de plăceri, lucrătorii mai poartă urmele exploatații, dar au fond solid. Îi apărăm de accidente de muncă.

— Prin urmare vă place regimul proletar.

— Foarte mult, răspunse rîzind Șaramet, punînd o mîină părintească pe umărul Miniei, fără a des-
tăinui că prin ea devenise membru de partid.

Începînd de a doua zi se răspîndiră în jurul lui Ioanide și lui Dragavei știrile cele mai fantastice. Contribuiau la ele răuvoitorii, dar și colportorii inocenți, ca Smărăndache. Se afirma că prințesa Șerica Băleanu dăduse o serată în casa lui Ioanide, la care asistasă cele mai reprezentative figuri din aristocrație. Șerica ar fi cîntat la pian și ar fi spus panseuri politice, iar Marioara, îmbrăcată excesiv de elegant și cu o profuziune de bijuterii la gît și la mîini, s-ar fi relevat ca o intimă a prințesei. Cucly, care apăruse după ce născuse un copil făcut cu Ioanide, ar fi dansat *French-cancan*-ul. Ioanide și Dragavei ar fi declarat că construirea de locuințe economice și de fabrici era o acțiune ce nu ferecea pe nimeni, frumosul babilonean, grandiosul gratuit, materializat în palate, bazinuri și cascade, fiind singurul chip de a satisface masele. Ioanide ar fi adăugat că înțelege un adevărat edificiu al viitorului drept douăzeci la sută spațiu locuibil și optzeci la sută colonade. Prejbeanu, îndeosebi, răspindea astfel de versiuni cu multă maliție. Lui Dragavei îi ajunseră la ureche aceste baliverne nu fără neplăcere. Nimeni nu punea la îndoială seriozitatea lui Dragavei, unii

tovarăși însă bănuiră că s-ar fi lăsat atras într-un cerc ușuratic, în care se vorbea cu neseriozitate de marile probleme ale construcției socialiste. Cunoșteau pe Ioanide ca pe un om foarte capabil, nu-l credeau totuși, prin reputația ce i se făcuse, incapabil de paradoxuri.

Ioanide se arătă foarte dezgustat de ecoul recepției lui.

— Tovarășe arhitect, îl consolă Dragavei, am greșit amîndoi. Ne-am pomenit sărbătorind din ușurătate ridicarea cartierului de muncitori cu niște reacționari înverșunați. Ce poate să înțeleagă mareșalul Cornescu și prințesa Băleanu din țelurile noastre? Ei ne vor lua mereu peste picior sau ne vor ponegri în străinătate.

— Ai dreptate, rise amar Ioanide, prințesa Băleanu a declarat că a fost o serată «reușită».

— Să nu ne amestecăm cu ei, tovarășe arhitect, avem sarcini mari de îndeplinit. Vă luăm să ridicăm un oraș pentru minieri. Am uitat să vă spun că avem o mică încurcătură cu Palatul tinerimii. Cei de la Întreprinderea de construcții s-au speriat de zvonuri și au oprit montarea coloanelor de marmură la lojile în chip de propilee. Le e frică să nu păcătuiască de estetism.

— Și pe ce au să stea arhitrava, cornișa și aco-perișul? se indignă Ioanide.

— Sînt unii tovarăși care aplică principiile bune acolo unde nu trebuie și sînt preocupați mai mult de grija de a scăpa de orice belea. Chestia asta se va aranja. Adevăratul bucluc e altul. Tiron a desfigurat cu ipsos fețele statuiilor și cere timp ca să facă altele, după alt model.

— Și eu, care-l credeam îndrăgostit! izbucni Ioanide.

Filip, reapărut în cartier, făcea, plimbându-se pe străzi cu Lilica, conversație franceză. Băiatul vorbea remarcabil de limpede, și Lilica profita. Când Dragavei se întoarse acasă, după întrevederea cu Ioanide, surprinse nu departe de casă pe Filip sărutînd după ureche pe Lilica.

— Ce manie este asta, zise Dragavei supărat către Marioara, de a închide ochii la lucruri așa de serioase? E o măsură în toate. Filip săruta adineauri pe Lilica. Acești oameni care ne dau tircoale sînt periculoși, deși unii îi socotesc numai seci la minte, plini de ideea că soarele și luna apun și răsar pentru ei. Îmi pare bine că plecăm amîndoi pentru cîtva timp, tu la noua filatură din Botoșani și eu la ridicarea orașului pentru mineri.

În timp ce vorbea astfel, dădu buzna pe poartă un enorm ciine castaniu, corpulent și cu urechile clăpăuge, un *bloodhound*, adulmecă peste tot cu limba scoasă afară de oboseală și, ca și cînd ar fi recunoscut că a făcut o gravă eroare, izbi poarta cu capul și o luă nebunește la goană pe stradă.

— Hm! observă Dragavei, să știi că este unul din ciinii lui Vasilescu-Lascaris, îl caută pe celălalt sau a scăpat și merge pe la locurile știute de el.

— Nu pricep, zise Marioara.

— La Vasilevs era un fel de clinică de ciini la care lucra doctorul Alec Zănoagă, fost senator. Unii ciini erau dresați, mergeau singuri pe la anume persoane cu cite un mesaj virit pe dedesubt în zgardă. S-a descoperit o grupare întreagă de foști capitaliști, foști politicieni, membri ai Mișcării. Comunicau prin cineva cu străinătatea, primeau și transmiteau știri; inginerul Axente, marele industriaș, a putut fi petrecut peste graniță. Zănoagă a fost arestat împreună cu vreo zece din gruparea lui.

— Și mareșalul? întrebă Marioara.

— Nici mareșalul, nici chiar Vasilevs, nici unul din sfera lor, deocamdată. Țștia sînt prudenți, lucrează cu un fir mai subțire, însă țes și ei, nu te îndoi.

Ioanide visa și el la orașul pentru mineri, privind pe geam cum frunzele se precipitau din pom, dese ca o ninsoare galbenă, îl vedea întins pe o nemăsurată pajiște verde ca un joc de cuburi albe. Păduri negricioase îl umbreau în fund, și munți îndepărtați, acoperiți cu zăpadă, îi dădeau gravitate. Iarna verdeața s-ar fi prefăcut în hermină, și numai schema pomilor ar fi indicat rețeaua străzilor. Totul ar fi fost foarte idilic, și viața în verde sau în alb, cu toate binefacerile civilizației, ar fi fost, nici vorbă, fericită. Însă Ioanide nu stîrpile din fundul sufletului vițîul monumentului sfidător. Coșurile fabricilor îi plăceau. Unele, cilindrice și groase, păreau turnuri medievale. Își zicea că dacă peste o mie de ani s-ar contempla ruinele unui fost centru industrial, oamenii viitorului ar avea același sentiment pe care îl încercam noi privind forul și columna lui Traian. Ioanide intrase într-o salină și rămăsese uimit de mărția ei. Niciodată o navă de bazilică nu fusese mai nebun de vastă și înaltă. De-a lungul ei, mii de călugări cu luminări aprinse în mînă ar fi putut să meargă în procesiune cîntînd. Regreta că n-adasese vioara cu sine, ca să verifice ecourile domului de sare. Avea impresia că sunetele s-ar fi prefăcut în cicloane suave și că de sus i-ar fi răspuns trîmbițele îngerilor, care aveau să deștepte morții din valea Iosafatului. Ioanide ar fi fost în stare altădată, de-ar fi fost proprietarul salinei, să oprească exploatarea sării, să lustruiască pereții și să se

plimbe în interiorul fantasticei cavități ca într-un salon sublim. Drama lui Ioanide fusese înainte de a fi fost prea artist, ținând să exprime prin monumentele lui sentimente profunde. Acest lucru e posibil într-un sens larg, foarte obiectiv, și e în mare măsură o chestiune de hazard, căci nu orice arhitect găsește pe Justinian care să-i comande o Sfântă Sofia. Ioanide nu ignora acest lucru și evitase totdeauna pitorescul și bizareriile subiective, dar spera să ridice un număr de monumente solemne, zicând că un popor nu există dacă nu se simbolizează în câteva proiecții spațiale. Dacă podurile s-ar fi făcut ca pe vremea romanilor, din piatră cu arcuri și stilpi, Ioanide ar fi cerut să construiască poduri, ca fiind utile, simple și expresive. Acum arhitectul căuta cu imaginația cum ar fi putut face un orașel simplu, igienic și economic, spunând cu întregul ceva care să depășească suma utilităților individuale, să vorbească în viitor, ca unele sate vechi de munte. Trebuia, gândea el, să caute un reazim în geografia locului și etnografia lui. Arhitectul e, în definitiv, un piesagist superior și trebuie să puie rânduială în natură. Egiptenii au ridicat piramide fiindcă n-aveau munți. Instinctul grandiosului poate fi satisfăcut și prin așezarea magistrală a unui sătuleț în marginea unei prăpăstii. Sint unii care cred că la anul 3000 pămîntul va fi plin de coșuri fumegînde, zidiri babilonice. În realitate, omenirea, cunoscînd energiile line ale naturii, va trăi în grădini imense și într-o liniște paradisiacă. Ioanide hotărî, deci, să-și înăbușe orice infatuare de arhitect de monumente majore și să se supună, cu modestie, directivelor lui Dragavei.

Trebuie spus că și Dragavei trecea printr-un examen de conștiință. Mareșalul Cornescu se prezentase, nu demult, la el, în mină cu o piesă de dimensiuni mijlocii înrămată superb.

— Îmi permit să vă supăr o clipă! zise mareșalul, jovial și cu o umilitate jucată.

Dragavei nu putea suferi această smerenie, ce i se părea ironică și arogantă, dar avea ca punct de conduită să-și reprime antipatiile și să trateze cu oamenii conform cu interesele obștești. Firea personală a indivizilor îi era indiferentă.

— Mă rog! îl invită el, cu capul în jos.

— O doamnă din lumea bună...

— Ce vrea să zică «lumea bună»? nu se putu stăpîni a nu observa Dragavei.

— E un fel de a spune, așa numeam noi odată o anume societate... O doamnă foarte scăpătată vrea să vîndă pentru muzeu acest tablou, care e de un pictor renumit, Moroni. Cere o nimica toată.

— Să-l vedem! zise Dragavei.

Era un portret de bărbat din secolul XVI în stil foarte realist, și patinarea uleiului părea să ateste vechimea tabloului. Directorul Palatului cultural îl întoarse pe dos și examinează și țesătura pinzei. Nici aceasta nu arăta a fi nouă.

— Trebuie să-l vadă și experții noștri.

— Vă pricepeți foarte bine, știu eu, dar dacă regula e să-și dea avizul experții, vă rog să-i consultați cît mai repede, doamna e în mare suferință. Grăbiți, și să vă dea Dumnezeu tot ce doriți.

La urarea lui Cornescu, Dragavei lăsă iarăși capul în jos.

Doamna în suferință era de fapt Sultana Demirgian. Nemaiputînd suporta absența portretului de Cézanne, Babighian bătu într-o zi la ușa Sultanei.

— Eu sînt, Babighian, zise rugător colecționarul, dă-mi voie să intru.

— Poftim, îi deschise ușa Sultana.

Abia pătruns înlăuntru, colecționarul căută, îngrijorat și ca și amețit, ceva pe pereți; apoi se repezi înspre portretul de Cézanne, lăsîndu-se să cadă în fotoliu. Șezu așa îndelungă vreme, cu mîinile împreunate pe pîntece, moțăind cu ochii întredeschși.

— Coloare, sinteză, infinit! murmură el în extaz.

După un timp, Babighian întoarse capul spre Sultana.

— Ce facem? întrebă el.

— În ce privință?

— Tabloul! își trădă chinurile Babighian.

— Să mai treacă puțină vreme, dragă domnule. Pînă atunci te-aș ruga să-mi faci un serviciu. Am un portret de Moroni, n-aș crede că e original, dar ca imitație e decorativ. Aș vrea să-l vînd muzeului. Nu vrei să-l propui?

Babighian se sperie.

— Eu, personal, nu pot, sînt director de instituție, să-l ofere altcineva, și eu pun o vorbă bună.

Astfel tabloul fu dat doamnei Valsamaki-Farfara, care, cu promisiunea unui comision, îl înmînă mareșalului, căruia i se spuse că e al unei prințese care vrea să-și păstreze anonimatul. Dragavei invită pe experții cunoscuți, dar aceștia întîrziiau să vină și cu intenția răutăcioasă de a-l lăsa să se descurce singur. Unul recunoscuse maniera lui Moroni, ne hazardîndu-se a face o atribuție sigură. Veni și Babighian, făcînd în mers temenelele sale obișnuite.

— Ei, tovarășe Babighian, spuse Dragavei, nu fără un ac pentru farsa pe care acesta i-o jucase,

defăimînd o pînză autentică, se pretinde că portretul ar fi de Moroni. Ce zici?

Babighian trase un scaun în dreptul portretului, pipăi, răsufîind greu, rama somptuoasă, parcurse cu ochii de la distanță mică toată suprafața pînzei.

— Poate să fie și Moroni, e stilul lui.

— Ce-nseamnă «poate»? Este sau nu de Moroni?

— Nu pot să știu exact! Pe dosul pînzei spune G.B. Moroni, 1570, dar e un scris recent. Numai specialiștii străini sînt în măsură să se pronunțe definitiv. Eu cred că e de Moroni. Și pe urmă, nu importă. E un tablou frumos, numai rama face cit cere.

Dragavei n-avea timpul să cerceteze singur. Îi era teamă să nu fie mistificat și totodată să nu piardă un portret de Moroni, care ar fi făcut cînte colecțiilor țării.

— Puneți-l, zise el custozilor, în apartamentul pentru oaspeți. O să mai studiem chestiunea.

Nu mult după aceea veni în vizită un critic de artă italian, care fu găzduit în casa de oaspeți din Palatul cultural. Cînd invitatul intră în salonul apartamentului, cu superbe covoare și excelente pînze de maeștri români pe pereți, Dragavei îi arătă și portretul.

— Se zice că este de Moroni, atrase atenția el criticului, vă rog să ne dați opinia.

— *Non c'è dubbio, l'opera è del Moroni, ma è una copia, non, certo, banale. L'originale è ben noto, poichè si trova nella Galleria Nazionale Londinese.*

Dragavei se roși pînă în vîrfurile urechilor. A revela unui specialist străin că muzeul nu cunoș-

tea o operă notorie dintr-o galerie europeană i se păru un fapt cu totul detestabil. Acest lucru nu trebuia să se mai întâmple.

— Este imposibil ca Babighian, zise el Mari-oarei, să nu știe că portretul există la Londra. Are albume cu reproduceri ale operelor din toate muzeele. N-am timp să fac eu însumi cercetări în bibliotecă, știi cât sînt de ocupat. La Doftana nu ni se făceau cursuri despre arta din Cinquecento... Sînt un activist și un organizator. Dar fiii noștri vor cunoaște mai bine pe maeștrii picturii. Pînă atunci trebuie aduși la muzeu intelectual cinstiți, care să nu se lase înșelați de un Cornescu.

— Unchiule, vorbi Lilica lui Dragavei, pe cînd se plimba pe străzile în construcție ale cartierului muncitoresc, de ce nu mă lași să vorbesc cu Filip?

— Am spus că n-ai nevoie de lecțiile lui, a sta prea mult cu el împreună nu-i bine.

— De ce? E atît de timid!

— Toți de felul lui sînt timizi. Ne înving cu sfiala lor.

— Cum, unchiule, ție ți-e frică de un copil?

— Da! răspunse Dragavei rîzînd. Copiii prin gingășia lor ne fac să ne pierdem tăria.

— Atunci ți-e frică și de mine!

— Bineînțeles! consimți Dragavei.

Dar el gîndea lucruri pe care Lilica nu le înțelegea. Aceasta se încăpățîna să ia apărarea lui Filip.

— E sărac și trist. N-are mamă!

— Ca copil, recunosc că e nenorocit. I-ar trebui o familie sănătoasă. Acum trăiește printre oameni care-l fac să viseze tot felul de prostii.

— Ce fel de prostii?

— Că e prinț și va domni odată!

— Filip e prinț? întrebă curioasă Lilica.

— Taci din gură! se răsti Dragavei în glumă la ea, pricepînd că discuția era inutilă. Afară de asta, văzuse pe Filip apropiindu-se sfios. Acestuia nu-i comunicase încă nimeni interdicția de a frecventa pe Lilica și, de altfel, Dragavei nu înțelegea să fie brutal.

— Ce mai faci, tinere clavecinist? îl întrebă Dragavei, răspunzînd la salut.

— Am venit... pentru conversație!

— Din păcate, aveți să vă despărțiți în curînd. Mergem în provincie. Lilica pleacă și ea cu Mari-oara.

Filip păli puțin și rămase cu privirile în gol.

— Ne pare foarte rău! adăugă Dragavei, mișcat de tristețea băiatului. Cum o mai duci?

— Aș vrea să muncesc!

— Eu merg într-un oraș de mineri. Acolo sînt oameni care lucrează pe sub pămînt și se bucură să audă o dată pe săptămînă muzică. Dacă ai veni o zi, două la ei să le cînti, ai învăța ce înseamnă munca.

Filip deveni deodată politicoș și circumspect. În urechi îi răsunară cuvintele aspre ale Hangerlioachii: «*Et surtout ne pas s'encanailler!*»

— Trebuie, murmură el cu vădită răceală, să întreb pe tanti!

Vădit indispus de distanța lui Filip, Dragavei se mai plimbă puțin pe șantier. Zări pe nisiparul încăpățînat, bun muncitor de altfel, care îl irita mereu prin nepăsarea lui, încă nevindecată. Se simțea nervos și voi să facă un exercițiu de stăpînire de sine.

— Ei, tovarășe, îți place ce-am făcut noi aici? îl provocă.

— E frumos, nu zic nu, dar ce-mi pasă mie, eu îmi cern nisipul meu.

— Tot ce ridicați e pentru muncitori.

— Dacă e așa, e bine. Eu de unde să știu pentru cine e? Mă plătiți, muncesc.

Lui Dragavei i se urcă singele la cap.

— Tot nu te-ai lămurit? Trebuie să mai stăm de vorbă o dată.

Și plecă furios de a se fi înfuriat.

În fața casei, Dragavei se izbi piept în piept cu Gaittany, pieton.

— Să trăiești! zise acesta jovial. Te felicit din toată inima.

Auzise că Dragavei se va transfera în curînd în provincie cu o însărcinare superioară și era plin de speranțe. Cînd auzise de împlinirea cu portretul de Moroni exclamase către toți: « Nenorocitul! », cu ochii spre cer. Fără să birfească direct pe directorul Palatului cultural, asista la clevetirile împotriva lui, emițînd suspine echivoce și întreținînd atmosfera de ironie. Vizita febril cu bastonul în mînă pe toți oamenii influenți la care avea acces, strecurînd ideea că fusese pedepsit pe nedrept prin mutarea la cabinetul de numismatică. Și toate astea numai pentru a-și recăpăta limuzina și a putea da recepții în interioare vaste și somptuoase. Rămase deci entuziasmat cînd Dragavei îl informă că a auzit că va fi numit director al Palatului cultural, numirea răminînd, bineînțeles, la aprecierea forurilor superioare.

— Eu, zise Dragavei, simplu și cu o emoție puțin obișnuită la el, mă duc la mineri. Ei muncesc goi și mînjiți de cărbune în măruntaiele pă-

mîntului. Vreau ca, atunci cînd ies plini de sudoare din mină, să păsească fiecare într-o casă albă și frumoasă, cu baie de faianță albastră, cu paturi de lemn de nuc și cearceafuri albe de in, iar pe masa din sufragerie să aibă farfurii de porțelan și pahare de cristal.

— Ești un bărbat eminent! strigă Gaittany.

— Va veni mai tîrziu și tovarășul Ioanide, care va ridica cu un colectiv planurile orașului.

— Este un artist excepțional, genial! El și dumneata veți face împreună lucruri mărețe. Vă felicit din toată inima!

Peste cîteva zile Dragavei porni în automobil spre orașul cu mineri. Marioara plecase mai înainte, împreună cu Lilica, la filatura din provincie. Casa era complet goală și în curs de dărîmăre și, cînd mașina se puse în mișcare, lucrătorii pe ziduri desprindeau cărămizile și le rostogoleau jos pe un jgheab de lemn.

În curînd, Gaittany, numit prin delegație director, apăru în limuzina somptuoasă în incinta Palatului cultural. Cînd coborî, deschise larg brațele, pe unul din care atîrna nelipsitul său baston. Îl așteptau la intrare, veniți ca din întîmplare, prințul Antoine, regele Vahtang, Smărăndache, mareșalul Cornescu și funcționarii.

— Ha, ha, ha! rise preliminar și voluptuos Gaittany, să trăiți!

Mareșalul Cornescu, ca și cînd ar fi fost efectiv majordomul instituției, făcu cîteva pași înainte, își resfiră barba pe piept și-i ură protocolar în gest, familiar în ton:

— Bine ai venit! Să dea Dumnezeu să ai parte de tot ce dorești!

Peste o săptămână, însă, fu numit director general Cornel, iar la muzeu, un profesor de istoria artelor. Totuși, Gaitany izbuti pe alte căi să-și recapete, drept consolatie, grandioasa limuzină. Zvonul arestării lui Alec Zănoagă și a grupului subversiv se răspîndi ca fulgerul. Sufletele ocolea de la distanță orice cîine și, cînd cineva îi prezentă un cățeluș să-l mîngie, se dădu înapoi cu groază.

XXIV

După o mică operație, pe care i-o făcu academicianul Cuculeț, Caty se simți cîtăva vreme mai bine. Asemenea intervenții chirurgicale i se păreau inevitabile la o femeie, și unchiul Alec o încredințase că «totul e neînsemnat». Mai îngrijorată era de situația politică. Schimbările fulgerătoare pe care i le prevestise prietenii ei nu se întîmplase, pîrînd, dimpotrivă, din ce în ce mai puțin probabile, și se întreba în ce fel își va întocmi viața în viitor. Toți care o întîlneau rămîneau surprinși de înfățișarea ei fizică.

— Aveți o mină excelentă! îi zise din nou Gaitany, sînteți mai tînără ca oricînd.

Caty se privi în oglindă și observă că într-adevăr își reluate profilul ei de cînd era fetiță. Fața redevenise prelungă, iar ochii mari și profunzi îi confereau un farmec inedit. Dacă examenul vizual îi dădu o scurtă satisfacție, sentimentul corporal de ușurătate și slăbiciune o alarmă. Rochiile deveneau din ce în ce mai largi și avea senzația că se dizolvă. Se cîntări și găsi că slăbise cu douăsprezece kilograme. Alergă la Șaramet, care-i prescrie medicamente injectabile, greu de găsit în

țară, și o alimentație de excepție, deci costisitoare. Cu multă alergare, fiolele de care avea nevoie fură găsite, însă posesorul lor ceru o sumă exorbitantă. Caty vîndu o brățară.

Educația lui Filip nu suferise nici o modificare esențială, Caty nu putea înțelege că viitorul nu va mai fi ca trecutul și că instrucția anacronică a copilului ar putea să devină o pricină de mari necazuri pentru el mai tîrziu. Voia să facă din Filip un om care să se miște cu naturaleză în mediul aristocratic, și chestiunea alegerii unei cariere i se păru de o importanță cu totul secundară și decorativă. Deocamdată se temea că copilul se va dezobișnui să călărească, nemaivînd cal. Descoperi un jocheu în apropierea lacului Floreasca, posesor al unui fost cal de curse, pe care îl înhăma la o trăsurică ușoară, pe roate cauciucate. Se învoi cu el ca Filip să facă o dată pe săptămînă, duminică, două ore de ecvitație. Îi confecționă copilului pantaloni de călărie, și lumea privi cu curiozitate pe micul călăreț trecînd serios în apropierea lacului. Unul emise părerea că e un număr de la circ. Cavalcadele lui Filip nu erau gratuite, și Caty vîndu un inel cu piatră prețioasă.

Peste cîteva luni de sănătate înșelătoare, în noul stil diafan, Caty simți dureri insuportabile și persistente în regiunea dorsală. Merse la doctor, căruia nu găsi de cuviință a-i vorbi despre accidentul operatoriu. Doctorul o îndrumă la un radiolog și, cînd avu în mînă placa fotografică, declară că nu vedea nici o modificare în sistemul osos. Bănui o nevralgie și prescrie un sedativ. Durerile întîin-du-se, Caty le mărturisi unchiului Alec. Acesta reconsultă pe Șaramet.

— Ce vrei? îi spuse acesta. Are un cancer care probabil se generalizează. Ești doctor, ca și mine, știi ceea ce putem și ceea ce nu putem.

Alec încercă să potolească chinurile bolnavei cu analgezice comune; când văzu însă că durerile sînt ireductibile și o fac să scrișnească din dinți și să țipe, îi făcu o injecție cu dilauidid. O zi întreagă Caty fu liniștită, simțind doar fulgurații tolerabile, iar moralmente își recăpătă încrederea în viață. Puse pe Filip să-i cînte la pian. A doua zi durerile reîncepură, mai atroce. Alec recurse iarăși la dilauidid și, fiindcă spre seară efectul întîii injecții se risipise, o repetă. Astfel, de aci încolo, Caty avu nevoie zilnic de două injecții, cel puțin. Liniile feței i se alterară, și ochii căpătară o lucire și o fixitate dezagreabile.

Blocul în care se găsea apartamentul fusese naționalizat, și Caty deveni o simplă chiriașă. Colocarii vecini, în majoritate foști proprietari de asemenea ai apartamentelor, se plîneră că bolnava țipa uneori noaptea așa de tare, încît îi împiedica să se odihnească. O somară să meargă la spital. Portăreasa, o femeie imens de obeză, numită obișnuit Grasa, se dovedi o ființă caritabilă. Avea la parter două odăi, separate printr-o săliță. Își opri pentru ea odaia cea mică, pe cealaltă o oferî bolnavei contra unei bijuterii. Filip dormea în antreu. Aci zidurile erau groase, și țipetele în cazul cel mai rău păreau a veni foarte de departe, din stradă. Grasa dormea greu, ca și moartă. Odaia fiind puțin spațioasă, Caty își opri un pat pentru ea, o dormeză bună pentru Filip, o comodă, citeva fotolii, șifoniera, vreo două tablouri și citeva covoare de perete. Pianul ocupa prea mult spațiu și, cu părere de rău, îl închirî unei

locatar, iar apoi îl vindu aceleiași, cînd prințesa Șerica făcu cadou lui Filip un clavecin. Acum Filip cînta la acest instrument delicat, și Caty se simțea adesea foarte calmată de sunetele cristaline. Ședea aproape numai în pat și primea mercur vizite, cunoscuții obișnuindu-se a trece, cînd erau prin partea locului, să-i dea bună ziua, iar pe seară, sub pretextul de a se informa de sănătatea ei, să se întîlnească și să schimbe știri și opinii. Astfel boala, dacă era insuportabilă, într-un fel, devenea agreabilă, în sensul că era cauza unei permanente reuniuni mondene. A trăi astfel, ani nenumărați, obiect al omagiilor tuturor, putea să devină plăcut. Cînd erau mulți vizitatori și Caty era importunată de dureri, doctorul Zănoagă îi făcea repede o injecție cu dilauidid, și bolnava, brusc ușurată, căpăta bună dispoziție și locvacitate.

Vasilevs-Lascaris venea destul de des, să plaseze la locatari sau prin împrejurimi căței de rasă. Unul îl vînduse Grasei. De fapt îi plăcea și monstruoasa portăreasă.

— Cum e cu puțință ca un bărbat, se miră Caty, fiind de față și Babighian, să se uite la o nenorocită ca aceasta?

— Școala flamandă, Rubens, minune! declamă colecționarul.

— Atunci, pentru un astfel de om o femeie slabă ca mine nu mai prezintă nici un interes.

— Femeia palidă are farmecul ei, Botticelli, Filippino Lippi au slăvit-o.

La drept vorbind, Babighian nu venea atît pentru Caty, cît pentru un peisaj venețian de Francesco Guardi, care atîrna pe peretele de lîngă pat. De aceea colecționarul apropia mult scaunul de Caty, ca un doctor care ar fi voit să o consulte,

și rămânea astfel în poziție de somnolență, scrutând printre gene tabloul și scoțind din când în când câte o mormăitură.

— Ce tonuri, ce luminozitate! șoptea el.

— Cine are luminozitate? întreba bolnava, crezând că vorbește de ea.

— Peisajul de Guardi. Minune! Să nu-l dai altcuiva.

Babighian era un om foarte simpatic, însă, absorbit în plăcerile lui artistice, ședea prea mult lângă patul pacientei și nu remarcă crampațiile de durere ale acesteia. Caty îl ruga uneori să plece, scuzându-se că nu se simte bine. Colecționarul nu lua în nume de rău această invitație, însă în vizitele următoare nu-și mai aducea aminte de ea și continua să doarmă indefinit în fața tabloului. Avea un suflet cu totul inocent și nu bănuia altă durere în lume decât aceea de a nu putea cum-păra tabloul râvnit.

Într-un album de fotografii pe care-l răsfoia, Filip găsi o hîrtiuță cu câteva grupuri de litere scrise foarte citeț: « Z d m b r d r z r d r r d p k k k b l i ».

Dedesubt, în dreapta, era un F.

— Ce este asta, mamă? întrebă copilul.

Caty stătu multă vreme pe gînduri.

— E probabil o scrisoare cifrată. Caută în comodă, în tiroarul de sus. Acolo e o cărticică îmbrăcată în piele roșie cu titlul *Dictionnaire chiffé* (Ioanide îl regăsi printre hîrțile din scrinul negru).

Filip deschise sertarul și află dicționarul. Caty arătă băiatului o foaie scrisă cu mîna, lipită de dosul copertei.

— Vezi? Aci este un tablou unde fiecărei litere îi corespunde o cifră. Transformă în numere literele.

Filip luă o bucată de hîrtie și după cîteva minute veni cu ea la patul mamei sale.

— Uite ce-a ieșit:

0124 5150 5155 1788 8463.

— Acum, scumpule, fă așa: întîia și ultima cifră dau numărul paginii din dicționar, de pildă 04. Cele două cifre dinlăuntru, bunăoară doisprezece, sînt numărul de ordine al cuvîntului cifrat, pe care-l cauți la pagina respectivă. Du-te și descifrează.

Filip răsfoi de mai multe ori foile carnețelului, apoi veni nedumerit.

— Mamă, ceea ce iese n-are nici un înțeles: « *Alarme jadis maritime conclusion rien ne* ».

— Ah, zise Caty, am uitat. Depinde de timpul cînd a fost scris biletul. Codul ăsta era valabil numai pînă în mai, din mai aveam altul. Transformă literele după tabloul de aici.

Și Caty arătă altă foaie lipită sub celelalte.

După noua reconverție, numerele ce rezultară fură: 5398 0505 0300 3244 4817.

— Caută acum în dicționar!

— Așa are înțeles, mamă! zise Filip puțin după aceea. Scrie: « *Mon amour pour vous est infini* ». « F », însă, nu știu ce înseamnă.

Caty evită privirile băiatului, apoi începu să plîngă ușor. Filip se apropie de ea, serios.

— Maman, *pourquoi pleures-tu* ?

Dar Caty nu-i spuse. Filip, politician, nu insistă, ci ieși din odaie. Atunci Caty plînsese singură în libertate. Își aduse aminte că găsind la legatie niște coduri cifrate vechi se distra cu Oster, cînd

acesta trecea pe la ea, în lipsa lui Ciocîrlan, să comunice cifrat și să ridă după dezlegarea enigmatelor, unul în prezența celui alt. Biletelul semnat F, adică Francisco, era scris de Oster.

La *générale* aduse bolnavei lapte de capră, pe care îl considera aliment și medicament, și niște buruieni cultivate cu propria-i mînă, foarte folosite, după ea, în infuzie la orice dureri reumatismale. Așa numea ea boala Caty-ei, deși știa prea bine că are cancer.

— Am dureri îngrozitoare, se văita Caty, nu pricep ce boală e asta, așa de persistentă. Doctorii îmi spun că nu e nimic. Injecțiile abia mă mai potolesc.

Unchiul Alec îi făcea acum cîte patru de 1%₀₀ pe zi.

— Oh, zise generăleasa Cernicev, eu am suferit de reumatisme îngrozitoare, care au durat ani de zile. Pe urmă, cînd am început să fac grădinărie și să trăiesc cu munca brațelor, m-am îndrăvenit ca prin farmec. Puțin efort fizic nu strică.

— Aș călări dac-aș putea, zise Caty, dar nu am cal. Viața a devenit îngrozitoare, cît o să dureze astfel?

— Trebuie să avem puțină răbdare! o consolă generăleasa.

În fond, aceasta era singura serios convinsă că vremurile nu se vor întoarce înapoi; nu voi totuși să demoralizeze pe bolnavă.

— Ai putea, hazardă ea o propunere, să-ncerci să pleci în străinătate, pentru caz de boală; sînt tratamente cu totul noi acum.

Ideea aceasta entuziasma pe Caty. De altfel avea bani în Elveția, și dacă putea trece granița

cu copilul, ar fi fost, din punctul ei de vedere, scăparea. Unchiul Alec, pus în cunoștință cu această speranță, nu se arătă prea înflăcărat.

— Să te duci în străinătate pentru tratarea reumatismului n-o să pară prea patriotic. Avem în țară medici străluciți. Crezi că acolo se fac minuni? Și n-o să capeți pașaport pentru copil.

Unchiul Alec ar fi încercat, însă, o dată cu cererea, solicitatorul ar fi trebuit să dovedească, prin certificat medical, că suferă de cancer. Alec găsea periculos ca bolnava să afle acest lucru. Deci minți că a făcut intervenții și că e în așteptare, adăugînd că formalitățile sînt grele și că e convins că pînă la obținerea pașaportului Caty se va vindeca.

Babighian, imprudent, cu nevinovăție, făcu o gafă.

— Dureri așa mari, spuse el, fiind mai mulți de față, a avut biata soră-mea. Am ținut-o numai în injecții, pînă a murit.

— Și de ce suferea? întrebă Caty.

— De cancer.

Bolnava avu o tresărire.

— Cancerul, domnule, sări doctorul Zănoagă, nu mai dă dureri. Reumatismele și nevralgiile sînt mai grozave și mai rebele.

Și făcu repede o injecție cu dilaudid bolnavei. Aceasta, căzînd în euforie, întrebă, incredulă și fără sentimentul spaimei, pe Alec:

— Unchiule, spune drept, nu cumva am cancer?

— Fugi de-acolo, că mă faci să rid. Ai avut vreo tumoare? Nu. Devii acum și ipohoandă?

Caty se convinse repede. Nu era ignorantă, dar senzația de vitalitate dăinuia încă așa de pu-

ternică la ea, încît ideea de a se destrăma fiziceşte îi rămînea străină. Îşi puse pe ea un camizol şi, dîndu-se jos din pat, merse la clavicin şi cîntă puţin, sfîrşind cu *Ay, ay, ay*. Babighian, doctorul Zănoagă, Leon Cornescu, madam Valsamaki-Farfara, care erau prezenţi, aplaudară puternic.

— Aşa te vreau! o felicită optimist mareşalul. Dumnezeu să-ţi ajute.

Peste noapte, Caty avu o hemoragie puternică, pe care o tăinuî pînă la ziuă, cînd se deşteptă, *sponte sua*, Grasa, nevrînd să sperie pe Filip şi, de altfel, jenîndu-se de el. Doctorul chemat, necunosînd evoluţia bolii, dădu opinii evazive. Caty fu iarăşi nevoită să apeleze la Alec Zănoagă, care chemă pe Şaramet şi pe Cuculeţ. Amîndoi savanţii pipăiră pe tăcute trupul bolnavei, în special pîn-tecele, Cuculeţ mereu zîmbitor, Şaramet preocupat. Pe urmă, mulţumiră politicos şi intrară cu doctorul Zănoagă în odăiţa Grasei, unde se aşezară cîteşitrei pe pat, neavînd unde.

— Ce zici, dragă? întrebă Cuculeţ.

— Ce să zic? Apar sigur alte focare. Dumneata ai să le vezi chirurgical, dacă e cazul. Cred că face o perforaţie a rectului şi poate altele intestinale.

Caty fu dusă cu salvarea la clinica lui Cuculeţ, şi acesta încercă s-o înveselească cu anecdote. Bolnava era însă descurajată şi cu grija lui Filip. Examenul radiologic fu sumbru, şi Cuculeţ declară că operaţia era riscată, penibilă în cel mai bun caz şi fără perspective. Trebuia practica o ieşire prin peretele abdomenului, care să înlocuiască pe aceea rectală, desfiinţată prin ablaţiune.

— Bineînţeles, adăugă Cuculeţ, cu zîmbetul lui plin de bunătate, pe urmă, dacă mai apare într-un

loc vreo tumoare, nu mai e nimic de făcut. Totul e de a prelungi zilele bolnavei.

Alec Zănoagă reflectă mult. După filozofia lui, era mai bine pentru Caty să moară. Însă medicul din el învinse şi, deci, se apropie de patul nepoatei sale.

— Chirurgia face minuni. Este aici o doamnă care ar fi murit dacă nu i se făcea o anume operaţie. Unele lucruri ne sperie şi pe urmă ne obişnuim. A trăi este esenţialul. Norocul este că doamna n-a avut prejudecăţi; atîţia şi-au făcut, de altminteri, o astfel de operaţie şi o duc foarte bine.

Şi explică bolnavei cum putu despre ce era vorba. Caty îl privi la început nedumerită, apoi scandalizată.

— Cum, strigă ea vehement, e cineva care să vrea să trăiască într-o asemenea infecţie? Nici odată, niciodată, de aş fi, Doamne fereşte, în cazul ei, n-aş primi.

Alec nu insistă. Printr-o ciudăţenie a naturii, hemoragia nu se repetă şi bolnava păru a nu mai avea nici o stîmjenire abdominală. Durerile se mutară în regiunea costală. I se administrară pacienţei de la şase pînă la opt injecţii slabe cu dilaudid pe zi, dar în aceste condiţii vegeta, ca pînă atunci, într-un soi de calm.

— Greşim şi noi doctorii cîteodată, se prefăcu a mărturîşi Zănoagă, n-a fost nimic important. Te-am speriat degeaba.

Şi Caty fu readusă acasă, iar vizitatorii obişnuţi reapărură. Acum începu s-o viziteze monseniorul-prinţ Valentin de Băleanu. Acesta umplea odaia de fognete mătăsoase şi de miros de levănţică şi, cînd se aşeza pe scaun, ridica în sus, ca femeile, poalele sutanei, ca să n-o boţească. El

întrebă pe Caty dacă nu făcea nici o lectură edificatoare.

— Nu mai am cărți, răspunse bolnava, fără să înțeleagă bine, și apoi sînt așa de obosită și descurajată... Toată ziua mă gîndesc cu ce voi trăi mîine, vremurile sînt grele. Dacă ar dura așa douăzeci de ani, mă întreb ce voi ajunge? Dar Filip? *Je frémis rien qu'en y pensant.*

— *Tous les biens du monde*, murmură onctuos prințul, *sont des choses de nul prix à l'homme s'il perd son âme.*

— Ce e sufletul, zise Caty, fără sănătate și fără acele bunuri necesare omului civilizat? Dacă nu am covoare pe jos în casă, tablouri și mobile frumoase și nu pot să fac o cavalcadă pe zi la Șosea, cum pot să mai am suflet?

— *Ne dites pas cela! Vous ignorez les choses éternelles, le poids de cette matière inerte vous écrase.*

— Ah, prince, nu te supăra. Ai iubit vreodată? (Valentin de Băleanu se roși violent și cobori pleoapele.) Știi ce înseamnă să te strîngă cineva în brațe, să-ți simți carnea sănătoasă și parfumată, să știi că plăci? *Cette matière c'est la vie même.*

— Non, ma fille. *La vie c'est le souffle de l'esprit!*

— Nu te înțeleg.

Prințul-monsenior, care era foarte amator de literatură mistică, veni cu un volum de Paul Claudel și începu să citească din el:

O, mon Dieu, mon être soupire vers le vôtre!

Délivrez-moi de moi-même! délivrez l'être de la condition!

Je suis libre, délivrez-moi de la liberté!

Je vois bien une manière de ne pas être, mais il n'y a qu'une
manière seule

D'être, qui est d'être en vous, qui est vous-même!

Cînta versetele puțin nazal, graseind foarte mult, și Caty se simți îmbătată de simpla lor eufonie. Însă sensul lor nu-l pricepea. Dimpotrivă, încerca o redeșteptare a pasiunilor, figura lui Francisco Oster îi răsărea înainte și i se părea că prințul zice: « *O, mon Francisco, mon être soupire vers le vôtre! Je suis libre, prenez-moi, il n'y a qu'une manière seule d'être heureuse, qui est d'être à vous!* » Valentin de Băleanu îndepărta pe Caty de « suflul spiritului », fără să-și dea seama. Caty puse pe Filip să-i scoată din comodă un pachet cu scrisori legate cu panglică și începu să le recitească. Cele mai multe erau ale ei către Gigi Ciocîrlan și toate clocoteau de pasiune: « *Mon pistic adoré. Ce matin, en arrivant de la campagne, j'ai eu la joie de trouver ton télégramme; tes quelques mots me furent doux comme une caresse, mon chat adoré. Moi aussi je suis tellement assoiffée de toi que si je ne me retenais pas, je crois que je partirais à l'instant pour Paris.* » Caty încercă să evoce împrejurările în care făcuse scrisoarea. Dacă venise de la « țară », asta însemna că bătuse cîmpii călare, în costum de amazoană și cu pletele resfirate în vînt. Ce vor fi devenit via și conacul? Dar casa de la Galați, sufrageria cea mare, odaia de muzică? Ea însăși o vînduse, împrăștiind mobilele, însă în mintea ei casa rămînea intactă, imposibil de risipit. Caty începu să viseze numai din copilărie și adolescență, tot ce era nou nu ajungea la orizontul ei oniric. Se vedea în bancă, la școală. Profesoara o întreba lecția și nu știa să răspundă, profesoara semăna cu Cornelia Tilibiliu. De spaimă, își simțea inima bătînd tare și vizibil, ca a fratelui ei cu tahicardie, și se deștepta cu o mare anxietate. De cîteva ori visă că alunecase de pe cal și era tîrîtă pe jos. Convorbirile cu monseniorul de Băleanu

continuară, și Caty găsi interes în felul inedit de a vorbi cu un accent confesional și pasional despre un mire « simbolic », pe care nu și-l închipuia decât sub figura lui Oster. Monseniorul îi revelă că numai în sinul apostoliceii biserici romane un om din această vale a plîngerii putea găsi drumul paradisului, cu consolația de a evita infernul prin proba plină de mizericordie a purgatoriului. Bolnava își aduse aminte că Oster intrase odată cu ea într-o catedrală și că fusese emoționată de faptul că bancherul îngenunchase pe un *prie-Dieu*, cu palmele împreunate în dreptul frunții, șezuse multe minute prosternat, bolborosind ceva. Cînd Caty împărtășea monseniorului că se simțea rău, acesta, stînd pe scaun, puțin înclinat, lipind la fel palmele, spunea în șoaptă o rugăciune. Prințul de Băleanu încredințase pe de altă parte pe Caty, care părea preocupată de cele lumesti, și îndeosebi de soarta celor cu moșii și apartamente, că religia apostolică romană dă tărie nemaipomenită poporului care o îmbrățișează și că *le Saint Père*, prin puterea lui mondială, hărăzită lui ca urmaș al sfîntului Petru, se ruga zi și noapte pentru cei deposezați *par l'ange noir des ténèbres*. În aceste împrejurări, Caty se lăsă convinsă a trece la catolicism. Ceremonia se făcu în mare taină, fiindcă nu voiau să supere pe Hangerlioica; nu știură decât madam Valsamaki-Farfara și prințesa Iablonski, care, catolică, primi a fi nașă. Adevărul este că neofita nu încercă nici o schimbare fundamentală de ordin sufletesc. Simțea doar că acum era mai aproape de Francisco Oster și că, dacă acesta ar fi trăit, ar fi fost foarte mulțumit și totodată credea că, atunci cînd se va face bine, calitatea de catolică îi va da alt prestigiu.

Nu mult după aceasta, Caty visă pe Ciocîrlan întins pe pat ca și mort, cu revolverul în mînă lîngă el. Lume multă era înghesuită în juru-i. Caty, disperată, luă arma și și-o îndreptă spre piept. Atunci Ciocîrlan se ridică, zîbind, și zise: « Pentru ce faci asta? » Cînd se sculă, bolnava simți dureri mari în dreptul epigastrului și aproape îndată vomită sînge. Șaramet, întrebând de doctorul Zănoagă, zise că, probabil, o tumoare se producea la stomac. A mai transporta pe Caty la spital, a face radiografii pîru lui Alec de prisos. Durerile se calmară prin efectul dilauidului, iar fenomenele de *nausea* se potoliră în urma schimbării regimului alimentar. Caty bea numai ceaiuri, slăbise, devenise pămîntie la față și ochii îi luceau. Cu toate astea, n-avea sentimentul că are o boală mortală, atribuia totul lipsurilor. Îngrijorarea ei cea mare era că bijuteriile se împrăștiu, vindute sub valoarea lor, în vreme ce nici o schimbare nu se vedea în situația politică. Iritația sa sporea.

— Trebuie să mă fac neapărat bine, se impacienta ea, să văd lumea, să știu ce se întîmplă. E insuportabil să stai în pat cînd se petrec atîtea lucruri. Săptămîna viitoare voi ieși puțin în oraș.

Caty se mira de tăcerea cu care erau ascultate cuvintele ei.

— De ce sînteți așa de triști? întrebă ea. S-a întîmplat ceva rău?

Seriozitatea sporită a celor din jurul ei o puse pe gînduri.

— Spuneți drept, sînt așa de bolnavă? Îmi ascundeți ceva.

— Toți sîntem triști, o consola mareșalul, iremediabil optimist. Ce? Stăm pe roze? O să treacă însă și asta. Dumnezeu să-ți dea sănătate.

Monseniorului, care veni într-o dimineață să încerce a-i insinua oportunitatea de a se pregăti sufletește pentru cele eterne, i se jelui că se simțea foarte rău. Prințul interpretează aceste cuvinte drept un semn că pacienta își da seama despre șubrezenia celor pămîntești.

— « *Béni sois-tu, Seigneur mon Dieu, pour notre soeur la Mort* », a dit Saint François, debită monseniorul.

Caty îl privi mirată.

— Oh, continuă prințul. *Osez penser au tombeau, dont se glorifie notre Seigneur. Les limites de son tombeau sont devenues les limites de l'univers.*

Monseniorul scosese ultima frază tot din Paul Claudel, pe care-l credea foarte accesibil unei credincioase cultivate. Dar Caty se înfioră.

— Pentru ce-mi vorbești de mormînt și de moarte? Sînt încă tînră, vreau să trăiesc. Ați fi absurd să mor.

Prințul socoti că grația divină nu operase încă asupra bolnavei și renunță, deocamdată, la pregătirea pentru drumurile veșnice.

Stupefiantele dădeau cîteodată Caty-ei un sentiment fals de vigoare și, într-o astfel de euforie, îi răsări ideea de a ieși din casă. Voi să se vadă la față și ceru lui Filip o oglindă de mină. Madam Farfara făcu un semn discret și băiatul nu găsi obiectul. Lucru curios, toate femeile care veniră în vizită uitaseră acasă oglinda. Șifonierul avea oglinzi interioare pe dosul ușilor, și Caty, într-o dimineață, invită pe Filip să iasă puțin din odaie și se dădu jos din pat. O amețeală nemaipomenită o cuprinsese și cu greu se tîrî, sprijinindu-se de scaune, pînă la șifonier. Imaginea pe care o văzu în oglindă o înspăimîntă. Era de o slăbiciune cadaverică, con-

turul craniului se profila brutal pe sub piele, capul era al unei moarte cu pleoapele rămase deschise și ai cărei ochi sclipeau fîcși. Șuvițe de păr alb întrerupeau aurul roșcat al părului, fără însă a o îmbătrîni, pîrînd doar niște luciri de soare. Din obișnuință, își dădu la o parte camizolul și cămașa prinsă și ea printr-un șiret de mătase în dreptul soldului. Tot ce fusese rotunjit și plastic se mistuise, rotulele genunchilor se mișcau deasupra unor picioare lipsite de pulpe, cărnurile de sub piele se simțeau noduroase, nenumărate uime se iviseră pe locul unde i se făcuseră injecțiile. Nu era urîță, ci desfigurată în chip straniu, cu ceva dureros de senzual, ce provenea din faptul că buzele subțindu-se și albindu-se lăsau să apară dinții. Nu mai semăna cu ea însăși.

— E imposibil, ori oglinda s-a scorjit pe dedesubt, ori nu mai văd eu.

Și chemă pe Grasa.

— Spune-mi drept, așa arăt eu, cum mă văd aici?

Grasa se prefăcu a controla imaginea resfrîntă cu figura adevărată.

— Aș, o liniști ea, oglinda asta nu vede de loc, e pusă rău. Ești puțin trasă la față, dar, încolo, mult aș da să fii ca dumneata.

— Mă mințiți cu toții, nu găsesc un doctor care să-mi spuie adevărul, unchiul Alec îi pune la cale. Am cancer?

— Să ferească Dumnezeu pe toată lumea de așa ceva! se închină Grasa. Nu vorbi astfel de lucruri.

Rochia pe care și-o puse Caty, cu mare greutate, era largă, ciorapii fluturau pe picioare. Se dezbracă și aruncă lucrurile pe un scaun. Se mulțumi să se pieptene și se fardă, ca să ascundă culoarea pămîntie

a obrazilor, apoi se așază din nou în pat, istovită. Inima-i bătea rar și cu putere și dureri atroce o sfîșiară în stomac și în abdomen. Unchiul Alec sosi, îi făcu iarăși cîteva injecții, la răstimpuri, pînă ce o liniști. Căzu într-un somn greoi, ce ținu cîteva ore. Cînd se deșteptă, era după amiază și odaia era plină de musafiri, care vorbeau în șoaptă.

— Ei, zise mareșalul Cornescu, știu că ai dormit. Asta face mult bine. Se vede după față.

— M-am fardat! zîmbi amar Caty.

— Uite, urmă mareșalul, am venit cu tînărul Matei Basarab, care îți aduce urări de sănătate din partea prințesei Zoe Basarab.

Matei se ridică de pe scaun, înclinîndu-se. Era îmbrăcat ca un lucrător, pe cap purta șapca proletară și de un umăr îi atîrna un mare acordeon Hohner.

— Cum m-am speriat, exclamă Caty. Am crezut că este... o persoană pe care am cunoscut-o în Argentina.

Se reținuse a pronunța numele lui Francisco Oster. Matei era departe de a semăna cu bancherul, totuși, înălțimea, aspectul voinicesc și instrumentul muzical putuse pricinui acea impresie.

— Cîntă-mi ceva, șopti Caty, cu sentimentul de a se adresa lui Oster.

— Te roagă să-i cînti, îl îndemnă Cornescu pe Matei, care nu înțelese că șoptirea era pentru el.

Făcu un acord, în căutarea unei bucăți de circumstanță, stînd pe scaun.

— Ridică-te în picioare, șopti iarăși Caty, așa mi-a cîntat... cineva...

Matei se ridică și execută nepăsător, însă cu o puritate revelînd perifiia lui de mare instrumentist,

290 Cîntecul unui flașnetar de Ceaikovski.

— Știi Ay, ay, ay? întrebă după o lungă tăcere Caty.

— Așa, după ureche! afirmă cu modestie Matei.

Și începu să-l cînte, dibuind o formulă armonică. La repetarea ariei, părea a cînta din Haendel, atîta solemnitate dădea frazelor.

— Cher Francisco, murmură Caty imperceptibil și neînțeleasă de asistență, *tu a joué merveilleusement*. Apoi vorbi mai tare, ca să fie auzită de toți, pe un ton de glumă. Dacă voi muri, dragul meu prinț, să-mi cînti la acordeon acest cîntec de leagăn. Voi face eforturi să-l aud. Îmi făgăduiești?

— Desigur! răspunse Matei politicos și rece.

— Monsenior! se adresă Caty lui Valentin de Băleanu, crezi că un mort poate auzi ce se vorbește și se cîntă în juru-i?

— *Nulle vibration de l'univers n'échappe aux oreilles de l'esprit!* scăpă de precizimi, printr-o metaforă, monseniorul.

— Cît crezi c-are s-o mai ducă? întrebă mareșalul pe doctorul Zănoagă în stradă.

— Cel mult o lună.

Caty se hotărî în fine să vîndă peisajul venețian de Francesco Guardi, și fiindcă știa că Babighian nu trece de două sute de mii de lei, ceea ce i se părea o sumă insuficientă, apelă la Gaittany și la Smărăndache să facă demersuri pe lîngă Muzeul de stat. Gaittany își luă înseamnăre în notesul său și îndată se informă dacă muzeul Boldescu-Kapri, devenit « Vasile Roaită », putea cumpăra tablouri.

— Este o piesă remarcabilă, explică el lui Dragavei, e păcat s-o pierdem. Poate figura în orice muzeu european.

— Și cît cere? întrebă Dragavei.

— Mi se pare că patru sute de mii de lei. E un Guardi autentic, are factură, a costat-o mult mai mult.

Dragavei ridică din umeri.

— Fără îndoială, recunosc Gaittany, muzeul n-are fonduri, dar se pot face intervenții să i se acorde un supliment, e păcat.

— Să atragem atenția ministerului de existența lui, în vederea unei galerii de maeștri străini. Ceea ce interesează este să intre în proprietatea statului. Poate îl ia Academia.

— E-n regulă! confirmă Gaittany, și începu să facă numere de telefon.

Pertractările în jurul tabloului se continuau astfel, cu multe piedici formale, în ciuda dorinței multor instituții de a achiziționa peisajul, când Babighian se întâlnește pe stradă cu Smărăndache. Ningea, și, din cauza spatelui său bombat, colecționarul purta, nu pe umeri, ci în regiunea dorsală, o cupolă de zăpadă.

— Viu de la Academie, spuse Smărăndache, cred că vor cumpăra peisajul de Guardi de la Caty Ciocirlan.

Babighian suflă greu pe nări. Se despărți aproape îndată de Smărăndache și o porni repede la drum, mai cocoșat ca oricând, pe picioarele sale subțiri și lungi. O găsi pe Caty întinsă pe pînțece, în pat, gemînd de durere. După ce aruncă ochii pe perete și se încredință că tabloul se află la locul lui, colecționarul se apropie de patul bolnavei.

— Sărut mîinile. Am auzit că vindeți tabloul la stat. Ce poate să vă acorde statul pe el? Mi l-ați fîgăduit mie.

— Îmi dați prea puțin, mi se oferă patru sute de mii de lei.

— Nu cred, se îndoie Babighian, nu sînt fonduri. Vă ofer suma cea mai mare pe care o veți obține.

— Să vedem ce-mi dă statul, îl amîină Caty scrișnind din dinți.

Babighian, luînd informații prin oamenii săi, înțelese că există într-adevăr intenția de a se cumpăra tabloul, dar că ofertanta n-ar fi intrat în posesia sumei decît în anul următor, la noul buget. Cum Smărăndache, din simplă nevoie de a colporta, dăduse sfoară pe la toți amatorii și un doctor ginecolog cu multă clientelă părea dispus a cumpăra tabloul, Babighian alergă iar la Caty. Aceasta, adormită de dilauid, ședea culcată pe spate, cu ochii închiși.

— Vă dau trei sute de mii de lei, dar în rate! zise el cu mîinile pe pînțece, somnolind pe un fotoliu lîngă patul bolnavei.

Aceasta nu deschise ochii.

— Nici nu vreau altfel, răspunse ea, mi-e frică de stabilizare. Îmi dai la început șaizeci de mii de lei, iar restul de două sute patruzeci de mii mi-l servești în douăzeci și patru de rate, timp de doi ani, cite zece mii de lei pe lună. Însă dacă se face stabilizare, rata din luna respectivă mi-o plătești din nou în valuta nouă, chiar dacă mi-ai plătit-o în monedă veche.

— S-a făcut! mormăie Babighian mulțumit.

Apoi scoase portofelul și cu degete tremurătoare numără șaizeci de hîrtii de o mie, pe care apoi le puse lîngă perna bolnavei. Aceasta le numără și ea cu ochii închiși și le strecură sub pernă.

— În cazul cînd... voi să mai spună ceva Caty, deschizînd pleoapele și lăsînd să i se vadă ochii turburi și ficși. Apoi se răzgîndi: Nimic, nimic, e bine!

Caty voise să spună: «În cazul cînd aş muri înainte de împlinirea celor doi ani, ratele să le plăteşti fiului meu Filip». Mîntea ei respinse totuşi ca neprobabil un astfel de eveniment.

Babighian, după ce făcu şi iscăli o adeverinţă, îşi luă tabloul de pe cui şi ieşi cu el pe uşă, parcă cu temerea ca bolnava să nu se răzgîndească.

Zidul parterului era gros şi învelit pe dinafară cu marmură neagră, la ferestrele pătrate erau puse grătare de fier forjat. Caty, care se întoarse pe pat cu ochii spre geam, privea cum fulgii de zăpadă se învîrtesc afară şi se adună lingă cristalul ferestrei. Îşi închipui păduri mari de brazi troienite de zăpadă. Colonelul Remus Gavrilcea apărea lingă un brad, şi ramurile acestuia se scuturau de nea pe umerii săi. Zăpada se cernea într-una, pînă ce colonelul nu se mai vedea.

— Unchiule Alec, unde crezi că se află Remus acum? întrebă Caty pe doctorul Zănoagă.

— Se zice că prin munţi, pe undeva!

— Şi ce face acolo?

— Nimic, ce poate să facă, şade pitit.

— Cu ce trăieşte, ce mănîncă?

— Dumnezeu ştie!

Caty trase de sub pernă un colier de perle.

— Unchiule, m-am gîndit că, dacă ai putea să afli unde este, i-aş trimite prin cine crezi dumneata aceste perle, pe care mi le-a dat el acum cîţiva ani.

— Ce să facă cu ele?

— Să le vîndă, să trăiască un timp.

— Cui să vîndă perlele în pădure? Ştii că ai haz. Şi apoi dacă s-ar afla că eu sau tu comunicăm cu el, am avea mari încurcături. Cînd n-ai făcut ce se cuvenea la vremea potrivită, urmă unchiul Alec

după o pauză, cu un imperceptibil ton de reproş, mai tîrziu e prea tîrziu.

Caty stătu cîteva clipe nemişcată, apoi viri perlele la loc sub pernă.

Venind pe seară spre nepoată-sa, unchiul Alec auzi la colţul străzii glasuri cunoscute spunînd destul de tare lucruri în legătură cu Caty şi chiar cu el. Se dădu la o parte dintr-o înăscută discreţie, totuşi prinse cîteva cuvinte. Erau Prejbeanu şi Vasilescu-Lascaris.

— A avut o avere colosală, lăzi de bijuterii, aceste lucruri trebuie să fie undeva, spunea Lascaris.

— Nu mai are nimic, răspundea celălalt, ştiu pozitiv că le-a petrecut peste graniţă prin curierul diplomatic al unei ambasade străine. Corespondentul ei este Memc.

— Dar doctorul Zănoagă de ce crezi că-i dă tîrcoale zilnic?

— Din pură caritate. E lipsit de orice imaginaţie. Tot geniul stirpei Zănoagă a fost confiscat de Caty.

Doctorul constată că nepoată-sa se ferea de el. Monseniorul Valentin, Şerica Băleanu, secretarul prinţesei Hangerliu aveau dese conciliabule confidenţiale cu Caty şi într-o zi participă la aceste convorbiri şi un funcţionar al unei legaţii. Alec Zănoagă înţelese că se puneau la cale aranjamente cu privire la averea din străinătate a bolnavei şi se simţi jignit de atîta neîncredere. Nu putea suferi tenacitatea, egoismul aristocraţiei, instinctul ei brutal de conservare. Însărcină un tînăr doctor dintre prietenii săi, care şedea în acelaşi bloc, să facă injecţiile, fiind de altfel împiedicat şi de pudoarea nepoatei sale de a-i da asistenţă în răul intim de care suferea. Nu mai trecu pe la Caty, pretextîndu-se bolnav. Nu putea suporta uritul vieţii în

față, îl ocolea cu lașitate, motiv pentru care nu putea profesa cu succes medicina.

Monseniorul Valentin de Băleanu, fiind prezentă și Șerica, vorbi astfel bolnavei:

— *Ma fille*, durata vieții noastre pe acest pământ e o taină pentru noi toți, singur Dumnezeu cunoaște zilele hărăzite fiecăruia. E bine să stăm mereu cu candelile aprinse, ca fecioarele cele bune din Biblie.

Caty clănțâni puțin din dinți de durere fizică.

— Ai un fiu, nu trebuie să-l lași în părăsire.

— Nu l-am lăsat niciodată, trăiesc numai pentru el.

— Trăiești, dar miine fiecăruia din noi degetele morții îi pot bate la geam.

— Ah, mereu îmi vorbești toți de moarte, dar n-am murit, nu pricep de ce trebuie să mor.

— *Dieu soit bėni*, nu vei muri. Nu pentru că ești bolnavă îți vorbim. Noi toți viețuim în nesiguranță și Domnul ne poruncește să punem rânduială în treburile noastre pămîntești. Oricare dintre noi poate să dispară de lângă aproapele său.

— Cum poate Filip să se folosească de ceea ce ai depus în străinătate, interveni Șerica, fără o impuțernicire, fără o dispoziție?

— Totul e al lui! zise Caty. E fiul meu.

— Fără îndoială, totuși, singur, în ce mod va putea să intre în posesia averii sale?

— Dar nu e singur, protestă Caty, voi fi totdeauna cu el.

— Ah, cum nu înțelegi? se agasă Șerica, estompîndu-și printr-o melancolie de circumstanță iritația.

Caty înțelegea, de fapt, că odată și odată trebuie să facă un testament în care să prevadă chipul cum Filip se va folosi de fondurile depuse pentru el,

totuși nu pe numele lui. Nu putea pricepe de ce acum. Toate îngrozitoarele dureri, hemoragiile n-o făceau să bănuiască apropierea morții. După multe discuții, consimți să redacteze un instrument în virtutea căruia Filip, dacă cumva s-ar fi aflat în străinătate fără ea, reținută prin caz de forță majoră, putea să ridice prin Meme, cît era încă minor, și singur, la majorat, jumătate din avutul depus, de rest putînd dispune numai pe baza unui act ulterior. Cuvîntul « testament » îi era odios bolnavei și nu accepta să uzeze de el. Instrumentul se redactă, dar Caty nu-l semnă, încredințată de superfluitatea lui. Avea însă să facă imposibilul să plece în străinătate cu Filip.

Grasa era o femeie bună la suflet, însă pozitivă, luînd viața așa cum este, incapabilă de a o înfrumuseța cu drame. Era văduvă, bărbatul ei avusese o boală gravă de inimă și murise chiar în odaia în care se crispa de durere Caty. Grasa întrebasesc pe doctor, atunci cînd crizele bărbatului ei deveniseră dese și lungi: « E vreo speranță sau nu e? Nu mă purta cu vorba. » Doctorul îi spusese onest: « Nici una ». Portăreasa, prevenită, își înmormîntă soful fără bocete, revenind de la cimitir calmă, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Numai cînd se afla în clipe de expansiune și dădea ochii cu portretul răposatului lăcrăma puțin. De aceea nu se sfia de loc să evoce moartea față de Caty:

— Ce s-a mai chinuit, chiar aici în odaia asta, bietul bărbatu-meu. În zadar. Moartea intră și prin zid de piatră.

Deci cînd văzu că bolnava se simte din ce în ce mai rău, încredințată cu naivitate că aceasta nu-și face nici o iluzie asupra condiției în care se afla, o rugă senin:

— Dragă doamnă Caty, ai fost o femeie de neam mare, se vede și după lumea care vine la dumneata, lasă-mi și mie o amintire, să te pomenesc, ceva, o bijuterie...

Caty simți un fior funebru trecându-i prin inimă.

— Ce vorbe sînt astea? Am fost?! Nu mai sînt? De ce să-ți las amintire, nu plec nicăieri, spune-mi că vrei un cadou.

— Fie cum zici dumneata. Dar de ce să te superi? Nu-ți mai ajută la nimic supărarea.

Cuvintele Grasei ajunse la urechile lui Smărăndache, care le comunică îndată celorlalți, cu înflorituri.

— Domnule, zise Gaittany, e complet imbecilă.

— E de o stupiditate genială, rectifică regele Vahtang, Shakespeare ar fi scos din ea o figură imensă.

Doamna Carcalechi făcu haz de lipsa de tact a portăresei, vizitînd însă pe Caty, o indispușe pe aceasta în chip neprevăzut.

— E un frig umed afară, care-ți pătrunde la oase. Aici e cald, aveți calorifer, la mine e ca-n pivniță. Doamne, cine ar fi crezut c-o să ajungem în halul acesta? În orice caz, n-aș vrea să mor pe o astfel de vreme. Trebuie să fie îngrozitor. Nici vara. Să mor primăvara ori toamna. Și bineînțeles, să nu mă chinui.

Caty aruncă ochii pe fereastră și văzu ninsoarea căzînd rară, amestecată cu ploaie. Noroaiele și umiditatea nu-i plăcuse niciodată, idei sumbre îi trecură prin minte și nu mai fu atentă la cuvintele doamnei Carcalechi.

Într-o seară cu vizitatori numeroși, Caty, sfișiată de dureri, întinse o mîină înspre doctor, care-i

făcu o injecție cu dilauid, a douăsprezecea în acea zi. În enervarea mișcării, cămașa i se desfăcu larg la piept și cei de față văzură cu fior o urmă violacee pe sub epiderma uneia din mamele. Nici doctorul și nici Caty nu știau probabil de existența ei, cel dintîi pentru simplul motiv că, socotind-o definitiv pierdută și în plină dezvoltare a focarelor, n-o mai examina. Peste noapte, bolnava avu hemoragii provenite din zona pelviană, și Grasa, schimbînd cearceaful plin de sînge, pentru întîia oară lăsă să-i scape un cuvînt mai grav:

— Decît așa viață, spun drept, mai bine moartea.

Caty o pironi cu ochi plini de ură.

Atunci se ivi între monseniorul prinț Valentin de Băleanu și Șerica Băleanu o controversă la care participară și ceilalți. Monseniorul susținea că spiritul creștinismului nu îngăduia a întreprinde «*le mensonge*». Un adevărat credincios catolic-roman știe că această lume e din capul locului o mizerabilă vale a plîngerii și singura lui consolare este certitudinea că odată va pleca din ea. «*Un homme qui tremble devant la majesté de la Mort n'est pas assurément un bon chrétien.*» A pregătit un muribund pentru glorioasa călătorie e sarcina fundamentală a unui servitor al bisericii. «*Or, lui cacher la vérité c'est mettre en danger son salut même.*» Șerica, dimpotrivă, era de părere că ignoranța procură muribundului o stare de liniște, în vreme ce teroarea morții poate să scoată pe buzele sale blesteme și îndoieli. Demonul așteaptă cu aviditate această revoltă a omului în fața destinului, spre a pune stăpînire pe el. «*Il ne faut pas mourir trop malheureux !*»

— Vous ignorez pourtant que notre Seigneur est en de tels moments toujours là, tout plein de douceur !

— Dacă e așa, replică Șerica, sînt incredințată că Domnul nu va refuza mîntuirea celor care au iubit viața și n-au trăit mereu cu imaginea morții înaintea.

Această discuție se desfășura în antreul în care dormea Filip. Toți ședeau în picioare, înghesuiți, așteptînd să fie admiși în odaia bolnavei. Filip, care auzise disputa, se apropie, după plecarea musafirilor, de patul mamei sale.

— *Maman, dis que tu ne mourras pas, je ne veux pas que tu meures!*

— Dar cine ți-a spus că am să mor?

— Nimeni! se intimidă Filip și, din instinct, nu mai scoase un cuvînt.

Astfel adevărul năvălea în ciuda tăcerilor în odaia bolnavei și cuvîntul ce sta lipit pe buzele tuturor era: moarte. Rîzînd de Grasa, declarată drept filozoafă inconștientă (*who knows and knows not that she knows*), începură să repete toți: «Moartea intră și prin zid de piatră».

În asemenea împrejurări se ținu la Caty o consfătuire asupra organizării posibile a comerțului în sfera lumii bune. Afară, prin excepție, era soare, însă ger, și Smărăndache îndeosebi era mare amator de locuri încălzite, neavînd lemne. Se așeza lângă soba de teracotă sau lângă radiatorul cunoscutului pe care îl vizita, absorbea o mare cantitate de căldură, apoi, cînd prelungirea vizitei ar fi fost contrară decenței, dădea telefon unui alt cunoscut cu bună încălzire și se deplasa la el, trecînd astfel în cursul unei zile de la unul la altul. Doamna Smărăndache făcea și ea o călătorie independentă în căutarea căldurii, prin casele prietenilor, și uneori soții se întâlneau întîmplător într-un loc, pentru ca apoi iarăși să se despartă. Deci Smărăn-

dache, întîlnind pe regele Vahtang și pe madam Carcalechi în drum spre Caty, îi însoți. Aici găsiră pe Șerica Băleanu, pe madam Valsamaki-Farfara, pe contesa Iablonski și pe Vasilescu-Lascaris. Era cald, mirosea a apă de colonie fină și Caty ședea în pat liniștită și aproape surîzătoare. Primise din Elveția o scrisoare de la Meme.

— Cum, se miră bătrîna Carcalechi, prin poștă?

— Nu! A adus-o cineva.

Cine, nu știa. Un necunoscut lăsase Grasei un plic, înlăuntrul căruia, în alt plic, găsise scrisoarea, care era datată relativ recent, cu o lună în urmă.

— Și ești sigură că e de la Meme?

— *Il n'y a pas l'ombre d'un doute!* zise Șerica. E scrisul ei.

— Pentru ce nu ți-a scris și dimitale? întrebă madam Carcalechi.

Șerica făcu un gest evaziv. Convenise cu Meme ca aceasta să nu facă nimic ce ar fi putut să compromită pe Antoine și deci nu se mira. Acest secret însă nu-l împărtăși doamnei Carcalechi. Scrisoarea confirma primirea bijuteriilor trimise de Caty și depunerea lor într-o casetă la o bancă. În încheiere Meme adăugase: «Totul e bine, sper să ne vedem cît mai curînd». Și sublinia. Aceste unice cuvinte de un ordin mai general stîrniră o mulțime de comentarii.

— Ce-a vrut să spună? se întrebă madam Farfara. «Totul e bine.» Bine din ce punct de vedere?

— E o frază oarecare, convențională! zise regele Vahtang. Un fel de «bine, mercii»

— Nu cred! susținu Caty. De ce-a subliniat?

— Și eu sînt de părere, interveni Smărăndache, stînd de-a dreptul pe radiator, că sensul e mult

mai profund. Într-o astfel de scrisoare, făcută în pripă, desigur, Meme, care e o femeie eminamente inteligentă, n-ar fi pierdut vremea să se laude că se află bine...

— Când noi ne prăpădim! socoti că e cazul a completa madam Carcalechi.

— Și pe urmă, observă Vasilevs-Lascaris, acel «sper să ne vedem cît de curînd» subliniat e nu se poate mai semnificativ.

— E o urare banală, zise regele Vahtang. *Adieu chérie, bon courage. Gardez-moi toujours une bonne place dans votre coeur.*

Șerica protestă:

— Meme nu face niciodată uz de salutări convenționale. Și mai ales acum. Toate cuvintele sînt, nici vorbă, cîntărite.

— Ar fi o cruzime din partea ei, zise și Caty, să ne amăgească cu vorbe. Și-a îndeplinit misiunea pe care i-am încredințat-o într-un mod minunat. Aproape nu speram că va fi cu puțință.

— Nu văd decît două interpretări posibile, vorbi Smărăndache, săltînd puțin pe radiator ca să nu se frigă. Una e: sper că în curînd vei izbuti să vii aici, adică în Elveția.

— E oare cu puțință? reflectă descurajată Caty.

— Probabil că Meme crede asta. Cel care a adus scrisoarea ar putea da lămuriri. A doua interpretare ar fi: în curînd vom sosi în țară.

— Cum? se miră bătrîna Carcalechi.

Vasilescu-Lascaris comentă ipoteza ca fost diplomat:

— Fără îndoială că se iau în Occident măsuri epocale, mașina se mișcă și în curînd vom asista la evenimente mari.

— În cîtă vreme? întrebă Caty.

— Două-trei luni!

— Așa mult?

— În orice caz, la primăvară, zise Vasilescu-Lascaris, sper să revăd Londra.

Toți fură de părere că scrisoarea, deși inofensivă, trebuia arsă, întrucît revela o comunicare cu emigrații. Regele Vahtang scoase din buzunar o cutie de chibrituri, dădu foc plicului învîrtit sul și îl agită prin aer pînă ce se cuprinse bine de flăcări.

— Încep să prind puțin curaj, mărturisi Caty, îl pierdusem cu totul.

— Oricum, observă madam Valsamaki-Farfara, pînă atunci trebuie să trăim. Cu vînzarea nu merge mai bine.

— Sînt acești mizerabili negustori de meserie, se revoltă prințesa Iablonski, care aduc marfă nouă și ne concurează. N-ar trebui să fie admiși la Talcicoc.

— Cel mai bun sistem este, explică regele Vahtang, asocierea și oferta în circuit. Am un binoclu Zeiss de vînzare, dau un telefon la asociații mei, aceștia telefonează la cercul lor de clienți. Din suma primită, abandonez o parte pentru fondul comun al afacerii și ajutor.

— Un fel de comerț conspirativ! găsi Smărăndache o denumire.

— Exact! confirmă Prejbeanu rece. Pentru asta e necesar să avem și un sediu sau un număr mare de sedii în centru, la coasociații cu telefon. Aici, de pildă, n-ar fi rău.

— Voi muta aparatul în odaie la mine! se oferi Caty.

Își salvase într-adevăr numărul de telefon, cedîndu-l provizoriu portăresei, care-l ținea în odaia ei.

— Prin urmare, se adresează regele Vahtang către Caty, ai primi să intri într-o astfel de asociație?

— Negreșit! răspunse Caty.

— E formidabilă, zise mai târziu Prejbeanu despre ea, când fu în stradă, către Smărăndache, *elle n'est jamais lasse de vivre*.

Deocamdată, Caty rugă pe madam Farfara să deschidă șifonierul și să scoată de acolo, pe rând, unele lucruri în scopul de a fi vândute la Talcioac.

— Ai aici, zise madam Farfara, un morman de hăinuțe de ale lui Filip. Ce faci cu ele? De pildă, cu acești pantaloni de călărie.

— Crezi că n-are să mai aibă nevoie? A întrerupt lecțiile din cauza bolii și a vremii, în primăvară înțeleg să le reia.

— Foarte bine, dar celelalte i-au rămas mici, nu-i mai folosesc la nimic.

— Peste zece ani, când va fi mare, mă voi uita la ele și-mi voi aduce aminte cum era la vîrsta asta.

Cei de față schimbă priviri furișe, iar regele Vahtang luă o valiză mare de piele, ce se afla lângă șifonier.

— Astea sînt foarte cerute, o poți vinde imediat, dă-mi-o, am chiar acum un client.

Caty aruncă ochii spre valiza decorată cu tot soiul de embleme colorate ale hotelurilor din Europa și America de Sud.

— Voi avea, probabil, nevoie de ea dacă plec în străinătate, obiectă Caty.

Urmă o tăcere generală. Caty începu să geamă, se zvîrcoli în pat, apoi se rugă să fie chemat doctorul. Madam Farfara merse în odaia Grasei și aviză telefonic pe medicul din bloc. Acesta coborî îndată în halat alb, făcu o injecție, trăgînd în seringă conținutul a două fiole, după aceea ieși îndată,

fără a scoate un cuvînt. După cîteva clipe, Caty se însenină și rugă pe madam Farfara să continue cercetarea șifonierului. Aceasta scoase o față de masă cu șervețelele respective. Erau de damasc și într-o nuanță delicat albăstruie.

— Ce bine le-ai păstrat! zise privindu-le de aproape bătrîna Carcalechi.

— Nici nu le-am folosit. Le-am pus ultima oară cînd a venit la mine colonelul Wachsen.

— Sînt splendide, e păcat să le dai.

— Nu văd altceva ce aş vinde îndată. Aceste lucruri se demodează iute, pot oricînd să cumpăr altele noi. Mai am o garnitură care-mi ajunge cîteva ani. Tot nouă.

— Se schimbă chestiunea, zise madam Farfara cu tonul cel mai normal.

Și puse deoparte pe un scaun teancul de șervete cu fața nouă de masă împăturită.

— Dar aici în legătura asta ce e? întrebă madam Farfara, scoțînd ceva greu înfășurat într-o bucată de velur roșu, iar pe deasupra legat cu o panglică lată de tafta cadrilată.

Caty oftă și făcu semn cu mîna să i se dea obiectul, pe care îl așeză pe genunchi în pat. Desfăcu taftaua, apoi învelitoarea de velur și scoase un cap de ipsos, cu ochii puțin scofilciți și închiși.

— Ce e asta? tresări regele Vahtang. Masca lui Pascal?

— Nu, răspunse liniștită Caty, e masca bietului Gigi.

Un fior trecu prin sufletul celor de față. Faptul de a ști că aveau înaintea masca unui mort oarecare, iar nu a unei figuri ilustre, deșteptă în ei ideile cele mai macabre. Nu știuse nimeni că fosta soție a lui Ciocirlan avusese o astfel de idee. Cîteva fire de

păr erau înfipite în ipsos, smulse o dată cu retragerea mulajului și absorbite de gips. Capul lui Ciocîrlan era jalnic, mai dureros la vedere decît un cadavru. Caty sărută pe frunte efigia fostului ministru și contemplă masca îndelung.

— Ce tînar a murit! Putea să fie în viață azi. Am mai fi trăit de aci înainte mulți ani împreună. Nu trebuia să facă ce a făcut. Totul fusese aranjat.

Apoi înfășură iarăși cu grijă masca în velur și în panglica de tafta și o înmîină doamnei Farfara.

— Ascunde-o, te rog, bine, în fund. Filip n-o cunoaște, nu trebuie s-o vadă niciodată.

— Va să zică, luăm garnitura de masă, spuse madam Valsamaki-Farfara, pregătindu-se să plece.

Toți se îndreptară spre ușă grăbiți.

— E-ngrozitor, răsuflă afară madam Carcalechi, nu bănuiește că e pe ducă și stă liniștită cu mortul în casă. Aș muri de spaimă.

Caty rugă pe Filip, cînd acesta intră în odaie, să-i dea fotografia lui Oster de pe clavecin. Era pusă într-o ramă grea de argint, dăruită de bancher. O așeză pe pat, rezemată de perete, și o privi fix, închizînd din cînd în cînd ochii, ca să-și evoce ființa vie a lui Oster. Stătu așa pînă ce coborî doctorul să-i facă injecția. După plecarea lui, întoarse ochii rugători spre Filip.

— Cîntă-mi ceva!

Acesta se așeză în fața clavecinului și începu să execute din bucățile lui obișnuite. Cînd i se păru că e de ajuns, întoarse capul spre Caty.

— Să mai cînt, mamă?

Dar Caty nu răspunse. Filip se îndreptă în virful picioarelor spre pat, și, văzînd că mamă-sa doarme, ieși din odaie, închizînd ușa încetișor. Instinctul îi spunea că se întîmplă lucruri grave,

un sentiment dureros de a fi fără rost pe lume îl apăsă. Ieși în holul blocului, coborî scara și lipi nasul de cristalul ușii imense ca să vadă ce se petrece în stradă. Era, de un timp încoace, chipul lui solitar de a se distra. Deodată, un bărbat și un fel de ucenic, unul cu un sicriu în brațe și celălalt cu capacul lui, se opriră în dreptul ușii. Filip se trase înapoi înspăimîntat. Bărbatul izbuti să deschidă ușa și să introducă sicriul înăuntru.

— Aci stă, întrebă el, privind un nume scris cu creionul pe fundul coșciugului, tovarășul Bălan?

— Nu stă nici un Bălan aici, se răsti de sus Grasa, mortul e alături, jos, la pantofar.

Cei doi scoaseră cu greutate sicriul pe ușă. Filip rămase totuși cu o tremurare a inimii. Cînd reintră în odaia mamei sale, aceasta dormita ca și mai înainte, gemînd ușor. Doctorul îi făcu altă injecție și o lăsă. În dimineața următoare, madam Farfara, care vînduse fața de masă și adusese banii, o găsi pe Caty respirînd cu oarecare precipitație.

— Am visat, zise bolnava cam sacadat, un vis foarte ciudat. Se făcea că Șoim al meu intra pe ușă și punea capul pe marginea patului meu. Eu îl mîngîiam, iar el îngenunchea, ca să pot să-l încălec. Porneam călare în spatele lui și alergam ca vîntul pe bulevarde și pe străzi, pînă ce ajungeam la cîmîtirul Bellu, unde Șoim se oprea puțin în fața mormîntului bietului Gigi și iar o lua în galop. Am călărit așa nebunește pînă am ajuns la Barcelona. Acolo, Șoim a sărit cu mine în mare și am mers astfel înotînd spre un bărbat care îmi întindea mîinile din valuri...

Vorbînd, Caty trase plapuma, și atunci se auzi zgomotul metalic-vitros al unui obiect în cădere. Madam Farfara privi în toate părțile și găsi sub

pat rama de argint cu fotografia lui Oster.

— El mă aștepta în valuril încheie Caty cu privirea fixă din cauza dilauidului.

Rugat de Alec Zănoagă, profesorul Șaramet mai trecu o singură dată pe la Caty, însoțit de doctorul din bloc. Bolnava respira dificil și era amețită de stupefiante. Aproape că nu dădu nici o atenție lui Șaramet, care o descoperi și o palpă ușor în toate părțile. Zări și urma violacee de pe mamelă și o scrută îndeaproape.

— E un simplu hematom, explică el în săliță doctorului. Dezastrul e înăuntru. E chestiune de ore. Dacă suferă, dați-i morfină.

Monseniorul Valentin de Băleanu află iute despre starea bolnavei și trimise, spre a-i cunoaște dispoziția sufletească, pe contesa Iablonski. Tușind sec, contesa se apropie de muribundă.

— Scumpa mea, sint bolnavă de piept, de atâtea ori am crezut că mor și, iată, sint ani și trăiesc. Dar cînd mi s-a părut că mă prăpădesc, am chemat preotul și m-am mărturisit. Asta ușurează, dă liniște. Ești catolică acum, vrei să vină monseniorul?

Caty, suflînd greu și privind spre tavan, nu răspunse nimic. În cele din urmă, contesa plecă, iar monseniorul, interpretînd tăcerea ca o aprobare, se prezentă înaintea bolnavei, însoțit de subdiacon, care venise doar spre a-i aduce superpeliciul și un crucifix, obiecte pe care le lăsase discret în săliță.

— *Je viens, ma fille, debită prințul prelat, vous apporter la consolation de la religion...*

La început, Caty nu zise nimic, apoi, întorcînduse și zărînd pe cei doi oameni în negru, deschise ochii mari înfricoșați și începu să țipe răgușit și disperat:

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor!

Și căzu pe spate. Doctorul, coborît în pripă, îi făcu o injecție. Caty agoniză, fără cunoștință, toată ziua următoare. Șerica Băleanu, madam Farfara și bătrîna Carcalechi scoaseră pe Filip afară din odaie, încredințîndu-l că mamă-sa are nevoie de liniște. Zdrobit de oboseală, copilul adormi îmbrăcat pe canapeaua lui. Dimineața, Caty dormea liniștită și luminoasă la față, învelită pînă sub bărbie cu un cearceaf, pe piept cu un crucifix de abanos. Două luminări groase în sfeșnice de alamă îi ardeau la căpătii. Monseniorul, îngenunchat în fața patului, cu capul pe marginea lui, murmură rugăciuni, în palmele împreunate.

XXV

— Madam Farfara, zise Ioanide după ce termină de citit toate hîrțile din scrinul negru, ajutat de explicațiile bătrînei sale prietene, ce părere ai, în definitiv, despre această Caty?

— Aș fi curioasă să știu ce opinie ai dumneata despre ea.

— A avut, fără îndoială, foarte mult temperament. Era, îmi închipui, ceea ce se numește de obicei o femeie fascinantă. Dar...

— Dar nu ți-ar fi plăcut.

— Și da, și nu.

— În cele din urmă, nu ți-ar fi plăcut. Dumneata, Ioanide, ți-am mai spus, ești un om excepțional, care vrăjești femeile inteligente (arhitectul făcu un gest de plictiseală cu mina) și care te-ai obișnuit ca ele să-ți cadă la picioare.

— Uneori cad, vreau să zic cădeam eu la picioarele lor! rise Ioanide.

— De formă. Le sperii cu asta mai mult ca cu orice. Dai porunci în genunchi, cum singur ai spus odată.

— Le potrivești bine, madam Farfara.

— Caty n-avea cultul omului mare, se entuziasma de poziția socială a bărbaților, era o snoabă. Voia să primească omagii, însă nu dădea nimic din sufletul ei. De aceea a iubit tot bărbați care-i erau inferiori.

— Acel Francisco Oster pare să fi fost, totuși, un om inteligent.

— Nu l-am cunoscut. Din câte am auzit vorbindu-se era un timid. Există astfel de cazuri când un bărbat, voluntar în cariera lui, să fie totuși sfios față de femei. Și la urma urmelor, Oster a fost un om de afaceri, și Caty s-ar fi potrivit perfect cu el.

— Nu o văd pe Caty trăind azi.

— Aici ai mare dreptate. De nu murea, ar fi fost foarte nefericită. Era pricepută, răbdătoare, calculată, rece, mai ales când era vorba de afacerile ei. Dar nu putea trăi decât ca rentieră, cu acțiuni, moșii, apartamente, grajduri de cai. Să-și câștige zilnic existența era o imposibilitate organică pentru ea. Asta i-a și măcinat sănătatea.

— O femeie a unei lumi apuse.

— Era exuberantă numai în cercurile mondene, unde se ridea de nimicuri, cu ceilalți se purta distantă și plictisită.

— Distantă este și Șerica Băleanu și văd că trăiește.

— Ei, e cu totul altceva. Șerica e prințesă! E arogantă chiar când pare simplă și modestă, fiind

sigură că o Băleancă rămâne o Băleancă. Toți sînt așa. Într-un fel îi place drama prin care trece, cum spune ea, pentru că se socotește martiră și e încredințată că miine aristocrația va fi iarăși mare și tare. Caty însă, știindu-se fata lui Nicu Zănoagă, n-avea, fără avere, îndrăzneală în viață. Hangerlii, Basarabii, Bălenii nu-i dădeau mare importanță. Pentru ei un Zănoagă ori un Ciocîrlan nu însemna nimic dacă nu mai avea suprafață socială. Acordau atenție Caty-ei numai pentru Filip și puțin și din cauza Chiriachii.

— Poate că de-ar fi fost mai tânără, Caty putea fi reeducată, nefiind apăsată de prestigiul unui nume. O anume vitalitate nu-i lipsea.

— Ioanide, cred că te-ngeli. Nu o văd pe Caty muncind în fabrică ori înflăcărindu-se de o idee.

— Oricine arde de o mare pasiune se poate preface sufletește. Nenorocirea e de a te naște cu singele înghețat.

— În definitiv, Ioanide, dumneata ai fi fost în stare să reeduci și o femeie cum era Caty. Dar mi se pare mie că te-ai îndrăgostit de o moartă.

Ioanide privi un punct în gol și nu răspunse nimic. N-ar fi iubit pe Caty fiindcă bănuia că aceasta fusese mai mult o senzuală decât o femeie cu sentiment. O ființă plină de viață urmărește o idee bună sau rea. Ideea rea poate fi revizuită, și în acest înțeles un om e educabil.

— Știi care este însușirea de căpetenie a unui om adevărat? întrebă Ioanide pe madam Farfara fără raport aparent cu discuția începută.

— Să fie șarmant, Ioanide.

— Nu, madam Farfara, să se schimbe în chip neașteptat pentru ochiul superficial, începînd o

viață nouă. Un om care e compus din mai mulți oameni.

Smărăndache făcu într-o zi o vizită lui Ioanide. Părea foarte contrariat, chiar trist. Toată compoziția amabilă a fizionomiei lui fusese sfărîmată, o iritație dădea mișcări convulsive mușchilor faciali.

— Am venit să vă fac o rugămintă, zise Smărăndache așezîndu-se pe marginea unui scaun așa cum era, îmbrăcat cu paltonul.

— Mă rog! îl încurajă arhitectul.

— Ministerul Sănătății are, după informațiile mele, printre medicamentele importate, și unul care mă interesează.

Și-i spuse numele, pe care Ioanide nu-l reținu, fiind prea complicat.

— Ministrul este membru corespondent al Academiei, dacă l-ați ruga, ar putea să acorde un număr de fiole.

— Am să încerc, iubite domnule Smărăndache. Fă-mi o notiță. La ce slujește această doctorie?

— E un regenerator puternic al țesuturilor, care oprește procesul de involuție.

Ioanide avu un moment bănuială că Smărăndache căuta un excitant al funcțiilor vitale pentru el personal. Și madam Farfara îl rugase, făcîndu-se a glumi, să o recomande la Institutul C. I. Parhon pentru o vitamină oarecare, ce avea reputația de a produce o întinerire miraculoasă.

— Ai nevoie dumneata de un astfel de medicament? întrebă zîbind Ioanide, care se temea să nu fie ironizat cerîndu-l.

Smărăndache părea însă foarte emoționat.

— Nu pentru mine, ci pentru tata. Suferă de o diminuare continuă a forțelor, deși nu se poate

diagnostica precis nici o boală. Tonusul vital este deficient.

— Cîți ani are tatăl dumitale?

Inteligența făcu pe Smărăndache să coboare privirile, puțin stînjinite, sentimentul filial fu mai tare:

— Are nouăzeci și unu de ani.

— La această vîrstă, observă Ioanide, slăbirea forțelor e în ordinea naturii.

Smărăndache crezu pierdută cauza sa și deveni volubil:

— Normal e foarte viguros, a avut o gripă care l-a slăbit și cred că prin medicamentul acesta își va recăpăta forțele.

— Iubești mult pe tatăl dumitale, zise el pentru sine.

Smărăndache încercă să ascundă tăria sentimentelor sale printr-un vocabular ușuratic:

— E, oricum, dezagreabil să lași să piară un om cînd ar fi putut fi salvat. O experiență în plus nu strică.

— Voi solicita medicamentul, îl îmbărbătă Ioanide. Totuși, de aci înainte trebuie să te obișnuiești cu ideea că bătrînul nu poate trăi la infinit.

— Cu toate astea, nu dezarmă Smărăndache, azi se vorbește serios în știință de o prelungire a vieții. Trăim prea puțin în raport cu alte viețuitoare.

Ioanide îl auzise odată pe Smărăndache făcînd o teorie contrară. Atunci, se vede, tată-său era sănătos. În fond, fu cuprins de admirație față de acest fiu matur, care nu putea concepe să-și piardă părintele. Și dacă tremura de viața lui acum, cînd bătrînul avea nouăzeci și unu de ani, nu era nici un motiv să se consoleze dacă acesta ar fi fost bolnav

la o sută de ani. Smărandache, într-un cuvânt, nu admitea moartea în univers.

— Ascultă, Elvira, zise Ioanide privind pe fereastră într-o dimineață, vezi pe junele călăreț cu aer așa de serios? Parcă mi-e o figură cunoscută.

— Am impresia că e Filip, l-am mai văzut călare mai deunăzi.

— De unde până unde?

Ioanide anchetă pe madam Farfara.

— E Filip, confirmă aceasta. Un jocheu, care i-a mai dat lecții de călărie, îi împrumută din când în când calul. Și haina de piele de pe el o are tot de la jocheu. Dacă vrei, ți-l aduc într-o zi, băiatul a crescut, a început să judece și e foarte tânăr. Prințesa Hangerliu o să-l distrugă cu pedagogia ei.

Filip veni într-adevăr cu madam Farfara. Ioanide îl reținu la masă. Băiatul era îmbrăcat cu un surtuc cam mic și cu mînele scurte și purta pantaloni de sport prinși cu cataramă la glezne. Avea înălțimea unui om matur și se urîțise puțin, glasul îi era echivoc, cînd gros, cînd subțire, o mustață îngustă îi mijea deasupra buzelor.

— Cîți ani ai? îl întrebă Ioanide.

— Șaisprezece!

— Hm! Devenim mari!

Filip începuse să semene puțin cu Max Hangerliu, se mișca întocmai ca acela, cu multă dezinvoltură, cu o nuanță de sfială infantilă, fără a făptui nimic ce ar fi contravenit decenței. Nu ridea prostește ca Max, dar avea totuși un fel de a căsca gura și a emite un ris gutural ce amintea ilaritatea lui Hangerliu. Ochii îi erau focosi, gura senzuală. Madam Farfara pretindea că era Caty leit, cel puțin în anume ținută a capului. La masă,

314 Filip se purta ca un om care frecventase cele mai

distinse reuniuni mondene, era înfometat și minca mult și fără a-și ascunde apetitul, totuși cu un tact desăvîrșit. Din vin gustă foarte puțin, spre a nu distona, după aceea bău apă. În sfiala lui mocnea un început de insolență, prevestit prin liniștea cu care primea sau refuza, ca și cînd rostul celorlalți oameni ar fi fost să-l satisfacă pe el.

După masă, într-unul din saloanele mici, Ioanide îl supuse unui mic interogatoriu:

— Ai acum șaisprezece ani, ce ai de gînd să faci?

— Nu știu! răspunse Filip. Vreau să muncesc.

— Nu-i greu să muncești, depinde de ramura de muncă pe care vrei s-o alegi.

— Orice, numai să muncesc!

— Dacă e așa, vino pe șantierele mele, îi propuse în glumă Ioanide, zidăria e o meserie plăcută. Și eu am lucrat. Îți dau ca profesori pe nea Vasile și pe Leu.

Filip zîmbi incredul.

— Tanti, prințesa, e de părere, zise el, că astfel de meserii nu sînt pentru mine. Nici cariera muzicală n-ar dori s-o urmez.

— De ce?

— Zice că nu e nimerită pentru... noi.

Prințesa spusese exact așa: «Un prinț rumân nu se face țambalagiu. *Faites de la musique chez vous, si cela vous amuse, jamais comme gagne-pain.*»

— Un mare muzician, tinere, e un adevărat prinț. Nu știu numele electorilor germani, dar pe al lui J. S. Bach îl știu.

— Nu cred că am vocație de mare muzician.

— N-are de a face. Muzica e un meșteșug ca oricare altul și ca atare onorabil. Poți fi excepțional sau poți rămîne un modest instrumentist. O orcheastră nu se compune din genii.

— Are mare talent, doar l-ai ascultat, interveni madam Farfara intuind neplăcerea ce-i producea lui Filip ideea de a fi un simplu element într-o orchestră. S-a specializat în clavecin, cu studiu, are să-și facă, cu siguranță, un nume.

Filip zîmbi ușor. I se păru că madam Farfara face o ironie. Cu educația pe care o primise, a spune unui Hangerliu să-și facă un nume i se părea absurd. Avea un nume, recunoscut într-un cerc restrîns, și se mira doar că nu e aclamat pe stradă. Preocuparea lui era doar cum să-și câștige existența.

— E adevărat că am făcut progrese la clavecin, dar n-aș vrea să devin un artist de mîna a doua. Prefer să îmbrățișez o meserie simplă, care să nu-mi strice mîinile, ca să pot și cînta... pentru mine. Toată lumea muncește azi.

— Înțeleg bine ce vrei să spui, amice. Vrei să fii întîiul, princeps. Foarte bine. Condu locomotiva sau tractorul. Asta nu strică mîna. În timpul liber poți cînta la clavecin.

— Ioanide, zise Elvira puțin alarmată de violența arhitectului. Filip nu e făcut pentru o muncă manuală, vreau să spun grea. Dorește o meserie intelectuală, ca tine.

— Munca mea nu e intelectuală, sînt un simplu zidar. Însă, firește, poate să se dedice și științei.

— N-am studii, mărturisi Filip.

— N-are încă liceul, explică madam Farfara. Însă a făcut cu profesori particulari studii excelente.

— Nu mă simt dotat pentru știință! mărturisi Filip. Prefer o muncă manuală. Muncitorii sînt azi foarte stimați. Aș vrea să devin, în cazul cînd nu izbutesc în muzică, un lucrător fruntaș.

— Ești un orgolios, vru să spună Ioanide, apoi se rectifică. Ești un ambițios. Însă află de la mine:

două meserii deodată nu poți face. A fi miner, deschizător de galerii, și, în același timp, organist merită nu-i în ordinea firii. Amîndouă sînt munci manuale care cer o mare concentrație fizică și sufletească. Fii numai miner.

Filip tăcu.

— Văd că nu te-ncîntă. Fii numai clavecinist, cu orice risc. Și, la urma urmelor, de ce ții neapărat să te faci muncitor?

— Numai muncitorii sînt azi stimați... Altfel...

— Altfel nu te-ai face muncitor.

— Ba da, dacă ar depinde numai de mine. Tanti crede altfel.

— Îmi iau îndrăzneala să te întreb ce crede doamna prințesă.

— Că un tînăr ca mine... care se trage dintr-o familie... în care a fost un domn, trebuie să n-aibă altă preocupare decît păstrarea numelui.

— Crezi că Hangerlii vor mai domni vreodată? Filip se înroși.

Ioanide își dete seama că a mers prea departe. Desigur, ideea că urmașii lui Hangerliu, domn efemer în Țara Românească, ar putea vreodată să revină în scaunul voievodal după domniile pămîntene, monarhie și republică era o fixațiune a prințesei, care, nu-i vorba, izbutise să se facă interesantă cu această pretenție și să turbure cu ajutorul relațiilor ei pămîntene și internaționale și cu conspirațiile ei viața politică. Însă a spune asta unui adolescent, invitat la masă, era cam brutal. Vina cădea asupra educației greșite. Tînărul rătăcit trebuia scos încetul cu încetul din visele lui.

— Mulți mi-au spus, reveni Filip în discuție, preocupat de a stabili un adevăr, că nu vor mai fi niciodată domnii. Dar tanti zice că o familie

care s-a ilustrat în trecut și a domnit nu trebuie să țină seama de prezent, ci să se poarte ca și când ar putea fi vreodată chemată la tron. Românii sînt îndreptățiți să continue tradiția imperiului bizantin și să facă din București un nou Constantinopol, iar familia noastră e ultima dinastie cu drepturi împărătești.

Ioanide privi uluit la junele după el nebun, deși cunoștea aceste idei himerice ca fiind ale Mișcării centurionale.

— Tinere, ai citit cărți de istorie?

— Numai pe acelea pe care mi le-a dat tanti.

— Și care e cartea mai importantă pe care ai studiat-o?

— *Discours sur l'histoire universelle* de Bossuet. Cunosc și pe Montesquieu.

— Prințesa e... (Ioanide vru să spună: țicnită, apoi căută un eufemism) o originală. Ai dat vreun examen?

— Încă nu, m-am înscris acum. Sper să dau cîte două examene într-un an.

— Asta e o greșeală a prințesei, recunosc madam Farfara, nu l-a lăsat să urmeze școala. Și-a echivalat doar cursul francez, așa încît are numai două clase de liceu vechi. Gaittany a intervenit să i se aprobe să depună examen particular. Filip este, de altfel, admirabil pregătit, ar putea intra și la Universitate. Antoine l-a preparat și la partea științifică.

— Foarte bine, și la istorie te prezinți cu Bossuet și cu Montesquieu? glumi Ioanide.

Filip tăcu.

— Asta n-ar fi o greutate, zise madam Farfara, s-ar pune în curent foarte ușor cu programul. Prințesa îi ia însă din mînă orice carte și apoi și el a început să cam asculte de ea.

— Prin urmare, trebuie să convingi amîndoi să renunțe la Bossuet.

— În definitiv, dacă ai să citești cărți despre revoluția rusă și despre comunism, liniști madam Farfara practic pe Filip, ai să devii comunist? Totul e să-ți iei examenele și să poți urma Conservatorul sau o școală superioară.

— Nu vreau să mint! răspunse Filip foarte serios. Un Hangerliu nu trebuie să mintă.

— Și bietul Max striga, zise madam Farfara: «Voi fi mai feroce decît Maximilien Robespierre. Voi fi călăul aristocrației. *À bas les aristos!*» Ai săi rîdeau. Pe urmă s-a potolit, și felul cum a murit dovedește că nu și-a trădat clasa lui.

— Am plictisit pe băiat cu atîta morală inutilă, zise Elvira cu filozofie, văzînd că Filip se înroși cînd madam Farfara pomeni de Max. Cîntă-ne ceva!

Ca un tînăr plin de educație, Filip profită repede de propunere și închise dialogul, vizibil neplăcut pentru el, făcînd cîteva acorduri la pian. Cîntă deci două bucăți mici, după care ceru învoirea de a se retrage.

— Filip e un băiat plin de surprize! revelă madam Valsamaki-Farfara după plecarea lui. E cam încăpățînat și pornit spre risc, ca și Max, deși îl cred mai îndirjit decît tată-său. Prințesa are și ea oarecare dreptate. Băiatul simte că poziția lui e falsă, ceea ce vede în cercul lui și ceea ce se petrece pe stradă se bat cap în cap.

— Madam Farfara, tot ce se poate face e să renunțe la tron și să ia mistria în mînă. Sau, în fine, să cînte la clavecin.

— Hei, rîse madam Farfara, să vedem dacă-i convine. Ai lui îl iau în serios, fetele, în special, îl adoră, îl numesc «*mon petit prince*», are intrare

oriunde în «lumea bună». Chiar prințesa Zoe Basarab, care contestă drepturile Hangerliilor, a fost încântată când Filip a participat la o serată-golter cu dovleac copt. Apropos de fete. Ei bine, Filip este surprinzător.

Și madam Farfara explică despre ceea ce era vorba. Lotte Bellio, corista, îl rugă să o acompani-eze la pian când repeta. Filip intră cu ea într-una din sălile de studiu cu pian din Palatul cultural. Pe când se odihneau după o repetiție, Lotte păru a observa în purtarea lui Filip ceva neobișnuit.

— Ce e cu tine, *mon petit prince*, de ce mă privești așa fix?

Filip făcu din cap un gest stângaci, ca și când l-ar fi supărat gulerul.

— Ești frumoasă! zise el, înroșindu-se puțin.

— Nu te știam așa de galant! În tot cazul îți mulțumesc de compliment.

— Te iubesc, declară deodată Filip, însă discret, cu o remarcabilă stăpânire de sine.

Lotte Bellio era o fată care, tare pe numele ei aristocratic, nu se mira de nimic și se acomoda situațiilor celor mai paradoxale, cu condiția ca totul să se petreacă în cercul protipendadei.

— Ce-ai zis? întrebă ea afectat distrată.

— Te iubesc! repetă Filip.

Înainte ca Lotte să găsească un răspuns, se simți cuprinsă puternic în brațe și sărutată pe buze. Lăsă pe agresor să-și desfacă mâinile singur, fără să-l respingă, apoi stătu puțin să se dezmeticească.

— Dar știi să săruți! unde ai învățat asta?

Filip o sărută atunci îndărătul urechii.

Lotte Bellio se trase înapoi fără grabă și se

320 apără rîzînd.

— Cîți ani ai, micul meu prinț?

— Șaisprezece!

— Eu am nouăsprezece, iubitul. Situația e cam grea.

— Te iubesc! mai spuse încă o dată surd Filip, cu insistența adolescenților care folosesc pentru înția oară un cuvînt solemn.

— Nu ești de disprețuit, recunosc, ești simpatic și ai și nume. Dar cum am să-mi pun eu mintea cu un băiat de șaisprezece ani? Ce-o să zică prințesa Hangerliu? *Mon Dieu, tu es scandaleusement erotique.*

Și începu să mîngîie pe Filip pe cap într-un chip ostentativ matern. Indispus, Filip îi dădu mîna la o parte și se îmbracă în haina de piele, cu intenția de a ieși.

— Stai, *mon amour*, nu mă lăsa singură, condu-mă.

Pe drum Lotte Bellio îl sîcii pe Filip în toate chipurile.

— Mă întreb cu cine semeni. Hangerliii au într-adevăr reputația de a fi afemeiați! Dar de unde ai învățat tu să săruți după ureche?

Filip călăuzi acasă pe Lotte cam bosumflat. Se simțea luat peste picior. Nu îndrăzni să mai scoată nici un cuvînt sentimental, de altfel nici n-ar fi știut ce să spună. Gesturile și cuvintele «te iubesc» îi reveneau din instinct, literatură pasională nu prea citise. Cu alt prilej, Lotte Bellio, văzîndu-l rezervat și adumbrît, căută să-l consoleze.

— Sper că ești un băiat de spirit, nu lua lucrurile în tragic.

Și prinzînd în mîini capul lui Filip, îl sărută ea pe buze. Cînd i se păru că acesta întinde mîinile s-o cuprindă, se retrase repede și, rîzînd, se făcu a fugi.

— Treci la pian, Filip, că vreau să repet. Să lăsăm copilăriile.

La ieșire îl luă totuși de braț. Îi plăcea să se distreze pe socoteala lui, ori simțea o anume atracție pentru un mascul mai tânăr decât ea?

— Mai e un caz în cercul nostru de disproporție de vîrstă, zise Lotte Bellio, acela al lui Prejbeanu și al generăleseii Cernicev. E drept că diferența la ei e ca de la mamă la fiu. Vom vedea, poate că după matură chibzuință îți voi permite să-mi faci propuneri.

Lotte Bellio nu se sfi a denunța pe Filip prietenelor și prietenilor ei mai tineri, chiar cînd acesta era de față.

— Filip mi-a făcut declarații. Știe să sărute fetele.

Nimeni nu păru scandalizat. Cu toate astea nu se petrecu în văzul tuturor nimic reprobabil. Filip se purta cu răceală, se roșea puțin și atît. Convorbirea lui rămînea a unui copil inocent. Totuși fu de multe ori zărit cînd se întâlnea cu Lotte. Era neliniștit și odată dispăru de acasă noaptea, lucru descoperit din întîmplare de prințesa Hangerliu. Dacă Lotte era ori nu ispitită de a se lăsa cucerită de un imberb nimeni nu știa și nu spunea, și chiar madam Valsamaki-Farfara găsi de cuviință a păstra o discreție desăvîrșită în această privință.

— Cred, fu singura ei concluzie, că Filip va trebui căsătorit foarte tînăr. Prințesa a înțeles asta și cu o listă de familii vechi autentice înainte studiază foarte serios problema.

Într-adevăr, Hangerlioica întrebă odată pe mareșalul Cornescu:

— Lotte, fata lui Bellio, cîți ani are?

— Vreo optsprezece-nouăsprezece.

— Și cu ce se ocupă?

— E coristă la Operă, mi se pare că a început să cînte și solo.

— O Bellio coristă! Ce oroare! Aș prefera să spele vase. Are sentimente de rumîncă? Merge la biserică?

— Îmi inchipui că da, nu-ți jur în privința mersului la biserică. Tinerii de azi nu prea sînt bisericoși.

— Și cum arată la față? Nu-mi aduc fine aminte. De felul lor acești Bellio sînt cam botoși.

N-avu prilejul să se ocupe de această afacere, pentru că Filip dispăru în toiu iernii și toate cercetările pe la cunoscuți și în locurile unde se bănuia a se fi refugiat rămase infructuoase.

— Filip a fost răpit! fu concluzia romanțioasă a mareșalului și a celorlalți.

Curios e că lucrul era adevărat. Pe marginea lacului, pe cînd trecea călare, îl întîmpină într-o dimineată un preot voinic cu bărbuță conică și cu o aprindere de furuncule pe față. Era Gavrilcea. Preotul îl opri autoritar și calm și-i făcu semn să descalece.

— Dumneata ești Filip Hangerliu, nu?

— Da! răspunse băiatul.

— Eu sînt Gavrilcea, de fapt Gavrilcea-Hangerliu. Sîntem oarecum rude, prin alianță. Meme, soția mea, este sora lui Antoine Hangerliu. Ai auzit de mine?

— Mi se pare. Tanti spune că sînteți un bandit. Prințul Basarab zice că ați fost ceva foarte mare, o eminență gri.

— Am fost. Să nu spui nimic despre mine. Aș vrea să-ți destăinui lucruri care te interesează, este în această țară o lume care pune mari speranțe în dumneata. Afară de asta, o persoană care a

fost foarte apropiată de mama dumitale ar dori să te vadă. Vrei să vii cu mine undeva, departe? N-ai ce pierde. Aci te plictisești cu prințesa, n-ai nici un viitor.

— Unde să viu?

— Nu pot să-ți spun. Ai încredere în mine. Mîine dimineată la ora șapte să fii în sala de așteptare a gării, lângă casa de bilete. Ia-ți un mic pachet de obiecte trebuincioase și dacă se poate o pătură. La revedere!

Filip, ca mulți de vîrsta sa, era inteligent și cu intuiții surprinzătoare, însă totodată aventuros și naiv. Pe Hangerlioica o asculta ca pe o persoană care merită respect în calitate de căpetenie morală recunoscută de o clasă întreagă de oameni, n-o considera totuși o adevărată mamă. Se simțea cu desăvîrșire liber și în voia soartei, lucru de care era și mîndru și trist. Își verifică prin întrebări discrete noțiunile lui despre Gavrilcea.

— Tanti, e adevărat că Gavrilcea e rudă cu prințul Antoine, fiind căsătorit cu Meme Hangerliu?

— De unde pînă unde? Ce idee ți-a venit cu acest Gavrilcea?

— Chiar dumneata ai vorbit odată. Îl chema Gavrilcea-Hangerliu.

— Vezi-ți de treabă, să nu te mai aud pronunțînd acest nume. Apropo, dacă-ți aține calea un popă cu bube pe față și cu bărbuță și încearcă să stea de vorbă cu tine, întoarce-i spatele. E un om primejdios.

Băiatul pricepu îndată că preotul era într-adevăr Gavrilcea-Hangerliu. Cît despre omul care avea să-i spună ceva era convins că acesta nu putea fi decît « unchiul » Remus Gavrilcea, asupra căruia făcuse aluzii deseori mamă-sa, Caty, și doctorul

Zănoagă. Auzise că fostul colonel trăiește în păduri. Filip credea că avea o îndatorire de îndeplinit față de el și de cîteva ori visă că străbătea călare codri întunecoși și că întâlnea un om înalt, căruia îi înmîna un mesaj. Filip fu la ora convenită la gară, unde îl întâlni pe Gavrilcea. Acesta îl primi cu multă liniște, ca și cînd i se părea foarte firesc ca Filip să vie, îi cumpără și lui bilet de tren și se suiră într-un vagon de clasa a treia. Purtarea lui Gavrilcea era ca a unui cetățean de treabă, care nu se îndoiește că toți își dau seama de acest lucru. O singură dată nu aruncă priviri îngrijorate în juru-i, nu dibui locuri ascunse, nu evită a răspunde la întrebări, deși fără a căuta vorba cu orice preț. Se așeză cuminte pe banchetă, la geam, în fața lui Filip, și cînd trenul porni, începu să contemple periferiile orașului și cîmpurile acoperite cu zăpadă. Pare cu neputință ca vestitul Gavrilcea să fi trecut neobservat autorităților atîta vreme. E probabil că era supravegheat de departe și lăsat să se miște în voie, ca unul ce nu putea fugi din țară. Prin itinerariile și contactele lui, autoritățile puteau să-și dea seama dacă avea legături secrete cu personaje suspecte. E de bănuît că și Gavrilcea ghicea de ce natură este relativa libertate de care se bucura, și profita de ea, neputînd face altceva, în nădejdea că întîmplarea ar fi putut să-l ajute să scape înainte de a fi descoperit oficial. Caracteristică în tot cazul rămînea nepăsarea lui, absența aparentă a oricărei anxietăți, înfruntarea molatecă a morții. Accidente precum incendiul de pe șantierul Palatului cultural nu spuneau nimic bun despre Gavrilcea și indicau pentru el un epilog grav. Filip nu știa, firește, nimic din toate astea. Gavrilcea îi impunea prin enigmatica lui perso-

nalitate. Spre orele nouă, falsul preot scoase din servieta lui câteva felii de franzelă și salam și îndemnă pe Filip să le ia, el însuși începînd să mănînce. Avea și o sticlă de vin negru și un pahar de galalit. Turnă băiatului o jumătate de pahar de vin, iar după ce acesta bău, își turnă și lui nu mai mult. Apoi, sfîrșind gustarea, închise servieta și o puse în plasă, nu fără a întreba pe Filip dacă s-a săturat. Trenul trecu podul pe o apă cu albia lată.

— Acesta-i Oltul! atrase atenția Gavrilcea lui Filip.

Ca să vadă mai bine peisajul, ieșiră după aceea pe culoar și se așezară la un geam al acestuia în picioare. Un bărbat tînăr, cu mustață neagră, subțire, ședea și el rezemat de un perete al culoarului. Ținea în gură o țigară neîncepută și avea aerul obosit. Gavrilcea trase din buzunarul sutanei o cutie de chibrituri și o oferă călătorului spre a-și aprinde țigara. În sinea lui n-avea nici o îndoielă că avea de-a face cu un agent al securității. Acesta îi mulțumi foarte călduros. Gavrilcea se dădu jos cu Filip la Rîmnicu-Vilcea. Cu căciula înaltă pe cap și cu un soi de canadiană largă de doc, căptușită cu blană de ren, pierduse aerul clerical. Merse spre marginea orașului, de-a lungul unei alte văi largi, cu o gîrlă rătăcită în prundișul lat, și se opri lîngă un autobuz aproape plin de țărani. Își luă două tichete de la stația apropiată, așezată în parterul unei case, pe o stradă mirosind a țuică din cauza unui depozit apropiat. Cînd se urcă în mașină, Filip zări jos pe tînărul plictisit și cu mustață subțire. Acesta părea a fi venit tot pentru autobuz, totuși nu se urcă în el. Gavrilcea nu-i acordă nici o privire. Călătoriră astfel pe marginea

apei și în susul ei, trecînd podețe, intrînd o dată chiar în albia unei gîrluțe, deoarece podul era putred și urma să fie refăcut, precum se ghicea din grinzile de lemn adunate pe mal, dădură de mori cu apă clocotind la jgheaburi printre colți de gheață iviți în timpul nopții reci pe marginea pereților de scinduri, auziră vuietul unei adevărate cataracte de cîțiva metri înălțime, căzînd de la un nivel al văii la altul mai jos. Fundul albiei era de piatră curată, rîul își tăiasse drum în stîncă, de o parte și de alta se ridicau verticali pereți grandioși de ceva ce părea granit ori bazalt. Mașina se opri la un pod unde valea se lărgea puțin, făcînd loc unui sat. Gavrilcea porni mai departe cu Filip de-a lungul apei pînă ce ajunse la alt pod de lemn. Mirosea a brad și a molift. O luară în sus pe o vale laterală, aproape verticală, în marginea căreia șerpuia repede printre mormane de frunze putrede un izvor.

— Ai obosit? întrebă Gavrilcea pe Filip.

— Nu!

Suiră astfel vreo două ore. Gavrilcea dăduse iar lui Filip franzelă și salam și mîncară în mers, spre a nu pierde vremea. Urcușul avea multe întorsături, uriașe masive de piatră se așezau de-a curmezișul drumului, care se îndoaia pe sub pereții lor. Numeroase adîncături în chip de porți și ferestre oarbe îi dădeau iluzia de a te afla înaintea unor fortărețe. Cărarea trecu o dată deasupra unui izvorăș repede, fulgerînd peste bolovani de piatră într-o prăpastie amețitoare. Două trunchiuri de brad nu prea groase și rotunde ca fusele slujeau drept punte. Gavrilcea călcă pe ele deasupra abisului cum ai merge pe stradă, cu o lipsă de ezitare de necrezut, așteptînd și pe Filip, către care întinse

o mină. Din mândrie, băiatul se încrezu destinului și, pășind peste fusele alunecătoare puțin de gheață, trecu. Apăreau mereu pereți abrupti de stîncă, iar în jos se desfășurau ca niște șanțuri de piatră drumurile înguste ale izvoarelor. Vegetația cățărata pe povirniș era mai degrabă rară și torturată și mai ales în direcție orizontală sau curbă, deoarece pomii cu rădăcina înfiptă în peretele vertical o luau lateral spre soare, încercînd să se îndepărteze de umbra malului, crescînd ca grinzile unui tavan pe deasupra văii. Deodată Gavrilcea se opri.

— Am să te rog să nu te superi. Rațiuni superioare, pe care ai să le cunoști mai tîrziu, cer ca nimeni afară de mine și de persoana pe care o vom întîlni să nu cunoască drumul pe care îl vom lua. Nu mă îndoiesc de lealitatea dumitale, alții însă pot să obțină o mărturisire cu forța. Cînd nu știi nu poți divulga. E un principiu pe care e bine să-l ai în vedere cînd vei avea răspunderi mari în viață. Ai văzut pe individul cu mustața subțire căruia i-am oferit un chibrit? Mă urmărește de la distanță oriunde mă duc. Călătoria noastră se va înregistra undeva. Îți spun asta, fiindcă un tînar cu destine mari, cum ești dumneata, sortit a fi stăpîn, trebuie să primească o educație eroică, să se obișnuiască a sorbi moartea cu nesăț.

Filip fu cuprins de un sentiment turbure de gravitate. Ideea de a face o faptă păgubitoare societății nu trecu decît vag prin sufletul său încă inocent. Gavrilcea îl legă strîns cu o basma cafenie foarte lată și avu grijă de a controla dacă era destul de bine pusă pentru ca băiatul să nu vadă nimic. Acesta era de altmînterî hotărît să păzească cinstit consemnul,

— Să nu te temi, am să te țin de mină. Nu ai unde să cazi, într-un loc să bagi de seamă că sînt un fel de trepte de piatră. Îți voi spune.

Ținut de mină, Filip se puse în mișcare. Cîtăva vreme călcară pe un drum neted, parcă așternut cu frunze, atît de moale se simțea sub tălpi, apoi drumul răsună. Gavrilcea făcu atent pe băiat că urcă pe ceva pietros. Mai degrabă se cățarau, și Filip, căzînd pe mîini, simți la pipăit bolovani mari de piatră. Se opriră să respire puțin, apoi iarăși urcară pe o pantă dulce și afinată. Călcău, se vede, pe zăpadă. Filip auzi o vibrație lungă de trunchiuri înalte, clătinate de vînt, o aromă de brad îi veni în nări.

— Poți să pășești fără grijă, îl vesti Gavrilcea, locul e neted. Însă ține-te de mina mea să nu te izbești de nimic.

Filip merse astfel cu ochii plini de beznă un timp ce i se păru foarte lung. Se auzeau la răstimpuri zgomote îndistincte, țipete parcă ale unor vietăți sălbatece, un mieunat bizar, scuturături surde, rezolvîndu-se în vijiiuri. Gavrilcea scoase, în fine, basmaua de la ochii lui Filip. Acesta se miră a nu vedea nimic.

— S-a cam întunecat, zise Gavrilcea.

După asta, desfăcu servieta, scoase sticla de vin și oferî iarăși o jumătate de pahar băiatului, bînd și el tot pe atîta.

— Pari un tînar vînjos, drumul n-a fost ușor. Ești apt pentru viața violentă și pentru actele extreme.

Încălzit de vin, Filip aruncă o ochire în jurul lui. Se afla într-o pădure nesfîrșită de brazi, drepti, groși, negricioși, zgîriind parcă cerul. O lună nouă, palidă nu izbutea să se definească din cauza lipsei de negriciune a firmamentului. Grandioasa pădure

era pe loc șes, nimic nu amintea urcușul prăpăstios. Ieșiseră de pe un drum, rămas tainic pentru Filip, pe un platou muntos. Numai brațele brazilor erau încărcate de zăpadă. Solul era negru, uneori lunecos de acele scuturate ale pomilor.

— Hai să mergem, pînă nu se întunecă! decise Gavrilcea.

Ajunseră în cele din urmă într-o margine a brădetului. Acolo Filip constată că pădurea făcea deodată un fel de colosal amfiteatru, în mijlocul căruia se pierdea în jos o prăpastie conică, plină și ea de pomi, însă albi de zăpadă. Marginile conului erau iarăși stîlcoase. Păsări mari, vulturi, condori, Filip nu știa bine ce sînt, se învîrteau în cercuri lente deasupra infernului alb. Ceva negricios se desprinsese de pe o stîncă și sări mai la vale.

— Ce-a fost asta? întrebă Filip.

— O capră sălbatecă.

Într-un loc Gavrilcea se opri și bătu cu o piatră, culeasă de pe jos, în lemnul foarte gros și lat al unei troițe rezemate de peretele stîncos pe care se sfîrșea pădurea. Această troiță era făcută din blăni de stejar groase ca de două palme, lipite ca o ușă de biserică, crucea fiind doar sculptată și vopsită. Ploile și soarele spălasese picturile, lăsînd numai resturi de culori, crăpături lungi brăzdau acest mare dreptunghi de lemn, în dreapta și în stînga căruia două blocuri de piatră slujeau drept bănci. Însă locul era prea pustiu, și inaccesibilă troiță rămînea doar un semn topografic pentru alpiști. Filip fu mirat să audă o tropăitură îndăratul troiței, care, de altfel, se și dădu la o parte ca o ușă. Un bărbat înalt, cu o chică barbară și o barbă zburlită și căruntă apăru. Purta opinci și

era îmbrăcat cu un cojoc de blană de oaie, larg ca un talar.

— Ți-am adus pe tînărul nostru prinț! îi zise Gavrilcea simplu.

Cei trei intrară pe ușa-troiță, care era prinsă într-un soi de balamale, și o legară cu un lanț pe dinăuntru. O altă ușă de lătunoaie de brad îi urma, aceasta fiind numai rezemată. Un val de căldură și o lucire de jăratie îi întâmpinară. Se aflau într-un bordei destul de spațios, scobit în malul pietros și muruit cu lut. Lumina venea ziua prin crăpături în stîncă în direcția prăpastiei conice. Un coș din scoarță de copac, scos printre bolovani deasupra solului, aerisea încăperea. Se fereau a face des foc cu flăcări, pentru ca fumul să nu trădeze. Într-o vatră primitivă, un jăratie sclipea mereu. Lavițe foarte joase din drugi de lemn, acoperite cu un strat de frunze uscate, slujeau drept paturi.

— Ai adus pîine? întrebă sălbatecul bărbos pe Gavrilcea.

— Foarte puțină, răspunse acesta din urmă. Mi s-a părut primejdios pentru tine să fii văzut încărcat cu provizii. Am o cutie de biscuiți și puțină franzelă.

— Dă-o încoace!

Bărbosul viri mina păroasă în cutia în care fusese vărsați biscuiții și începu să mănînce cîte trei-patru dintr-o dată. Dar nu luă, în cele din urmă, mai mult de douăsprezece bucăți.

— Mi-e dor de pîine neagră, de pîine caldă, scoasă din cuptor.

Gavrilcea se dezbracă, tăcînd, de canadiana lui, și se întinse pe o laviță, făcînd semn lui Filip să facă același lucru. Bărbosul luă o nua lustruită pe care erau înfipte două păsări curățate, de mări-

mea unor porumbei, și o întinse deasupra jăraticului. În curînd carnea începu să sfișie, și bordeiul se umplu de un miros plăcut. Cînd păsările fură bine rumenite, bărbosul le trase în jos, cu ajutorul unei lopățele de lemn, le așază pe un taler, care nu era decît o piatră subțire și lată găsită prin partea locului, și le întinse spre Gavrilcea și Filip. Aceștia le mîncară cu pîinea adusă de la oraș. Gavrilcea scoase sticla cu vin și cei trei băură pe rînd restul. Apoi, la îndemnul lui Gavrilcea, se culcară. Filip ațipi îndată și dormi adînc și fără vise. Într-un tîrziu se trezi și nu recunoscu locul unde se afla. Jăraticul încă dogorea, învelit în cenușă. Se auzea o răbufnitură de vînt, care zgîlția burlanul de scoarță de lemn. Cîteodată, pîrîituri profunde, vibrații prelungi zguduiau pereții colibei. Filip avea sentimentul că se află în cutia de rezonanță a unui violoncel, în vreme ce un arcuș teribil trecea peste coardele cele mai groase. Fenomenul se explica prin faptul că rădăcinile brazilor de deasupra colibei se împleteau în jurul ei, astfel încît, atunci cînd coamele copacilor se scuturau de vîntul nocturn, vibrațiile trunchiurilor se comunicau pămîntului și stîncii în care era scobit bordeiul.

A doua zi îl găsiră pe bărbos sculat. Părul și barba îi erau încă ude de zăpadă, un miros de ger emana din veșmintele sale. Afară ninge cu fulgi rari. Prin crăpături pătrundea îndeajunsă lumină și aer curat și rece, dar jarul improspătat dogorea căldură, biruind frigul.

— Mergeți de vă spălați afară cu zăpadă și pe mîini și pe obraji, eu am dat și pe piept și pe brațe. De frig nu voi muri niciodată, numai lipsa pîinii o să-mi dea de hac.

Afară spectacolul era feeric. Vasta pilnie din mijlocul amfiteatrului silvestru era un haos de ceață și alboare; ninsese abundant peste noapte, și vîrfurile brazilor și ai altor esențe alpine fuseseră îmblănite cu zăpadă. Era cu neputință a ști ce cuprindea prăpastia conică. Pe cărarea dintre marginea conului și malul pădurii în care era săpat bordeiul nu se vedea nici un semn de pași, nimeni nu trecea pe acolo, banda se îngusta în chip primejdios într-un loc, și rarul alpinist își tăia drum prin pădure. Vîntul măturase zăpada, și opincile hirsutului nu lăsase nici o întipăritură. Filip întrebă pe Gavrilcea dacă bordeiul fusese scobit de el. Acesta răspunse că nu. Exista un sîn natural, încă dinainte, și ideea de a pune o troiță mobilă în dreptul lui fusese a vreunor lemnari sau vînători care se gîndise să adăpostească acolo unele unelte. Bărbosul rotunjise gaura și atîta tot. Nimeni nu venise în curs de cîțiva ani la troiță sau nu mai locuia în regiune. Înăuntru, eremitul îi aștepta cu niște castane mici coapte pe spuză și încă altele asemănătoare.

— Ce sînt astea? întrebă Filip, mușcînd dintr-un fel de alune amărui la gust.

— Ohindă și jir! zise hirsutul. Trăim ca porcii mistreți.

Gavrilcea își puse apoi canadiana îmblănită și se pregăti să plece.

— Mă duc, zise el înainte de a porni, să fac rost de pîine. Mi-a făgăduit cineva că-mi aduce într-un loc două pîini mari, țărănești. Astea țin două săptămîni și mai bine.

— Am ajuns, se tîngui cu vădită ipocrizie iar falsul eremit, ca Perla și Stella: să îngrop pîine în pămînt, să am ce mîncă. Mulți nenorociți m-au

blestemat din groapa de execuție și acum trăiesc îngropat de viu.

Gavrilcea nu răspunse nimic, găsim lipsite de dignitate bărbătească și mai ales nesincere ieremiadele mîncătorului de ghindă.

Rămas singur cu Filip, colonelul se așază pe o laviță și luă o mînă a băiatului într-ale sale.

— Cum ai crescut de mare! reflectă el. Mă recunoști?

— Nu sînteți unchiul Remus? zise Filip.

— Eu sînt, în persoană. Colonelul Remus Gavrilcea, zis și tigrul de Bengal. Semăn mai mult a urs decît a tigrul.

— Mama mi-a vorbit de dumneata, unchiule, știa că trăiești în pădure.

— Ce face mama ta? Dacă lucrurile ieșeau altfel, azi aș fi fost tatăl tău, vitreg, e adevărat, dar tată. Este știut că mulți oameni iubesc mai mult copiii adoptivi.

— Mama a murit.

Remus Gavrilcea tresări.

— Cum, Caty a murit? Așa de tînără? Cînd și de ce?

— În anul 1950, cam pe vremea asta. A fost bolnavă de cancer.

— Nu mi-aș fi închipuit niciodată asta, eram sigur că trăiește. Și acum tu ce faci?

— Prințesa Hangerliu m-a adoptat și mă numesc Filip Hangerliu.

— A, care va să zică, sînteți cam în familie cu vărul meu, care a devenit și el Hangerliu. Astfel de nume azi nu te pun în fruntea mesei.

Filip deveni foarte grav. În chip învederat nu gustă ideea că Gavrilcea ar avea ceva de-a face cu Hangerlii.

— Prințesa m-a adoptat fiindcă tatăl meu a fost prințul Max Hangerliu.

— Așa? Iată alt lucru pe care nu l-am știut. Prin urmare, tu nu ești băiatul lui Ciocîrlan.

Colonelul luă o ghindă și o mestecă în gură.

— Mult îmi pare rău de mamă-ta! Am iubit-o foarte mult. Nu s-a purtat tocmai bine cu mine, însă Dumnezeu s-o ierte, toți sîntem plini de păcate, nici eu n-am fost mai bun. N-a spus nimic-nimic de mine înainte de a muri?

— Ba da, unchiule Remus, de aceea am venit. Chiar de nu aș fi fost adus de domul Gavrilcea-Hangerliu, tot v-aș fi căutat urmele. Cînd era rău bolnavă, mama s-a rugat de unchiul Alec să te găsească. Se îngrozea că trăiești în pădure, fără așternut și hrană, și ar fi voit să-ți dea o mînă de ajutor. A scos din comodă un colier de perle, care zicea că sînt foarte de preț, și l-a întrebat pe unchiul Alec cum ar putea să te găsească și să ți-l dăruiască. Colierul l-am găsit sub perna mamei, după ce a fost dusă la cîmîtir, și l-am păstrat ca să ți-l dau.

Filip scoase dintr-un buzunar al pantalonilor un colier lung de perle rotunde și frumoase și-l întinse colonelului. Acesta rămase cu gura căscată de surpriză și, din clipirile lungi și repetatele accese de tuse, se ghici că voia să-și ascundă emoția.

— Mă ustură ochii din cauza jăraticului, o să-mi stric vederea, pretextă el spre a putea să se șteargă la ochi și să îndepărteze secreția lor excesivă. Biata Caty, adăugă el, s-a gîndit la mine, aveam eu presimțirea că n-are să mă uite. Dă-mi voie, Filip, să te îmbrățișez în amintirea ei.

Și fostul colonel luă în brațele sale pe Filip și-l sărută pe amîndoi obrații.

— Dumnezeu s-o ierte! spuse el solemn.

Și luînd dintr-un colț cîteva cristale de rășină de brad, le aruncă pe jărat. Bordeiul se umplu de un miros asemănător cu al tămîii.

— Cu perlele, urmă colonelul, nu prea văd ce pot face. Le voi ține în amintirea mamei tale, cit voi mai trăi, deși teamă mi-e că mult n-o s-o mai pot duce în halul ăsta. Trăiesc ca Robinson, îmi fac singur uneltele, îmi agonisesc hrana. Robinson nu se temea de nimeni și vedea fețe de oameni. Eu însă stau ascuns ca sălbăticiunile, tresar cînd foșnește frunza și trosnește craca. Un iepure e mai tihnit.

— Și de ce te-ai ascuns?

— Am fost osîndit la cincisprezece ani muncă silnică. Am evadat crezînd că am să pot trece peste graniță. Acum m-aș preda, poate în felul acesta aș intra în amnistie. Am prins însă gustul pădurii, m-am sălbăticit. Îmi place ghinda și carnea friptă de sălbăticiune. Numai pîinea îmi lipsește. Cîteodată mă ațin în calea țaranilor, cînd cred eu că au pîine ori lipie, și sperîndu-i cu înfățișarea mea le iau pîinea. Fac un fel de haiducie.

— Cum, unchiule? Omori oameni?

Colonelul avu o tresărire, ca și cînd ar fi fost prins asupra faptului.

— Nu, n-ai nici o grijă, asta ar mai trebui! Nu fac nici cel mai mic rău nimănui. Doar sălbăticiunile le vînez. Am mîncat și carne de urs. Blana cu care mi-e căptușită pătura e a unui urs doborît acum un an.

— Și cu ce-i omori?

— Ai să vezi tu. Mănînc ce găsesc ca să trăiesc și nu știu pentru ce. Te pomenești că unii își închiuie că pun la cale vreun complot. Nici vîru-meu Gavrilcea nu face vreo ispravă prin pustietățile

astea. M-am trezit cu el deodată într-o vară. E foarte secret. Cum a picat aici, nu mi-a spus decît prin aluzii. Cred că a fost parașutat. Și-a închipuit că aci are să găsească o atmosferă favorabilă unei acțiuni în cercurile aristocratice. Ce anume a făcut el cîtăva vreme nu știu, pot să te asigur că, de cînd a venit aici la mine, stă, mă însoțește la vînătoare ori doarme. Cîteodată scrie. Nu dăm ochii cu nimeni, așteptăm ori să ne pice de mîncare, ori moartea. Îl văd cam trist, cum nu e din firea lui. Mai are nădejde, mi-a zis, că va veni nu știu cine să-l scoată de aci. Se uită tot pe cer și tresare la orice zbîrnîtură. Însă aici fiind goluri de aer, avioanele trec la o mare înălțime, și dacă aruncă vreunul ceva, cade cine știe tocmai pe unde. Nu mi s-a părut că se gîndește cineva la noi. O să murim îngropați în zăpadă. Asta să rămînă între mine și tine. Ești aproape un bărbat acum, am încredere în cinstea ta. Eu, personal, n-am făcut nici o crimă, am executat ordinele. Alții m-au împins. Era unul, Wachsen, care dădea ordine grozave cu cea mai mare liniște. Cu el am fost de față la fapte care-ți zburlesc părul pe cap. Și cu toate astea, Wachsen era un om așa de fin, așa de milos! Căpătase și el o nebunie de la ai lui și ar fi fost în stare să dea foc pădurii acesteia cu cîte un om legat de fiecă brad dacă ar fi auzit că asta face plăcere Fûhrer-ului. Cîteodată, noaptea, aud țipete și plîsete și mi se pare că din prăpastia asta se ridică mii de oameni cu mîinile întinse, care-mi cer sufletele înapoi. Nu mai citesc, prea mare cititor n-am fost niciodată, acum însă, nea-vînd ce face, compun și poezii, nu le scriu, le alcătuiesc în minte, și uneori îmi vine să cînt, și cînt așa de unul singur, în mijlocul pădurii.

Remus Gavrilcea făcea pe idilicul inocent și mințea din prudență, neavînd încredere în băiat. Viața lui în pădure era departe de a fi așa de robinsoniană cum pretindea. Cunoscînd amănunțit, ca fost ofițer de stat-major, tot lanțul munților și pozițiile inabordabile, întocmise un plan de rezistență și de atac, și prin Gavrilcea comunicase în străinătate anume puncte pentru parașutat arme, corespondență și la nevoie oameni. Ar fi găsit prin munți și un ac aruncat din avion. Intrase în legătură cu cîteva elemente, mai toate din fosta Mișcare, tupilate prin locuri inaccesibile, precum și cu complici și corespondenți aflați prin podgorii și pînă în vale, care îl alimentau. Oamenii ieșiți întîmplător cu pîini în cale erau de fapt astfel de indivizi. El ascunsese pe inginerul Axente și-l ajutase să treacă granița. La disperare nu pregeta să atace și, dacă victimele i se păreau și în stare de a-l denunța, să tragă. Folosea de la o vreme arcul spre a deruta și ca să nu se descopere proveniența armelor ascunse de altminteri prea departe. Mărturisirea lui că s-ar preda nu era sinceră, pe de o parte fiindcă știa ce-l așteaptă și ura din toată inima noua stare de lucruri; pe de alta fiindcă era încredințat că războiul va izbucni, și el va deveni erou al Mișcării și probabil mareșal. Totdeodată era și fricos și n-ar fi voit să se riște fără siguranța izbînzii. De aceea, destăinuind lui Gavrilcea rețeaua nevăzută a ascunzătorilor pe care le inspectase personal, omisese unele din ele, ca să poată fugi în străinătate în caz de pericol. Nici Gavrilcea n-avea încredere deplină în colonel și-l ținea de la un timp sub supraveghere, străduindu-se să organizeze fără știrea lui alte legături. De altfel, spre a se evita prinderea întregii rețele, din ce în

ce mai firave, grupul aristocratic era în contact cu colonelul numai prin Gavrilcea, colonelul comunica cu gruparea lui Zănoagă prin unul singur, iar altul din această ceată comunica cu alt grup și așa mai departe. Gavrilcea făgăduise prințesei Hangerliu s-o ducă în străinătate ca să poată face propagandă la radio împotriva dușmanilor «Rumăniei creștine și ierarhice», motiv pentru care o îndemnase să se retragă la mînăstire, apoi, crezînd într-o intervenție militară apropiată, înclină spre ideea de a scoate din țară pe Filip, Hangerlioica urmînd să fie dintr-un loc mai strategic conducătoare morală, ușor de înlăturat după succes, a rebeliunii. Însă punctele suspecte fusese lichidate metodic de autorități, și Gavrilcea devenise impacient de a nu se putea mișca din apropierea locului pe care îl indicase în străinătate pentru aterizarea elicopterului, ce întîrzia să apară.

Colonelul porni la vînătoare a doua zi, însoțit de Gavrilcea și de Filip. Instrumentul lui cinegetic era, spre uimirea băiatului, un arc enorm din trei părți: două curburi și o scurtă linie dreaptă ce întărea flexiunea lui. Era un arc aidoma cu cel al gracilor și sciților. Într-un săculeț-tolbă încredințat lui Filip se găseau săgeți de felurite dimensiuni, făcute din nuiiele de lemn dur, cum ar fi alunul, lustruite frumos cu briceagul și ascuțite așa de bine la vîrf, încît, dacă nu le luai în seamă, te înțepau pînă la sînge în degete. Două aripioare din tablete ușoare de lemn erau introduse la capătul opus.

Bărbosul colonel, recăzut în antichitate, își puse arcul pe umăr și urcă povîrnișul spre pădure. Ceilalți îl urmau.

— Este sau nu de folos, explică el lui Filip, trebuie să fac zilnic omor printre vietăți spre a-mi

păstra siguranța mâinii și a ochiului. E ca la muzică, exercițiul zilnic. Cu revolverul e mult mai ușor; aici, dacă nu potrivești bine din greutate săgeata și nu dai coardei viteza cuvenită, săgeata nu pătrunde în pielea animalului. Pierzi îndemânarea, mori de foame!

Un stol de corbi negri, cu ciocuri puternice, se învîrtea în jurul unui fag desfrunzit, atîrnat pe marginea ripei, încărcîndu-l de frunze negre și lăsîndu-l deodată gol. Colonelul alege din tolba purtată de Filip vreo zece săgeți subțiri ca niște undrele și i le așează în mină ca un mănunchi de fulgere.

— Ține-le așa, îl sfătui el, să le pot apuca

Corbii se învîrteau ca și ameteți de o furtună fără temere de apropierea oamenilor. Colonelul luă din mîna lui Filip o săgeată, o potrive în arc și trase. Apoi luă alte săgeți și trase. Și tot așa, din ce în ce mai repede, pînă ce zece mari pete negre maculară zăpada potecii de pe marginea prăpastiei și chiar povîrnișul.

— Ei, acum scoatem săgețile, zise Remus către Gavrilcea, că n-avem să mîncăm corbi.

Gavrilcea, placid, trase pe rînd undrelele înșingurate, se lăsă fără nici un gest de șovăire pe marginea prăpastiei, punînd piciorul pe colții de piatră și pe rădăcini ieșite afară, și aduse corbii căzuți spre abis. Colonelul luă fascicolul de săgeți și-l spălă de sînge în zăpadă. Corbii îi zvîrlî în vale. Intrară apoi în pădurea de brad. Printre frunze, jos, se auziră foșnete. Filip nu vedea nimic. Colonelul luă o săgeată subțire și trase, apoi culese ca într-o scobitoare, făcînd cîțiva pași, un animal păros și roșcat. Era un soi de șoarece. Repede, colonelul ochi în ramura ce începuse să se clatine

a unui brad. Căzu jos o jivină prelungă și zveltă, cu coada înfoiată. Era o veveriță.

— Omor inutil, filozofă colonelul. Barem dacă ne-am prelungi noi viața mîncîndu-le...

— Nici un omor nu este inutil pentru un centurion, declară Gavrilcea. Prin el învățăm să intrăm în rîndul raselor stăpînitore.

— Domnul arhitect Ioanide, observă Filip, zicea că centurionii au mers pe un drum criminal, trădînd țara.

Gavrilcea făcu un gest de dispreț.

— Esențială este strîngerea rîndurilor spre a execută ce poruncește revelația. Centurionii merg uniți chiar pe un drum rău.

Nu găsiră nici o vietate bună de mîncare de săgetat și se întoarseră spre conul fumegînd de ceață.

— Adesea se întîmplă să pierd săgețile pe astfel de vînat, mă întorc și mînînc, înfometat, ghindă.

— Ce pasăre mare se învîrtește acolo sus! strigă Filip.

— E un vultur, un pui! Sînt foarte mulți în găurile din stînci. Au simțit miros de sînge și mortăciune și dau tîrcoale.

Vulturul se rotea lin, cu o deschidere grandioasă a aripilor. Colonelul alege o săgeată lungă și tare, se așează pe marginea genunii, ca un rege med cu barbă frizată în suluri, înălță arcul cu socoteală, dîndu-i înclinarea cuvenită spre cer, apoi, trăgînd foarte adînc de coardă, o slobozi brusc împreună cu săgeata, care zbîrniia. Pasărea continuă să se rotească solemn, apoi deodată se mișcă precipitat, alunecă puțin în jos și se ridică, în fine se întorse pe spate și cu aripile mereu desfăcute se prăbuși lent în prăpastia albă.

Disparația lui Filip pricinui mare supărare Hangerlioaiicii, al cărei pahar era și așa plin de amărăciuni. Un consiliu fu convocat, și monseniorul Valentin de Băleanu, cu dedesubturile lui foșnitoare, Șerica Băleanu, în blana uzată de leopard, mareșalul Cornescu și toți ceilalți urcară primejdioasa scară a locuinței prințesei. O splendidă limuzină se opri în poartă și din ea coborî, cu bastonul pe mînă, Gaittany.

— Acest copil este ineducabil, zise iritată Hangerlioica, bătînd cu mîna în minierul fotoliului ei cînd toți invitații luară loc pe bănci, pe sofa, pe unde putură. În vinele lui nu curge sînge hangerliesc.

— E Max în persoană, observă Șerica. Vreo îndoială în privința aceasta nu încap.

— O fil replică Hangerlioica. Nu vorbesc de fiziologia lui. Nu are temperament de prinț rumân. E aventurier, mă-sa i-a dat toate năravurile ei. *Il fréquente le bas peuple, il aime se frotter chaque jour à la canaille.*

— *Ayons confiance dans la pureté de son âme!* recomandă onctuos monseniorul.

— Max era, zise mareșalul, tot așa de popular. Și cu toate astea a fost un perfect aristocrat.

— Ce are de a face Max? se supără Hangerlioica. Max se fandosea, avea umorul pervers. Îi plăcea să mistifice spălătoresele. *Il s'amuse tout simplement! Mais il était un prince, un vrai.*

Zicînd aceasta, Hangerlioica luă de pe o tavă de tinichea o bucată de dovleac copt și mușcă din ea.

— Este un vlăjgan de șaisprezece ani, continuă ea. E cu neputință să-l mai păzești. Nu pot să-mi închipui unde a plecat.

— E la o vîrstă ingrată, trebuie înțeles, zise madam Farfara. A fost, nu demult, la masă la Ioanide. Toată preocuparea lui era să-și găsească un rost. Vede în jurul lui numai oameni cu o meserie și începe să aibă îndoieli asupra felului cum vedem noi lucrurile. Are și el ideile lui.

— Ah, *il a des idées!* rîse disprețuitor prințesa. *Je n'aime pas les idées, moi.* Un prinț n-are ce face cu ideile.

Și Hangerlioica puse din nou mîna pe dovleac, dar îl zvîrlî imediat cu dezgust.

— O să-l găsim, nici vorbă, interveni mareșalul Cornescu.

— Nu mă îndoiesc, zise Hangerlioica. Nu e vorba de asta. Am voit să deștept în inima lui simțiri sănătoase de creștin și de rumân și n-am izbutit. Cel puțin, nu văd pînă acum efectele. Sînt prea bătrînă. Nu vreau să mor la mahala. Eu, prințesa Hangerliu, care am luptat toată viața să insuflu tinerelor rumânce sentimente creștine, vreau să sfîrșesc într-un locaș de reculegere. Mă duc la minăstire.

Această declarație stîrni un cor de exclamații.

— Să ne părăsești, tocmai acum? se dezolă, artificial, Șerica Băleanu.

— Tocmai acum? Ce înseamnă asta «tocmai acum»? se însufleți Hangerlioica. Se petrece ceva important acum oare?

— *On a des espérances!* zise moale Șerica.

— Mofturî! jucă teatru Hangerlioica. Nici una. Mizerabilii ne-au abandonat. Nu mai este nici o nădejde, cel puțin cît trăim noi. Datoria noastră

e de a lăsa urmașilor pilda unui sfârșit vrednic de clasa noastră. Altceva nu-i de făcut. Aristocrații nu fac răzmeriță.

— Veți lăsa un mare gol în mijlocul nostru! se auzi glasul lui Vasilevs-Lascaris.

Hangerlioica aruncă o privire plină de fulgere în direcția lui, fiindcă nu-l socotea de loc aristocrat.

— De altfel, lucrul e hotărît. Mă duc la Mînăstirea Horezu, care numără printre ctitorii săi cei mai de seamă familia noastră. Am primit încuviințarea și poimiine plec.

— E-n regulă! confirmă Gaittany, care negociase această afacere fără a-i cunoaște substratul politic.

Mult timp nimeni nu scoase nici un cuvînt și răsunau doar de afară strigătele unor copii care se jucau în zăpadă. Toți ședeau, cu excepția lui Gaittany, absorbiți în gânduri; monseniorul-prinț părea foarte contrariat.

— *Malheureusement, suspină el, les monastères orthodoxes ne sont pas des lieux de recueillement. Vous n'y trouverez pas le repos.*

— Și de ce nu? izbucni Hangerlioica cu ciudă. Fiindcă maicile noastre sînt modeste și nu joacă operă italiană? Află, monseniore, că printre ele au fost adevărate sfinte, pe care lumea nu le cunoaște fiindcă n-avem la îndemînă mijloacele de publicitate ale catolicismului.

Prințul Valentin de Băleanu împreună miinile rugător, dînd a înțelege că o asemenea discuție nu era în folosul religiei.

— Înainte de a pleca, se calmă brusc Hangerlioica, vreau să hotărîm împreună ce facem cu Filip. Sînt pentru un consiliu de familie care să-l supravegheze pînă ce devine major și capătă conștiința clasei lui. Îl veți lăsa, desigur, să aleagă el

la cine vrea să stea, e un adevărat huron, greu de domesticit. Să existe măcar o tutelă discretă. Cine credeți că ar putea intra în acest consiliu?

— Dumneavoastră decideți, prințesa! zise Leon Cornescu.

— Bineînțeles, propun întîi pe prințul și pe prințesa Hangerliu ca Hangerlii, apoi pe mareșal. Prințesa Basarab cred că nu va refuza.

— Desigur că nu! spuse rece în numele ei Matei-Radu Basarab.

— Cred că e de ajuns.

Monseniorul părea foarte stînjedit și-și mîngia mereu pieptul, expunîndu-și mîna albă și fină.

— Ar putea intra, propuse Gaittany generos, și monseniorul.

— Dacă vrea, admise cu oarecare bruschetă Hangerlioica, foarte bine. Îl invit ca prinț, nu ca prelat catolic.

După aceasta, Hangerlioica concedie asistența, binevoind a o conduce la ușă, după ce se ridicase cu oarecare efort de pe fotoliu, ajutată de secretarul ei și de mareșal. Toți coborîră, prudenți și tăcuți, pe scara cu trepte rupte. Regretau pe prințesa pentru optimismul ei obișnuit și fiindcă în podul ei găseau un loc de reuniune și dezbateri a întrebărilor ce le chinuiau sufletele. La Șerica adunările ar fi fost cu neputință din cauză că aceasta ședea prea în centru, Basarabii erau distanți și aveau micul lor cerc compus din tineri. Șerica Băleanu visase că Ioanide, dînd regulat seratele lui strălucite, îi va da prilejul, încetul cu încetul, să-și refacă cercul ei monden și să apară ca o Madame de Staël a republicii. Ioanide însă nu mai dădea recepții și se auzea că va pleca în provincie.

A treia zi de dimineață, Hangerlioica se urcă, împreună cu Gaittany, în eleganta limuzină a acestuia. Lângă șofer luă loc secretarul ei. Obişnuirii prinţesei se aflau în poarta casei, înconjurați, mai de la distanță, de mahalagii curioși. Toți îi sărutară mâinile înclinându-se foarte adânc și monseniorul o binecuvintă pripit cu degetele în chip de cruce. Generăleasa Cernicev, prin căsătorie Prejbeanu, depuse în automobil, la picioarele Hangerlioichii, un mare buchet de trandafiri culeși din grădina ei. Avea trandafiri obişnuți cu frigul, care înfloreau până în decembrie, dacă gerul nu era mare. Hangerlioica era emoționată, dar obişnuită a nu da friu slăbiciunilor, salută în dreapta și-n stînga, cu zimbete stăpînite. Cînd mașina se puse în mișcare, își relua repede ținuta țănoșă și întunecată și la întoarcerea automobilului cu portiera spre strada Băneasa Ancuța, cotind în dreptul lacului, Hangerlioica nu clinti măcar capul să vadă ulița pe care locuise și pe prietenii ei venind prin mijlocul drumului. Numai Gaittany făcea cu mîna saluturi și bezele.

În minăstire, sosirea Hangerlioichii produse turburare. Numele ei era prea cunoscut în sferele ortodoxe și, oricîtă smerenie prefăcută punea prințesa în ținuta ei, gestul de stăpîna rămînea nealterat. Avea aerul de a fi venit în inspecție. Stareța se zăpăci, maicile se strînseră în jurul ei cu un respect potrivit disciplinei monahale.

— Înțeleg să fiu, declară Hangerlioica, așezîndu-se pe o bancă de piatră din tinda bisericii, simplă călugăriță, uitată de lume.

După ce se mai odihni puțin, intră în biserică, sprijinindu-se de baston și urmată de ceata monahală. În pronaos dădu cu ochii de două mari sar-

cofage în stil Renaștere și de figurile ctitorilor de pe pereți.

— Sîntem rude, zise ea arătînd cu bastonul șirurile hieratice, în straie somptuoase, de felul meu mă trag din Brîncoveni.

Apoi merse îndărătul unui sarcofag și arată cu bastonul pe podeaua de piatră o lespede lunguită ca a domnilor din Biserica Curții Domnești de la Argeș. Lespedea avea înflorituri pe margini, o cruce lungă cu brațele scurte și un început de inscripție cu litere latine, în stilul celor slavone:

«Aici odihnește roaba lui Dumnezeu... săvîrșită întru Domnul la leat...» Numele moartei și data morții nu erau completate, piatra rămăsese nescobită.

— Acesta este, declară prințesa, mormîntul meu. Aici am dorit să fiu înmormîntată.

O maică bătrînă se închină de cîteva ori cu mare smerenie, celelalte rămase într-o tăcere admirativă. Pășiră în biserică, unde prințesa făcu cîteva cruci pline de dignitate, trăgîndu-se apoi într-o strană și contemplînd în tăcere și autoritar biserica. Era atît de solemnă, încît stareța nu îndrăzni s-o smulgă din împietrirea ei. În fine, Hangerlioica descinse din strană și se îndreptă spre ieșire. Atunci stareța o pofti la masă. Era spre înserat și, în așteptarea prințesei și a lui Gaittany, hotărîse ca cina să se dea la sosirea acestora. Intrară cu toții în trapeza cu boltă și firide ogivale și se înșirară la cele două mese lungi. Stareța, Gaittany, Hangerlioica și un preot se așezară spre mijloc lângă sobor, iar secretarul în marginea mesei, lângă o maică bătrînă. Din loc în loc, pe masă, erau sfeșnice cu lumînări aprinse.

— Parcă te cunosc, zise Hangerlioica scrutător către preotul cam falcos și cărunț.

— Da, mărturisi aceasta, am fost confesor la una din școlile domniei-voastre.

O maică tânără, rotofeie la față, se ridică și începu să recite:

— «Mînca-vor săracii și se vor sătura și vor lăuda pe Domnul, iar cei ce-l caută pe Dînsul, vii vor fi în inimile lor în veacul veacului. Slavă Ție, Dumnezeu nostru, slavă Ție. Doamne miluiește, Doamne miluiește, Doamne miluiește.»

— Doamne miluiește, murmurară toți, afară de Hangerlioica și Gaittany.

— Binecuvîntează, părinte! sfîrși maica.

Preotul se ridică și binecuvîntă masa. Două călugărițe aduseseră pe rînd castroane cu o fiertură fumegîndă. Pe masă era mămăligă, dar și felii de piine, în apropierea musafirilor.

— Sîntem în post! vesti stareța, nu vă putem da alte bucate.

O călugăriță se ridică la un pupitru așezat în apropierea intrării și începu să citească într-o carte ceva din care Gaittany nu distinsese decît «mucenica Anastasia». Se citea din viața sfîntului zilei. După ce sfîrși, călugărița se așeză la masă și ea și începu să mănînce. Ciorba era, după miros, foarte gustoasă și rafinată (maicile căutasă să suplinească, prin finețe culinară, substanța). Temeiul părea a fi varza tăiată mărunt, însă se distingeau în farfurie bucăți mici de cartofi, cuburi de morcovi, boabe de fasole și de mazăre, chiar conopidă. O mirodenie neidentificată dădea aromă rară acestei ciorbe, pe care maicile o mîncău cu mămăligă. Gaittany, după ce o gustă, ridică ochii spre cer și făcu din mină gesturi admirative.

— Este delicioasă. Vă felicit din toată inima.

În fond, era dezamăgit. Se aștepta la un prînz pantagruelic. Prințesa mîncă puțin, ca spre a onora masa, apoi depuse lingura.

— De ce nu mîncăți? o întrebă stareța, neputînd evita pluralul. După oboseala drumului, e bine să vă hrăniți.

— Am luat de ajuns, maică stareță. *D'ailleurs je n'aime pas trop le chou* (o luă pe dinainte gura). Seara nu obișnuiesc să mănînc. Iau cel mult un pahar cu lapte sau ceai.

— Din păcate, sîntem în postul Crăciunului! se scuza din nou. Iar ceai n-avem.

— Cred, interveni preotul, că în acest caz special, avînd în vedere vîrsta doamnei, putem să admitem o abatere.

O maică, deci, aduse prințesei o cană cu lapte, pe care aceasta o bău fără a se mai lăsa rugată. Întrucît Gaittany părea a rîvni, i se aduse și lui lapte fiert, pe care îl mîncă cu mămăligă în farfurie. Astfel începu viața de penitență a prințesei.

Hangerlioica fu călugărită fără vreun noviciat, avîndu-se în vedere vîrsta și vocația ei religioasă și primi numele de Maximila. Haina călugărească îi ședea admirabil și, cînd intra în biserică, sprijinindu-se pe baston, producea emoție. Maicile, adunate în jurul stranelor, cîntau mai cu silință, ca și cînd o mare autoritate ecleziastică s-ar fi aflat prezentă. I se dăduse o chilie în tinda de jos, ca să nu aibă a coborî scara, și, favoare specială, fără altă maică în cameră. Chilia, la cererea prințesei, fu aleasă dintre cele mai din fund, aproape de zidul înconjurător și de poarta ce duce spre cimitir. Un camion al cabinetului numismatic, trimis de Gaittany, aduse mobilele cele mai de seamă ale prințesei, portretele istorice, între care acela

al lui vodă Hangerliu, *secrétaire*-ul Louis XVI de lemn de trandafir, comoda Louis-Philippe, lada de nuc sculptat și fotoliul. Prințesa reîntră în obiceiurile sale. Pe varul imaculat al încăperii, marele portret al lui Hangerliu era de un efect inimitabil, și însăși Hangerlioica, în fotoliul ei, părea pictată. Cu perspicacitatea ei, prințesa își dădea seama că se arestase singură. Acordându-i autorizația de a se stabili la mînăstire, putea fi supravegheată mai bine, și nu era îndoială că rapoarte regulate aveau să fie trimise celor în drept. Dar, totdeodată, prințesa își zicea că în chipul acesta, mai ales dacă își juca bine rolul, se disculpa de orice bănuială, fără a fi împiedicată să-și creeze o atmosferă prielnică în țară printre cei ostili regimului. Era și ea convinsă că o lovitură militară dinafară se va produce în curînd. La început, maica Maximila arată cele mai bune intenții de a se supune cu stricteță regulii monahicești. Încercă să se scoale la miezul nopții și să spună rugăciunea, dar se trezi cînd cocoșii minăstirii cîntau crăpatul zorilor. Spre a combate somnul, rugă pe maica Stratonica, din chilia vecină, femeie bătrînă (pe care o suspecta principial de a fi spioană), să vie la ea în noaptea următoare. Maica Stratonica tuși la ușă spre miezul nopții, bătu și apoi intră.

— Venii, maică... prințesă!

— Oui, oui, merci! zise Hangerlioica în adormire, întorcîndu-se în pat.

Stratonica se așeză în mijlocul chiliei și, debutînd cu o închinăciune, începu să recite:

— « Doamne și Stăpînul vieții mele, duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpînire și al grăirii în deșert nu ni-l da nouă... »

Apoi făcu o mătanie adîncă, pînă în dușumea și în direcția altarului bisericii, după care, îndreptîndu-se cu oarecare trudă, urmă:

— « Iar duhul curăției, al smereniei, al răbdării și al dragostei dăruiește-ni-l nouă, slugilor Tale. »

Zicînd acestea, făcu o altă mătanie. Prințesa o privea din pat aprobînd-o cu capul.

— « Așa, Doamne Împărate, continuă maica, ridicîndu-se, dăruiește-ne ca să ne vedem greșelile noastre și să nu osîndim pe fratele nostru, că binecuvîntat ești în vecii vecilor, amin! »

Stratonica făcu iar mătanie. Hangerlioica păru a voi să spună ceva, dar numai tuși. Maica bolborosi acum cuvinte cu glas scăzut și se închina într-una.

— « Dumnezeu, milostiv fi nouă, păcătoșilor », se ruga ca și se închina. « Cela ce ne-ai zidit, Dumnezeu, mîntuiește-ne » (îchinăciune).

Cînd maica aruncă privirile la prințesă, aceasta, îngînată de rugăciune, dormea sforînd. Stratonica ieși în vîrful picioarelor și închise dulce ușa după ea. De aci încolo, rugăciunea la miezul nopții fu definitiv suprimată. În schimb, Hangerlioica binevoia să asiste la utrenie, cînd aceasta era foarte întîrziată, și la vecernie. Erau cîteva călugărițe tinere, frumoase, cu niște chipuri ca de Rafael și cu voci inocente, care, adunate în jurul pupitru-lui luminat de două lumînări de ceară, cîntau pe două voci, una din ele îndeosebi, numită maica Asinefta, fiind o soprană încîntătoare. Hangerlioica se așeza în strană, domnește, iar călugărițele cîntau:

— « Sculîndu-ne din somn, cădem către Tine, Bunule, și cîntare îngerească strigăm Ție, Puter- »

nice: sfint, sfint, sfint ești, Dumnezeuule, pentru născătoarea de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi. »

Una răspundea:

— « Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție. »

La vecernie, maica Asinefta se ilustră intonând următoarea laudă:

— « Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fără de moarte, a Sfântului, Fericitului, Isuse Hristoase viind la apusul soarelui, văzind lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu! vrednic ești în toată vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta lumea Te slăvește. »

Hangerlioanca îi făcea un semn de felicitare cu mâna, și Asinefta, pierzându-se de rușine, cînta mai cu foc. Nu-i nici discuție, prințesa ofusca cu totul pe stareță, toate maicile se învîrteau în jurul ei, o ascultau ca pe un oracol, o serveau la masă și o scuteau de orice muncă obștească. Însă prințesa avea tactul de a nu scoate un cuvînt în materie de administrație, de a nu contrazice pe stareță și a se eclipsa îndată ce aceasta avea nevoie să-și desfășoare toate puterile administrative. Ca să atenuze din prestigiul prezenței prințesei, stareța o ținea într-un regim de continuă favoare, foarte plăcut acesteia, scutind-o de orice îndatorire monahală, consemnînd-o discret în chilia ei, sub pretext de infirmitate, trimițîndu-i chiar prînzul acolo, la nevoie. Instalată în fotoliul său, prințesa nu trăia totuși în solitudine. Întîi apărea maica Stratonica. Aceasta îi aducea știrile curente: cum e vremea, ce se gătește la bucătărie, cîte covoare au fost trimise de la atelierul de scoarțe și chilimuri, cine a fost în vizită la stareță. Mai către amiază, apărea stareța în persoană, interesîndu-se

de sănătatea prințesei și sfătuind-o, dacă era prea ger, să nu vină la biserică și la masă, ca să nu răcească. Apoi se ivea maica Agnia, o călugăriță între treizeci și cinci și patruzeci de ani, scundă, subțirică și cu ochelari, ce-i dădeau înfățișare de intelectuală. Fusesse stareță. Ochii mici, negri sclipeau de inteligență, gura îi era malițioasă, nu spunea însă nimic răutăcios. Descosea pe prințesă asupra Brîncovenilor și Hangerliilor, voia să știe toate ca să împărtășească vizitatorilor mînăstirii, ea fiind, de obicei, călăuza lor. Știa cîteva boabe franțuzește și căuta să prindă noi elemente de la prințesă, care, corectînd-o pe ici, pe colo, se ferea a se transforma în profesoară, fie din oarecare mîndrie, fie pentru a nu atrage asupra ei bănuiala că ademenia pe maici cu cunoștințe profane. Cîteodată își lua permisiunea să-i facă o vizită chiar și preotul, încercînd a-i smulge o părere asupra destinului ortodoxiei în noile împrejurări. Prințesa, care făcuse mare caz de religie pînă a nu intra în mînăstire, păstra acum o mare rezervă. De fapt, considera că a-ți dezvălui concepțiile intime față de un om care nu e « *bien né* » este primejdios. Era pentru educația aristocratică și ortodoxă și prefera să discute această problemă în cercul ei. Începură să apară, din cînd în cînd, și obișnuiții prințesei, sub felurite pretexte. Veniră, de pildă, Gaittany și mareșalul Cornescu, amîndoi în costume de alpinști. Intrarea vestitei limuzine nu se făcu fără o mișcare de uimire în curtea mînăstirii. Gaittany declară că vizita în scop curat științific așezămintele vechi, spre a lua vederi ce urmau a fi expuse. Mareșalul era prevăzut cu un aparat fotografic de precizie. Stareța găzdui peste noapte pe cei doi și aceștia cerură învoirea, ca din întîmplare, de a

vedea și pe prințesă. Maica Maximila îi primi stînd pe fotoliul ei.

— Prințesă, vă sărut mîinile! zise Gaittany. Arătați foarte bine.

Și bătu cu degetul în lemnul lăzii de nuc, pe care se așeză.

— Să vă dea Dumnezeu tot ce doriți! spuse stereotip și mareșalul.

— Ei, întrebă Hangerlioica de la început, ați dat de urmele lui Filip?

— Se pare că da, răspunse Gaittany, a fost văzut în Gara de Nord plecînd cu un preot pistriuat pe față.

— Bubos! rectifică sarcastică prințesa.

— Exact!

— Asta e Gavrilcea, nu încape îndoială, se indignă din prudență Hangerlioica. Mizerabilul a sucit capul băiatului și l-a dus cine știe pe unde.

Gaittany, ca unul care cunoștea perfect pe Gavrilcea, încercă să schimbe vorba.

— E minunat aici, aer, liniște, arhitectură splendidă, într-adevăr domnească. Ați avut o idee excelentă, prințesă, de a veni la Horezu.

— Canalia, își continuă prințesa gîndul ei, ne compromite.

— Nu, nu e sigur, bătu în retragere Gaittany, o simplă supoziție!

— Trag doar nădejdea că sîngele hangerliesc va vorbi în Filip și-l va conduce pe căile onoarei.

— Nu am nici cea mai mică îndoială, o asigură mareșalul.

Gaittany făcu împreună cu Leon Cornescu puțin alpinism. Acest om, aparent sedentar, care în oraș se impacienta cînd mașina întîrzia și nu concepea să meargă pe jos nici o sută de metri,

era un urcător de munți viguros, rezistînd la oboșelile cele mai mari. Un singur lucru nu admitea: să se așeze pe jos. Avea întotdeauna cu sine un trepied pe care se odihnea, sprijinindu-se cu capul în baston. Gaittany cu mareșalul merseră pe drumul pe care o luase Gavrilcea cu Filip și care acum trecea printr-o feerie de alb.

— Domnule, exclamă Gaittany cu brațele larg deschise și cu bastonul pe unul din ele, e splendid, e mi-nu-nat!

Cum mergeau așa, pe cărare, în suș curb, auziră un sunet de talancă. Un țap cu un clopot legat de gît și o capră, deasupra alpiniștilor noștri, pe un dîmb, rupeau frunze, nu cu totul vestejite, de pe crăcile joase ale unui copac. Un țipăt abia distins de copil făcea să se bănuiască un păzitor al lor la o mare depărtare. Deodată, se simți o vijlătură prin aer, țapul făcu o săritură, apoi se prăbuși, lunecînd de pe dîmb, chiar pe cărarea pe care pășeau Gaittany și mareșalul Cornescu. Clopotul zdrăngăni și amuți, iar blana țapului începu să se păteze de sînge.

— A tras cineva în el! zise mareșalul. Curios, nu văd nici o gaură de glonte. Abia e împuns cu un fel de undrea cu aripi. Mare mirare!

Cei doi prieteni iarăși porniră în sus, apoi, de teamă să nu întîrzie, se întoarseră. În locul unde fusese țapul nu găsiră decît o mică băltoacă de sînge.

— Te pomenești că aici sînt vînători de țapi domestici! reflectă mareșalul. Curios, astfel de undrele, săgeți, am mai văzut cîndva. Unul singur știu că trăgea cu arcul nimerind fără greș și rîndunica în zbor.

— Cine? întrebă Gaittany.

— Colonelul Remus Gavrilcea. Nu m-aș mira să fie pe aici. În tot cazul, socotesc că nu trebuie să spunem nimănui întâmplarea, nu vād de ce i-am face rău.

— E-n regulă! aprobă Gaittany.

Hangerlioica fu vizitată și de fostul ei secretar, care veni tot cu o mașină pusă la dispoziție de Gaittany. Bătrînul aducea o scrisoare din partea Șerichii Băleanu și o enormă cutie de dulciuri din partea lui, adică a familiei sale. Hangerlioica aruncă ochii pe epistola Șerichii, care era cu totul convențională, ideea principală fiind: « *Je vous souhaite de tout coeur une parfaite tranquillité d'âme* », apoi începu să ronțăie din dulciurile secretarului.

— Sint foarte bune, îl felicită ea, îți mulțumesc.

Bătrînul secretar se ilumină la față de o mare satisfacție.

— Aș dori să vă fiu de folos, zise el, știu că lucrați la memoriile dumneavoastră. Aș putea să copiez.

— N-ai putea face asta decît aici, pe măsură ce scriu. Pe primăvară, cînd e vreme frumoasă, am să vorbesc cu stareța; poate îți dă o odaie pe undeva în afara zidurilor mînăstirii.

— Fac tot ce-mi porunciți, declară secretarul, prosternîndu-se și sărutînd mîna maicii Maximila.

După plecarea bătrînului, Hangerlioica își opri cîteva dulciuri, iar restul cutiei îl trimise la trapeză maicilor. Nu voia să se creadă că se hrănește altfel decît celelalte.

Într-o seară, Hangerlioica se trezi înaintea sa cu un preot, care intrase în chilia ei de-a dreptul, fără să bată. O luminare mare, groasă ardea într-o cană pe comoda Louis-Philippe, aruncînd pîlpîiri pe figura lui Hangerliu de pe perete. Prințesa nu

suferea mirosul de petrol. La început, crezu că este preotul mînăstirii și-l primi cu asprime pentru faptul de a fi intrat astfel, fără să bată. Apoi observă că e altcineva.

— Cine ești dumneata? se răsti ea, prefăcîndu-se a nu-l recunoaște.

Preotul căută cu ochii prin chilie, apoi se așeză picior peste picior pe lada de nuc sculptat.

— Sint Gavrilcea! răspunse el molatec.

— Și ce poștești? strigă Hangerlioica.

— Cred că pot să vă spun lucruri ce vă interesează.

— Ești un mizerabil! zise tare prințesa. Sint informată că ai răpit pe Filip și-l ții nu știu unde, prin păduri. Pe mine cînd ai de gînd să mă scoți de aci? Vorbește mai încet, recomandă ea apoi în șoaptă vizitatorului.

— A venit de bunăvoie și va sta atît cît dorește. Am crezut de datoria mea să-l pun în cunoștință de cauză cu unele situații.

— Ce vrei să faci cu el?

Gavrilcea se bătu placid cu palma pe genunchi. Umbra lui, din cauza lumînării, se profila colosală pe un perete, îndoindu-se și pe tavan.

— Prietenii noștri din străinătate ar dori să-l aibă acolo. Am primit noi știri dinafară într-un chip ce nu socotesc de cuviință a divulga. Sint încredințat că dumneavoastră, prințesă, nu veți scoate un cuvînt despre cele ce v-am spus. Aș fi nevoit, în acest caz. . .

— Ce ai fi nevoit să faci? îl întrebă sarcastică Hangerlioica.

— Să vă suprim în chipul cel mai original.

Prințesa tăcu și bătu nervoasă în mînerul fotoliului.

— Pentru mine, urmă Gavrilcea rece, moartea este premisa de la care pornesc. Soarta mea e ca și pecetluită, scăparea cu viață îmi apare ca un miracol, pe care aproape nu contez. În aceste condiții, simt datoria de a profita de orice moment spre a-mi îndeplini mandatul. Avem, minți el, o rețea destul de bună, deși un grup a fost arestat. Într-o bună zi se va ivi mijlocul prin care Filip, dacă voiește, va fugi din țară... însoțit de dumneata, afară de cazul când evenimentele se vor precipita. Mame îl așteaptă.

— Parcă am auzit că ai dat divorț.

— Zvonuri neîntemeiate.

— E adevărat că ai un copil papistaș?

— Foarte adevărat. Avem nevoie de protecția Vaticanului.

— Domnule, ești un nebun, se supără prințesa, zărind umbra maicii celei bătrîne, totuși ceva mai calmată. Prezența dumitale aci este un scandal. Te rog să părăsești această chilie a unui sfânt locaș.

Gavrilcea deveni mai brutal.

— N-o voi părăsi până când nu voi ști ce concurs putem avea de la dumneata. Trebuie să înțelegi că lupt pentru cauza noastră comună și că vreau să pun la adăpost chiar pe fiul dumitale adoptiv. N-ajunge să te ascunzi la mănăstire, trebuie să ne dai o mână de ajutor. Purtarea dumitale, prințesă, este absurdă.

— Șșst, mai încet! Și ce dorești să fac? Sînt maica Maximila, nu mai sînt prințesă, am părăsit lumea ca să nu pun în primejdie existența unor oameni al căror unic rost de aci încolo e să păstreze nepătat un nume și să perpetueze familiile noastre aristocratice rumâne. Nu vreau să am de a face cu nimeni, tot ce-mi spui e utopie.

— Mai mult sau mai puțin. Prezența mea aici, oricum, nu e utopică.

— Mă rog, ce dorești?

— Pînă la mesajul pe care îl așteptăm, avem nevoie de hrană, de pîine și de mălai îndeosebi. De carne sîntem sătui. Dacă ne-ai face rost, într-o zi anume a săptămîinii, de pîine sau de mălai, depunîndu-le într-un anume loc, în dosul mînăstirii, cineva ar veni și le-ar lua.

— Domnule, e cu neputință. O prințesă rumână și o călugăriță nu face asemenea fapte.

Cu toate că Gavrilcea înțelegea comedia jucată de prințesă de teama de a nu fi spionată, găsi că prudența și egoismul erau duse prea departe și se supără.

— Adevăratele boieroaice de altădată făceau.

— Nu dumneata ai să-mi dai lecții de boierie, se înfurie la rîndu-i prințesa. Te rog să părăsești această chilie... Și de aș vrea, nu am de unde să procur ceea ce-mi ceri. Te somez, domnule, să dai drumul lui Filip și să renunți la planurile dumitale de prost-gust. Așa vorbi prințesa tare, dar șoptit adăugă: Voi vedea ce e de făcut.

Gavrilcea se ridică tăcut de pe lada de nuc și se îndreptă liniștit spre ușă. Părea puțin alterat la față, dar ținuta era plină de energia molatică de totdeauna. Felinarul din curte era stins, nu se vedea țipecie de om. Gavrilcea o luă astfel pe din dosul bisericii, spre poarta care duce la cimitir. Aci îl aștepta o umbră înaltă.

— Ce-ai făcut? întrebă umbra.

— E cam putoare, se lasă greu!

Gavrilcea și omul din umbră se întoarseră în curtea pustie a mînăstirii și se așezară în dreptul altarului, de unde se vedea bine pîlpîirea lumînării

din chilia Hangerlioachii. Omul înalt ridică un fel de nuia lungă, făcînd gestul a retrage mina înaintea ei. Un zgomot de sticlă spartă răsună în tinda chiliilor și lumînarea din odaia Hangerlioachii se stinse. Cînd prințesa, cu mare greutate, găsi, dibuind, chibriturile și reaprinse lumînarea, află înfipțată în ceară o undrea lungă și subțire, cu două aripioare.

A doua zi fu mutată, la cererea ei, într-o chilie de pe tinda superioară. Săgeata n-o arată nimănui și o aruncă în foc. În fond, admira pe Gavrilcea, tipul « bandit » nu-i plăcea. Cum Gavrilcea era înșurat cu Meme, îi iertă mult originea lui obscură și trăgea nădejde că rasa va ieși regenerată din această împerechere. O supăra numai faptul că Meme își botezase copilul în legea catolică. Dacă Gavrilcea ar fi izbutit, într-adevăr, să scoată pe Filip din țară și să pornească o acțiune, Hangerlioica ar fi fost încîntată. Nu voia să se compromită personal, ca să rămînă o rezervă la momentul propice. Avea o mentalitate proprie, aceea de a pretinde ca toți să facă rebeliune în numele ei, ea însăși, în momente dificile, se pune la adăpost și lucra în cont propriu. Gaittany, în viața de toate zilele, nu făcea altfel. Dacă interesele lui erau în joc, invita pe alții, pe Ioanide, de exemplu.

— Domnule, ești un bărbat cu mare autoritate, vorba dumitale are o deosebită greutate. Cere cuvîntul, combate.

Dacă Ioanide ridica din umeri, Gaittany nu se lăsa, îl denunța îndată ca avînd intenția să vorbească.

— Maestrul Ioanide vrea să spună ceva, să-l ascultăm.

Cînd însă, iscîndu-se discuție în contradictoriu, Gaittany era somat să-și dea și el părerea, declara

că n-are nimic de adăugat. Mai curînd fugea pur și simplu în timpul dezbaterilor. Iar dacă cumva cel incitat de el era combătut, în loc să-l apere, Gaittany îl căina:

— Nenorocitul, a stricat totul!

Așezată la *secrétaire*-ul Louis XVI din lemn de trandafir, Hangerlioica scria zilnic memoriile ei. Transcriem alte cîteva pagini.

« Tata a urmat școala militară de la Saint-Cyr și a urcat toate treptele carierei ofițerești pînă la aceea de general. A fost un ofițer brilliant, foarte remarcat la curte prin corectitudinea, eleganța și seriozitatea sa. Purta mustață puțin răsucită ca Ioan Lahovary și avea, în ultima vreme, glasul cam stins și răgușit. La regiment era reputat om foarte sever și drept, deși nu dădea niciodată pedepse corporale. În răscoalele de la 1907 a primit o misiune delicată, pe care a îndeplinit-o cu tact și cu patriotism. »

Aci este cazul de a face o paranteză. Tatăl Hangerlioachii stînjiți chiar pe conservatori și pe liberali prin represiunea sălbatecă a mișcării țărănești în județul unde își avea moșia și unde izbuti a fi trimis. Înțelese misiunea sa ca o însărcinare strict militară și, considerînd orice țaran ca un inamic, nu se liniști pînă nu obținu « victoria ». Țăranii care se îndreptară spre conacul său fură exterminați pînă la unu, satele adiacente asediate, toți țăranii arestați și porniți în convoaie afară din regiunea lor. Chestiunea fu adusă în fața Parlamentului. Generalul se explică printr-o scrisoare trimisă ministrului de război, în sensul că un militar nu are căderea să facă politică în timpul unei însărcinări. « Or, il avait reçu l'ordre exprès »

de réprimer les émeutes sans pitié et sans délai. »
Chestiunea fu înăbușită.

« Pe cât de sever era tata în viața publică, pe atât de blînd și chiar timid apărea în cea intimă. Preocuparea lui de căpetenie era studiul istoriei armatei române, și în acest scop strînsese o bibliotecă vastă, atât în casa de la oraș, cât și în cea de la conac. Ședea în bibliotecă ceasuri întregi, examinînd gravuri și hărți și uneori mă ruga să-i desenez planul unei cetăți sau ordinea de bătaie a unei bătălii ilustre. Biblioteca de la oraș se afla într-o odaie înaltă, lungă și îngustă, plină pînă în tavan cu cărți. O masă lungă în dreapta unei ferestre ocupa jumătate din încăpere. Seara, două lămpi electrice simple, cu abat-jour-uri de metal vopsite verde, luminau masa foarte de jos. Nu existau nici mobile, afară de un fotoliu de lemn, cu o pernă, pentru tata, și cîteva scaune simple, pentru eventualii musafiri. Zidul casei era așa de gros, încît pe glaful ferestrei prietenii tatei aveau obiceiul să se așeze ca pe o canapea, bătînd picioarele.

Dimineța, uneori, aproape în zori, cînd era vreme frumoasă, tata făcea o plimbare călare la Șosea, luîndu-mă și pe mine cînd am început să fac equitație. Lua masa cu noi numai la prînz, apoi trecea într-un salonaș, alături de sufragerie, unde tata răsfoia jurnalele și puneă unele întrebări mamei. Niciodată, în aceste momente de intimitate, tata nu intra cu mama în discuții grave și nu spunea lucruri ce n-ar fi interesat pe copii. Fratele meu, Nicu, mort mai tîrziu în Maroc, încerca în zadar să-l descoase pe tata în materie de politică. Acesta îi spunea mereu: „Ești ofițer de cavalerie, întrea-bămă de potcoave, de harnașament“. Seara, tata lua

masa la club. Acolo primea și pe vechilul moșiei, cînd acesta era în trecere prin București.

Între stările potrivite pentru un aristocrat, recomanda, îndeosebi, cariera militară, diplomația, profesoratul universitar, viața monahală (nu și preoția), magistratura. Între științe, încuviința istoria, matematica, medicina, economia politică. Admitea ca un boier să fie ministru de finanțe, dar nu contabil sau administrator financiar. Poezia și literatura le admira, nu le socotea însă, în afară de excepții, decente pentru un boier. „Chateaubriand, zicea el, a fost un aristocrat: mă interesează mai ales ca om politic“. Dintre poeții români puneă în fruntea tuturor pe V. Alecsandri, bardul nostru național și un perfect om de lume. Îl cunoscuse personal și avea scrisori de la el. Și el era de părere că un adevărat boier nu trebuie să se remarce în chip deosebit, geniul implicînd o mare doză de vulgaritate.

Tata a murit, ca să spun așa, din cauza genealogiilor. Făcînd schițe pe suluri întinse de carton vechi, s-a tăiat într-o zi la un deget cu marginea cartonului. Zgîrietura, la început neînsemnată, s-a prefăcut într-o umflătură serioasă și a dat naștere unei septicemii. Fiînd la conac, n-a putut fi chemat la vreme un doctor, și, de altminteri, în privința asta, bietul tată-meu era foarte înapoiat în idei. Nu credea în medicină și prefera descîntecele unui drog farmaceutic. A murit tocmai cînd regele voia să-i ofere Ministerul de Război. În mormîntarea a fost sobră. Calul său preferat, Mihnea, i-a urmat sicriul. Din partea palatului a venit prințul moștenitor.

Mama a fost o femeie foarte frumoasă, elegantă, plină de măsură în gesturi, cu un păr negru

admirabil, pe care, în tinerețe, îl purta cu breton pe frunte. Ochii îi erau negri și catifelati. Vorbea franuzește cu accent parizian foarte pronunțat, dar totdeodată era una din puținele femei din aristocrație care știa bine limba română și o vorbea curat și chiar cu anume particularități, ca „dă ce“, „rumân“, cu care m-am obișnuit și eu. Era prietenă bună și puțin rudă cu Elena Văcărescu. Citea poezii români, și la ea am auzit pentru prima oară de Al. Macedonski. Era chiar abonată la *Literatorul*. Acest poet aristocrat avea relații în lumea bună și solicita mamei personal plata abonamentului la revistă în cîte o carte de vizită pe care, cu scrierea lui groasă, tremurată și grandilocventă, puneă cîteva cuvinte măgulitoare, ba chiar adulatoare.

Mama se pasiona de arta vestimentară a țărăncii rumâne, crease un atelier de scoarțe și cusături naționale la moșie și era o membră activă a tuturor societăților avînd drept scop încurajarea industriei textile populare. Se îmbrăca cu cămăși naționale, care îi ședeau de minune, și apărea așa la baluri și serbări. Prezentîndu-se la palat într-un astfel de costum, stîrni admirația familiei regale. În adorația ei pentru tot ce e rumânesc, mama traducea în franuzește colindele și, îmbrăcîndu-se țărănește, ne puneă să i le cîntăm în sărbătorile Crăciunului, în fața musafirilor. Am întrebato odată de ce nu lasă să vină în casă copiii din sat care mergeau cu moș ajunul și cu steaua. Ea mi-a răspuns că poporul nostru e încă înapoiat și că se temea ca copiii să nu păteze covoarele. Aveam în adevăr la conac superbe covoare persane. Măduc aminte de o chermesă în parcul conacului. Toți invitații, bărbați și femei, erau înveșmîntați

în costume naționale rumânești. Țăranii adevărați priveau prin gard. Ce deosebire izbitoare! Erau gâlbejiți la față, cu cămășile rupte ferfeniță, toți cu picioarele goale. Ne priveau cu ochii holbați, mai cu seamă pe mama, care era o adevărată Ileană Cosînzeană. Mama a pus să li se împartă ciocolată, pe care unii o mînceau mirați și cu prudență, neștiind ce este. Am auzit că unul a pisat batonul și l-a mîncat cu mămăligă.

Mama intra în locuințele țăranilor și, înspăimîntată de lutul de pe jos și de primitivitatea mobilelor, aducea pe țărani la conac și le arăta salonul cel mare cu mobile Louis XIII, din care îmi mai rămăsese acum cîtiva ani numai un fotoliu, și le explica cum trebuie aranjat un interior. Pe o fată de pe care cămașa și fota cădeau, din cauza slăbiciunii, o sîcii un ceas, încercînd să-i dea, cu ajutorul acelor de gămălie, o croială mai bună. Se îmbracă ea însăși cu ia și fota, demonstrativ, spunîndu-i: „Uite, așa trebuie să cadă, uite așa“. Era o femeie cu adevărat bună, o figură dintre cele mai nobile.

A murit la Paris, unde și este înmormîntată, în urma unei crize de melancolie. Se plictisea, negăsind mulțumire în nimic. La teatru zicea: „Ah, *l'Avare*, am văzut“. De arunca ochii în rafturile cu cărți, exclama: „Flaubert, Zola, Bourget, Anatole France, citit, citit, citit“. De se plimba prin oraș, se văita: „Sena, mereu Sena, mereu Pantheonul, mereu Turnul Eiffel“. Melancolia, la început cu aspect de simplă tristețe, se agravă, mama începu să plîngă într-una, să se vaite că totul e fără rost pe lume, că soarele se întuneacă și că din ce în ce e mai frig. Boala de nervi se com-

plică cu o anemie pernicioasă, și mama se stinse cu cuvintele: „Totul pe lume e în zadar“.

Soțul meu Hangerliu îmi venea, cum am spus, puțin rudă. Când mi-a fost prezentat întâia oară, m-a pufnit risul. Avea un fel de a hohoti gutural, semănând cu un behăit. Și Max, nepotu-meu, fiul lui frate-său, ridea astfel, însă el agrava risul spre a scandaliza. Soțul meu, dimpotrivă, părea surprins el însuși de convulsiunea coardelor sale vocale și căuta să înăbușe hohotirea. Temperamentul soțului meu era al unui oriental indolent, dublat de un om iubitor de mișcări violente. Parcă-l văd întins pe sofaua largă, cu mâinile osoase căzute pe jos și ochii întredeschiși. Avea o barbă cu peri groși, care îi înfășura tot obrazul, capul însă fiindu-i tuns mărunț. Umerii obrazilor îi erau foarte scoși afară, sprâncenele abundente se ridicau ca niște arcuri circumflexe, orbitele ochilor erau enorm de adânci, încît păreau două gropi de umbră. La început, soțul meu speria prin fizicul lui. Apoi, obișnuindu-te, îți dădeai seama de finețea și de perfecta lui creștere. Când nu dormita pe sofale cu lungi țigări de foi în gură, pleca la vânătoare cu carimbi de pinză tare, cu un cojocel căptușit cu blană de lutru și vina zile întregi, neostenit, aducînd mormane de vînat. Nu ținea seama de opreliști, vina și în sezon interzis, descurcîndu-se îndată, deoarece miniștrii îi erau toți cunoscuți. Dormea și pe mormane de frunze veștede, în pădure, iarna, învelit cu o pătură îmblănită. Tata nu admitea ca un aristocrat să-și cîștige existența prin funcții publice, de aceea... » (Aci este în manuscris o rotocoală de ceară galbenă și o arsură, de la luminarea răsturnată cînd fu lovită cu săgeata.)

Desele vizite pe care le primea, în ciuda depărțării, speriară pe Hangerlioica și pe stareță. Începură să se adune la biserică, duminica, și țărani de prin împrejurimi, doritori a vedea pe maica prințesă. Întîmplarea cu săgeata lua în imaginația oamenilor proporții fantastice. Se zicea că duhul nepotului ei împrușcat îi da tîrcoale, devenit strigoi, și că nu putea pătrunde în chilie fiindcă era stropită cu agheasmă. Strigoiul căuta sînge de om să se hrănească și, negăsind, omora caprele și le bea sîngele. Hangerlioica, teatralistă de felul ei, hotărî să facă o demonstrație de neuit în urma căreia să rupă definitiv legăturile cu lumea dinafară. Invită la minăstire pe prietenii ei din București, și cu îngăduința stareței și a preotului își făcu de vie slujba înmormîntării. Antoine și Șerica Băleanu, Gaîtany, mareșalul Leon Cornescu, prințesa Zoe și Matei-Radu Basarab, Vasilescu-Lascaris, madam Valsamaki-Farfara, regele Vahtang și generăleasa Cernicev, contele și contesa Iablonski, contesa de Verner-Sternberg, Lotte Bellio și alți frecventatori ai lui Matei Basarab, Smărăndache și doamna Smărăndache, chiar monseniorul Valentin de Băleanu și încă mulți alții apărură în corpore pe poarta cea mare a minăstirii. Călătorise toți cu trenul în clasa a treia, inclusiv Gaîtany, care nu voi să distoneze, și se transportară la minăstire cu două autobuze trimise înainte în « expediție științifică » la Rîmnicu-Vîlcea de către directorul cabinetului numismatic. Cînd pășiră în incinta minăstirii, se trăgeau clopotele, și o parte din soborul călugăresc împreună cu stareța se afla adunat în fața bisericii. Altă procesiune de maici și preotul se mișcau încet de-a lungul tindei de sus, unde locuia Hangerlioica, trăgînd parcă ceva greu și

cîntînd mereu: « Sînte Dumnezeule ». Abia cînd procesiunea coborî scările, vizitatorii văzură despre ce era vorba. Patru maici tinere țineau de belciuge un pat de lemn greu, pe patru picioare, o năsălie, în fine, pe care era întinsă o călugăriță acoperită pe față cu o năframă. Alte călugărițe mergeau în șir de o parte și de alta. Purtătoarele lăsară jos pe caldarîm năsălia și-și frecară degetele delicate, în care belciugele lăsase urmă. Preotul fâlcos cînta: « Cu duhurile dreptilor celor ce s-au săvîrșit odihnește sufletele robilor Tăi, Mîntuitorule, păzindu-le pre dînele întru viața cea fericită, care este la Tine, Iubitorule de oameni! » Falsa moartă tuși o dată cu putere, încît năframa sări în sus. O maică se plecă și i-o puse pe față. Atunci se văzu că maica întinsă pe năsălie era Hangerlîoaica. Ședea țeapănă și mindră, cu mîinile încrucișate pe piept. Maica Stratonica împărți luminări de ceară la toate călugărițele și la toți cei de față.

— Ce idee grotescă! șopti Gaïttany la urechea doamnei Valsamaki-Farfara.

— *Que le mystère de la mort est beau et troublant!* zise monseniorul de Băleanu.

— Aveți dreptate, își schimbă brusc părerea Gaïttany, e impresionant!

Dar apoi imediat se deplasă lîngă Smărăndache.

— Ce zici? îl descusu el mai mult din ochi.

— Prințesa are gusturi medievale. Îi place spectacolul terific.

— Da, domnule, aprobă Gaïttany, așa e. Cum am putea să mîncăm ceva?

Din fericire, acest deziderat al lui Gaïttany fu satisfăcut. « Moarta » fu așezată pe năsălia ei în partea stîngă a tindei, între patru sfeșnice puse în chip de cruce. I se lipiră luminări și pe marginile

patului, apoi fură stinse din pricină că năsălia era acoperită cu o rogojină, pe care ședea de-a dreptul, înfășurată în rasa ei, Hangerlîoaica, și o luminare, îndoindu-se, aprinse o porțiune a rogojinii. Era cam pe la amiază, afară era cald și un stol de vrăbii făcea mare larmă în tindă, unde găsise o bucată de prescură. Două maici, rămase lîngă năsălie, începură să psalmodieze cu o Psaltire înainte. Sta-reța invită pe musafiri în trapeză, la o gustare. De astă dată, aduse smîntînă și unt proaspăt, cu mămăligă, pe care Gaïttany le decretă eminente. De obicei, mortul stă vegheat în tindă trei zile și se îndreaptă spre groapă după ceasurile două. Acum, fiind la mijloc o simplă ceremonie simbolică, « înmormintarea » se făcu îndată, după sfîrșitul gustării. Clopotele și toaca începură să răsunе și, cînd ieșiră din trapeză, vizitatorii văzură o maică tînără, spînzurată grațios cu mîinile de funia clopotului, sus, în clopotnița de deasupra porții, ridicîndu-se în aer și coborînd, după oscilațiile aramei. Patru maici ridicară din nou de belciuge năsălia, pe care Hangerlîoaica se pare că ațipise de-a binelea. Îi lipiră din nou la capete patru luminări aprinse, mai groase, ca să nu se mai îndoiaie. Năsălia fu adusă în fața bisericii, unde fu lăsată jos. Maicile, pe două rînduri, cu luminări aprinse în mînă, cîntară « Sînte Dumnezeule, sînte tare, sînte fără de moarte, miluiește-ne pre noi ». Apoi năsălia fu din nou ridicată și purtată încet în direcția porții, între cele două șiruri de maici, în vreme ce vizitatorii veneau în urmă. Maicile cîntau într-una: « Sînte Dumnezeule », și clopotele băteau.

— Domnule, zise Gaïttany către regele Vahtang, nutînd dintr-o mînă într-alta luminarea, ia te uită

sus, ce picior frumos are maica tânără care trage clopotele. E delicioasă!

Prebeanu strîmbă din nas. Privirile lui erau fixate asupra unei călugărițe bătrîne, umflată la față din cauza strînsorii camilafcei, și care, cîrnă și îndesată, semăna cu Esop sau cu Verlaine. Cortegiul o luă, deodată, pe lingă biserică, îndreptîndu-se spre altar. Se auzi un strănut care era al Hangerlioachii. De astă dată, năframa nu mai căzu, căci moarta ridică o mină și potrivi singură pe obraz învelitoarea. Niște pisici grase cu pete galbene se încurcau printre picioarele maicilor. Asinefta, cîntînd « Sfinte Dumnezeule », le împinse blind cu piciorul, altele făcură semne discrete animalelor să se dea la o parte. În spatele altarului, năsălia fu iarăși depusă în cîntece și sunet de clopote. Maica semănînd cu Verlaine începu să plîngă zgomotos. Maicile mai tinere se întoarseră spre ea și-i făcură cu mîna semn să tacă. Ceremonia decurgea greu și Gaitany arăta simptome de plic-tiseală. Scoase din buzunar *România liberă*, să-și facă vînt cu ea, și aceasta stinse lumînarea de care Gaitany căuta să scape. Cînd însă văzu că clopotele și cîntările se întetesc și cortegiul pornește din nou, își reaprinsă lumînarea la aceea a doamnei Farfara.

— Oricum, e sinistru! își dădu el cu părerea față de mareșalul Cornescu, care era înaintea lui.

— Sînt unii, zise acesta, care țin sicriul în casă și dorm în el.

— E de văzut, se întrebă Smărăndache, pînă unde merge. Mi s-a spus că are intenția să se îngroape de vie.

— *Non, non!* protestă monseniorul. *La princesse ôse regarder en face la mort et rien de plus, elle fait la répétition de son dernier jour.*

*Cum recordor quod sum cinis
Et quod cito venit finis,
Sine fine pertimesco
Et ut cinis refrigescio.*

C'est dommage qu'elle soit schismatique. Je prierai pourtant pour elle!

Cînd procesiunea cu lumînări trecu prin poarta de din dos, din spatele altarului, scroafa mînăstirii, care ședea într-o îngrăditură rezemată de partea exterioră a zidului, scoase niște grohăituri formidabile, crezînd că vine cineva să-i dea de mîncare. Ciori numeroase croncăneau prin aer, trecînd din pom în pom, speriate de lumini și de cîntece. Pomii nu erau încă înfrunziți, un aer rece se lăsa, un fierăstrău se auzea tăind ritmic lemne și mai departe un clocot de rîu rostogolit pe pietre. Cortegiul intră pe poarta cimitirului și se îndreptă pe o alee înspre capelă. Acolo maicile depuseră iarăși năsălia. După ce se citiră Hangerlioachii moliftele de dezlegare, năsălia fu ridicată, dusă alături în micul cimitir și lăsată între două morminte. O maică merse în pavilionul de acolo cu coloane canelate în chip de fascii de nuiete și aduse o sapă pe care o înmînă preotului. Acesta luă puțin pămînt din capătul năsăliei și-l presără cu sapa pe rogojină, lingă capul prințesei. Apoi luă țărînă de la picioare și din părțile laterale, zicînd:

— « Al Domnului este pămîntul și plinirea lui. »

În cele din urmă, închipuindu-și că umple groapa și presărînd puțin pămînt pe pîntecele prințesei, rosti:

— « Pămînte, deschide-te și primește pe cel zidit din tine cu mîna lui Dumnezeu mai înainte, carele acum iarăși se întoarce la tine, cel ce l-ai născut! Căci ceea ce a fost dupre chip Ziditorul

a luat; iară Tu priimește trupul lui ca pe al Tău.»

Preotul tuși, Hangerliaoica îi răspunse ca un ecou, cu o mică tuse. Ceremonia se sfîrșise. Maicile și asistența părăsiră nășălia și, cu luminările încă aprinse, ieșiră din cimitir și reintrară în curtea mînăstirii. Apoi vizitatorii, însoțiți de stareță, trecură în curtea exterioară, unde îi așteptau autobuzele.

— Maica Maximila, le zise în chip de rămas bun stareța, a ieșit din lumea aceasta și vă spune adio prin glasul meu.

Urmă o tăcere apăsătoare.

— Adio! zise în fine Șerica.

— Dă-i drumul! ordonă Gaittany cu parapon șoferului.

În cimitir, maica Maximila continua să stea întinsă pe rogojina nășăliei, cuprinsă de gînduri indefinite și îngînată de croncăniturile ciorilor. Un băiețaș, cu o căciulă în chip de potcap trasă peste urechi, paznic la oi ca novice la o mînăstire apropiată, și care, aflîndu-se prin apropiere, atras de sclipirea luminărilor, intrase în cimitir și fusese de față, de la depărtare, la ceremonia înhumării, mai ședea încă nedumerit, privind cu teamă și curiozitate moarta neîngropată. În cele din urmă, luîndu-și inima în dinți, se apropie de nășălie și trase încet năframa de pe fața prințesei. La început, aceasta nu se mișcă, apoi, simțindu-se descoperită pe obraz, întoarse ochii și, în cele din urmă, se ridică teribilă în capul oaselor.

— Ce vrei, mă?! se răsti ea la băiat. Marș d-aci, *espèce de crétin!*

Și, dîndu-se jos de pe nășălie, o luă plină de demnitate spre poarta mînăstirii.

Hrana începu să fie o preocupare tot mai îngrijorătoare pentru cei doi Gavrilcea. Colonelul făcea fenomene scorbutice, gingiile începeau să-i sîngezeze. Căuta muguri, dar aceștia erau amari; în apropierea ascunzișului brazii predominau. Gavrilcea izbutise să aducă din cînd în cînd piine și mălai, depuse printr-o călugăriță la o țarancă chiar de Hangerliaoica cea aparent așa de refractară conspirației. De la o vreme însă i se păru că drumurile spre vale sînt supravegheate. Ar fi trimis pe Filip cu bani să cumpere prin sate, de pe la țărani; pentru asta ar fi trebuit să-i arate topografia exactă a locului, să-i dezvăluie punctul de trecere din valea stîncioasă pe platoul cu brazi. N-avea încredere. Remus Gavrilcea ieșea de obicei din regiunea prăpastiei și se apropia de comune, vînd ce găsea în cale, chiar și purcei la nevoie. Nu se sfîia să intre în vorbă cu drumeții, să culeagă, de ici, de colo, cîte un obiect de care avea trebuință, sîrmă ghimpată, străchini. De la niște lăieși cumpără, într-o vară, un ceaun. Însă banii căpătați de la Gavrilcea erau falși, tipăriți în străinătate. Colonelul nu știa acest lucru.

De două zile nu vină nimic și mîncară cîteșitrei ghindă și mămăligă veche friptă pe spuză. A treia zi fură mai norocoși. Suflase peste noapte un vînt năprasnic, care speriasse vietățile în pădure. Colonelul, pîndind cu răbdare, zări o veveriță umblind în scorbură unui copac. Trase cu arcul în ea și o omori, apoi se duse și scormoni cu mîna prin pîntecele copacului, pe care îl găsi plin de alune. Își umplu buzunarele largi și veni la bordei cu veverița de coadă.

— Asta nu se mănincă? întrebă Gavrilcea.

— Pînă acum n-am mîncat astfel de jivină, răspunse colonelul.

— Buffon, zise Filip, pe care l-am citit cu tanti, învățînd pe dinafară pagini întregi, scrie că nu e rău: « *leur chair est assez bonne à manger* ».

— Te pomenești! rise colonelul.

Și, ieșind afară cu un briceag, făcu o groapă deasupra bordeiului, jupui animalul și-l curăți de măruntaie, apoi astupă groapa cu frunze putrede. Friptă pe jărat, veverița n-avea miros rău. Gavrilcea mîncă din ea, Filip gustă și el, colonelul nu se atinse însă și se mulțumi cu ghindă și alune. De altfel, veverița era prea mică.

În noaptea următoare fu iar vînt. Troița se izbea ritmic de gura cavernei, pîrîituri colosale se auzeau în pereți, copacii trosneau ca și cînd ar fi fost trăsniți; după un tumult grozav ca de milioane de darabane, urma o liniște relativă, apoi un fișuit ca de ceva tîrît, șoapte sporite înfricoșător. O forță tiptilă sufla parcă printre pomi toate frunzele și ațele de brad. Fișuitura devenea lignoasă, violoncele vibrau în unison, o pocnitură acoperea toată orchestrația și după aceea urma un haos de urlete, izbitori, trosnituri, tunete prelungite.

— Se rup pomii pe undeva! zise Gavrilcea.

— Pe margini se cam frîng coamele, explică Remus; trosniturile vin mai ales de la brazi, care sînt scuturați de vijelie de sus în jos.

În pauzele dintre trosnituri, cînd vîjșitura își umfla iarăși pieptul, se auzeau totdeauna niște țipete ascuțite ca de copii, un soi de răgete, începînd-o gros și sfîrșind ca un flaut răgușit, guițăături infernale, mieunături.

— Ce țipă așa? întrebă Filip mai mult interesat decît înfricoșat.

— E tot vîntul! zise colonelul, dar sînt și sălbăticiunile doborîte de prin pomi, scoase din ascunzișuri. Miine, dacă se potolește, găsim cu siguranță ceva.

A doua zi, într-adevăr, ieșiră la vînătoare, cu mare greutate. Deschizătura era astupată de zăpadă și de crăci rupte, aduse de vînt. Cărarea de pe marginea prăpastiei dispăruse sub mormane de ramuri, și cei trei avură mult de furcă spre a-și croi un drum către izvorășul de apă, care venea nu se știe de unde într-un șanț îngust și se prelingea în conul misterios. Probabil că acolo, în fund, își găsea o ieșire spre altă vale, altfel, cu vremea, prăpastia s-ar fi prefăcut în iezer. Într-adevăr, într-un punct al ei pădurea în cerc avea o mică întrerupere, peste care erau aruncați trunchi lungi și groși de stejar. Acolo trebuie să fi fost porțile, foarte înguste, ale infernului alb. Colonelul plecă la vînat, înarmat cu mai multe arcuri; avea de toate dimensiunile: unul mai mare ca al lui Nemrod și altele din ce în ce mai mici, unul ca o praștie cu săgeți scurte și subțiri. Acesta din urmă era pentru păsărele. Coarda lor era din fir de păr împletit, păr din capul și barba colonelului. Pentru jivinele cu pielea tare, vînătorul avea săgeți speciale. Sîrma ghimpată o aduna în acest scop. Era ușoară și cu vîrfuri. Colonelul o desfăcea, o tăia în bucăți potrivit de lungi și apoi le ascuțea pe piatră, cu o răbdare nemaipomenită, vîrfurile, pînă devenea acut ca un ac. În același chip își confecționa și ace, ascuțind o sîrmă și găurind-o cu un cui, tot atît de subțire, de piatră. Avea un brici ieșit dintr-o potcoavă. O frecase atîta zile întregi, încît rețea și firul de păr. Cu el își tăia chica, ușurîndu-și ceafa. Barba însă și-o lăsa nerasă, avînd nevoie

de perii ei. Când pătrunseră în pădure, colonelul atrase atenția tovarășilor să nu facă zgomot.

— Am zărit aici un cerb odată. Sint sigur că sint. E un loc unde se făceau vînători regale.

Stătură multă vreme la pîndă, pînă ce colonelul le făcu un semn cu degetul, fără a vorbi, arătîndu-le spre marginea pădurii. Acolo era un brad voinic, răsturnat din cauză că pămîntul în care era înfipt era afinat și se surpase la vale, lăsînd rădăcina descoperită. Cei doi nu înțeleseseră ce vrea să spună colonelul, își închipuîră că atrage atenția asupra trunchiului. Colonelul luă arcul cel mare și făcu semn lui Filip să-i întindă tolba, din care alese o săgeată lungă de sîrmă, foarte ascuțită. Deodată, Filip constată că ramurile bradului se mișcă și două din ele săriră în aer peste trunchiul răsturnat. Atunci își dădu seama că era un animal. Cerbul făcuse un salt și se desprinsese din coroana bradului, cu care se confundase. Avea coarnele lungi, maiestuoase și crăcoase, era un adevărat arbust ambulant. Ridică atent capul spre a asculta și privea înaintea lui aproape pieziș, nemișcat. Nu distingea, se pare, pe cei trei, înfășurați în cojoacele lor de blană de oaie cu perii în afară, confundați cu neaua. Cu nasul așezat în mișcarea rece a vîntului, mirosea efluviile aerului. După un lung examen al locului, cerbul părăsi țînuta statuară și se apropie de un copac, începînd să smulgă cu gura mușchiul de pe scoarță. Atunci colonelul destinse arcul și, după o ochire sumară, dădu drumul săgeții. Cerbul se împletici și alunecă spre prăpastie, convulsiv, oprindu-se, din pricina coarnelor, între doi pomi uscați.

— Cum îl scoatem acum? zise colonelul. Nu sint sigur că e mort de-a binelea, și dacă se zbate alunecăm cu toții.

Aveau în bordei o funie din fișii împletite de scoarță moale de tei. Gavrilcea dovedea în aceste împrejurări un mare calm, adîncimile nu-i produceau amețală. Își scoase talarul de blană și se lăsă pe povirniș, zvîrlind zăpada cu piciorul și călcînd pe trunchiurile torturate ale pomilor.

Legă funia de coarnele cerbului și făcu semn celorlalți doi să tragă în sus. După ce așeză trupul animalului în așa chip încît să poată patina descîrîndu-l din arbuști, se urcă și el, nu fără a aluneca. Cei doi se speriară chiar că ar putea să cadă în rîpă. Mormane de zăpadă, împinse de piciorul lui, se năruiră, și altele de sus, prăvălindu-se după ele, îl izbiră, pulverizîndu-l cu naftalină pe păr și sprîncene.

În timp ce colonelul spinteca cerbul cu un cuțit lung ca un pumnal, fabricat de el însuși dintr-o lungă bucată ruginită de fier de la o roată ascuțită pe amîndouă muchiile, grăbindu-se ca să nu fie surprins de vreun vînător (cu toată imposibilitatea acestui accident, avea totdeauna vagi temeri, și arunca mîuntaiele sîngeroase în zăpadă pe marginea prăpastiei, un cor de țipete sfîșietoare se auzi deasupra capetelor celor trei și se văzu o ceată de vulturi, care, învîrtindu-se din ce în ce mai strîns, se lăsau deasupra cerbului. Colonelul ceru lui Filip un arc mijlociu și îl încordă. Vulturii, după ce se rotiră cu îndrăzneală, țipînd, deasupra vînătorului bărbos, cu ghearele încheștate ca și cînd ar fi avut intenția să-l apuce de păr, se abătură deasupra mîruntaielor. Cea mai iute și mai feroce dintre zburătoare apucă în cioc intestinale și se ridică fulgerător cu ele în aer, trîgînd toate celelalte organe prinse de mațe. Cu această pradă se pierdu în înaltul cerului, urmărit ascensiv, ca de niște inele ale lui Saturn, de cercurile

celorlalți vulturi, ce se sileau să apuce intestinale. Numai înălțimea dădea sublimitate acestei întreceri hoșești. Scăpat de concurență, un vultur greci, bătrîn se lăsă îndrăzneț chiar pe un picior fumegînd încă de căldura vieții al cerbului și, prinzîndu-se solid de el, începu să rupă cu cleștele ciocului bucăți de carne. Filip luă un pietroi cu gîndul de a-l izgoni. Colonelul făcu cu mîna un gest că e în zadar. Lăsîndu-se puțin îndărăt, trase cu arcul spre pasărea de pradă. Săgeata de sîrmă trecu prin gîtul acesteia. Vulturul se scutură puțin ca o găină căreia i s-a tăiat capul, apoi rămase țepăn cu cleștele ghearelor în sus. Încercînd să-l ridice cu o mîna de jos, Filip constată că lucrul îi era cu neputință, atît de greu atîrna vulturul. Colonelul apucă pasărea de vîrfurile unei aripi și o lăsă deasupra prăpastiei. Aripile desfăcîndu-se deveniră cel mai mare evantai ce s-a văzut vreodată. Colonelul lăsă vulturul mort să-i scape din mîini și acesta căzu în văile adînci, poticnîndu-se de un arbust uscat. Un stol de corbi croncănitori apărură deodată, venind dinspre partea unde se ghicea a fi văile, se așezară deasupra zăpezii pline de sînge, dădură tîrcoale cerbului, apoi, intimidați și luîndu-se după unul din ei, se lăsară asupra vulturului și, înfîgîndu-se în el, începură să-l ciugulească cu furie. Penele acestuia se risipiră în toate părțile și în curînd nu mai atîrna în pom decît scheletul.

— Are să ningă din nou, observă colonelul. E viscol pe undeva. Corbii vin rar prin părțile astea. Sălbăticiunile sînt infometate.

— De unde aduc vererile alune? întrebă Filip, printr-o asociație obscură. Pe aici nu văd decît brazi.

Gavrilcea privi în ochi pe colonel.

— Cine știe de unde le cară! se mulțumi a răspunde colonelul.

Gavrilcea nu voia ca Filip să afle topografia locului. Pădurea de pe platou era de brazi, într-adevăr, mai încolo, pe deasupra prăpastiei, se ridicau pereții de granit ai unui munte pe care creșteau risipiți cîțiva coniferi piperniciți și stăteau nemișcate caprele negre. Dar în partea cealaltă creșteau stejari și fagi, iar pe o porțiune mesteceni și, îndată pe sub povîrnitura de stîncă a platoului, te aflai într-o altă geografie, cu izvoare susurînd pe albia de bolovani, cu vegetație de regiune subalpină, între care și aluni. Ciorile și vrăbiile bătute de vijelie ori atrase de necunoscut treceau în puțină vreme dintr-un peisaj într-altul.

Sfîrșind de curățat carnea cerbului, colonelul, după ce se spălă pe mîini, stătu o clipă în nedumerire.

— Ce să facem cu atîta carne? Ar trebui lăsată să se usuce puțin la vînt, dar și-o mîncîncă lighioanele astea.

Scoase o bucată mare de sare în bolovan și, pisînd-o între două pietre late, sără vînatul, pe care, apoi, acoperindu-l în scoarță de pom, îl virî, afară, într-o adîncătură, și-l acoperi cu zăpadă, punînd deasupra, peste cîteva crăci de brad, un pietroi mare.

Peste noapte ninse din nou, și toate petele de sînge dispărură. Ninsoarea continuă o zi întreagă, moale și monotonă, și cei trei mîncară carne de cerb friptă, cu alune, ghindă și puțină piine uscată, pe care colonelul o dezgropă din pămînt, în cinstea cerbului. Coarnele acestuia le păstră pentru a-și face din ele unelte. În fine, cînd Gavrilcea ieși în inspecție, sărînd de-a dreptul la nivelul pădurii și

ocolind poteca, descoperi pași de om pe porțiunea ei cea mai marginală. Cineva venise pe marginea pădurii, coborîse pînă la amfiteatrul dintre brazi, apoi, de teamă să nu alunece, se întorsese. Cărarea era imaculată în fața troiței. Cercetînd de aproape amprente de picioare, Gavrilcea găsi că erau de opinci. Cel ce umblase pe acolo părea a fi vreun țaran de munte, aceștia avînd membrele inferioare mici. Totuși, Gavrilcea intră la idei și-i împărtăși colonelului impresiile sale. Poteca era practicabilă numai dintr-o parte, înspre pieptul pietros al muntelui și se confunda cu prăpastia însăși. Firește, cineva putea să vină chiar prin pădure și să se lase pe potecă în dreptul troiței. Însă povîrnișul, pietros și el, era foarte abrupt, și cine, fără exerciții, ar fi sărit pe potecă, risca să se rostogolească în prăpastie, mai ales iarna pe zăpadă. Cît despre acoperișul bordeiului, el era greu de descoperit. Gavrilcea propuse desființarea cărării din fața troiței. Colonelul scoase toate lucrurile din cavernă pentru orice întîmplare și le transportă deasupra, sub brazi. El și Gavrilcea urcau cu mare îndemînare povîrnișul, și Filip se obișnuise și el. De undeva, dintr-o scorbură, Gavrilcea veni cu un soi de glonte mic, cu fitil, se lăsă pe peretele conului și înfipse glonte în dreapta troiței. Cu un amnar aprinse fitilul, apoi, fără prea mare grabă, se cățăără pînă la potecă și de acolo apoi urcă deasupra povîrnișului, lîngă ceilalți. După cîteva minute, se auzi un tunet surd. Filip nu mai văzu nimic, fiind stropit cu ceva rece pe față. Ștergîndu-se, se văzu în mijlocul unei cețe albe, în care zări, în fine, pe Gavrilcea și pe colonel albi de sus pînă jos, pudrați cu o ninsoare fină. Explozia pulverizase zăpada din împrejurimi și o împrôșcase pe distanțe largi. Detonația fu urmată

de cîteva cutremurături, apoi mase mari de corpuri albe se prăvăliră în prăpastie, luînd cu ele pomii cu rădăcini cu tot. Un nor imens luminiscent plutea deasupra genunei, alcătuit din atomi de zăpadă. Locul bordeiului nu se năruise. Apropiindu-se de malul pădurii, cei trei constatară o metamorfoză geologică miraculoasă. O felie gigantică de stîncă se desfăcuse cu potecă cu tot alături de troiță, tăind cu totul drumul spre ea dintr-o parte și prefăcînd locul într-un perete repede de piatră de sub pomi pînă într-un punct al conului. A pune vreo punte spre troiță era cu neputință. Ușa acoperită cu lespede de lemn rămînea o fereastră spre abis. Cei trei puteau intra pe partea cealaltă, dinspre cuibul vulturilor, sărînd de pe dîmbul unde sfîrșea platoul păduros și începea genunea conică. Colonelul își retransportă lucrurile în bordei, bău apă de la izvoarăș și aduse și în cavernă, într-un recipient care nu era decît o bucată de trunchi, tăiată cilindric și scobită pe dinăuntru, apoi legată cu două cercuri de sîrmă ca să nu crape. Tigrlul de Bengal era un Robinson foarte ingenios și gospodăru. Însă nu pînă acolo încît să înțeleagă filozofia sălbăticiiei. Filip, care citise pe Bernardin de Saint-Pierre, îi evocă voluptățile vieții tinerilor Paul și Virginia. Colonelul strîmbă din nas sceptic. Ar fi băut un ceai, și nu-l concepea fără zahăr. Și-apoi, de unde ceai? Filip zise că s-ar putea strînge floare de tei vara.

— Hm, rîse colonelul, tot copil ești, draguță. Crezi că noi facem literatură? Tei pe munte nu se află. Și, apoi, ce? noi putem culege în tihnă flori și să facem provizii ca schivnicii nevinovați? Noi sîntem haiduci, copile, cu putere după noi. Ți-am mai spus, iepurele trăiește mai tihnit decît mine.

Gavrilcea încruntă puțin sprincenele spre colonel, în semn că Filip nu trebuie să așteaptă astfel de lucruri, și colonelul schimbă vorba.

— Ca verighetele, am mai ascuns castane pe undeva. Le pierdusem urma, dar acum, din cauza exploziei, au căzut toate din ascunzătoare. Hai să le coacem.

Erau multe semne că colonelul, îngrijorat de puțința descoperirii ascunzătorii, rumega în mintea lui anume planuri. Într-o zi își luă briciul fabricat de el și se rase. Abia atunci Filip îl recunoscuse așa cum era pe vremea când se căsătorise cu Caty. Nu se schimbaseră mult, părea mai întinerit, deși vârsta lui atingea, probabil, șaiszeci de ani. Aerul de munte, mișcarea, cumpătarea la hrană îl păstraseră sprinten. Colonelul, ca militar care luase parte la două campanii, era obișnuit cu viața de tranșee, în care însă înțelegea să profite de toate beneficiile întâmplătoare. Nu se culca pe pământ, de pildă, până nu studia toate condițiile, aduna crengi, puneas deasupra saci, blănuri, ce avea la îndemână, își trăgea căciula peste urechi și aprindea focul ca să alunge țințarii și jivinele. În caverna din dosul troiței, colonelul împinsese la maxim studiul confortului în sălbăticie. Ar fi trăit satisfăcut, în felul lui, dacă s-ar fi știut uitat de lume și n-ar fi fost combătut pe rând de sentimentul răzbunării, de ambiție și de frică. Ar fi fugit, și se temea că o acțiune ar începe și el n-ar putea profita de ea. Cîteva rude de la țară, la care se refugiase întîi, știau de el, acestea din cînd în cînd îi dădeau provizii, dacă venea pe furie. Locul anume unde era ascuns nu-l cunoșteau. Într-o astfel de descindere îl găsise Gavrilcea și ținuse cu orice preț să meargă la ascunzătoarea lui, unde-l pusese în curent, parțial, cu

planurile sale. Pe Gavrilcea îl știa un conspirator înăscut, punînd totdeauna la cale ceva. Felul cum picase în munți, desele lui descinderi și reveniri, calmul, acel aer de a avea în mînă toate elementele viitorului îi impuneau respect. Gavrilcea era de un curaj nebunesc, înfruntau cele mai riscate situații, se lăsa în drum și intra în vorbă cu oamenii, fără grabă, trăgînd după el și pe colonel. Acum colonelului i se părea că vărul său și-a pierdut busola, îl iritau mai ales tăcerile lui enigmatice. Din ce în ce mai des, cei doi se certau chiar în privința lui Filip, pe care colonelul îl găsea, cu toată simpatia pentru el, incomod.

— La ce ții băiatul aici, în pustietatea asta?

— Nu-l țin cu forța.

— Atunci lasă-l să plece.

— Nu și-a manifestat pînă acum dorința să ne părăsească.

— Îl caută prințesa peste tot.

— Nu-l caută. N-ai văzut că s-a călugărit la Mînaștirea Horezu?

— Are alte rude. E tînăr, trebuie să-și facă o carieră. Ce vrei să învețe de la mine: cum se face brici dintr-o potcoavă și săgeată din sîrmă?

— Știi să tragi foarte bine și cu mitraliera cînd vrei. Așteaptă elicopterul.

— Sună cam a Jules Verne. Elicopterele nu pot să se riște pe un traiect așa lung.

— Prezența mea aici ți se pare și ea din Jules Verne?

— Ești imprudent, mi-e frică să nu ieșim prost, să nu ni se taie orice legătură. Țăranii mi-au spus că au văzut unități militare.

Gavrilcea privi cu ironie pe colonel.

— Ai noștri cred că ești un Charette al lor! 383

— Și, urmă colonelul neînțelegînd aluzia, dacă pleacă în străinătate, cu ce trăiește Filip acolo? Știu că mamă-sa i-a depus bani în Elveția, întrebarea este cum îi ia. Copilul e minor, nu i-a lăsat, pe cît îmi spune el, nici un testament.

— Meme, soția mea, și toți prietenii noștri din aristocrație se vor îngriji de el. Totul a fost aranjat și în privința banilor din Elveția.

— Filip are de ales, zise altă dată Gavrilcea față de băiat spre a-l impresiona, între o viață violentă, îndrumată de credință și vrednică de numele Hangerliu, și o existență banală.

— Știi că viața asta violentă poate să ne ducă pe toți la... (Colonelul voi să spună: zidul de execuție.)

— Hai să ieșim puțin afară, să vedem ce e, propuse Gavrilcea autoritar, aud vulturi țipînd.

Colonelul se rădea din cînd în cînd, nemăillăsîndu-și barbă lungă. Vremea fiind frumoasă, tot mai des cerceta marginea văii conice, căutînd un loc mai puțin alunecos. Într-o zi, Filip îl văzu cu surprindere ieșind din adînc.

— Ați putut coborî? întrebă el.

Colonelul incurcă cuvintele în gură.

— Nu, nici vorbă, e prăpastie curată; m-am lăsat doar doi pași, să văd ce se zărește sub stușișurile pline de zăpadă.

Însă, într-o zi, colonelul plecă foarte de dimineață din bordei cînd ceilalți erau încă toropiți de somn.

— Mă duc să cercetez locurile, explică el, pe aici nu mai prea avem ce vîna. E păcat să omorîm veverițele. Dacă întîrzii, să nu vă speriați. Să nu lăsați să se stingă focul.

384 Și ieși din cavernă înainte ca Gavrilcea să se întoarcă pe culcușul lui și să poată constata că

vînătorul nu luase cu el nici unul din instrumentele lui cinegetice. Colonelul o apucă pe potecă în direcția înfundată dinspre crestele muntoase și se coborî în genune, aproape dîndu-și drumul pe spate, pe un povîrniș de piatră. Picioarele i se opriră în trunchiuri de pomi încovoiați spre lumina soarelui. De aci, peretele pîlniei devenea bolovănos și protuberanțele stîncilor ofereau un soi de scară. Prudent, dar sigur pe picioare, colonelul păși pe ele în jos și se află pe o cărărușă foarte îngustă, sub un acoperămint de arbuști încărcăți de zăpadă, ce astupau, celui așezat sus, vederea fundului. Cărărușa mergea în spirală de jur împrejurul pîlniei, cu întreruperi și diferențe foarte variabile de nivel. Solul era acum pămîntos, pe alocuri amestecat cu bolovani, dar, citeodată, spintecat de colți mari de stîncă. Colonelul scruta cu ochii toată topografia locului spre a găsi drumul cel mai lesnicios la coborît și la urcat. Se temea să nu dea de pereți repezi de piatră, care să-i facă cu neputință întoarcerea înapoi, coborîșul pîrîndu-i-se acum mai puțin primejdios, întrucît se putea prinde de numeroasele trunchiuri de arbori. Din fericire, însă, zona de stîncă, prin faptul că era proeminentă, era cea mai priincioasă, pentru că făcea de la sine trepte. Acum începu să se audă susure de izvor și un ecou ca de bazin în care curge o fîntînă. Jumătatea de sus a pîlniei nu părea să fi fost explorată vreodată, și poteca era doar o fantezie a naturii, în care un om puțin obișnuit cu muntele nu s-ar fi putut încrede. Deodată, însă, după un scurt hiat reprezentat printr-o ripă repede de pămînt, cu multe buruieni, așa că te puteai încumeta a înfige piciorul în ea, urma o cărare spiralată, făcută parcă de mîna omului, oricum, realizată din deasa călcare cu piciorul. « Se vede,

gîndi colonelul, că vin pe aici fie păzitori de capre⁺ fie oameni de prin partea locului să ia lemne sau să culeagă fructe.» Erau acolo aluni, pe alocuri și urme de zmeură. Fundul pilniei se vedea acum limpede. În mijloc era o adunătură mare de stînci și bolovani, făcînd cîteva bulboane de apă, în care se scurgeau în panglici subțiri, argintii, din mai multe părți, izvoare căzînd de sus. În restul vîlcei era un tăpșan cu iarbă, încă verde, acolo unde zăpada nu-l acoperea. Colonelul coborî pînă jos și bău puțină apă dintr-o bulboană. Apoi se îndreptă spre partea pilniei de unde venea lumină. Conul era desfăcut într-o parte, printr-o tăietură îngustă și lungă de cîteva metri între doi pereți de stîncă. Podeaua, tocită ca o albie, a acestei părți era tot de stîncă, și pe ea se scurgea apa din bulboane. Colonelul trecu prin această albie a prăpastiei și avu înaintea ochilor un peisaj obișnuit de regiune deluroasă. Deschizătura stîncii dădea, după toate aparențele, înspre locurile țăranilor dintr-o comună, ale căror case erau mai departe, așezate pe o șosea bine pietruită. În fund, în partea dimpotrivă, se ridicau dealuri cu vii și livezi, iar mai departe, în zare, sclișeau crestele înzăpezite ale unor munți. Colonelul, dorind să știe unde se găsea, coborî pînă în șosea. Acolo avu neplăcuta surpriză de a se afla față în față cu doi milițieni călări, care, probabil, fuseseră ascunși vederii sale de case. Milițienii priveau un mare cîine danez gri cu pete ca de fum întins jos la marginea șoselei și care, judecînd după o baltă de sînge, fuseseră împușcat. Unul din ei ținea în mînă, jucîndu-se cu ea, o zgardă lată, ghîntuită. Colonelul simți o sîrșeală. Recunoscuse cîinele. Era al unui fost mare om de afaceri, Edmund Harlan, posedînd tordeodată regiuni întregi de păduri și vii, precum

și mine de aur, personaj influent în vremea Axei, care însă nu se amestecase pe față în politică. Acum rămăsese cu o sfoară de vie, unde trăia ca un gospodar modest, după părerea țăranilor, care-l numeau Cîrlan, plimbîndu-se des pe seară cu un cîine danez pe care îl căpătase, pui, de la Vasilevs-Lascaris. Nimeni nu bănuia că zdravănu cîine purta în zgardă mesaje criptice, pe care le trimitea sau le găsea colonelul, punîndu-se astfel în legătură cu elementele subversive. Remus Gavrilcea făcu mișcarea de a o lua înapoi, dar unul din milițieni îi făcu semn cu degetul să se apropie. Colonelul nu poseda nici un act de identitate. Gavrilcea vruse să-i dea un buletin falsificat, pe care îl refuzase. În viața lui căutase să fugă de încurcături și răspunderi, însă cînd o primejdie se iveau în fața sa, cu educația lui de militar, zicea: « Ce-o fi să fie » și aștepta.

— Tovarășe, zise milițianul călare, n-ai cumva vreun chibrit?

Și cu mîna arătă o țigară.

Colonelul virî mîna în buzunar, scoase un amnar, scăpără cîteva scînteii, care aprinseră îndată fitilul, și întinse milițianului minusculul focar.

— Mai umblați și acum cu amnarul, spuse cu reproș glumeț milițianul, și, dînd pinteni calului, porni, urmat de celălalt, care nu era fumător.

Abia se pregătea s-o ia din nou spre cheile prăpastiei și colonelul auzi o bubuitură grozavă. Se întoarse și constată că un mare camion deschis oprise în fața sa. Vreo douăzeci de soldați cu puștile în mînă săreau unul după altul și făceau cerc în jurul lui.

« S-a sîrșit ! » gîndi colonelul.

Nu se îndoi că milițianul călare îl oprise spre a-l identifica, pentru ca apoi soldații veniți în urmă să-l

aresteze. Un sublocotenent, nu prea deosebit față de ceilalți soldați, venind în dreptul colonelului și cu o asprime cel puțin aparentă, făcu cu mâna un gest pe care eremitul îl interpretă: predă-te.

— Scoate amnarul! zise sublocotenentul.

Colonelul îl scoase.

— Acum, tovarășe, dă foc, că noi nu știm să umblăm cu unealta asta.

Colonelul scoase fitilul.

În vreme ce soldații priveau foarte serioși, cu armele în mâini, manipulațiile colonelului, sublocotenentul scoase o țigară și o aprinse la fitil.

— E bun și amnarul câteodată! rise el, devenind subit prietenos.

Ceilalți soldați se îndesară și ei să-și aprindă țigările. Apoi sublocotenentul strigă familiar: « Plecare », toți săriră în camion, care hurui și porni repede pe șosea. De pe camion soldații îl salutară cu mâinile pe colonel. Acesta se întoarse iarăși spre ogrăzile țăranilor. Cu toată concluzia fericită a întâmplării, nu putu suprima cu totul o umbră de bănuială. O femeie în vîrstă, sau așa de ofilită că părea bătrînă, dădu să intre pe poarta casei ei cu o tîpsie de alamă pe care se afla o mare colivă cu luminări înfipse în ea.

— Nu pleca, îl strigă femeia, vino să-ți dau niște colivă.

Colonelul intră după ea, se urcă pe o prispă și pătrunse într-o încăpere cu vatră joasă. Femeia scoase o sticlă cu vin foarte gălbior, turnă într-un pahar și-l întinse colonelului. După aceea, cu o lopățică de lemn, îi tăie o bucată mare de colivă.

— Dacă vrei, o măninci aici, dacă nu, o iei.

— O măninc aici! se decisese colonelul. N-am în ce s-o iau.

— Nu ești din părțile acestea?

— Nu. Merg undeva unde sînt angajat la lucru.

— Dar ce ești dumneata de felul dumitale? îl mai descusu femeia.

— Miner! spuse la întîmplare colonelul.

— Ești cam de vîrsta lui bietu bărbatu-meu, Dumnezeu să-i dea odihnă, dacă n-are. I-am făcut și eu pomană, să se mulțumească, de-o fi cumva miniat.

— De ce să fie miniat? întrebă Remus Gavrilcea.

— Nu știu dacă el sau altul. Umblă de cîtăva vreme prin părțile astea un strigoi. Cine l-a văzut zice că are coarne, ochi de jărătic și cioc de cucuvea. La trup nu se știe cum este, că e tot învelit în păr lung. Unii cred că cineva din satele astea a fost îngropat fără toate pomenile, că acum lumea nu le prea face, și de-aia umblă tot prin preajma bisericilor și minăstirilor unde sînt luminări aprinse. Strigoii suflă de departe sau trage cu un arc mare în luminări și le stinge. A fost pe la Mînăstirea Horezu și a stins toate luminările deodată, din toate chiliile și din biserică, lovindu-le cu niște undrele mici, fie la el acolo, pe lumea cealaltă. Aici, în sat la noi, la fel. Numai am băgat de seamă un lucru. Cînd au fost colive la sfințit, luminările de pe colive nu s-au stins, dar celelalte, da. Atunci ne-a explicat o maică de la Horezu, Stratonica, așa-i zice, că e un duh căruia nu i s-a făcut pomană și dă a înțelege suflînd în luminări să i se facă, spre a-și găsi odihnă. Așa că ne-am învoit, pe mai multe sate, noi, cele mai bătrîne, să facem colivă pentru morții fără de odihnă care or fi. Cestia tineri rîd de noi, dar rîză, că mulți au ris și pe urmă au plîns. Mănincă, maică, dacă-ți place, că e bună. O făcu cu miere, în lipsă de zahăr, și tot

cu griu ales. Hai, bea și vin, că e din strugurii noștri.

Deși colonelului îi era teamă că bind n-are să poată urca povârnișul, totuși, sătul de cerb fript pe spuză, mîncă și bău.

— Dar de unde știți dumneavoastră, întrebă el, că strigoii are arc?

— Păi nu se-aude, maică? răspunse femeia cu risul de superioritate al unui om de știință stăpîn pe fenomenologia disciplinei lui.

— Cum se aude? întrebă amuzat cum nu fusese de atîta vreme Remus Gavrilcea.

— Uite așa, demonștră baba. Face țiuuu, apoi hiiuu dinspre stîncă, apoi deodată se aude o vijitură pe deasupra casei, și plici! se înfige undreaua. Dacă ești afară cumva, se văd scînteii. Cînd undreaua izbește în luminare, așa mi-a spus maica Stratonica, femeie învățată, atunci flacăra răbufnește deodată, umple toată chilia sau biserica, înfășură zidirea ca și cînd ar fi cuprinsă de foc, dar focul e rece, nu arde, fiindcă și focul care e de la Dumnezeu are suflet, iar strigoii, care e de-ai lui Antichrist, nu poate face nimic viu. Țsta ne e și norocul. Altfel ardeam cu toții, ca niște șoareci.

— Ascultă, iscodi Remus Gavrilcea pe femeie, văzui un ciîne mort în șosea, împușcat. Al cui e, că pare de rasă.

— Al unuia Cîrlan, pe care l-au ridicat în zori milițienii. Ciînele era, auzii, un fel de ștafetă. Umblă zvonul că se desființează colectivele astea și se dă înapoi pămîntul la moșieri și casele de la oraș proprietarilor. Oare să fie adevărat?

Colonelul tăcu.

După ce mîncă coliva, femeia, după puțină codire, îndrăzni a-i face o rugăminte:

— Te văd voinic. Am vreo doi buturugi și nu pot să-i crăp. Dacă mi-ai face treaba asta, te-aș mulțumi cu ceva.

Colonelul merse cu ea în dosul casei, luă în mîini un topor puternic și din puține mișcări făcu fărîme vreo șase buturugi.

— Știu că ai vlagă, îl laudă femeia, să nu-ți fie de deochi. Ce să-ți dau?

— Am văzut că ai piine de casă, zise colonelul, dă-mi colea o felioară.

Femeia veni cu o bucată mare cît două piini obișnuite.

— Să mai treci pe aici cînd ți-e drumul! îi zise femeia și intră în casă.

În acest timp, la vreun kilometru mai sus pe șosea, pe un loc bătătorit în marginea ei sub brazi, sedeau tolăniți jos în fața unei hărți sublocotenentul, Cornel și un bărbat în vîrstă mărunt și voinic, cu ochi foarte inteligenți, îmbrăcat cu o canadiană îmblănită. Trupa, coborîtă din camion și ea, se odihnea îndărătul lor.

— Intrarea pe la Cheia Stîncii, vorbi Cornel, o s-o închidă dumnealor (și arată spre sublocotenent). Toate căile de acces vor fi tăiate pe departe, încît le va fi imposibil să scape. În sus, spre munți, peste prăpastie, e cam greu.

— Incontestabil! confirmă bărbatul în vîrstă.

— Dumneata, tovarășe Stan, continuă Cornel, bagi oamenii cu fierăstraiele în pădure și începi să cureți locul de copaci. Să punem mîna odată pe mizerabili ăștia, singurii care au mai rămas. Ca să fim mai siguri că nu ne alunecă printre degete, ar trebui să-i calce cineva ușurel-ușurel în birlogul lor, pe care îl cunoști. Să le spună ce poștește, ca să-i țină de vorbă. În timpul acesta trupa va lua poziții.

— Perfect. Am înțeles tactica! Mă duc eu! se oferi scurt tovarășul Stan.

— De, observă cam îndoit Cornel, întrebînd din ochi și pe sublocotenent. Vezi că mi-e teamă să nu-ți punem viața în primejdie. Ticăloșii sînt în stare de orice. Să te însoțească măcar un soldat cu arma.

— I-am pune în alarmă. De un om pașnic ca mine nu se vor teme, știu eu cum să-i iau.

Colonelul se grăbi s-o ia înspre trecătoarea de piatră. I se păru o clipă că doi ochi îl pironesc după un stufig. Cînd ajunse în incinta pîlniei, se așeză în apropierea unei bulboane, bău apă, se spală pe față ca să risipească orice urmă de amețală, înfipse pîinea într-o nuia și cu o scîndurică de lemn o opri să cadă, imitînd pe covrigari, apoi, cu această nuia prinsă de cojoc, începu să urce cărărușa. Nu o dată se prăbuși, dar în cele din urmă ajunse în margine, unde era lunecușul de piatră. Acolo îmbrățișă cu un ochi toate ieșiturile și cu o mișcare decisă se repezi sus, fără a mai cîntări mișcările. Ajuns pe poteca superioară, șezu pe pîntece cităva vreme, spre a se încredința că nu se prăbușea. Cînd se ridică, înaintea lui ședea Filip.

— Ați fost din nou în prăpastie?

Colonelul puse degetul la gură.

În bordei, Gavrilcea sta tolănit sumbru pe patul lui, așternut cu blană. Era cald și mirosea a tămîie, fiindcă Filip aruncase pe foc crăci de brad pline de rășină. Colonelul scoase de pe nuia pîinea și o depuse pe un pietroi ce slujea drept masă.

— Unde ai fost? întrebă cam răstit Gavrilcea.

— Cum vezi, v-am adus pîinea.

— De unde? insistă intrigat Gavrilcea.

— Ascultă, dragă, zise colonelul cu un calm în care se ghicea o supărare adîncă, nici în pădure nu pot să trăiesc fără să dau socoteală cuiva? Eu te întreb pe tine de unde vii și unde dispări? Mi-e dor și mie să mă duc în lume. Tu nu aștepti elicopterul? Și rise sarcastic.

— Du-te dacă-ți dă mîna! mormăi printre dinți Gavrilcea.

— Mă duc! confirmă cu simplitate colonelul.

Gavrilcea își aruncă deodată încruntarea, dădu feței sale ingrate farmecul straniu pe care știa să-l împrumute furunculelor și propuse pace.

— Nu te supăra din nimic. În fața noastră se pun răspunsuri grave, istorice, zise el sentențios. Bună pîine.

Și mestecă o bucată din felia pe care Filip o pusese în dreptul lui.

— Ascultă, îl informă colonelul, calmat și el, numărul 17 a fost arestat, iar ciinele împușcat.

Gavrilcea se încruntă. Harlan fusese cel mai substanțial finanțator al Mișcării centurionale, luase demagogic atitudine împotriva burgheziei și înjghebase chiar un simulacru de « unități muncitorești » de tip patronal. În fond Mișcarea apăra interesele marelui capital. Gavrilcea fu invitat, cu prilejul căsătoriei sale cu Meme, la Clubul financiarilor și marilor industriași, într-un salon vast, în jurul căruia, la pereți, pe fotolii joase și adînci de piele roșie, ședeau înfundate adevăratele puteri ale statului burghez, aproape invizibile din pricina distanței. Scena amintea tabloul lui Goya *O ședință a Companiei Filipinelor*. La o măsută, în mijloc, sub o lustră gigantică de cristal, sta în picioare Edmund Harlan, așteptînd pe Gavrilcea, care-l salută la modul roman.

— Camarade Gavrilcea, vorbi omul de afaceri, în vederea căsătoriei dumatile și considerind serviciile aduse de dumneata ideii de ordine și ierarhie socială, ne permitem să-ți oferim un mic cadou.

Și-i arată pe masă o lădiță destul de voluminoasă, al cărei capac îl desfăcu. În ea sclipeau lingouri de aur, lungi ca niște bastoane de ceară de sigilat, mari și somptuoase.

Aplauze răsunară, însă, din cauza imensității sălii, păreau îndepărtate și dublate de un ecou.

Filip căuta să pătrundă adevărul în ciocnirea dintre cei doi. Sufletul lui juvenil, îndreptat, din instinct, spre găsirea unui loc în viață, oscila între planurile de aparență utopică ale lui Gavrilcea-Hangerliu și reflecțiile pozitive ale lui Remus Gavrilcea. Amândoi erau legați într-un fel de el, nu-i putea considera drept străini.

— Unchiule, întrebă el pe colonel, crezi că ceea ce spune domnul Gavrilcea nu-i adevărat?

— Adică în ce sens?

— Că nu poate veni un elicopter să ne ia.

— Dragă, pentru văru-meu orice e cu putință. El străbate și piatra. Chiar faptul că se află aici, când mai nu știu când era în străinătate, e o dovadă de ce poate. Că te-așteaptă Meme Hangerliu și ceilalți înrudiți cu familia ta e adevărat. Mamă-ta, Dumnezeu s-o ierte, depusese bani mulți în Elveția și, dacă n-ar fi avut anume încăpăținări, nici eu nu eram aici. Și nici tu. Dar cred că o să ne fie greu să ieșim din birlogul ăsta. E de mirare cum am scăpat pînă acum. Drumurile sînt controlate, nu-i putem înșela la nesfîrșit. Dacă ne prinde aici pe citeșitrei, e prăpăd. De mine nici nu mai vorbesc. Canaliile mă vor împușca. Tu o să fii acuzat de uneltiri împotriva statului și toți din familia ta au să fie implicați.

Tot ce-am urzit se destramă. Trebuie să fugim de aici, cît se mai poate, am să te duc eu undeva. Altfel totul e pierdut.

Colonelul se temea că Filip, arestat, ar fi putut să spună prea multe lucruri la o anchetă strînsă. Gavrilcea intuia colocviile dintre văru-său și băiat fiindcă îi vedea meditativi pe amîndoi. Și el, în fond, nutrea aceeași temere cu privire la Filip și-l păzea din ochi, hotărît să nu-l scape din mîini.

— Să n-ascuți ce-ți spune colonelul, îl consilie el pe Filip, punîndu-i mîna pe umăr, pe cînd se plimbau prin pădure. Colonelul e un om mediocru incapabil de fapte dezinteresate și eroice. N-are nici un scrupul, fii fără grijă, știe să mînuiască revolverul nu numai împotriva animalelor sălbatice. Se vîră în orice afacere, dar te lasă în drum dacă iese prost. La război n-a făcut nici o ispravă, nici ca erou, nici ca trădător. Dacă nu eram eu tare și mare, nu ajungea colonel. Eu acum sînt un Hangerliu, tatăl unui adevărat Hangerliu. Trebuie să onorez acest nume. Strămoșul tău a pierit de moarte violentă, Max Hangerliu, tatăl tău, a căzut în fața plutonului. Tu ce ești? Un Ionescu oarecare? Și Ciocîrlan, părintele tău nominal, s-a sinucis, însă pentru încurcături bănești. Alege între Ciocîrlan și Hangerliu! Totul e organizat de noi să mușcăm din umbră comunismul, camarazii noștri veghează, și în curînd vom primi o veste mare. Nu-ți ascund. Îți oferim moartea la tot pasul, dar o moarte ilustră, de care vor vorbi viitoarele manuale școlare. Un tînăr printz erou.

Cu sufletul așezat, medieval, între demonul în vîpăi și demonul îndoielii, Filip îi asculta pe amîndoi. Aventura avea mai multă putere asupra închipuirii sale, și băiatul se visa zburînd pe sus cu un

iatagan în mină și descinzând în mijlocul unui divan domnesc, în care sumedenie de boieri și curteni, înveșmînțați oriental, îi cădeau la picioare, culcîndu-se pe pîntece și căutînd a-i săruta poala mantiei domnești. Desprins de realitățile de jos, Filip se pierdea în basme, fără să-și dea seama, criminale.

Gavrilcea pîndea tot mai strîns pe colonel, nu-l mai lăsa să plece fără să-l însoțească, temîndu-se că acesta, căutînd să fugă spre graniță, pe drumurile de munte, așa de bine cunoscute lui, ar fi putut fi prins și silit să dezvăluie toată rețeaua. Și chiar scăpînd, lipsa unui om priceput în materie de strategie, și care își rezervase anume secrete, ar fi fost neplăcută la momentul oportun. Cînd colonelul ieșea din bordei, pentru treburi firești, Gavrilcea se mulțumea să asculte foșnirea frunzelor și trosnetul crengilor sub pași. Numai cînd orice zgomot înceta și vărul său întîrzia prea mult, pornea în căutarea lui. Colonelul era ținut sub stare de arest.

— Ai încercat vreodată să cobori pe rîpa asta? ispitea Gavrilcea pe colonel.

— M-am lăsat doi pași, ca și tine, sprijinindu-mă în copaci, încolo e prea repede, te izbești de stînci.

— Unde crezi că răspunde? insistă incredul Gavrilcea.

— Pare înfundată, o căldare de piatră.

— Nu-mi vine a crede, colo e o crăpătură. Mai degrabă e o rîpă foarte închisă, care iese, undeva, la vale largă. Vara se aud păsări cîntînd, chiar și cucii. Unde-ai mai văzut astfel de vietăți în groapă de munte? Vin de jos, de la crîng. Odată mi s-a părut a auzi sunînd și o talangă, se vede că pasc capre pe urcușul rîpei.

— Nu există decît capre sălbătice.

— Aș, nu-mi vorbi mie asemenea prostii, ești priceput în materia asta ca nimeni altul. Caprele negre stau acolo, pe colții de stîncă. Acolo e altă zonă. Alpi curați.

— De ce nu cobori odată să vezi ce e în rîpă? întrebă cu ușoară ironie colonelul.

— Ceea ce mă interesează pe mine, răspunse Gavrilcea, nu mai puțin subtil, e să nu avem nici o surpriză din partea aceasta!

Surpriza veni într-adevăr, însă nu din partea aceea.

Într-o dimineață, pe cînd cei trei erau încă în cavernă, troița se zgudui de lovituri vehemente și repetate. Se auzi și un glas, vorbind ca pentru sine:

— Parcă are o piedică pe dinăuntru, așa s-a lipit.

Înnoindu-se cu violență hurducăturile, Gavrilcea se pipăi la buzunare, apoi se îndreptă placid spre ușa-troiță, desfăcu lanțul și deschise. Înaintea lui apărură un bărbat scund, uimit parcă de a se afla în prezența unui om. În picioarele mici purta opinci, încolo era îmbrăcat orășenește, avînd pe el o canadiană îmblănită.

— Să fie cu iertare, zise omul sfîos, n-am știut...

Gavrilcea îi făcu semn să între, și omul, văzînd pe ceilalți doi, își scoase căciula și-și scutură opincile de zăpadă.

— Cu opincile, explică el, mergi mai ușor prin locurile astea stîncoase al dracului.

Colonelul era livid și nemișcat el însuși ca o stîncă, nevinovatul Filip privea scena cu curiozitate.

— Să vedeți, urmă omul cu opinci, eu, cînd am fost copil, am venit des în scobitura asta, că tata vîna sălbăticiuni și le vindea unuia care le-mpăia. Dormeam și noaptea, ca să le prindem în zori de

zi. Acum, trecînd pe aci, zic: ia să văz cum mai arată. Da-i cald aici, bine.

— Noi sîntem profesori, cercetători științifici de la Institutul de speologie, zise fără ezitare Gavrilcea, și făcu semn omului să stea jos. Studiem peșterile.

— Apoi chiar că aveți ce studia pe aici! încuviință și omul aprinzînd o țigară în jăratul din vatră. Pe noi ne-a trimis tovarășul Cornel să descurcăm locul pentru o cabană care o să se ridice mai colea, pentru turiști. Retezăm din pădure, facem drum bun cu podețe din vale pînă sus. Ei, multe pun la cale acum ai noștri, ce cu gîndul n-ai gîndit! În curînd n-o să mai poți recunoaște țara. Păcat că nu mai sînt tînăr. Cornel ăsta al nostru, strașnic om, cît îl vezi de firav. Mîine vine și el.

Omul i se păru colonelului cam naiv. Dar expertului Gavrilcea nu-i scăpă privirea ageră și sfredeli-toare a musafirului. Limbajul lui sfătos și de mică cultură îl bănuia trucat. Avu sentimentul că recunoaște pe unul dintre mulții comuniști bătuți cu frînghia udă în prezența sa, mai bine de un deceniu în urmă. Omul se mărturisi singur fost muncitor la C.F.R., aduse vorba și de Dragavei, cunoștea personal pe foarte mulți din luptătorii comuniști, azi cu răspunderi însemnate în partid. Cel puțin așa rezulta. Nu se arătă de loc mirat de bizara gospodărie robinsoniană a unor oameni de știință și primi să bea un pic de rachiu dintr-o ceașcă de lemn. Se însufleți ușor și începu să facă evocații din viața lui, nepărînd a se îndoii, o clipă, că are de-a face cu oameni devotați regimului.

— Să vedeți, povesti, în timpul războiului celălalt m-am pomenit soldat la Comenduirea Pieței Iași. Acolo era un sublocotenent care, cînd a izbucnit

revoluția, văzînd că ne cam codim să luăm urma comuniștilor, ne spunea într-una: « Militarul e militar. Dacă primește ordin, n-are încotro, îl execută. Cine discută ordinul merge înaintea tribunalei militare. » Atunci au început să se răspîndească manifeste comuniste printre soldați. Nu erau multe, dar unul trecea din mînă în mînă. Am primit ordin ca, împreună cu alt soldat, să cutreier sub comanda sublocotenentului împrejurimile orașului, în special Nicolina, să prindem pe vreunul care le petrecea. Zile întregi n-am dibuit nimic, dar, în fine, am ochit un ceferist tînăr, care strecura în buzunarul unui soldat de pază a liniei o hîrtiuță. Soldatul, curios, a scos hîrtia din buzunar și a încercat s-o citească. Apoi, puțin speriat, s-a uitat în toate părțile și a făcut gestul de a arunca fișuca. Atunci ne-am apropiat de el.

— Ce e cu bilețelul ăsta, ostaș, cine ți l-a dat? zice ofițerul.

— Nu știu. Un om. Eu nu sînt vinovat de nimic.

Și începu să tremure.

— Cine ți-a spus că ești vinovat? Ia să vedem.

Era un manifest tipărit (acum e la muzeu, cred că l-ați văzut) cam pe un sfert de coală de hîrtie și suna, pe cît mi-aduc aminte, așa:

« Soldați! Țara muncitorilor și țăranilor liberi a încheiat armistițiu. Mult dorita pace a sosit. Numai imperialiștii din țările capitaliste în înțelegere cu moșierii și ciocoi voștri vor să continue războiul. Soldați, voi sînteți țărani și muncitori. Guvernele moșierilor v-au făgăduit pămînt și pămînt nu v-au dat. Iar vouă, muncitorilor, vă dau un salariu de mizerie. Cereți încetarea războiului »... și tot cam așa.

Eu am înlemnit. Astfel era educația în armata noastră burghezo-moșierească, încât numai de citeai un astfel de manifest făceai o crimă.

Ofițerul ridică pe soldat și-l ducem la comenduire, unde l-am închis într-un grajd de cai. Sublocotenentul arată manifestul colonelului.

— Foarte bine, zice colonelul, manifestul am să-l înaintez forurilor superioare. Cu soldatul ce-ai făcut?

— L-am consemnat într-un grajd, sub pază.

— Ai impresia că era înțeles cu ceferistul?

— Dimpotrivă. N-avea cum să fie înțeles, de vreme ce atunci, pentru întâia oară, fusese pus de pază acolo. Lucrătorul i l-a vîrit în buzunar, cum o fi făcut și cu alții.

— Deci ostașul nu e vinovat.

— De asta sînt sigur.

— Atunci, dragă Remus — așa-i zicea sublocotenentului — dă-i drumul băiatului, nu-l ține în grajd. Eu, dacă-mi dă cineva un manifest, sînt conspirator?

Ne-am dus îndată la grajd și am strigat pe soldat. Nu răspundea. Numai caii nechezau și sforăiau pe nări încercînd parcă să rupă căpestrele.

— Să știi c-a fugit, zise sublocotenentul; prin urmare, nu-i chiar așa de nevinovat.

Cînd colo, îl găsim atîrnat de gratiile unei ferestre. Se spînzurase, de frică, cu o funie găsită în grajd. Frica era foarte mare la unii soldați, din cauza bățăilor crunte. Sentinelele care însoțeau un arestat trăgeau în el la cea mai mică mișcare, fiindu-le teamă că dacă arestatul fuge vor fi pedepsiți. Frate-meu mai tînăr mi-a povestit alta de cînd își făcea serviciul militar la București. La arestul cazăr-mii a fost adus un comunist; cînd l-au dat jos din

dubă nu l-a putut vedea la față. I s-a părut cam jigărit. Avea lanțuri la picioare și o bilă mare de fier ca să nu se poată urni, și, fiindcă n-a putut sări din dubă, l-au luat mai mulți ostași pe brațe și l-au pus jos.

— Cum îi zicea? întrebă Gavrilcea.

— Am uitat ca pămîntul, tovarăși, îl știu, dar nu-mi vine pe limbă. Avea parcă un nume boieresc. Cînd am trecut acum doi ani pe lângă gardul unei gospodării agricole de stat, noaptea, am văzut într-o vitrină luminată cu un bec niște fotografii: « Eroi căzuți pentru cauza socialismului ». Era și el acolo. Dar dumneavoastră trebuie să știți. Ei, cum am uitat!

Și vorbitorul își strînse înciudat capul cu amîndouă mîinile. Gavrilcea îl examină incredul. Era din ce în ce mai convins că joacă teatru.

— Vedeți, zice maiorul Uliencescu, reluă musafirul vorba, arătînd un dosar, asta e cel mai fioros conspirator, un om care n-are nimic sfînt, un anarhist. Uitați-vă aici, soldați, ca să știți și voi cu cine aveți de-a face.

— Ce este un anarhist? întrebă deodată Filip.

— Ei numeau așa atunci pe toți muncitorii, pe oricine lupta pentru dreptate. Cereai un salariu ca lumea? Erai anarhist: un om care zvîrle totul în aer cu dinamită, numai din plăcerea de a distruge. Frate-meu, din spatele locotenentului, aruncă ochii la dosar, unde erau copii de manifeste, rezoluții, corespondențe sindicale și altele de soiul acesta. Un manifest sau o tăietură de jurnal (l-am învățat și eu la cursurile noastre) suna cam așa: « Muncitori și țărani, comuniștii, care înfățișează avangarda clasei muncitoare, vă cheamă la lupta împotriva oligarhiei capitalisto-moșierești. Sîntem denunțați

ca dușmani ai patriei, dar noi sîntem numai vrăjmașii de moarte ai claselor exploatare, care nu cunosc altă patrie decît cîștigul. Noi vrem să înfăptuim patria muncitorilor și țăranilor, patria oamenilor liberi, unde nu vor mai fi stăpîni și slugi. Luptăm pentru revoluția socială care va confisca pămîntul fără plată de la moșieri și va aduce în proprietatea obștească mijloacele de producție și de schimb. Nici o tranzacție cu trădătorii clasei muncitoare, cu social-democrația, coada de topor a capitaliștilor de pretutindeni. Păstrați unitatea clasei muncitoare. Cereți sporirea salariilor, eliberarea din închisori a conducătorilor noștri... » Cam în felul acesta scria. Lui frate-meu nu i s-a părut așa de criminal manifestul, parcă era compus de oameni cărora le-a ajuns cuțitul la os. Noi, care sîntem fii de oameni săraci de la țară și n-am avut decît o sforică de pămînt pe un povîrniș, știam cum trăia țăranul, unul dintre ai noștri a fost omorît în răscoalele țărănești. Nu aveam atunci decît paisprezece ani. Maiorul, văzînd că dosarul nu face asupra soldaților nici un efect, l-a închis repede. Zice: « Să te uiți numai la el, și te ia groaza. Cîțiva din ăștia, și ce e mai sacru pe lume: patrie, armată, limbă strămoșească, se duc de ripă. Trecem prin pericole mari, și se cere, domnilor, din partea dumneavoastră mai ales, ofițeri și ostași, cel mai înalt devotament pentru instituțiile tradiționale ale țării. » Locotenentul Remus Gavrilcea îl ia pe fratele meu la locotenentul Zamfirache, care avea în pază pe terorist, și-i spune: « Vreau să-l văd și eu la față, sînt curios să știu cum arată un anarhist ».

Locotenentul, făcîndu-se că inspectează arestatul, îl duce cu el. Intră ei într-o odaie destul de mare, dată cu ulei cenușiu pe pereți, iar pe jos

cimentată. Avea o singură fereastră foarte sus, sub tavan, și zăbreliță bine. Arestatul, legat în lanțuri cu bilă la picioare, nu se putea urca la ea. Nu se afla în încăpere decît un pat de fier așternut cu o rogojină. Găsesc pe terorist, cum îi spuneau ei, stînd pe pat și cotrobăind prin două lădițe de lemn grele, așa cum își fac recruții. I le lăsase. N-avea înăuntru decît niște zdrențe pe care le tot învîrtea și răsucea. Se uitară ei la el: un om pipernicit, bolnăvicios, chiar tușea sec din cînd în cînd, cu ochi blinzi și voce blajină.

— M-aș ruga, zise el către Zamfirache, să permiteți să mi se dea un ac cu ață.

— Nu e voie, îmi pare rău! răspunde locotenentul.

Cîtva timp după asta locotenentul Gavrilcea cheamă pe frate-meu.

— Ostaș, am să-ți spun ceva foarte confidențial, contez pe onoarea dumitale de militar că rămîne între noi. Avem ordin să transportăm pe deținutul terorist, pe jos, pînă la Jilava, cu două sentinele, alese cu atenție și bine instruite. Pe drum, prizonierul are să încerce să fugă.

— De unde știți că are să încerce?

— Are să fugă sigur, încît sentinelele vor fi nevoite să tragă. Ai înțeles, ostaș?

— Nu! răspunde el.

— Ei, faci pe șiretul, zice locotenentul, hai pleacă de aci și să lăsăm în plata Domnului pe terorist.

Și, cu chipul acesta, a schimbat vorba. Comunistul a fost scos a treia zi. I s-au spart cătușele de la glezne, fiindcă erau prinse cu nituri. La început, n-a putut să meargă, tremurîndu-i picioarele. Le ridica și le lăsa ca să și le dezmoștească. I s-a dat

o funie groasă cu care și-a legat lăzile grele, petrecându-le după gît. Să mergi atîția kilometri pe jos, cu asemenea greutate, nu-i glumă! Două sentinele l-au încadrat și au străbătut astfel orașul în văzul tuturor. La cîteva ceasuri după asta, cazarma e chemată telefonic de postul de jandarmi de pe șoseaua către Jilava. Se duce cu mașina un ofițer, luînd și pe fratele meu lingă șofer. În mijlocul șoselei zăcea pe spate, cu cuferele încă de gît, «teroristul».

— Ce s-a întîmplat? întrebă ofițerul sentinelele.

— A vrut s-o ia la goană pe cîmp și a trebuit să tragem, zice una. Așa am avut ordin.

— Cum a luat-o la goană, cînd el este cu lăzile după gît? Și unde s-alerge? Pe cîmp gol?

Atunci am văzut pe jandarmi încrunțind din sprîncene. Făcură împreună procesul-verbal și-l iscălră.

Cît timp vorbi omul, colonelul își șterse mereu sudoarea care se revărsa pe barba recrescută. Evita privirile lui Gavrilcea, ale cărui bubulițe străluceau în lumina jăraticului ca niște pietre prețioase.

— Cum l-ai cunoscut, întrebă Gavrilcea, pe tovarășul Cornel și pe ceilalți luptători ai noștri?

— Prin 1933 eram muncitor la Atelierele C.F.R. Fusesse greve și guvernul arestase pe conducătorii muncitorimii, acuzați de comunism. M-au arestat și pe mine și ne-au pus pe toți în lanțuri. Eu pe unii nu-i cunoșteam. Mi i-a arătat un tovarăș. Zice: «Să-l vezi pe tovarășul Dragavei». Zăresc un tînăr cu cătușe la mîini, care fluiera, făcînd curaj la toți, *Internaționala*. Într-o seară aud o zornăitură prelungă de lanțuri. Îi duceau în altă parte. Mie mi-au dat drumul, nefiind socotit printre cei

de seamă. Ei, pe urmă am luat parte și la greva ceferistă, în urma arestării conducătorilor. Ne-am baricadat în curtea atelierelor și ascultam cuvîntările unora dintre noi. Sirena urla într-una, ca să îndemne pe muncitorii de la celelalte fabrici să se unească la grevă. Curgeau oameni rîuri spre ateliere. Un căpitan, am auzit că tot Remus Gavrilcea, a avut ideea să se facă o șarjă de cavalerie, ca să se risipească lumea. Pe urmă au renunțat. S-a trimis trupă în camioane cu mitraliere. În fața intrărilor erau pichete de lucrători, ș-o flăcăraie mare pîlpiia într-un loc. Făcuseră un foc de scînduri, luate de la un depozit. Sirena suna într-una. Trăgea de lanțul ei un muncitor tînăr, Vasile Roaită, al cărui nume acum îl știe și copilul din leagăn. Un ofițer face somațiile legale, mitralierele montate pe camioane sînt îndreptate spre intrări. Greviștii încercau să înduplece pe soldați să nu tragă, să-i facă chiar să treacă de partea lor. Cînd ofițerii dădură primele ordine și trupa făcu gestul de a ochi, un soldat, tovarășul Cornel de azi, se ridică pe umerii altuia și începu să cuvînteze: «Camarazi, nu trageți în frații noștri, și noi sîntem din clasa muncitoare». Atunci căpitanul Remus Gavrilcea l-a ochit și a tras în el. De omorît nu l-a omorît. Unitatea a fost îndată retrasă, iar tovarășul Cornel arestat. Spre ziuă s-a dat atacul. Parcă văd un muncitor, cu o facă în mînă, ieșind în calea trupeii și căutînd să cuvînteze. A fost izbit cu paturile puștii sau împușcat, nu-mi mai aduc aminte. Știu doar că facă a ars multă vreme pe jos, zgîndărită de picioarele celor în trecere. Înăuntru a fost prăpăd. În timp ce soldații izbeau în dreapta și în stînga și pătrundeau în ateliere, sirena țipa într-una. În fine, a fost găsită. Fiind la înălțime mare, supapa

se deschidea de jos cu ajutorul unui lanț. Vasile Roaită, de care vă spusei, încheștat cu mâinile pe el, cînta într-una, parcă era amețit. Cineva l-a împușcat în pîntece sau l-au străpuns cu baionetele, nu-mi mai amintesc bine. Numai așa a lăsat lanțul din mînă. Abia atunci sirena a tăcut.

Tovarășul Cornel a fost după vreun an, doi eliberat, pe urmă, în timpul războiului, mobilizat, apoi arestat din nou, bătut și ars cu fierul roșu de centurioni. A scăpat, pe urmă l-au prins iar și l-au dus într-un lagăr prin părțile astea, pe aproape. A fugit și l-am ascuns uite aici, în vizuina asta. Ei, ce frumos e printre stînci și brazi! De cîte ori ședeam tihnit coala, în inima pădurii, ca o sălbăticiune, mă întrebam: «Miine ce se va întîmpla pe neașteptate? Cine se va ivi deodată în calea mea să-mi turbure liniștea munților?»

— Fiece clipă, spuse solemn Gavrilcea, aduce în lume o veste nouă.

Omul se sculă, mulțumind de buna primire și urîndu-le spor la muncă. Gavrilcea se ridică și el și se oferă să-l călăuzească. Cei doi se pierdură departe printre copaci. După un timp, lui Filip i se păru că aude o detonație teribilă, lungă, urmată de un răcnet și de un ecou șuierător și vibrant.

— Ce-a fost, unchiule? întrebă el pe colonel.

— S-o fi prăbușit vreun bolovan din munte! mormăi acesta încruntat.

Imprudentul Stan, cum se află mai tîrziu, suspectînd după gest pe însoțitor, scosese un revolver din buzunar. Gavrilcea, dîndu-se după un copac, zvîrlise o grenadă.

Cornel își făcu apariția a doua zi, pe cînd Filip dormea încă. Mergea încet și căuta parcă pe cineva printre copaci. Gavrilcea șopti poruncitor colo-

nelului, care se afla lîngă el, după un brad gros:

— Trage cu arcul!

— Trage tu cu revolverul.

— S-aude, pot veni alții. Trage!

Și Gavrilcea lipi țeava armei de grumazul colonelului. Acesta întinse arcul, ca un asiat antic, și cînd Cornel, mereu în căutare, era întors cu spatele, slobozi o undrea lungă de sîrmă, care se înfipse în umărul inginerului, foarte aproape de gît. Acesta lunecă jos și rămase nemișcat, cu săgeata verticală în spinare. Nu se clintî ceasuri întregi, dar spre seară, cînd cei doi merseră să-l ridice și să șteargă urmele lui, nu-l regăsiră. Inginerul dispăruse cu săgeată cu tot.

Cîteva zile nu mai apărură nimeni, și locurile reintrară în pustietatea lor totală. Gavrilcea și colonelul se certară o zi întreagă asupra măsurilor de luat. În principiu recunoscuseră și Gavrilcea că locul devenise intenabil, trăgînd concluzia totuși că urmau să se mute cîteșitrei în altă ascunzătoare, nu în afară de perimetrul comunicat în străinătate pentru lăsare de arme.

Se culcară tîrziu. Spre ziuă, Filip, deșteptîndu-se, auzi din depărtări, în ecouri prelungi, un vuiet ca de pînză de fierăstrău circular. Țipete de vulturi păreau a comenta strania vîitătură metalică. Băiatul mai constată că colonelul nu era lîngă el și că de pe culcușul său, lărgit ca să poată dormi doi, fusese luată o blană. Arcurile și tolba se găseau la locul lor, focul începea să se stingă. Filip căută să-l înviorzeze, și atunci Gavrilcea se deșteptă. Era în cămașă, din cauză că jăraticul dogorea prea tare, și avea mare grijă să nu i se boțească veșmintele. Ieși întunecat din bordei. Filip auzi deodată un strigăt surd.

— Ce faci acolo? Unde te duci?

Ieși afară și el și văzu pe colonel pe marginea ripii, dînd să se coboare. O boccea mare dintr-o blană, în care erau vîrite alte lucruri, fusese aruncată jos și se oprise între crăcile unor arbuști.

— Vino înapoi, unde vrei să mergi? repetă aspru și cu ton de comandă, pe care Filip nu l-ar fi bănuț la molatecul Gavrilcea.

— Lasă-mă în pace! se supără colonelul. Ce? Sînt robul tău? Mă duc unde poftesc. Mai întii nu vreau să am de-a face cu tine. Mai bine mă predau.

— Canalie! zise surd și mînios Gavrilcea.

Și așa, pe jumătate îmbrăcat cum era, se repezi la colonel și-l apucă de brațe. Acesta îl smuci și, neputîndu-se descleșta, trînti jos pe Gavrilcea și, amîndoi îmbrățișați, se rostogoliră în ripă. Dar într-un tufiș des și înmugurit se opriră. Colonelul se desprinsese, în vreme ce Gavrilcea rămase nemișcat, culcat pe spate, pe rămurișul des. Din tîmplă îi curgea sînge. În cădere se izbise, probabil, de un colț de stîncă. Colonelul coborî cît putu mai repede, împinse cu mîna lui mai la vale bocceaua și, peste puțin, dispăru. La Filip nici nu se uită, și poate că nici nu-l văzuse. Buimăcit, Filip strigă de cîteva ori pe Gavrilcea, îndrăzni chiar să se lase puțin pe marginea ripii, dar văzu că alunecă. Atunci o luă spre pădure, cu gîndul absurd de a căuta pe cineva care să-i dea o mîină de ajutor. Ideea că astfel ar fi denunțat pe Gavrilcea, dacă acesta era încă viu, nu-i trecu prin minte. Merse așa în neștire, fără să dea de fundul pădurii. Țipete sfîșietoare și metalice răsuna din ce în ce mai des, ca niște semnale la distanțe de timp egale. Zdrobit de oboseală, Filip se reîntoar-se la mar-

ginea prăpastiei și găsi pe Gavrilcea la fel de nemișcat. Niște gînganii umblau pe la buzele lui și mai ales la tîmplă, averse de sînge. Filip reîntre în cavernă și se așeză pe un culcuș. Un somn dureros îl prinse și nu se deșteptă decît cînd soarele era la amiază. I se păruse o dată, ca prin vis, că culcușul tresaltă și că țiuie ceva lîngă el. Puțin mai tîrziu răsunară în depărtare niște răpăituri, apoi totul reîntre în liniște. Nu bănuț ce se întimplase. Colonelul își dădu seama, coborînd jos, că trecătoare era păzită de soldați cu puști-mitraliere. Reurcă povîrnișul abrupt gîfîind, zgîriat, înșingurat și, ajuns sus, trase cu revolverul din ușa cavernei asupra lui Filip, ca să scape de un eventual denunțator. Fără a controla dacă-l omorise, o luă spre prăpastiile dinspre regiunea alpină, gata să se arunce oriunde. Alți soldați postați în acea parte îl văzură și îndreptară asupra lui puștile-mitraliere.

— Bestii! murmură un lucrător în salopetă cu gîndul la cei doi Gavrilcea. Au ucis un om de ispravă, pe tovarășul Stan.

După ce mai aruncă o privire spre ripă și se încredință că Gavrilcea e mort, Filip își făcu planul de a încerca să iasă cu orice chip din pădure și a merge la Mînăstirea Horezu, unde se afla Hangerlioanca. Nu avea de mîncare decît niște ciuperci, culese cu o zi înainte de colonel. Le fripse pe spuză și le mîncă, bînd apă de la izvor. Țipetele metalice se auzeau tot mai dese. După puțină vreme, îi fu iarăși foame și mai roase cîteva ghinde, găsite prin peșteră. Hotărî să plece a doua zi de dimineață, și se culcă, nu fără un sentiment de groază. Aproape nu dormi, tresărînd la orice scuturătură a troiței, crezînd că bate colonelul și chiar Gavrilcea. În revărsat de zori porni spre inima pădurii, cam pe

unde își aducea aminte că venise. Țipetele sfișietoare de fierăstraie se revărsau acum în toată pădurea. Filip merse astfel amețit de foame pînă ce auzi pe aproape niște sfișieturi ce i se păură infernale și zgomotul tunător de cădere al unui corp. Cîțiva oameni îmbrăcați în salopete arătară cu degetul spre el.

— Ce cauți tu, Făt-Frumos, prin pădurea deasă? îl întreabă unul mustăcios.

— Mi-e foame! murmură Filip instinctiv și se prăbuși leșinat la pămînt.

Cînd își veni în fire, mustăciosul îi întindea la gură o sticlă cu vin. Filip gustă puțin, apoi mîncă din ce în ce mai avid ceea ce-i pusese înainte pe o hîrtie omul: pîine și bucăți de slănină.

— Dar ce-ai căutat pe aici? întreabă mustăciosul. Astea sînt părți nestrăbătute.

— Am fost în excursie cu cineva și m-am rătăcit, răspunse Filip prudent. Vă rog să-mi arătați pe unde pot da în vale.

— Hei, zise omul, se poate lăsa cineva și pe margini, pe o coastă de piatră, dar n-am răgaz să-ți arăt. Noi ne-am croit drum prin altă parte, punînd punți de trunchiuri ca să putem aduce tractoarele și fierăstraiele.

Abia atunci își dădu Filip seama de unde proveneau Țipetele. Niște fierăstraie mecanice rotative, montate pe un fel de tractoare cu șenile, retezau copacii în cîteva clipe. Brazii groși și înalți erau lăsați să cadă la pămînt. Apoi alt soi de tractor îi trăgea pe o pîrtie și-i ducea departe, într-un loc unde alunecau pe un jgheab într-un fel de lac, ce nu era decît un izvor ieșit printr-un stăvilar, la înlăturarea căruia copacii cădeau în altă

treaptă, pînă la vale. Pădurea era tăiată cu o repeziciune miraculoasă. Oamenii îl poftiră pe Filip să aștepte pînă după amiază, cînd, încetînd lucrul, l-ar fi luat cu ei. Atunci Filip voi să mai dea o ultimă raită pe locul unde trăise cîtăva vreme cu cei doi oameni ieșiți din rîndurile societății. Cînd ajunse la troiță, auzi Țipete de păsări și văzu un stol nemai-pomenit de vulturi rotindu-se deasupra ripii conice. Natura sublimă și inertă nu pare a distinge pe eroi de canalii, lăsînd oamenilor această sarcină. Apropiîndu-se de marginea prăpastiei și aruncîndu-și ochii în jos, se află în fața unei priveliști înspăimîntătoare. Vulturii ședeau înfipti cu ghearele în ultimele resturi carnoase ale trupului lui Gavrilcea și smulgeau cu ciocurile carnea putredă. Fosta căpetenie a Mișcării centurionale era un schelet, atîrnat de crăcile unor arbuști. Alți vulturi se roteau deasupra lui, Țipînd și încercînd să ia locul celor sătui de hoit. Fierăstraiele circulare cîntau departe și aerul era îmbălsămat de mireasma brazilor.

XXVIII

Repetiția generală cu public a baletului fantastic *Lacul lebedelor* de P. Ceaikovski fu fixată pentru data de 20 decembrie. Cu vreo două zile înainte, cam pe la vremea prînzului, o mașină se opri în poarta casei lui Ioanide, și din ea scoase un picior Cucly. Simțind răceală la talpă din pricina zăpezii, fiindcă era numai în «poante», îl trase înapoi. Cucly strigă de cîteva ori, dar nu fu auzită, fiindcă jocurile de apă cîntau din plin, împrôscînd o pulbere de stropi în toate părțile. Ioanide lucra în salonul cel mare și, cînd voia

să se inspire, dădea drumul fintinii cu o sută de jeturi. Afară nu era frig. După cîtva timp, apărui un bărbat înalt, în vîrstă, cu șapca dată pe spate, într-un sacou cu petice mari de sac pe umeri și cu pantalonii strînși cu gumilastice. Era contele Iablonski, care spărgea în fund lemne pentru Ioanide. Acesta încălzea casa cu gaz metan, însă în iatacul lui personal, unde ținea «scrinul negru», ardea lemne. Îi plăcea să audă pilpiitul flăcării și năruirea jărăticului.

— Cum ai venit așa, fără pantofi în picioare? întrebă Iablonski pe fata sa.

— Am ieșit de la repetiție, punînd numai mantoul pe mine. Rochia uite-o aici. Și Cucly arată o plasă în care erau îndesate efecte de îmbrăcăminte, rochie, cămașă, pantofi. Ia-mă în brațe, tată! zise Cucly, văzînd că acesta studiază modul de barcării sale.

Docil, contele petrecu mîinile pe sub umerii și picioarele fetei, iar aceasta îl apucă de gît.

Cînd ajunseră în dreptul jocurilor de apă, Cucly voi să privească.

— Mai stai, tată, puțin, să văd țîșniturile fîntinilor. Cum cîntă!

Iablonski așteptă cu Cucly în brațe, iar cînd aceasta îi făcu un semn cu mîna la gît, porni spre intrarea casei.

— Acum unde vrei să mergi? întrebă Iablonski.

— Sus, la domnul arhitect!

— Și ce-are să zică? Îl turburi, e foarte ocupat.

— Să vie, să vie! se auzi glasul lui Ioanide, care deschisese geamul.

Iablonski depuse pe Cucly la ușa salonului celui mare, în chenarul căruia arhitectul apăruse zîmbind. Cucly, intrînd, își scoase mantoul, de

fapt un fel de dolman, și rămase în tu-tu. Brațele îi erau dezgolite, picioarele pînă sus acoperite cu un maillot alb. Scoțîndu-și căciulița, rămase pe cap cu o calotă albă, ce simboliza capul lebedei, și din care ieșea părul blond platinat, pe alocuri cu reflexe roșcate. Cucly își aruncă și calota deasupra dolmanului pe un fotoliu și își scutură tare părul, încît acesta începu să se înfoaie. Din plasă desprinsă cu greu o placă de gramofon.

— Din fericire, se bucură ea, nu s-a spart.

— Și ce-ai acolo? se informă distrat Ioanide, plimbîndu-se meditativ de-a lungul salonului cu mîinile la spate, cum făcea cînd era absorbit în lucrările lui.

— Valsul lebedelor și valsul din *Frumoasa adormită* de Ceaikovski. Îmi dai voie să le încerc?

Ioanide nerăspunzînd nimic, Cucly merse la supraphon și puse valsul din *Frumoasa adormită*. Apoi începu să se învîrtească de una singură. În fine, se așeză pe un fotoliu.

— Sînt nervoasă, am trac! mărturisi ea.

Arhitectul se smulse din gîndurile lui și se apropie de Cucly. Îi vîrî degetele prin păr, o mîngîie, o bătui pe obraz.

— Ai trac de pe acum?

— Am, micule, sînt cîteva probleme care mă disperează.

Ioanide găsi că nu e momentul de a se mai indispuce de expresia «micule».

— Ce probleme așa de grave ai?

— Te văd ocupat, n-ai vreme de mine.

— Spune, spune.

— Întîi am impresia că maillot-ul face cute, fiindcă am slăbit, deși toți mă asigură că este sufi-

cient de aderent. Adevărul este că mă supără din alt motiv, nu simt aerul direct pe epidermă, am sentimentul că mă sufoc. Maestrul de balet și decoratorul se împotrivesc, spun că lumina reflectoarelor cade prea crud pe piele și că lebedele sînt albe, nu vinete.

— Poate că au și ei dreptate!

— Nu-nțelegi că vreau să simt aerul, să plutesc cu adevărat pe el? Dar asta nu-i ce-i mai important. Partenerul meu, care interpretează pe Siegfried, este tînăr. E înalt, subțire, mușchiulos, n-am ce spune, dar face niște mișcări grațioase, feminine, de balerină, uite așa.

Și Cucly sări de pe fotoliu și parodie coregrafic pe dansator, executînd cîțiva pași în întîmpinarea cuiva, zîmbind afectat și dulce, deschizîndu-și brațele, pășind mărunt pe poante, schimbîndu-și poziția brațelor ca un semnalizator, săltînd, schițînd reverențe prelungite cu degetele foarte îndepărtate de trup.

— Cum vezi, e un acrobat drăgălaș, care place grozav unora. Eu nu înțeleg lucrurile așa și, cînd îl văd, pierd avîntul, mă plictisește, nu pot să-l iubesc. Și dacă nu pot să-l iubesc, nu pot nici să dansez bine.

— Iată o chestiune încurcată.

— Nu rîde, micule, se îmbună Cucly, e foarte serios. Succesul debutului meu depinde de chestiunea asta. Stai să vezi. Rotbart, geniul rău, mă prefăce în lebedă. Eu sînt o prințesă și mă cheamă Odette. Vine un prinț Siegfried, care se îndrăgostește de mine și-mi jură iubire adevărată și veșnică. În felul acesta, luîndu-mă de soție, poate să mă scape de blestem și să-mi redea chipul de femeie. Îl iubesc și eu. Însă Rotbart, geniul rău,

are o fată Odillia, căreia îi dă asemănarea mea. Asta e lebăda neagră. Rolul îl interpretez tot eu. Cînd la castel, la bal, prințul Siegfried, vrînd să-și aleagă soția, vede pe Odillia, crezînd că sînt eu, Odette, îi făgăduiește s-o ia de soție. Atunci eu, Odette, sînt pierdută și rămîn mereu sclava unei bufnițe, care mă păzește. Siegfried vine după mine la lac și, fiindcă nu mai e nimic de făcut în viață, se bate cu Rotbart și se înecă. Eu mă arunc de asemenea în lac și, întîlnindu-mă cu Siegfried, trăiesc cu el într-o veșnică dragoste, în lumea luminoasă de sub lac. De fapt, după ideea mea, Siegfried e atît de puternic, încît, omorînd pe Rotbart, sparge vraja și ne scoate pe toate, în figura noastră adevărată, la țarm. Partenerul meu nu-mi inspiră sentimentul încrederii, nu e un viteaz, e un ofițeraș la cadrul, și atîta tot. Pe Siegfried eu îl văd ca un bărbat frumos și puternic, în vîrstă, cu ochii plini de gînduri, gata, cînd aude că sînt în puterea unor genii rele, să mă scape. Înșelat de Odillia, nu se lasă abătut de fatalitate, se hotărăște să lupte cu demonul, să omoare duhurile rele, să gonească din lume tot ce-i apăsător și urît. Siegfried și cu mine nu murim, mergem într-o lume unde nu mai sînt demoni, o lume nouă, fără frică de superstiții.

— Nu te știam așa de... (Ioanide era să zică: intelectuală), așa de filozoafă.

— Ah, de unde să găsesc eu un partener pe care să-l iubesc... mai tare decît Rotbart și decît toți demonii, un om cu fața de bronz, ca tine! Tu ești Siegfried cel adevărat!

— Nu cumva, rîse Ioanide, vrei să mă chemi să dansez la Operă?

— Ar fi minunat!

— Ești nebună de legat! Ha, ha, ha! hohoti Ioanide, parodiind pe Gaittany. Arhitectul Ioanide jucînd tarantela la Teatrul de operă și balet! Ce-ar zice Suflețel? Mă cutremur!

— De fapt, nu concep pe Siegfried dansînd, ci înaintînd ritmic și demn. Baletul se reprezintă acum după tradiția lăsată de Petipas și Lev Ivanov.

— Nu! hotărît, nu dansez! decise Ioanide cu o seriozitate comică.

— Micule, nu rîde de mine! Am vrut să spun numai că îl văd pe Siegfried cu însușirile tale și că partenerul mă enervează. Dar am să înving asta. Mai mă supără ceva: Bufnița care mă păzește de pe stîncă îmi produce, cînd își mișcă aripile mari, un astfel de fior, încît am sentimentul că are să mi se întîmple o nenorocire mare. Să vii să stai în rîndul din față, sau mai bine în lojă, să te văd mereu, ca să prind încredere.

Cucly părea foarte nenorocită și mîinile îi ardeau. Ioanide o mîngîie puțin și o sărută pe frunte, deși fata făcuse mișcarea de a-l săruta pe buze. Doamna Ioanide intră puțin după aceea și-i chemă la masă. Pe Cucly o sfătui să se îmbrace și o duse în camera ei. Cînd reapăru în sufragerie, Cucly nu mai era prințesa Odette, ci o fată oarecare, într-o rochie comună. Totuși, fața-i exaltată, prelungă și ochii albaștri trădau ființa mistuită de preocupări ieșind din comun. Ca de obicei, prînzul balerinei fu o problemă dintre cele mai grele. Întîi Cucly nu voia să mănînce nimic.

— Dar e absurd, observă doamna Ioanide, dansul reprezintă o efortare fizică excepțională, trebuie să ai putere.

— Nu mi-e foame!

— Pentru că nu mănînci, zise Ioanide. Pofta vine mîncînd.

— Vine mai ales nemîncînd! își permise a recitifica Iablonski, care fusese poftit și el la masă, așa, cu surtucul lui peticit, și aștepta nerăbdător și fără falsă pudoare să se servească.

Cucly recăzu la masă în obișnuitele ei manii, pe care Ioanide le clasa la capitolul cabotinism. Ceru ceai, *jam* și fiindcă pe masă, într-o fructieră, erau mandarine, puse, în loc de lămîie, felii de mandarină în ceaiul fierbinte. Avea, evident, și febră, și inapetență, gustul de fructe acrișoare și de lichide veneau și de acolo. De aceea, după ce bău ceaiul și mîncă un pateu ce fusese servit la supă, voi limonadă cu foarte puțină apă. Doamna Ioanide tăie două lămii în jumătate și, învîrtindu-le în jurul unui con de cristal cu zimți, turnă zeama într-un pahar. Cucly dădea mereu din picioare, neastîmpărată, preocuparea ei fixă era repetiția generală și încerca să aducă vorba de ea.

— Mai gîndește-te și la altceva! o mustră contele Iablonski. Sînt și alte lucruri mai serioase în viață.

— Nimic nu este mai serios pentru mine decît asta! răspunse Cucly.

Apoi se sculă repede de la masă și ieși pe ușă, revenind după cîteva clipe cu un vraf de fotografii în mînă și cu vreo două cărți rusești.

— Vedeți, arată ea trei fotografii, care trecură din mînă în mînă. Aici este Ulanova în rolul Odetei. E grațioasă, plină la trup, o adevărată lebedă. E o mare balerină. Însă fizicul meu nu se potrivește cu interpretarea ei.

Cucly arată alte fotografii reprezentînd pe Lepeșinskaia.

— Și Lepeșinskaia este o balerină excepțională. E zveltă și falnică, o adevărată zână. Eu o văd pe Odette, după fizicul meu, ca o ființă slabă, aeriană, plutind zbuciumată în aer, avînd nevoie de un bărbat puternic ca s-o apere de brațele demonului. Mișcările mele trebuie să fie nestînjinite, ca ale înotătoarei în apă. De aceea mă supără maillot-ul, trusa și chiar *tu-tu-ul* cad prea greu. Nu am găsit nimic despre balerina Legnani, care a interpretat rolul la comemorarea lui Ceaikovski. Tată, se adresează ea contelui, tradu-mi aci cîteva rînduri. Am citit cu o colegă, rînd cu rînd, numai aici mi-a scăpat sensul.

Și întinse contelui o carte de D. Jitomirski despre baletul lui Ceaikovski. Contele, care știa rusește, îi tălmăci pasajul.

— Nu-i ce-mi trebuie mie! constată dezamăgită Cucly. Aș fi vrut cărți despre maeștrii de balet celebri, despre Marius Petipa, de pildă, analize fotografice amănunțite ale mișcărilor balerinelor.

— Înțelegerea esenței textului și spontaneitatea în interpretare sînt totul în artele scenice! zise Ioanide.

— Fără îndoială, mi...domnule arhitect.

— Du-te și te odihnește, vegetează pînă în seara spectacolului și apoi aparî calmă pe scenă. De aci încolo nu mai învața nimic.

— Aș vrea totuși să aud mereu cîntîndu-mi-se tema tristă a lebedei, *andante mosso*. Faa, si-dore-mi, faa-re, fa...! Asta mă face să mă cred prințesa vrăjită. Aproape că am și uitat că mă cheamă Cucly. Din nefericire, am spart discurile și nu le-am mai găsit la nimeni sau n-au vrut să mi le dea.

— Am să le cer eu, poate de la Radiodifuziune, și ți le trimit. Cu condiția să mai mănînci ceva.

Cucly aruncă ochii pe masă și strîmbă din nas.

— N-aș minca decît compot.

Elvira se duse singură și după cîtăva vreme veni cu două borcane, unul cu compot de caise și altul cu compot de piersici. Cucly voi din amîndouă amestecate, apoi se gîndi mult, căută ceva pe masă, pe urmă deodată își turnă o jumătate de pahar de ceai și răsturnă tot compotul în ceai. Iablonski lăsă capul în jos de rușine.

Chiar în seara acelei zile, Mini merse la Cucly să-i ducă plăcile de patefon. O găsi pe balerină în pat. Rochia, cămașa, ciorapii, toate erau aruncate pe jos, pe noptieră se aflau doar un pahar și o bucată de ciocolată mușcată. În odaie era cald, focul pîlpîia în sobă, Cucly era legată la cap cu o batistă udă și citea niște foi bătute la mașină. Cînd intră Mini, trecu de-a dreptul la preocupările ei:

— Citesc niște articole traduse din rusește: *Baletele lui Ceaikovski* de Vasili Iakovlev și *Reluarea baletului «Frumoasa adormită»* de V. Krakovskaia. Nu sînt mulțumită. Nu m-am pătruns de rolul Odilliei, pe care îl joc tot eu. Trebuie să semăn fizicește cu Odette, însă trebuie să am, în gesturi, în priviri ceva demonic și antipatic, care să facă pe Siegfried ca, îndată ce zărește pe adevărata Odette la fereastră, să-și dea seama că a fost înșelat. În rolul Odilliei trebuie să fiu senzuală, ispititoare, să cuceresc prin însușirile animalice. La Operă au voit să dea acest rol altcuiva, cu alt temperament, unei colege a mele, ale cărei pulpe tremură, o voluptuoasă. Au și ei o rațiune. De hatîrul meu mi l-au acordat tot mie, în mod excepțional. Dacă nu izbutesc, au să-mi facă o mulțime

de ironii. Ideea mea este s-o interpretez pe Odillia ca pe o ființă sălbatică și tristă, incapabilă de a avea încredere în ea. Întâmpin pe Siegfried cu priviri nesincere și întunecate, rîzind fals, fiindcă simt pe Rotbart, tatăl meu, în apropiere. Încerc să-l ispitesc prin insistență. Odette, dimpotrivă, e încrezătoare și senină. Sînt nuanțe greu de scos în evidență, pericolul fiind confuzia rolurilor.

Miniei i se păru că Cucly aiurează și, punîndu-i mina pe gît, constată că are temperatura foarte ridicată.

— E prea cald aici! explică Cucly cînd i se atrase atenția discret asupra febrei. Chiar te rog să deschizi fereastra.

Mini înveli bine pe Cucly pînă peste bărbie, apoi deschise geamul și după aceea adună de prin odaie efectele de îmbrăcăminte risipite ale bale-rinei. După ce închise fereastra, i se păru că Cucly e prea subțire îmbrăcată în pat. Avea un fel de cămașă foarte vapoasă, care abia îi trecea de genunchi.

— De ce n-ai pus o pijama?

— Am pe mine hitonul cu care facem exercițiile de balet, din cînd în cînd mă dau jos din pat și mai repet o figură.

— Cu febra asta! Stai și te odihnește.

A doua zi venîră la Cucly Mini, Mihaela, aducîndu-i antipirice. Ioanide consultase telefonic pe academicianul Șaramet, și acesta îi spusese că, în starea în care se afla bolnava, n-avea altceva de făcut decît să stea liniștită în pat și să ia medicamente curente împotriva febrei. Mini sili pe Cucly să înghită tabletele, îi pregăti ceai, în vreme ce Mihaela punea la patefon *Lacul lebedelor*.

420 După cîtăva vreme, Cucly dădu semne de ener-

vare, voia, se vede, să mai facă exerciții, fără martori, sau să studieze, și rugă pe cele două prietene să plece, să nu mai vină înainte de repetiția generală, făgăduindu-le solemn să țină socoteală de toate binevoitoarele lor sfaturi.

Repetiția generală avu loc dimineața, la orele zece, în teatrul cel mare din Palatul cultural. Sala era plină de muncitori, studenți, școlari. Fuseseră invitate de asemeni cele mai de seamă personalități artistice și culturale. Gaittany strecură o mulțime de persoane dintre cunoscuții săi, printre care chiar pe Zenaida Manu. Aceasta sperie puțin pe garderobieri cu peticul de la palton, încolo, era îmbrăcată cu o rochie de dantelă de lînă neagră, ale cărei reparații nu se observau în mod așa de izbitor. Intră în sală cu o sacoșă enormă, în care avea, de bună seamă, lucruri de mîncare căpătate. Dragavei era și el de față, însă nimeni nu zări pe Cornel. Nea Vasile și Leu nu lipsiră. Fuseseră decorați cu Ordinul muncii clasa a II-a, și Leu, îndeosebi, părea foarte mîndru. Amîndoi fură invitați în față. Șerica Băleanu nu lipsea. Contele și contesa Iablonski venîră amîndoi, de asemenea contesa Verner-Sternberg, generalăleasa Cernicev-Prejbeanu, pînă și prințesa Zoe Basarab. Ioanide și Elvira erau în rîndul întîi, Elvira într-un admirabil costum *tailleur* de jerseu *bleumarine*, purtat ca rochie pe sub mantou. Costumul era adecvat pentru timpul zilei, dar avea un aer solemn, ca de rochie de seară. Madam Valsamaki-Farfara se ilustră, ca de obicei, prin florile de marmură ale părului ei. Ceata Șerichii Băleanu venise ostentativ, fiindcă socotea pe Cucly drept aristocrată, ca fiică a contelui Iablonski. În trupă, la figurație, se afla și Lotte Bellio. Antoine Hangerliu scruta

spre lojile de sus, cu ochi de specialist, funcționarea reflectoarelor, mareșalul Cornescu, cu barba ca a regelui Leopold, arunca pe deasupra privirile cele mai majordomiale. Apărură și Babighian, Suflețel, Gulimănescu, Smărăndache cu doamna Smărăndache. Aceasta din urmă avea o pungă cu trufe de ciocolată și o întinse lui Babighian. Colecționarul, avid după dulciuri, încercă să vîre pumnul lui voluminos, însă, neîzbutind, puse mîna pe pungă și o răsturnă în palma sa, vărsîndu-i aproape tot conținutul, pe care începu să-l mănince lacom. Doamna Smărăndache rămase cam descumpănită. Gaittany apăru în foaier abia cînd instrumentele orchestrei începeau să emită acel haos în surdina, preliminar începutului, provenit de la acordarea viorilor și violoncelelor și de la muzicanții repetînd grabnic pasajele dificile. Îndată ce intră și văzu înaintea sa cunoscuți, deschise larg brațele, cu bastonul pe o mîna.

— Să trăiți! îi salută ei.

— Ei? întrebă Vasilevs-Lascaris. Este sau nu este un eveniment?

— Domnule, răspunse Gaittany, așa cred. Este o dansatoare eminentă. Mi s-au spus lucruri extraordinare despre interpretarea din *Lacul lebedelor*. Ceea ce mă îngrijorează este că aud că e bolnavă. A venit?

— Fără îndoială! confirmă mareșalul, care se apropiase. Și-a pus *tu-tu-ul* și adineauri mi s-a spus că era în culise.

— Atunci e-n regulă! se liniști Gaittany. Are să fie un spectacol neobișnuit, excepțional.

422 Soneriile sunară și toată lumea merse la locurile respective. În sală se făcuse întuneric, diri-

jorul ridicase bagheta, tinerimea din sală în special privea cu răsuflarea tăiată, Gaittany făcea semne de încintare cu capul la vecinii săi, înainte de a se auzi primele măsuri. Orchestra începu simplu, cu andantele narativ, dulce și melancolic, ca o prevestire întunecată. Oboiul spunea trist melodia, desprinzîndu-se de restul orchestrei. Dirijorul conducea calm, ca un om care, o dată suit pe corabie, era hotărît să înfrunte orice. Cortina se ridică. Scena reprezenta un lac înconjurat de munți, dominat în stînga de arbori înalți, întinzîndu-și ramurile pînă în dreapta scenei, unde se vedea o stîncă în suieș. O fată cu cunună pe cap și cu o rochie lungă, ce sclipea în bătaia reflectorului, mergea ritmic în sus și se apleca culegînd *Edelweiss* (se reprezenta versiunea Burgmeister). Apoi, fata, foarte palidă la față, se întoarse spre public, făcînd pași inverși în coborîre. În lumina reflectorului, ochii albaștri îi luceau ca cristalele. Veșmîntul plin de fluturi de aur al prințesei Odette era așa de străveziu, încît se vedeau prin el picioarele pînă la șolduri. Cucly privea fix în sală spre Ioanide și făcea mișcări de o suavitățe și o pasionalitate extraordinare. Nu dansa propriu-zis, ci stiliza gesturile de aplecare și ridicare, iar în mers ridica piciorul orizontal, făcînd să atîrne de el toată rochia. Zenaida Manu, zisă Străchineasca, clătina mereu din cap, aparent negativ.

— Nu-ți place? întrebă soția lui Smărăndache mirată.

— *C'est exquis!* răspunse Zenaida, continuînd a nega din cap.

— Superbă toaletă! exclamă un glas feminin prin apropiere, în grupul protipendadei.

Leu nu avea astîmpăr în stalul lui.

— Tovarăşa Cucly, zicea el destul de tare, este o artistă tinărară de mare talent. Are să ne facă cinste pretutindeni unde se va duce.

— Aşa socotesc şi eu, îl aprobă nea Vasile, punind un deget la gură, spre a-i sugera să vorbească mai încet.

Vasilevs-Lascaris începu să fluiera uşor melodia şi fu reprimat cu un sîsîit general. Orchestra deveni mai violentă, dirijorul se agita. Tromboane fioroase, rău-prevestitoare, trompete, timpane, vibraţii adînci de violoncele arătau că se va întîmpla un eveniment teribil. Deodată apărură pe stîncă Rotbart, geniul rău cu barbă roşie, într-o manta lungă şi cărămizie, peste *maillot*, ridicîndu-se ca nişte aripi. Făcea şi el gesturi coregrafice, fără exageraţiuni, simbolizînd intenţiile rele. Fie că Cucly avea trac, fie din cauza febrei, se cutremură din tot trupul cu o naturaleţă ce stîrni admiraţie în toată sala, chiar şi în dirijor, care conduse orchestra după sugestia momentului. Cucly nu vedea pe demon, care şedea rînjind colosal în spatele său. Rotbart întinse aripile deasupra prinţesei Odette şi o strînse în braţe. Reflectorul se stinse. Cînd se reaprînse, pe stîncă nu se mai văzu în locul fetei decît un voal, iar o lebedă trecea lin pe suprafaţa lacului.

— Bravo! era cît pe ce să strige Leu.

Degetul la buze al lui nea Vasile îl făcu să stea cuminte.

Cortina căzu, dar lumina nu se reaprînse în sală. Zgomote repezi de mutări de decoruri răsunau pe scenă. Cortina se ridică iarăşi şi începu actul întîi. Muzica deveni festivă. Scena reprezenta un parc în faţa castelului şi o serbare cu prilejul majoratului prinţului Siegfried. Țărani veneau să

felicite pe prinţ, bărbaţii erau trataţi cu vin, femeile căpătau panglici şi flori. Urma dans rustic, cu care prilej orchestra uza de instrumente de lemn. Venea prinţesa-mamă, care vestea că la balul de a doua zi prinţul îşi va putea alege pe cea mai frumoasă dintre fete. După aceea, urmau un divertisment coregrafic, un *pas de trois* cu variaţii, un *pas de deux* cu variaţii. Publicul repetiţiei generale, venind, cu mici excepţii, pentru Cucly, urmări fără atenţie deosebită această parte. Finalul îi emoţionă pe toţi. Un stol de lebede zbură, după plecarea invitaţilor, de deasupra parcului. Siegfried le văzu. Printre lebede se presupunea a fi Odette, şi prinţul presimţea prezenţa unui suflet nefericit. Orchestra începu să cînte celebrul *andante mosso* cu tremolo de violine şi acompaniament de harfe. Aria pătrundea în suflete, obsedantă, încît pînă şi Gaittany o defini cu mîna prin aer, lăsînd capul pe o parte în semn de fatalitate. Cortina căzu.

— Bravo, bravo, strigară şcolarii şi studenţii, trăiască Cucly!

De frica lui nea Vasile, Leu se săltă numai în fotoliu, fără a se asocia la strigătele celorlalţi.

— Aşa sînt tinerii noştri, înflăcăraţi, îl consolă nea Vasile. Tovarăşa Cucly nici n-a avut rol în actul ăsta, doar puţin la început.

Toată lumea ieşi în foaiet. Grupul Şerichii făcu o insulă pierdută printre muncitori. Ioanide se plimba cu Elvira alături, în vreme ce Mini şi Mihaela, respectuoase, şedeau la distanţă. Mini arăta cam gînditoare şi abătută.

— Nu m-aş fi aşteptat, observă prinţesa Basarab, ca spectacolul să fie aşa de *éblouissant*. E probabil o excepţie!

— De loc, zise mareșalul Cornescu, toate spectacolele sînt așa. Se dă teatrului tot ce-i trebuie, nu se precupește nimic. Direcția are sarcina să interpreteze operele în spiritul celei mai înalte arte, de rest nu are grijă.

— E oare posibil? se mai îndoi prințesa Basarab.

— Se pare că da! confirmă cam întunecată Șerica. Mi-a spus și Antoine.

— Dar publicul vine la aceste reprezentații? Își scoate teatrul cheltuielile?

— O! spuse contesa de Verner-Sternberg, în privința asta cred că da. Nu se găsesc niciodată bilete. Trebuie să ai mare noroc, sau pe cineva la minister, ca să-ți procuri. Prin elevele mele am fost și eu de vreo două-trei ori.

— Probabil, explică Șerica posacă, lumea se plictisește acasă și caută un loc de respirație morală.

— Nu ne plictisim acasă, zise Leu, care trecea pe lângă grup, mergem la teatru fiindcă e al nostru și ne place.

— Haide încoace, puse mina Vasile pe Leu, nu fi așa impetuos!

— Vezi ce e în capul ei...

— Ce ne pasă nouă ce spune? O să convințim noi o prințesă care a avut castel că noi avem dreptul să venim la teatru? Să ne vedem de meșeria noastră. Ia te uită sus, la plafon, unde am meșterit noi. Parcă s-a bulbucat puțin în stînga lustrului. Trebuie să vedem ce este mai aproape.

— Tovarășă, vorbi nea Vasile foarte politicos, dar și cu un anume umor în ochi, către prințesa Zoe Basarab, care avea un binoclu de teatru de

sidef, nu voiți să ne împrumutați oleacă binocul, să cercetăm puțin plafonul?

— Domnule, zise prințesa Basarab demnă, îmi sînteți cu totul necunoscut. Binocul e de aur!

Și îl «devisăjă» din cap pînă în picioare. Mareșalul, speriat, veni într-ajutor.

— *Chère princesse*, dumnealui e tovarășul Vasile, decorat cu Ordinul muncii, adevărat erou de energie și întrepiditate. Zidurile teatrului acesta pot să zic că sînt în cea mai mare parte opera mîinilor sale iscusite. Este o onoare pentru oricine să-i împrumute binocul.

Prințesa, nedumerită, cu sentimentul că se află în fața unui personaj fioros, întinse obiectul. Nea Vasile se înclină șăgalnic, Leu după el mai exagerat, și amîndoi se urcară la balcon să examineze plafonul.

— Oare crezi că-mi aduce înapoi binocul? se îndoi prințesa Zoe Basarab.

— Mi-e teamă că da!

Gaityany, care se apropiase tiptil de grup, cînd auzi cuvintele Șerichii, se îndepărtă accelerat și se duse la bufet. Acolo găsi pe doamna Smărăndache cu regele Vahtang, Suflețel, Gulimănescu. Suflețel bea un pahar de bere și, jovial, îi anunța denominația latină: «*Cerevisia, cerevisia*». Gaityany nu prea bea alcooluri, era lacom de prăjituri, căută din ochi pe cea mai mare și o solicită.

— Nu ți se pare, domnule Gaityany, zise doamna Smărăndache, că Cucly era prea palidă?

— Este efectul reflectorului, îmi închipui! Dumneata ce zici, domnule Prejbeanu?

— Nu-mi plac balerinele, ci numai dansatorii.

— Ți-a plăcut Siegfried?

— Nu, Rotbart!

Suflețel rise înfundat la urechile lui Gulimănescu. Reputația lui Prejbeanu nu era, în materie erotică, din cele mai bune.

— Generăleasa unde este? întrebă Gaittany, ca să schimbe vorba.

— A preferat un loc la balcon, zise Prejbeanu. Pretinde că de acolo viziunea întregului este mai armonioasă.

De fapt, generăleasa Cernicev-Prejbeanu rămăsese cu obiceiul de a-și lega ciorapii cu sfoară și se temea să nu-i cadă jos dacă se plimbă prin foaier. De aceea ședea în stalul ei la balcon.

Nea Vasile, urmat de Leu, se urcă în balconul de sus și privi cu binoclul plafonul. Spectatorii, intrigati, începură să se uite și ei în sus.

— Cade cumva plafonul? întrebă un om mai în vîrstă.

— Așa mi se pare! zise Leu foarte serios.

— Nu-i nici o bulbucătură, drăguță, constată nea Vasile și întinse binoclul și lui Leu, s-a prelins pe undeva, cînd s-a zugrăvit, vopsea cafea în cerc, și asta, de departe, pare o umflătură.

Și se dădură jos de la balcon. Soneria țirii iarăși și publicul se așază în staluri. Prințesa Zoe Basarab privea indignată în dreapta și în stînga. Luminile se stinseră și atunci simți că cineva îi pune un obiect în mînă. Era binoclul.

— Închipuie-ți, mărturisi ea contesei de Verner-Sternberg, care ședea alături de ea, mi l-a înapoiat!

Dirijorul întinse bagheta, cortina se ridică. Scena reprezenta tot lacul, într-o regiune sălbatică, însă în dreapta, pe stîncă, se ridicau ruinele unor turnuri. Era noapte cu lună. Orchestra atacă obsedantă melodie a lebedei, plină de preziceri rele.

Lebede albe pluteau molcom în șir pe lac, iar mai în față, o lebădă cu coroană.

— Taa, ta-ta-ta-ta, taa-ta, taaa! începu să șuiere încet Vasilevs-Lascaris.

— Ssst, tăcere! șoptiră spectatorii din jurul lui, cei mai mulți muncitori.

Apăru Siegfried însoțit de prietenii săi și, văzînd lebedele, făcură gesturi din care reieșea că voiau să le vîneze. Atunci, din ruinele luminate ca prin miracol, ieși Odette, de astă dată în *tu-tu*. Era o ființă grațioasă, cu picioarele foarte subțiri și care făcea gesturi naive și pline de pasiune. În loc să privească la Siegfried, se uita mereu în stal, la Ioanide.

— Domnule, e superbă! exclamă șoptit Gaittany către mareșal.

— Privește numai la Ioanide, masculul prin excelență, *vir impudicus et incontinens*! șopti, agîtîndu-se, Suflețel.

— Este notoriu că e amanta lui! răspunse mai discret Gaittany.

Orchestra cînta *allegro vivo*, simbolizînd narația vieții sale, pe care Odette o face lui Siegfried. Geniul rău a prefăcut-o pe ea și pe prietenele sale în lebede, o bufniță le păzește, însă noaptea recapătă chipul omenesc. Numai acel care îi va dedica o iubire veșnică o poate mîntui. Un solo de oboi dădea accente triste narațiunii. Trîmbițe și tromboane întrerupseră firul temei narative și niște aripi grozave, ale așa-zisei bufnițe, care era un om, începură să se clatine în turn, într-o parte și alta. Spectacolul era remarcabil prin fantasticul lui bine pus la punct.

— *C'est affreux*! șopti prințesa Zoe Basarab, după ce privi cu binoclul de aur, făcînd parcă

responsabilă direcția teatrului de teribilitatea apariției.

Cucly, mișcându-se mărunț pe poante și privind spre Ioanide, spre dezamăgirea dansatorului care interpreta pe Siegfried, avu iarăși o scuturătură din tot trupul, așa de firească, la mișcarea aripilor bufniței, în sunet de trompete, încît un murmur trecu prin toată sala. Fața, mâinile, picioarele spuneau cu o claritate nemaipomenită povestea ei. Cucly era tristă cu picioarele, valurile orchestrei o scuturau ritmic. Pe o temă mereu melancolică, dar mai săltăreață, cu hiaturi, indicînd pașii, intrară, dintr-o parte în alta a culiselor, lebedele, prietenele Odettei, toate în *tu-tu*. În imensitatea scenei, proiectate pe lac și pe munți, păreau niște adevărate păsări, un stol de bitlani, mai degrabă, decît lebede.

— Ce toalete! murmură din nou admirativ glasul feminin din apropierea Zenaidei, care tăgăduia mereu cu capul orice frumusețe pentru cine nu-i cunoștea boala.

Suflețel lovi cu cotul pe Gulimănescu și ochi, avid, cu un binoclu mare, picioarele balerinelor.

— *Saltatrices libidinosae!* pufni el pe înfundate, grăpîndu-și părul cu degetele.

Apoi începu valsul, foarte simplu, condus de oboae și acompaniat de fagot.

— Taa, ta-ta-ta, taa! nu-și putu reprima Vasilevs-Lascaris melodia ce i se năștea pe buze.

Solo sau în grupuri, balerinele piruetau pe variații grațioase și pastorale, în care se distingueau violinele și flautele. Cucly se remarcă doar prin plutirea ireală, prin mișcările de compas ale picioarelor, prin undulațiile de gît de lebădă ale mâinilor. În fine, vioara solo, acompaniată de

harfă, începu plutitorul *adagio*. Siegfried și Odette, în duet, începură să danseze. Lentitudinea plină de patos, figurile dificile executate cu o extraordinară ușurință aparentă, mobilitatea expresivă a întregului trup, albăstrimea lapidară a ochilor în bătaia reflectoarelor, pasiunea arzătoare și oratorică a brațelor și picioarelor uimiră profund pe toți. Dirijorul uită un moment să conducă orchestra cu ochii la Cucly, parcă cu teamă ca ceva să nu se frîngă în această ființă fragilă, care cînta cu trupul, ca și coardele viorii. Cucly privea mai tot timpul spre Ioanide, partenerul era pentru ea o simplă mașină. Părea o pasăre exotică ce nimerise pe scenă și se zbătea în zborurile cele mai fantastice.

— *Elle l'aime éperdument!* zise încet prințesa Zoe Basarab către madam Smărăndache și Zenaida Manu.

Aceasta din urmă negă din cap și răspunse:

— Oh, oui!

— Cucly pare vrăjită astă-seară, șopti Elvira către Ioanide. Este de o exuberanță încîntătoare.

— Mi-e teamă că are febră! răspunse Ioanide.

— Parcă și-ar cînta cîntecul lebedei, murmură aproape pentru sine Elvira.

Ioanide era fermecat, împietrit și totuși plin de presimțiri rele. Tema elegiacă îl urmărea cu insistența ei savantă. Cucly nu interpreta rece, în așa fel încît să poată fi dublată fără ca publicul să bage prea mult de seamă, intra cu totul în ficțiunea baletului, era mai mult Cucly decît un rol. Performanțele ei nu păreau numere acrobatice, ci felul ei normal de expresie. Cucly se exprima pe sine, jucînd balet, pentru că numai dansul era chipul ei firesc de a simți și gândi. Lebedele o

secundau cu mult entuziasm, Siegfried era însă depășit, se simțea ridicul și inferior. Când o ridica în brațe, ținând-o de mijloc, Cucly avea o săritură așa de elastică și suavă, încît părea un fluture, o pasăre care a zburat de pe pămînt pe o cracă flexibilă. Pîruetele ei erau bune, exacte și totuși cu inflexiuni neprevăzute, nu uza de nici un truc spre a se odihni și respira, trecea numaidecît la altă mișcare cu neastîmpărul păsărilor zburătoare. Nu amintea lebăda decît atunci cînd orchestra revenind la *andante*, încetineala permitea undulația brațelor și a gîtului.

Siegfried jură Odettei că-i va fi credincios și că o va mîntui de blestem, iar Odette îi aminti că a doua zi va fi la curtea lui și va trebui să-și aleagă soția. Scena se umplu pe încetul de o lumină crepusculară, fetele, prefăcute în lebede, începură să plutească lin pe lac, bufnița deschise în turn aripile ei îngrozitoare, aplecîndu-se puțin în afară. Orchestra revenise la jalnica și fatalista temă a lebedei. Cortina se coborî încet într-o tăcere religioasă. Se păru cîteva clipe că nimeni nu aplaudă și Iablonski se acoperi pe față de paloare. Deodată, aplauzele izbucniră furtunoase, delirante. Băteau din mîini și dirijorul și orchestrații.

— Să trăiască Cucly! strigau tinerii și Leu împreună cu ei.

— Cu-cly, Cu-cly! începură să scandeze studenții și elevii.

Deși nu era o reprezentație propriu-zisă, Siegfried și cîteva balerine veniră în fața cortinei, încercînd să tragă după ei pe Cucly. Cu mare greutate izbutiră s-o scoată la marginea scenei, aiurită, timidă, ca și smulsă din lumea ei proprie.

Aruncă ochii fugitiv în sală, apoi spre Ioanide, să vadă ce atitudine are. Arhitectul îi făcu un gest rezumativ cu mîna că fusese mai presus de așteptări. Elvira o salută și ea cu mîna, și Cucly dispăru îndărătul cortinei. Publicul se risipi în grupuri animate în foaier.

Îndărătul culiselor, maestrul de balet, înconjurat de baletiste, printre care și Cucly, caracteriză interpretarea:

— Cucly a depășit orice prevederi, deși la repetițiile parțiale se putea ghici că va fi excelentă. Tot rolul ei are o astfel de unitate și personalitate, încît a spart, ca să zic așa, unitatea colectivului. Toți ați fost impecabili, spectacolul este bun, există un singur cusur, dacă asta se mai poate numi cusur: Cucly absoarbe în mod fatal toată atenția. Ești o mare balerină, cu studiu, vei avea succese răsunătoare. De fapt, arta ta depășește dansul, intră în domeniul teatrului, al expresiei pasiunilor. Dă-mi voie să te sărut.

Și maestrul de balet o sărută pe frunte, ușor.

— Ai puțină fierbințeală! Vezi să nu răcești!

— Domnule, zise Gaittany cu brațele deschise către contele Iablonski, în foaier, sînt emoționat, te felicit din toată inima, Cucly a dumitale este ge-ni-a-lă! Să-ți trăiască!

Și se repezi la un scaun de lemn să bată în el.

— A fost foarte bine! recunosc și Șerica Băleanu către Zoe Basarab. E o fată a aerului. Am văzut multe spectacole de balet și operă în toate capitalele lumii, acesta de azi nu le e întru nimic inferior. Sînt surprinsă.

— Nu ți se pare, observă prințesa Basarab, că asemenea gesturi pasionale, unele de-a dreptul

lubrice, nu cadrează cu baletul clasic, decent, accesibil domnișoarelor? Am impresia că în Cucly e mai mult sînge de cabotină decît sînge aristocratic.

Șerica Băleanu refuză să accepte asemenea teză radicală.

— Arta e o nobleță în sine! zise ea discret.

Ioanide și Elvira chemară în foaler pe preocupata Mini și pe Mihaela și se așezară cu toții pe o banchetă. Și Mini și Mihaela erau entuziasmate și analizau, împreună cu Elvira, fiecare moment al rolului tinerei balerine.

Ioanide privea la cîteșitrele, tăcut și îngîndurat.

— E ceva care nu ți-a plăcut? întrebă Elvira.

— O, nu! răspunse Ioanide. Cucly e o artistă de geniu. De obicei am socotit baletul un simplu divertisment, dar Cucly mi-a răsturnat această prejudecată. E vibrantă ca fîntînile mele, ea și cu muzica laolaltă constituie un limbaj clar ca al lui Shakespeare. Ceea ce mă îngrijorează este cantitatea de energie pe care o cheltuiește într-un rol. O profesionistă, orice s-ar zice, după ce a studiat bine rolul și l-a pus în consonanță cu viața, se mecanizează într-o bună măsură, așa cum muzica se imprimă pe un disc. Asta apără sufletul de uzură.

— Are să facă și ea asta, mai tîrziu! zise Elvira.

— Nu cred, Cucly visează serios, are în ea o flăcără mistuitoare.

În jurul lui Ioanide se strînseseră Smărăndache cu soția lui, madam Farfara, Găittany, Babighian. Acesta era în extaz.

— Minune! exclamă el. Simfonie în alb. Degas ar fi făcut o capodoperă pictînd-o. E suavă ca clăbucul săpunului din tabloul lui Luchian. Minune!

Se apropiară și academicienii Șaramet și Cuculeț.

— Ce zici, iubite coleg? întrebă Ioanide crip-tic pe Șaramet, gîndindu-se la sănătatea fetei.

— Mde! răspunse acesta. O biciuire a organismului duce cîteodată la aparențe de sănătate. Pe urmă vine surparea. Totuși, eu zic că cu odihnă se poate repara.

— La ce faceți aluzie? se interesă curios Gulimănescu, care apărură și el.

— Vorbim în general despre marile eforturi mușchiulare pe care trebuie să le facă balerinele. Nu e glumă. Ce ni se pare grațios de departe e rezultatul unui travaliu fizic extraordinar.

— Cam cît trăiește o balerină? întrebă deodată Vasilevs, ivit și el.

— Păi, zise Șaramet, trăiește, dacă e sănătoasă, ca orice om normal. Vrei poate să spui: cît rezistă în profesie? Depinde. Oricum, nu prea mult.

Și convorbirea continuă un timp pe această temă, fără ca Ioanide să scoată un cuvînt.

— Dar copii balerinele pot să facă? întrebă Suflețel, apărînd cu capul printre ceilalți.

— Cum nu?! zise Șaramet. Foarte multe sînt mame, duc o viață familială regulată.

Ioanide, Elvira, Mini și Mihaela se desprinseseră pe nesimțite din grup.

— E de neînchipuit ce rezistente sînt femeile, spuse academicianul Cuculeț. Am operat multe balerine la clinica mea. Una dansează chiar în baletul ăsta. A fost prinsă între două mașini și strivită. Cînd au adus-o la mine, m-am luat cu mîinile de păr (acesta era limbajul lui Cuculeț, într-o dicțiune blajină, încîntătoare). Toate oasele rupte, pîntecele sfișiat, bășica spartă, urina, pardon, curgea în bazin. Iau eu acul și cos vezica,

aranjez cărnurile cum pot și las bolnava așa, să mă dumireshc ce-i de făcut. Toată noaptea am cugetat numai la asta, am mai întrebat pe unii, pe alții, în fine, dimineața mă duc la clinică și o pun pe masa de operație. I-am adunat, mare, oscioarele, le-am potrivit așa cum m-a tăiat capul, am tras cărnurile și pieile, le-am cusut. Am făcut ce-am putut din bucățele. Cîrpită astfel, am pus-o în pat. Și, vezi dumneata, s-a vindecat și nu știu cum s-a întîmplat că pîntecele ei și-a luat forma normală, numai că are cîteva linii, parcă e mozaic. Într-o zi, văd o doamnă bine pe stradă, gătită, parfumată. Mă oprește din mers. Zic, în gîndul meu: frumoasă femeie! « Mă cunoști, doctore? » zice ea. « Nu! » răspund eu. « Sînt cutare, pe care ai operat-o la abdomen, balerina de la Operă. Iar dansez. »

— Nu ți s-a părut, zise Gulimănescu către Gaittany, că Ioanide privește cu răceală la Mini și Mihaela? Toată atenția ți e acum pentru Cucly.

— Nu mi s-a părut! se feri Gaittany de indiscreții. Erau amîndouă cu el.

— Astăzi este o zi înălțătoare, interveni mareșalul. Să nu facem insinuații răutăcioase asupra femeilor. Ele ne dau fericirea în viață. Cît despre Cucly, a fost un înger...

— Minune! răspunse, ca un ecou infidel, Babi-ghian.

— Ar trebui să i se ofere la sfîrșitul spectacolului niște buchete.

— Aud că Leu îi va prezenta flori în numele tineretului.

— Perfect! înregistrează știrea mareșalul, cam dezamăgit, fiindcă ar fi voit să fie propus el pentru un buchet.

— Ascultă, zise academicianul Cuculeț către Șaramet, știi anecdota cu cel care a vrut să intre în rai?

— Nu! răspunse Șaramet curios.

Deodată, soneria zbîrnii și publicul se îngrămădi la intrările în sală.

— Las', că ți-o spun în antracul următor! amină Cuculeț.

Atunci Dragavei aținu calea chirurgului și-l trase la o parte.

— Tovarășe academician, noi cunoaștem la partid devotamentul dumitale și marea muncă pe care o depui pe tărîmul științei medicale. Ieri, nu mai departe, ai făcut cîteva operații grele în fața unor oameni de știință sovietici, care te-au admirat. Ești în dreptul dumitale să te recreezi. Îți cerem totuși un sacrificiu. Viața unui tovarăș scump este în primejdie și te rugăm să te duci undeva să faci o intervenție. Sînt pînă acolo vreo două sute de kilometri. O mașină te va transporta.

— Cînd? întrebă academicianul.

— Acum, îndată. Mașina așteaptă jos.

Cuculeț ascultă cu oarecare regret soneriile, apoi se îndreaptă liniștit spre ieșire, în vreme ce Mini îi aducea paltonul și căciula.

Ioanide se așază la locul lui, plin de gînduri. Discuția despre longevitatea vieții balerinelor îl impresionase. De altfel, avea în vedere pe Cucly personal. Aceasta i se părea o floare minunată, care trăiește numai o zi, efemeridă magnifică, pe care seara o găsești moartă jos, tîrîtă de furnici. Sănătatea fetei nu îngăduia o sforțare fizică prea mare, și ceea ce vedea și părea așa de miraculos era, după opinia lui, o excitație enormă a sufletului. Indiferența balerinei pentru partener i se părea iarăși de rău augur. O artistă acceptă ficțiunile, își

concentrează puterile vitale în ele. Dacă el, Ioanide, n-ar fi fost în sală, ce ar fi făcut Cucly? Nu se îndoaia că ar fi dansat tot atât de minunat, însă cu un aer de rătăcire, cătind, departe de sine, obiectul patimii sale. Jocul ar fi căpătat, fatal, altă nuanță și dacă, în sfârșit, el, Ioanide, ar fi arătat răceală, mîhnirea la ce ar fi dus? Fără îndoială, la o altă interpretare, pe care n-o prevedea. «Să zicem, medita Ioanide, că Cucly ar avea patruzeci de ani, vîrstă nu înaintată pentru o femeie, dar implicînd o anumită retenție decentă a pasiunilor. Ce-ar deveni, pe scenă, Cucly dezlănțuită, dominată de dragoste?» Cucly posedă o inteligență artistică extraordinară, asta se vedea cît de colo, nimic nu era strict impulsiv la ea, totul se traducea în efecte de artă, dar, oricum, clocotirea vitală sau febra erau la ea agentul ascuns, fără de care jocul ei rămînea inexplicabil. Celelalte balerine erau strict profesionale, placide și rezonabile chiar, și cînd se învîrteau nebunește se vedea că nu văd în manifestarea lor coregrafică decît un rol ce trebuie repetat seri de-a rîndul cu cît mai multă economie fizică posibilă. Cînd zîmbeau, gestul era grațios, nu mai puțin artificial, învățat corect, pe dinafară. Cucly era un fenomen natural și deci un unicat. Sonda care erupe în flăcări, oțelul care țîșnește ca un vin de foc din orificiul cuptorului, răspîndind în juru-i cele mai inedite artificii, nu sînt reprezentații în vederea plăcerii ochilor. Nu te așezi în staluri înaintea mării în furtună. Cucly era o forță superioară de viață, atîngînd nivelul cel mai înalt al frumosului, dar tocmai de aceea Ioanide avea reaua presimțire că fenomenul nu se va repeta des.

Orchestra atacă *allegro giusto* și cortina se ridică asupra unei săli de bal. Maestrul de ceremonii se

învrtea coregrafic în toate părțile, oaspeții intrau, apărea și Siegfried, cu prietenii lui. Muzica luă un caracter festiv de marș. Începu dansul cordebalet și al piticilor. Trompetele vestiră alți oaspeți; heraldul le pronunță mimic numele, maestrul de ceremonii se împărțea în toate direcțiile. Orchestra intonă valsul nevestelor, și pe scenă se desfășură larg un vals de mare gală.

— Ce toalete! exclamă iarăși glasul feminin, necunoscut.

Prințesa-mamă întreabă pe Siegfried care din fete îi place, acesta face gesturi de indiferență. Fanfarele răsună. Își face apariția Rotbart, geniul rău, în costum cărămiziu, și Odillia, în negru, în locul tu-tu-ului cu o fustă scurtă transparentă, presărată cu jeuri, care la cea mai mică mișcare se ridică în sus ca o umbrelă, descoperindu-i picioarele în maillot negru și trusa. Părul platinat, dar zburlit cu artă de către balerină, și ochii albaștri contrastau grațios cu costumele negre. Fața îi era toată aprinsă. Siegfried făcu saluturi stilizate și admirative față de Odillia, crezînd-o Odette; la fereastră apărură în chip de lebedă Odette cea adevărată, încercînd zadarnic să-i atragă luarea-aminte asupra înșelăciunii. Urmară dansuri de mare spectacol, pe care Sufletele le sorbi cu binoclul, un *pas de six*, dansuri naționale: ceardaș, tarantelă, bolero, mazurcă.

— Pe Cucly n-o văd! observă prințesa Zoe Basarab către contesa de Verner-Sternberg.

— Este dansatoarea în negru! zise contesa.

— Imposibil! se încăpățîna prințesa.

Această controversă se întinse și mai departe. Gaîtany asigura pe toți că Odillia este Cucly, unii negau.

— Are altă alură! susținu Gulimănescu.

Adevărul este că Cucly studiase bine rolul și ca mulți actori voia să demonstreze, în rolul deosebit, diversitatea talentului ei. Era tot pasionată și țintea mereu pe Ioanide, însă acum știa că înșală, simțea că la cea mai mică descoperire a imposturii va pierde totul, de aceea făcea mișcări galeșe și învăluitoare, punea ostentație și nervozitate în seducție. În vreme ce Odette era numai focoasă, Odillia, la cea mai neînsemnată distracție a lui Siegfried, arunca fulgere din ochi, dădea gurii un rictus de ură, interpreta, în fine, pe fata lui Rotbart ca pe o ființă demonică. Ioanide începu să se îndoiască de teoria lui de la început, avu sentimentul că Cucly putea să se adapteze oricăror situații fizice. Un singur amănunt îi mai menținea îndoiala, Cucly arunca mereu ochii spre el.

Printul invită pe Odillia la vals, și aceasta făcu cele mai imposibile învîrtituri, stăpînind deopotrivă lentoarea și iuțea, planînd cu poantele. Partenerul era în chip învederat alarmat și ostenit. Rotbart uni mîinile lui Siegfried și ale Odilliei. Odette apărură la fereastră, Siegfried își dădu seama că a fost mistificat. Fața Odilliei se urîți demonic, ochii îi scăpărară fulgere, ura din gelozie se întipări pe fața ei. Mihaela se cutremură cînd, probabil întimplător, ochii Odilliei-Cucly căzură asupra ei. I se păru că balerina o detestă. Rotbart și Odillia dispărură ca demonii exorciizați, Siegfried ieși precipitat, spre a merge la lac. Jalnica temă a lebedei răsună iar și cortina căzu.

— Taa, ta-ta-ta-ta, taa-ta, taa! şuieră Vasilevs-Lascaris.

Tunete de aplauze zguduiră sala. Tinerimea delira.

— Triumf! exclamă Gaittany în picioare, cu spatele spre scenă și cu brațele întinse spre grupul amicilor săi.

— Minune! mormăi Babighian, desprinzîndu-și cu greu torsul său îndoit ca o cupolă. Gravură în tuș, orchestrație în negru fantastic, Böcklin!

— Domnule, e o revoluție! se explică Gaittany cînd ajunse în foaiere. E o încîntare. Am produs o balerină excepțională.

— Nu e așa? zise Leu, plin de sudorile emoției. Acest lucru, trebuie să recunoașteți, era mai greu sub regimul capitalist.

Prințesa Zoe Basarab îl măsură cu binoclul de aur pe toată dimensiunea, ca pe un apaș oarecare. Șerica Băleanu, devenită mai prudentă de cînd sperase să privească seniorial iarăși lacuri din vîrfurile Palatului cultural, căută a repara gafa de gest a prințesei.

— Adevărat este, zise ea, că se dau azi mijloace princiare artiștilor spre a-și dezvolta talentul.

Pe fața lui Leu apărură o satisfacție neacoperită.

Soneria se auzi repede, voiau să încheie mai curînd repetiția generală, spre a face cu puțință pregătirea spectacolului seral.

Actul final începu cu un antract muzical, cu arpeggiaturi de harfe. Cortina se ridică deasupra decorului lacustru în noapte. Lebedele albe așteptau sosirea Odettei, muzica lua frazări elegiace. Apoi, orchestra, condusă prudent de bagheta dirijorului, cîntă măsurile unui dans pe temă rusească și în tempo moderat. Simultan, lebedele intrară în dans, mișcîndu-se pe poante, după sugestia melodiei, care permitea o transcripție coregrafică *pizzicata*. Intră turburată Odette, care povestea mimica nenorocirea și revelă prin gesturi decisive, din brațe și

picioare, hotărîrea de a muri mai degrabă decît a rămînea sclava bufniței. Un viscol cromatic trecu prin orchestră, arborii de pe scenă, jupele balerinelor se scuturară în bătaia vîntului. Geniul rău se apropia. Cucly se cutremura din nou din cap pînă în picioare, ca o bolnavă de malarie. Interpretarea era așa de dramatică, încît nu se auzea în sală nici o mișcare, pînă și balerinele păreau spectatoare. Siegfried vine; puțin după el, geniul. Blestemul nu mai poate fi ridicat, Odette își ia rămas bun de la Siegfried, făcînd mișcarea de a se îndrepta spre stîncă. Furtuna continuă furioasă, încercînd să despartă pe cei doi. Cucly, cu părul învîrtejit, își aruncă ochii rugători spre Ioanide-Siegfried. În concepția ei, acesta luptîndu-se cu geniul rău îl va învinge, și concluzia mistică ar căpăta un sens terestru. Sus, pe stîncă, Cucly face pași mărunți pe poante, privind disperată cum Rotbart aruncase pe Siegfried-partenerul în lac. Siegfried se îneca. Cucly mai aruncă o ultimă ochire lungă și jalnică lui Ioanide, cu mîinile întinse, cu *tu-tu*-ul răscolit de vînt, stînd indefinit, miraculos de lung, pe poante. Ochii ei albaștri spuneau: «Dacă tu, Ioanide, veneai și te băteai cu geniul, l-ai fi biruit. Nu mai e nici o nădejde. Acest Siegfried e un acrobat efeminat.» Și se aruncă în lac, dînd o iluzie nemaipomenită de zbor. Deodată, turnul luminat se aprinse, se clătină, bufnița mișcă aripi aprinse, apoi turnul se prăbuși pînă la mijloc. Prin efectul reflectoarelor, apa lacului părea că se revarsă în sală. Zenaida Manu, în panică, își ridică în poală sacoașă. Odette și prințul reapărură pe scenă, în apoteoză, în limbul fericirii eterne din lumea luminoasă a apei, iar de o parte și de alta nimfe și naiade, în *tu-tu*-uri, în poziții deosebite de fandare și cu brațele întinse,

salutau. Dar Cucly nu privea cu dragoste la Siegfried, ci contempla jalnic pe Ioanide, ca și intrată în împărăția morții veșnice. Orchestra execută *allegro agitato* pe altă gamă, obsedanta temă a lebedei.

— Ura, bravo! se auziră, cînd cortina căzu, glasurile, de astă dată și al lui Leu, și al lui nea Vasile.

Numeroase strigăte de «bravo» răsunau din toate părțile; dirijorul, orchestranții, în picioare, aplaudau. Chemările publicului rămase deocamdată fără răspuns. În fine, cortina se ridică și ieșiră pe scenă Siegfried și stolul de lebede, Rotbart și alți protagoniști. Leu urmat de nea Vasile, fiecare cu cite un maldăr de flori în mînă, unul de trandafiri și altul de garoafe, apărură și ei în așteptarea Odettei. Leu repeta mental complimentul: «Tovarășă Cucly, tinerimea te salută cu dragoste și entuziasm și-ți urează numeroase izbînzi în munca artistică». Dar Cucly nu apărură. Rotbart, geniul rău, care era un cunoscut al lui Ioanide, îi făcu acestuia semn, arătîndu-i clar că trebuie să intre lateral, înspre cabine. Cortina căzu acoperind și pe Leu, și pe nea Vasile, cu florile lor. Publicul se îndrepta spre ieșire; familiarii rămaseră însă în foaier.

— S-a întîmplat ceva, se vede! zise intrigat Gaittany.

Zenaida Manu dădea mereu din cap negînd, în vreme ce ochii ei exprimau o mare aviditate. Dispărură Iablonski, academicianul Șaramet. Într-o încăpere spațioasă din aripa cabinelor, înconjurată de o mulțime de persoane în picioare, printre care Ioanide și Elvira în primul rînd, Cucly, cu *tu-tu*-ul pe ea, așa cum ieșise din scenă, ședea palidă, întinsă pe o canapea îmbrăcată în piele. Pe piept, într-o batistă, Șaramet îi ținea un pumn de zăpadă, pe un

scaun, alături, se vedea o seringă cu canulă cam groasă, cu care se făcuse probabil o injecție. Un lighean de porțelan de epocă romantică, luat din recuzita teatrului, era aproape plin cu sînge. Cucly, abia ieșită de pe scenă, în momentul final, avusese o hemoptizie puternică. Garoafele și trandafirii lui Leu și nea Vasile zăceau jos la picioarele canapelei, ca un omagiu funebru. Leu ședea într-un colț, cu totul descompus la față, Iablonski se vedea că plînsese, contesa era calmă, însă necăjită.

— Sforțarea! murmură Șaramet către ceilalți, cu aerul lui obișnuit sceptic.

Atunci mareșalul Leon Cornescu intră în încăpere.

— A venit! vesti el.

Ioanide merse spre canapea și ridică în brațe pe Cucly, care îl cuprinsese de după gît, închizînd ochii. O coborî astfel pe scări spre ieșirea de serviciu, urmat de Elvira, Mini, Mihaela și de toți cunoscuții și protagoniștii, încă în costumele de scenă. Jos o aștepta o mașină albă a salvării. Cucly fu culcată pe un pat, Șaramet intră și el înăuntru, Ioanide și Elvira se urcară într-o altă mașină, după care urmă somptuoasa limuzină a lui Gaîtany. Convoiul porni, urmărit din ochi de toți cei rămași. Pe tabloul de afișe un anunț proaspăt lipit vestea pentru 21 decembrie, seara, a doua zi, prima reprezentare a *Lacului lebedelor*.

— Ce zici? consultă Ioanide în prezența Elvirei pe academicianul Șaramet, după ce Cucly fusese instalată într-o cameră a sanatoriului de tuberculoși.

— Mde! făcu, ca de obicei, Șaramet.

— Va muri?

— Nu. Procesul nici nu e așa de înaintat. Prin odihnă îndelungată și bună îngrijire se va restabili.

Trebuie, firește, să se îngrașe puțin. Cînd va fi cazul își va găsi o ocupație sedentară plăcută.

— Deci nu va mai putea dansa.

— Niciodată! zise categoric Șaramet.

— Rotbart a învins! murmură Ioanide, mai întunecat ca oricînd.

Vrînd să-și ia rămas bun de la Cucly, Ioanide o chemă și pe Elvira, dar aceasta, zîbind suav, îl îndemnă să se ducă singur. Intrat în odaie, Ioanide sărută pe Cucly pe frunte, și apoi pe buze, ca să-i risipească orice idee că s-ar feri de ea, apoi o întrebă dacă are trebuință de ceva.

— Micule, îl rugă Cucly, du-te acasă la mine și adu-mi din odaie, de pe măsuta de noapte, o carte despre istoria baletului moscovit de Muhin. Vreau să studiez, să nu-mi pierd vremea în zadar pînă mîine la premieră.

Ioanide intrînd în camera balerinei o găsi rece și în dezordine. Descoperi cartea căutată și o virî în buzunar. Pe jos se vedeau ciorapii, rochia, cămașa fostei Odette. Ioanide stătu cîteva clipe, apoi, copleșit de gînduri, culese veșmintele risipite și le așeză frumos pe pat.

XXIX

Într-un moment de plictiseală, Ioanide luă sulul pe care i-l predase Bonifaciu Hagienus și, întinzîndu-se pe sofa, începu să-l citească, întîi distrat, apoi din ce în ce cu mai mult interes. Transcriem aici acest fantastic memoriu, înțesat de citate și note:

«Subsemnatul Bonifaciu Hagienus, om de știință, specialist în orientalistică, vin cu onoare a vă aduce

la cunoștință că nu sînt altul decît Alexandru cel Mare, uite, mă jur, ajuns în virtutea metempsihozei, prin felurite migrațiuni, în ipostaza în care mă găsesc actualmente. A insista asupra acestui lucru, prea cunoscut, mi se pare de prisos. Oricine poate citi *Chândogya-Upanișad* și alte texte brahmane, pe care le-am donat, în cele mai bune ediții, Palatului cultural. Indienii erau de fapt materialişti și credeau, să mă bată Dumnezeu, pe bună dreptate, într-o forță vitală, *âtman*, care naște mereu viață în lume, trecînd prin felurite ipostaze istorice. Asta numeau ei *karman*. Eu, care n-am fost desăvîrșit în fapte, neputînd lua drumul zeilor, care duce la Brahman, m-am ridicat în lună, de acolo m-am întors de cîteva ori în eter, din eter în vînt, din vînt în fum, din fum în negură, din negură în nori, de unde, căzînd cu ploaia, am devenit ultima dată susan. Mîncîndu-mă tata, Aristide Hagienus, susanul s-a făcut germen și m-am pomenit în România. Însă eu sînt Alexandru cel Mare, uite, mă jur.¹

¹ Diogen Laërțiu scrie că Pythagora era Aethalid, fiul lui Hermes, devenit Euphorb, apoi Hermotim, apoi Pyrrhos și în fine Pythagora (vezi Diogenis Laërtii *De vitis dogmatibus et apophthegmatibus clarorum philosophorum libri X*, graece et latine, p. 491, Amstelaedami, apud Henricum Wetstenium, 1692: «*illumque omnia memorasse ut primum Aethalides fuerit, postea Euphorbus, deinde Hermotimus, ac postremo effectus sit, ac deinde post mortuum Pyrrhum factus esse Pythagoram*»). Chiar și un filozof modern și un om de știință ca Leibniz recunoaște că sufletul nu poate exista despărțit de orice organ, dar că generația unei ființe, cum zice el, «*n'est qu'une transformation et augmentation*», iar moartea o simplă aparență, «*un enveloppement*» (*Essais de théodicée ... par M. Leibniz, I—II*, A Amsterdam, chez François Changuion, 1747, tome premier, p. 152).

Se știe de către toată lumea că am venit pe lume în anul 356 a. Chr. la Pela, în Macedonia, în luna Hecatombeion, pe la sfîrșitul lui iulie, adică în zodia Leului, care face pe oameni energici, înfocați și iubitori de glorie. Schimbarea caracterului meu se datorește faptului că în ipostaza Bonifaciu Hagienus m-am născut în Vărsător, zodia poezilor și învățătorilor. În ziua nașterii mele, Herostrat a dat foc templului Dianei din Ephes, de aceea am rămas cu o patimă: cînd văd arzînd o casă, o pădure, tresar, simt o bucurie. Aș fi în stare să aprind un oraș ca să privesc. Mama, Olympias, era fata lui Neoptolem, regele moloșilor, și pretindea că se trage din Neoptolem, fiul lui Achille.¹

¹ Văd că învățatul german prof. dr. Ulrich Wilcken (*Alexander der Grosse*, Leipzig, Quelle u. Meyer, 1931, p. 46) susține că mama avea la căsătorie douăzeci de ani. Nu-i adevărat. Mama, cînd am început să fiu mai măricel, arăta peste cincizeci de ani, cred că s-a măritat între patruzeci și cinci și cincizeci de ani. Tata, mai tînăr, a luat-o pentru zestre, avînd pe brațe războaie multe. Olympias, maică-mea, a fost foarte frumoasă, chiar și mai în vîrstă, și a dus o viață care i-a atras multe vorbe rele din partea istoricilor. La bătrînețe se cocoșase într-atîta, încît nu putea să se întindă în pat și ședea ziua și noaptea pe scaun. Așa a și murit, după moartea mea. A avut ceca ce azi se numește morbul lui Pott. Asupra părinților mei s-au scris lucrurile cele mai mincinoase. Un persan, Jahia Ben Abdallathif al Cazvini, în *Măduva istoriilor*, spune curate născociri, cum că eu n-aș fi feciorul Olympiadei, ci al sorei mele, dată de soție lui Darab sau Darius, regele Persiei, care, după ce o lăsa însărcinată, o trimise înapoi la tată-său, Philipp, fiindcă-i mirosea gura (cf. Barthélémi d'Herbelot, *Bibliothèque orientale*, A Paris, 6 vol. în 8° și Démétrius P. de Gobdelas, *directeur de l'école centrale de Yassi, Histoire d'Alexandre le Grand suivant les écrivains orientaux*. A Varsovie, 1822, cărți donate de mine statului). Olympias a fost, pe dumnezeul meu, mamă-mea.

Dar tată nu mi-a fost Philipp.¹

Basmul spune că Netinav, care era mag, intră în iatacul mamei, în chip de Amon Jupiter, luând cap de leu, picioare de vultur, coadă de aspidă și două aripi, una neagră și alta de aur. Nu mint că Philipp zicea mereu că privind prin gaura cheii văzuse asupra Olympiadei un balaur care îl chiorise și care nu era altul decât Amon. Crezutul tată-meu, Philipp, bărbat frumos, avea un ochi scos, cred că dintr-o săgeată. Mama mi-a mărturisit mai târziu că adevăratul meu tată era un sclav get, tânăr și foarte frumos, și că Philipp, deși supărat, n-a vrut s-o trădeze, pentru că nici el nu era ușă de biserică. Regii, în vremea aceea, ca să țină în friu popoarele superstițioase, își dădeau origine zeiască, și Philippos, care pretindea că se trage din Hercule, voia să se știe că moștenitorul lui este fiul lui Jupiter Amon. Pe urmă, când m-am făcut mare, basmul ăsta mi-a plăcut și mie.²

¹ Și aici istoricii scriu tot soiul de comedii. În *Alixandria* se spune că mi-a fost tată Netinav, împăratul Egiptului, fugit în Macedonia. Numele lui adevărat era Nektanebos (vezi *Der griechische Alexanderroman* von Adolf Ausfeld, Leipzig, D. G. Teubner, 1907). Au fost doi faraoni Nektanebos, cel din urmă învins de Artaxerxes Ochus, când persanii, pe care pe urmă i-am gonit eu, au pus mîna pe Egipt.

² Quintus-Curtius a înțeles bine că nici Amon, nici Nektanebos nu puteau fi în dragoste cu mama, când scrie: «*Ceterum Nectanebi fuga temporibus hisce non congruit... Nec ideo minus vanum est quod de Jove fertur*» (Quinte-Curce, *De la vie et des actions d'Alexandre le Grand*, en latin et en français, de la traduction de M. de Vaugelas, avec les suppléments de Jean Freinshemius I—II, A Lyon, chez les frères Perissiez, 1790, dat tovarășului Dragavei la Palatul cultural). Tata, mai tânăr, n-a trăit bine cu mama. Aceasta era geloasă,

Găsesc de cuviință a spune cîteva cuvinte și despre educația pe care am primit-o. Nu voi pomeni decît de Aristot, ca fiind un filozof ilustru. Acesta îmi vorbea mereu de greci, care erau, după el, imaginea zeilor înșiși. Homer și Acropolis înfățișau, pentru el, culmile poeziei și artei elene.

și pe drept cuvînt, fiindcă tata avusese multe femei, pe Audata, Phila, Nicesipolis, Phillinna, astea înainte de mama. Apoi trăi cu una Meda, fata lui Cithelas, regele Thraciei, și, după ce divorță de mama, luă o fetișcană de treisprezece ani, Cleopatra, nepoata lui Attalus, pe care nu pricep de ce Diodor Siculul (*Diodori Siculi bibliothecae historicae quae supersunt ex nova recensione Ludovici Dindorfii, Parisiis, 1844, lib. VII, cap. II*) îl numește văr al miresei: «*Attalus Cleopatrae, quam altera Philippus uxorem duxerat, patruelis*». La nuntă a fost un scandal mare, mi-aduc aminte parcă ar fi acum. Attalus s-a ridicat și a invocat zeii să se nască din Cleopatra un moștenitor legitim al tronului. Eu, furios și cam beat, am țipat la el: «Dar ce, tu crezi că eu sînt copil din flori?» și i-am aruncat cu cupa în cap. Tata trase spada și vru să alerge după mine, dar, fiind amețit și șchiop, se împiedcă și căzu. Eu m-am supărat și am plecat cu mama în Epir, de unde m-am dus în Iliria. Plutarh ignorează un fapt. Tata nu s-ar fi infuriat atîta pe mine pentru o vorbă a lui Attalus. Adevărul este că mă priisese puțin înainte sărutînd pe Cleopatra, și gelozia unui tată în vîrstă e grozavă. Pe urmă ne-am împăcat, dar curînd, din nefericire, tata a fost ucis. Mama a fost bănuită de a fi fost învoită cu omorîtorul, care, după istorici, ar fi Pausanias. Lucrurile au stat altfel, și numai eu le cunosc. Am trimis o scrisoare cu explicațiuni profesorului Ulrich Wilcken, destăinuindu-i că sînt Alexandru cel Mare. Fie că a murit, fie din alte motive, nu mi-a răspuns nimic. Tata avea faima de a fi bărbat plin de farmec, și prin asta a cucerit pe greci. Totuși, era citeodată de o violență nemaipomenită. Bătînd crunt cu latul spadei pe sclavul get, care era tatăl meu adevărat, acesta i-a smuls din mîna spada și l-a omorît. Pausanias venind în această clipă, s-a iscat zvonul că el ar fi ucigașul.

Toți ceilalți erau, după opinia sa, barbari, animale, făcându-și zei după chipul jivinelor. Adevărata civilizație este aceea în care e divinizată rațiunea umană ca în lumea greacă. Deci, îmi zicea mereu Aristot: „Philipp i-a adunat pe greci laolaltă, tu, care ești frumos ca Apollo (nu eram urît, uite, mă jur), ai datoria să răspîndești în toată barbaria, printre tribali, armeni, masageți, parți, persani, egipteni și ceilalți, divinul grai și divina artă greacă. Du-te ca un zeu, și toți te vor asculta, ca animalele ce s-au îmblînzit la cîntul lui Orpheu.” Și mi-a dat o ediție a *Iliadei*, pe care, pe dumnezeul meu, am găsit-o acum cîțiva ani, dar Petrișor, băiatul meu, mi-a furat-o și a vîndut-o nu știu cui. Tata spunea altfel: „Numai în mituri se îmblînzesc fiarele cu lira. Ia *Iliada* în mîna stîngă, dar cu dreapta ține spada. Pornește cu cîteva bune tetra-falangii de opliti și epitagme de cavalerie, și toți bărboșii persani au să-ți cadă la picioare.” De aceea, unind cele două sfaturi, țineam noaptea sub căpătii spada și manuscrisul *Iliadei*, cum scrie și Plutarh despre mine. Aristot îmi vorbea adesea despre stat ca de o reuniune de oameni liberi și egali. Sclavii, îl întrebam eu, nu sînt și ei oameni? Aristot se cam încurca și zicea că după natură nu există nici o deosebire între om și om, dar că necesitatea cerea ca unii să fie sclavi de la naștere și să muncească, iar alții să poruncească, altfel stricîndu-se armonia societății. Mai pretindea că în speța omenească sînt indivizi tot așa de inferiori precum animalele și care n-au altceva mai bun de făcut decît să fie robi. Pe urmă am văzut că Aristot a tratat aceste idei în *Politica* sa (cartea I, cap. II). Părerea mea este că Aristot nu era sincer și că spunea așa ca să nu se pună rău cu Philipp și cu

mai-marii vremii, pentru că atunci puternici erau cei care aveau sclavi mai mulți. Trăind în acel mediu, deși fiu de rob, am căpătat voluptatea de a mă desfăta chinuîndu-i. În Babilonia era un izvor de napht, care țîșnea atît de puternic, încît făcea în apropiere un lac mare. Odată, acest lac a luat foc de la un lemn aprins și a ars cu pâlălaie zile întregi, de credeai că ești în Hades.¹ Atît de mult mi-a plăcut această apă care arde, încît, într-o zi, fiind la baie, am poruncit băiașului meu, Athenophan, să ungă pe trup cu napht pe un băiat sclav, foarte pipernicit, dar cîntînd frumos, numit Stephanus, și să-i dea foc. Băiatul nu știa ce e naphtul și se lăsă. Cînd a fost cuprins de flăcări, am început să rîdem și eu și Athenophan, auzindu-l cum țipă, apoi am pus alți sclavi să-l stropească cu apă și astfel a scăpat de moarte. A rămas beteag toată viața.

Tata n-avea astîmpăr și făcea expediții peste expediții, pe de o parte spre a aduna sclavi, pe de alta ca să țină în respect cetățile grecești, strînse de el în Liga corintică.²

¹ Este regiunea petroliferă din Irakul și Iranul de azi, deasupra Golfului Persic, azi în mîinile capitalului englez și american.

² Plutarh povestește un dialog între regele Pyrrhus și Cineas.
Cineas: Stăpîne, romanii sînt foarte dirji, ce folos vei avea învingîndu-i?

Pyrrhus: Dacă-i bat pe romani, mi se supun toți grecii și barbarii. Vom pune mîna pe toată Italia.

Cineas: Iar după ce luăm Italia, stăpîne, ce facem?

Pyrrhus: Cucerim Sicilia, care e bogată.

Cineas: Și pe urmă?

Pyrrhus: Pe urmă trecem în Africa.

Cineas: După toate aceste cuceriri ce mai facem?

Pyrrhus: După aceea vom trăi fericiți în petreceri și convorbiri plăcute.

Cu tata am fost în țara geților, de unde ne-am întors cu pradă de cai, femei și copii. Trecând printre tribali, la Istru, aceștia ne-au cerut o parte din pradă, din care pricină a fost încăierare, și tata, fiind lovit de o săgeată în șold, a rămas schiop. Cu acest prilej am zărit pe malul Istrului o fată înaltă, oacheșă, frumoasă, cu tunică pînă deasupra genunchilor, prinsă cu un nod pe umăr și lăsînd gol sînul drept. Nici Diana nu mi s-a părut mai mîndră decît ea. Cînd m-a văzut, a luat-o la goană, cu o tolba de săgeți la umăr, și s-a înfundat în niște buruieni. Aceasta era o amazoană. Făcînd cunoștință cu domnișoara Mihaela Nicolopol, o soră a doamnei Mini Cornel, secretara maestrului Ioanide, mi-am dat seama că această domnișoară nu este alta decît amazoana de la Istru. Devenind rege al Macedoniei, am făcut eu însumi o expediție împotriva geților. Întîi am trecut prin Thracia, și aici, într-o pădure, am adus sacrificii lui Bacchus. Cînd am turnat vin pe altar, a zburat o flacără mare, care, ieșind prin acoperișul templului, s-a suit la cer. Minunea aceasta a uimit mult pe barbari. Mărturisesc că în altar era un vas plin cu bitum adus din Scitia, căruia preotul i-a dat foc, cînd turna vinul, cu un ghemotoc de cîlți aprinși. După aceea am trecut Istrul și am pătruns la sciți, pe vreme de noapte, intrînd prin lanuri de griu. Mai departe, însă, nu mai erau semănături, ci păduri nestrăbătute, întîi de sălcii groase, prin loc mlăștinos, apoi de stejar. Geții fugiră cu femei și copii, luîndu-i pe cai, și părăsiră

Cineas: Dacă e așa, stăpîne, atunci de ce să vărsăm atîta sînge și să întîmpinăm atîtea primejdii, în loc să începem chiar de azi a ne veseli?

Acest dialog s-a petrecut de fapt între tatăl meu, Philipp, și Leonidas, guvernorul meu și rudă cu mama.

tot în mîinile noastre, iar regele lor ne trimise o pradă bogată, cerînd pace. Fiind curios să cunosc mai bine locurile, am intrat cu puțini credincioși ai mei, călare, în mijlocul pădurii, și am mers vreo două zile pînă am dat de o ceată de fete tinere, cu cîte un sîn dezgolit, care alergau călări după o femeie tînără și ea, care părea a le fi căpetenie. Toate erau îmbrăcate în același chip, cu o tunică ce nu le ajungea pînă la genunchi și cu sandale în picioare. Călăreau fără scări la cal, aveau arc lung și tolbe de săgeți. Printre ele mi s-a părut că am văzut pe fata întilnită odată pe malul Istrului. Acestea erau amazoanele. Cînd ne zăriră, dădură un chiot și o luară la goană, ridicînd nori de colb. Noi poposirăm acolo în corturi, iar a doua zi ne trezirăm cu una din ele, înarmată cu arcul, și care ne strigă în grecește. Adusă la cortul meu, zise că vine din partea reginei lor, Thalestris, care dorește să doarmă cu mine fiindcă am ochi albaștri și că și celelalte fete vor să se culce cu noi, însă numai dacă îngăduim să ne aleagă ele. Eu am avut ochi negri ca smoala; Quintus-Curtius scrie că aveam un ochi negru și unul albastru („*oculos varios, nam laevus glaucus fuisse traditur, altero nigerri-mo*“). Iluzia aceasta venea din faptul că atunci cînd eram mînios, ori cuprins de o patimă puternică, ochii mei se făceau verzi, apoi albaștri. Acest fenomen l-am constatat la Stolz, cîinele maestrului Ioanide, ai cărui ochi căprui, cînd e furios, bat în albastru. Istoricii scriu că amazoanele locuiau la hotarele Hyrcaniei, pe țărmurile riului Thermon, sub Marea Caspică, și că ar fi venit după mine pe cînd mă aflam prin aceste părți. Diodor Siculul spune și el la fel. „*Hinc in Hircaniam regressum Thalestris, Amazonum regina, convenit. Haec terris*

inter Phasim et Thermodontem imperabat" (lib. XVII, cap. LXXVII). În realitate, amazoanele erau nomade, trăind din pradă, fapt ce se poate deduce din *Istoria* lui Herodot (cartea IV), care vorbește de ele ca locuind, în cele din urmă, pe fluviul Tanais, adică la Don, printre sauromați. Eu însă, cum spun, le-am întâlnit pe Bărăganul de azi, în păduri nestrăbătute. Vănu mistreți și alte sălbăticiuni și prindeau bărbați pe care-i țineau în afara țarcului lor să le facă unele munci. Când erau frumoși, trăiau cu ei un timp, afară din ocol, și pe urmă îi părăseau. Fetele le păstrau, băieții îi dădeau tatilor, dacă erau de vază, sau îi abandonau. Thalestris a făcut cu mine un băiat, al cărui suflet s-a întimplat să treacă chiar în trupul lui Petrișor. De aceea se vede că a ieșit așa de fără inimă. Amazoanele nu veneau să ne întâlnească decât noaptea, pe lună, într-un luminiș al pădurii. Întii începeau să joace în cerc, cu arcurile la umăr, apoi trăgeau săgeți înspre stele. Numai după aceea veneau pe culcușurile de frunze, la noi. Geții se fereau de ele fiindcă, văzându-le trăgând cu arcurile spre boltă, le era frică să nu spargă acoperământul lumii, cea mai mare teamă a lor fiind să nu le cadă cerul în cap. Așa femeie frumoasă ca Thalestris n-am mai văzut. Avea picioarele lungi, subțiri și voinice, mijlocul subțire să-l cuprinzi cu mina, sinii tari, gâtul lung, părul scurt ca al băieților, carnea obrajilor puțin negricioasă, bătind în culoarea piersicii, ochii negri, uitătura vicleană și galeșă. Mușca, asemenea fiarelor, și strângea în brațe cu putere. După ce dormeau cu noi, spre zori, când păsările începeau să cînte printre pomi, fluierau, și caii lor veneau din desișuri; ele săreau pe ei și plecau tropotind. La despărțirea din urmă, le-am

călăuzit pînă la o margine de pădure. De acolo nu ne-au mai lăsat să mergem, zicînd că ne vom rătăci. Împunseră caii cu sandalele și, chiuind, porniră într-o goană nebună, învăluindu-se într-un nor de colb. Cît vedeai cu ochii, nu era decît o cîmpie pe care creșteau buruieni scurte și, din loc în loc, cîte un tufiș. Nu se zărea nici un bordei, nici o urmă de om. Cîrduri de ciori înnegreau locul pe unde se lăsau și mutau negreața în altă parte. Thalestris cu amazoanele sale se pierdură în zare. De atunci nu le-am mai văzut.

Lăsasem acasă pe mama, Olympias, care, la moartea tatii, silise pe Cleopatra, soția cea nouă a tatii, să se spînzure, și-i arsese copilul făcut cu el. Asemenea purtări stîrnise murmure, grecii se gîndeau să scape de sub stăpînirea mea. Acum, mergînd vestea că murisem, începură să se miște cu thebanii în frunte. Atunci am picat ca fulgerul asupra Thebei. Am ras pînă la pămînt toată cetatea, în sunetul flautelor, afară de temple și casa lui Pindar, iar pe locuitori i-am vîndut ca sclavi. Asta mi-a scos multe vorbe rele. Însă, uite, mă jur, afară de temple, restul orașului era numai din bordeie; am vrut să ridic o adevărată cetate plină de palate și statui. Cît despre oameni, știți ce reputație aveau beoțienii. Toți îi socoteau proști și-i numeau purcei beoțieni (vezi *Adagiorum Des. Erasmi Roterodami chiliadas quator. Coloniae Allobrogum*, 1612, p. 1474: Baeotica sus). Când i-am speriat bine pe greci, am pregătit campania împotriva perșilor, găsindu-le pricină că ei subjugă pe elenii din cuprinsul împărăției lor. Lucrurile fiind prea bine cunoscute, nu voi aminti decât unele întîmplări rău înțelese.

Trecurăm Hellespontul pe la Sestos, în sunetul flautelor. Soldații mei se bucurau cu gîndul la

pradă, însă eu nu luasem la plecare provizii decât pentru treizeci de zile, ca să-i silesc să jefuiască, ceea ce și făcură, pînă la Sestos. În Asia Mică, trecui pe locurile unde fusese Troia și mersei gol la mormîntul lui Achille. Cineva îmi oferî lîra lui Paris, dar eu luai din templul Minervei arme ce se ziceau a fi din vremea războiului troian. Aveam o cască de fier, care strălucea ca argintul, și o spadă ușoară, însă nu prea aveam nevoie de ele, pentru că ai mei, îndată ce era vreo primejdie, se strîngeau în juru-mi, acoperindu-mă cu scuturile, și mă scoteau din învălmășeală. Apoi eu mergeam călare pe Bucephal, chiar printre pedestrași, și soldații veneau pe jos, căutînd să nu fie mai înceți decât trapul cailor. Odată muriră în drum mulți tineri, iar unul care izbuti să se țină de mine trase o dată aer în piept și căzu mort înaintea mea. Părerea mea fiind că războaiele se cîștigă *nihil cunctando*, nelăsînd nimic pe a doua zi, trebuia neapărat s-o țin într-o alergătură. La repede apă Granikos a fost o bătălie mare, în care au pierit mulți dintr-ai noștri. Am dat soldaților prada luată de la perși și am făcut morților funeralii frumoase. Am băgat de seamă că soldații au astfel de slăbiciuni, încît pier cu miile, mîngîiați că li se vor face onoruri la înmormîntare. La Ephes am fost la pictorul Apelles, care mi-a făcut portretul. O copie a acestui portret, pe un ciob de vas, am donat-o Palatului cultural. Venisem la Ephes să văd și ruinele templului Dianeî, ars în ziua nașterii mele. Mi-ar fi plăcut să-i dau foc ca Herostrat, însă cum nu mai aveam această putință, văzînd că ephesenii îl reconstruiseră, m-am mulțumit să-i fac o danie. De altfel un rege nu trebuie să dea niciodată foc la temple, ci să respecte toate superstițiile. Am vrut să ridic templul

cu banii mei, dacă mi s-ar fi pus numele pe pisanie. Ephesenii însă îmi spusese că nu se cuvine ca un zeu ca mine să consacre temple zeilor. Îmi așezară în templu un tablou, în care eram înfățișat ca Jupiter, ținînd fulgerele în mînă. Zic și eu ca și Machiavel că e bine ca un principe să pară a fi bun, respectuos de religie, fără a fi neapărat în realitate (II *principe*, cap. XVIII). Altfel, devii sclavul superstițiilor. Eu, ca să izbesc dușmanul la vreme, mărșăluiau și noaptea; Darius, însă, nu putea face acest lucru, fiindcă respecta obiceiul de a urni oștile după răsăritul soarelui. Atunci suna o trompetă în cortul regelui, preoții ieșeau apoi și arătau la toți icoana soarelui, vîrîtă într-un glob de sticlă. După ei veneau alții, purtînd altare de argint, pe care ardea foc veșnic (așa ziceau ei); urmau magii, cîntînd, și trei sute șazeci și cinci de tineri, după numărul zilelor anului. După aceea venea un car consacrat lui Jupiter, tras de cai albi și urmat de un cal mare, numit calul soarelui, după asta veneau scutașii în alb, cu cîte o vergea de aur în mînă, zece care încrustate cu aur și argint, un corp de cavalerie de felurite neamuri, în număr de douăsprezece, zece mii de nemuritori cu salbe de aur la gît, înveșmîntați în stofe cusute cu fir de aur, pe deasupra cu pieptare bătute cu pietre prețioase. La treizeci de pași urmau așa-numiții veri ai regelui, împodobiți ca femeile, după ei slujitori, purtînd veșmintele regale, în fine carul regelui, înalt ca un tron, aurit, bătut cu nestemate, împodobit cu idoli. Regele era înveșmîntat cu o tunică de purpură țesută cu fire de argint, și peste ea purta o mantie lungă, presărată cu fluturi de aur și pietre prețioase. Tiara albastră de pe cap avea o legătură albă. La briul lat de fir de aur era înfipt un iatagan cum nu se poate mai

împodobit. Închipuiți-vă dacă un astfel de rege putea să se urnească la timp! Eu și cu ai mei eram înveșmîntați simplu, ușor, aveam pulpele goale, cum se vede pe vasele grecești.¹

Nu mai spun că după regele persan veneau patru sute de cai ai săi, duși de căpestre, trei sute de concubine, cămile cu tezaurul regelui și alte multe.²

Am trecut în Cilicia prin niște chei strîmte de munți înalți. Din loc în loc se prăbușeau cascade, stropindu-ne. Așa am ajuns la riul Cydnos, a cărui apă era limpede ca cristalul. Plin de colb și sudoare, m-am despuiat de veșminte, în fața oștilor, și m-am aruncat în riu. Atunci m-a apucat un fior nemaipomenit, apa fiind rece ca gheața. Am leșinat, apoi am zăcut cu călduri mari. De aici am rămas cu betesuș. Azi știu că am avut pleurezie. Darius, aflînd că sînt bolnav, a pornit spre Eufrat destul de încet. Însă eu zăceam. Cînd am văzut primejdia, m-am sculat de pe boală. Cum ne-am prefăcut că fugim la Issos, cum i-am pus pe goană pe perși, luînd captivă chiar pe mama și soția lui Darius; ce pradă am făcut, nu mai vorbesc! M-am lăsat prin Fenicia în Egipt, care era în mîinile persanilor, după ce cucerii Tyrul. M-am dus la templul lui Jupiter Amon, ca să se știe că e tatăl meu, într-o oază cu palmieri și izvoare. Încolo, pustiul te frigea la tălpi. Am întrebat pe preot dacă tata, adică Jupiter, nu-mi hărăzise stăpînirea lumii, și preotul,

¹ Am donat muzeului cultural *Histoire des expéditions d'Alexandre*, par Flave Arrien, traduction nouvelle par P. Chaussard (A Paris, 1802), unde se vorbește despre armele și tactica noastră militară.

² Învățătură germană Joh. Gust. Droysen în *Geschichte Alexanders des Grossen* (Berlin, verlag bei G. Finke, 1888) pomenește și el de fastul greoi al perșilor.

lingușitor, a spus că voi fi domn al întregului pămînt. Așa am ajuns și faraon și a început să mă cuprindă o mindrie nebună. Atunci am fundat orașul Alexandria, care a fost, mai tirziu, așa de frumos, încît toți vorbesc de „*Alexandrinae delitiae*” și mai cu seamă Ammianus Marcellinus (c. XXII). Bineînțeles, a fost ridicat cu brațele sclavilor.

M-am întors, căci în Siria samaritenii arsesea de viu pe locotenentul meu Andromachus. Am dat și eu drumul tiranilor pe mîinile poporului. E bine, adesea, ca să cîștigi mulțimea și s-o ții în frîu, să te prefaci că ești îndurerat de chinurile pe care le suferă din partea curtenilor ori căpeteniilor mai mărunte. Astfel, scapi de niște dușmani și-ți iese mereu nume de iubitor al norodului. Darius își făcuse niște care înarmate cu coase tăioase și cuțite puse pe spițele roților, ca să taie picioarele cailor. Călăreții lui erau înveliți în solzi de fier. Astfel m-au lovit perșii la Arbela, lingă apa Tigres, în Mesopotamia, și i-am risipit, mergînd mai departe. Dar fiind eclipsă de lună, soldații, cuprinși de frică, începură să murmure zicînd că-i duc pe lumea cealaltă, prin pustiuri și singurătăți. Am chemat prezicătorii egipteni, pe care-i aveam cu mine, iar aceștia ziseră că luna întunecată e piață rea numai pentru perși, pentru greci fiind rea întunecarea soarelui. Și așa i-am potolit. Bună-i și superstiția pentru tirani, cum recunoaște și Quintus Curtius: „*nulla res efficacius multitudinem regit, quam superstitio*”. Atunci am făcut o înmormîntare regească soției lui Darius, plîngînd și postînd. Mărturisesc că regina a murit din cauză că a fost purtată pe jos prin acele locuri pustii și bătute de arșiță. Nu voi povesti cum am bătut la Issos pe Darius, care, de pe carul lui de aur, în mijlocul

unei mari armate, văzîndu-ne rari, era încredințat că ne va zdrobi, punînd mai ales temei pe carele sale înarmate cu coase și cușite. Mîndrul Darius, care se numea pe sine regele universului, soarele ce luminează lumea, marele șah, căruia suveranul slăvit al cerului i-a încredințat împărăția, iar pe mine mă chema căpetenie de hoști, a luat-o la goană. La Babylon am fost întîmpinați cu coroane de flori. Ni s-au dat turme de vite, herghelii de cai, lei și pantere în cuști, iar magii ne cîntară impuri. Aici, luîndu-ne după babilonieni, ne-am cam dedat beției și petrecerilor. Cele mai frumoase femei și fete ale curtenilor veneau goale la mesele noastre. În Suza, am luat grămezi mari de argint și aur și m-am urcat pe tronul regilor Persiei, care era așa de înalt, încît îmi atîrnau picioarele. Un copil de casă mi-a împins atunci sub picioare masa pe care mîncă Darius. La Persepolis găsirăm mormane de aur, scule de preț, veșminte. Ostașii rupeau, spărgeau, nu știau ce să ia mai degrabă și omorau pe prizonieri, nemaiavînd nevoie de ei ca să le ceară preț de răscumpărare. Bărbați, femei și copii, deznădăjduiți, săreau din înaltul zidului, cu hainele lor cele mai făloase. Soldații mei, ca să-mi facă plăcere, dădeau foc la case. Eu eram zile întregi beat și mă țineam cu una Thais. Aceasta, beată, mă îndemna și ea să ard palatul regelui, care era din lemn de cedru. M-am dus cu o făclie în mînă și am aruncat-o înăuntru. Unii soldați veniră cu găleți de apă să stingă focul, însă văzînd că eu, Alexandru cel Mare, voiesc pîrjol, au aruncat apa și au început a aduce lemne. Palatul arse, prefăcîndu-se într-o clădire strălucitoare de pară, fără a se nărui deodată, din pricina esenței tari. Părea de aur. Apoi se înnegri și rămase așa, ca o cetate neagră.

Deodată, suflă un vînt, totul se prefăcu în cenușă și zbură în aer, iar locul se văzu negru și bătătorit.

Darius o luase acum în sus, spre Ecbatana, și, ieșind din acest oraș, fugea mereu de mine. Toți jurară să moară pentru el în hainele lor cele mai de preț, așa de mare era la perși iubirea luxului. De aceea Horațiu a zis:

Copile, urăsc luxul persan.

Persicos odi, puer, apparatus.

Însă Nabarzanes punea la cale cu bactrianul Bessus înlăturarea regelui, cu scopul de a-i lua tronul. Îi vorbi chiar pe față de trebuința de a încredința scaunul pentru cîtva timp altcuiva mai norocos. Darius se infurie, scoase iataganul, alții îl potoliră. Plin de jale, se închise în cortul său. Nabarzanes se prefăcu că se culcă la pămînt cînd regele, a doua zi, se sui pe carul lui. Planul său și al satrapului Bessus era de a-l prinde de viu pe Darius și a mi-l da în lanțuri. Nenorocirea pentru Darius a fost că perșii, noaptea, lăsau jos armele, iar bactrienii le păstrau. Deci Darius fu legat în lanțuri de aur și păzit bine, în vreme ce eunucii, femeile și ceilalți se mulțumeau, după moda persană, să se jelească și să privească. Fu purtat astfel într-un car, pînă ce eu, care noaptea alergam cu soldații mei, ocrotit de zîna lună, îl ajunsei din urmă. Bessus se gîndi acum că, dacă mi-l preda mie pe Darius, eu l-aș fi lăsat pe acesta să domnească, de aceea se hotărî să-l omoare. Cînd unul de ai mei îl descoperi în car, regele regilor, străpuns de săgeți, sufla încă. Îi întinse apă să bea, și marele șah își dete cea de pe urmă suflare. Abia atunci apărui și eu. Tabăra era o învălmășeală nemaipomenită de care, grămezi de scule, veșminte și aur, cămile, cai.

Părea mai mult un alai de tezaure decît o tabără militară. La început nu zărirăm nici un om înaintea noastră și crezurăm că au fugit toți. Însă erau culcați la pămînt înaintea mea, ceea ce, mărturisesc, îmi făcu plăcere. Cînd se sculară, mă numiră regele regilor, marele șah, soarele ce luminează lumea. Magii trecură cu cățui pe dinaintea mea cîntînd, femeii aproape goale dăntuiră. Eu priveam toate acestea ca un zeu, iar Darius, asemenea unui arici de aur, presărat cu săgeți, zăcea lîngă mine. Atunci mi-am zis că trebuie să fac un gest măreț. De altminteri, mi-era foarte ușor acum să mă port mărinimos, de vreme ce scăpasem de Darius. Pe de altă parte, nu-mi plăcea nici Bessus. Faptul că nu se supunea obiceiurilor persane și păstra armele noaptea era primejdios. Mîine ar fi devenit dușmanul meu de moarte. Atunci am poruncit să se respecte femeile și copiii, am scos de pe mine mantia și am învelit cu ea trupul lui Darius, am pus să-l îmbălsămeze, să i se facă cinstirile de rege și să fie înmormîntat cu pompă. Am plîns eu însumi. Mă prefăceam, bineînțeles, și totdeodată îmi veneau și lacrimi adevărate. Regii trebuie să învețe a juca comedie! Apoi, ca să dau satisfacție persanilor, care murmurau că din pricina bactrienilor murise Darius, l-am judecat pe Bessus ca trădător al Persiei și, osîndindu-l, l-am omorît într-un chip care a uimit de plăcere pe toți perșii. Doi palmieri înalți și groși au fost îndoiți ca niște arcuri unul spre altul, iar Bessus, legat cu capul de vîrfurile unuia și cu picioarele de creștetul celuilalt. Cînd se dădu drumul palmierilor, capul lui Bessus rămase ca o nucă de cocos într-un pom, picioarele în celălalt, iar pieptul cu pîntecele căzu la mijloc pe pămînt. După aceea, am tras toți o beție strașnică, și eu, gol ca un zeu, m-am

îmbrățișat cu cele mai frumoase fete ale Persiei. Aflînd că bactrienii, care locuiesc pe fluviul Oxos, deasupra Afganistanului de azi și înspre Samarkand, vor să mi se împotrivescă, hotărîi să pornesc împotriva lor, mai ales că unii ziceau că omorisem un sclav cu asemănarea lui Bessus, în vreme ce Bessus, după obiceiul barbarilor, fugise. Norodul persan, văzînd că eu mă port mai aspru decît Darius, nu-mi arăta nici o dragoste, de aceea mă luai bine cu cei puternici și bogați. Dădui cinstiri mari nevastei lui Histaspes, care era o nepoată de fiu a fostului rege al Persiei, Ochus, în vreme ce bărbatu-său era rudă cu Darius. Cinstii și pe Oxatres, fratele lui Darius. Îmi dădui seama că soldații mei se plictiseau și, plini de pradă, rîvneau să se întoarcă acasă, cînd împărții la fiecare călăreț cîte șase mii de dinari. Se iscă o harababură nemaipomenită, toți își făceau boccelele și strîngeau corturile, fiindcă ieșise vestea că războiul s-a sfîrșit. Așa de puternică e rîvnita pace asupra spiritelor mulțimii! Atunci le-am ținut o cuvîntare, le-am amintit că sîntem stăpîni pe Caria, Lidia, Capadocia, Frigia, Paflagonia, Pamfilia, Pisidia, Cilicia, Siria, Fenicia, Armenia, Persia, Media, Partia și că mai aveam de luat doar restul lumii pe unde este așezat raiul. Dacă ne-am fi întors mai curînd, ar fi ris macedonenii și grecii de noi. S-au înflăcărat îndată, și eu, de frică să nu se răzgîndească, i-am pornit la drum spre Hircania, sub Marea Caspică de azi. Trecurăm pe vîrfuri de munți, pe deasupra unei păduri dese. Drumul era mereu împiedicat de rîpe și cascade tunătoare. Eu, care iubeam poezia, cultivînd pe Homer și pe Pindar, mă opream adesea și puneam muzicanții să cînte din flaute sau din harfă, ca să onorez freamătul codrilor și huietul torentelor. Dar soldații mei, obosiți și

fără simțirea artei, se trînteau jos, și unii dormeau duși. Ajunserăm în niște locuri foarte rodnice, unde erau niște copaci maiestuoși, ca stejarii, ale căror frunze, dimineața, erau pline de miere. Dacă nu le lingeai îndată, această rouă dulce, cum se ivea soarele, se prefăcea în abur. Am spus soldaților că, de bună seamă, acolo începea raiul. Însă în țara marzilor dădurăm de lucruri neplăcute. Aceștia aveau obiceiul de a planta pomi foarte aproape unul de altul, de a-i îndoi cînd sînt cruzi și a-i viri în pămînt cu capetele. Părți întregi din țară fiind acoperite cu astfel de păduri-capcane, pătrunderea la marzi era anevoioasă. Acești barbari puseră mîna pe Bucephal al meu și-mi pierdui cîteva zile, războindu-mă, ca să-l recapăt. Norocul meu a fost că Bucephal nu se lăsa încălecat de altcineva decît de mine. Dacă unul, neștiind asta, se suia pe el, calul se scutura tare, nechezînd, și-l zvîrlea cît colo. Atunci marzii mi l-au adus, de frică, totdeodată, să nu le tai cu topoarele sau să le ard pădurile. Unii din soldații mei începură să murmure că au ajuns să facă război pentru cai. I-am potolit, explicîndu-le că Bucephal nu era cal, ci zeu, că Jupiter însuși lua chipuri de animale. Ne îndreptarăm spre țara arienilor, unde găsirăm pe barbari adunați pe un munte de stîncă ripos pe de o parte, acoperit de păduri dese pe partea cu urcuș dulce. Soldații mei se apucară să taie copacii. Dar era muncă herculeană. Am poruncit, deci, să se așeze trunchiurile tăiate în felurite părți ale stîncii păduroase și să li se dea foc. În curînd, pădurile, ajutînd și vîntul, începură să ardă, și barbarii muriră acolo înăbușiți de fum și prăjiți de dogoare. Eu ședeam tolănit jos pe blănuri de leopard, lîngă o cascadă, și un sclav îmi cînta din fluiet.

Cea mai mare greșală a unor cuceritori, adulați cîtăva vreme de soartă și de oameni, este a-și închipui că pot să poruncească și naturii. Așa s-a întîmplat mai tîrziu cu Napoleon. Am intrat în țara parapamisazilor, pe care barbarii îi socoteau sălbatici, și care trăiau în regiunea muntoasă a Hindukusului de azi, prin părțile Afganistanului. Pe aici, iarna, zăpezile erau înalte cît dealurile, iar ghețurile groase de cîteva palme și nu se zărea nici o țipenie de pasăre sau animal. Din loc în loc, din cîte o movilă, ieșea fum. Erau casele locuitorilor făcute din cărămidă în chip de căciulă cu o gaură sus, pe unde venea lumina și se slobozea fumăraia. Gerul era așa de cumplit, încît unora le căzură mîinile de la coate. Unul din soldați se lovi de mine, ca și cînd nu și-ar fi dat seama că eu sînt Alexandru cel Mare, fiul lui Jupiter Amon. Uitîndu-mă bine la el, văzui că în loc de ochi avea două bile ca de sare ori de marmură, însă strălucitoare, bătînd în diamant. Pusei, de curiozitate, mîna în dreptul unui ochi, și atunci bila căzu jos la pămînt, lăsînd în locul ei o gaură roșie, dar strălucind întocmai ca și cristalele. Ridicai de jos bila și îmi dădui în sfîrșit seama că era ochiul înghețat. Am pus pe toți oștenii mei să dea din mîini și picioare, încît parapamisazii crezură că noi sîntem cei mai sălbatici dintre barbari. Istoricii mă laudă mult pentru chipul cum îmbărbătam armata, lămurindu-i că vinovat este Boreu, geniul crivețelor. Însă ei nu spun că eram de sus pînă jos învelit în blănuri calde și că ședeam într-un rotocol larg de trunchiuri groase, ce ardeau neconținut în jurul colibei mele.

De la parapamisazi trecui la bactrieni, și de la aceștia la sogdieni, așezîndu-mă în cetatea Maracanda, Samarkandul de azi. Las la o parte alte

întimplări cunoscute. Acum luai obiceiul să mă îmbrac după moda persiană, tot în fir de argint și de aur, să stau pe tronuri înalte, bătute cu pietre prețioase. Cerui tuturor să îngenuncheze înaintea mea ca în fața unui rege al regilor, făcînd *proskinesis*. Peste tot pe unde treceam ridicam orașe cu numele meu. Grecii se supărară, puseră la cale uciderea mea. Eu stîrpîi pe toți cei bănuîți din jurul meu și omorii, la beție, pe Clitos, un prieten care mă mintuise de la moarte la Granicos, pentru că vorbise prea îndrăzneț. Acum îmi dădui seama că „barbarii” luptau pentru libertate, iar grecii și macedonenii se temeau să nu le desființez așa-zisele lor democrații. Însă, după socoteala mea, în cetățile noastre cîțiva bogați țineau în sclavie pe cei mulți. Dacă aș fi dat slobozenie robilor, m-ar fi urît și mai mult. Singurul meu gînd atunci era de a face o împărăție a lumii de cultură grecească, în care cartea de căpetenie să fie *Iliada*. Titlul persan de rege al regilor mi se părea nimerit, și eticheta asiatică, ce înălța persoana regelui, se potrivea mai bine cu țelurile mele. Soldații țineau la mîine și uitau repede necazurile cînd îi duceam pe alte meleaguri. Curiozitatea e mare lucru, și cu ea porți pe drumuri oști întregi dacă le dai nădejdea prăzii. Numai popoarele care muncesc doresc pacea, soldații cu simbrie vor să fie duși la jaf. Deci îi purtam peste tot, ca să nu se plictisească. Să spun și ce mi s-a întîmplat prin părțile Gabazei. Am pornit la drum pe vreme frumoasă, apoi începu să se întunece, să sufle un vînt așa de grozav, încît ne culca la pămînt și ne smulgea sulile și pavezele din mîini. Nu ne vedeam unul pe altul din pricină că vîntul scormonea pămîntul uscat și-l învîrtea în aer ca pe o

negură roșie. De asemenea rupea frunzele din pom, tîrîndu-le pe jos, de credeai că e toamnă. Stoluri de păsări țipau prin aer, însă ele nu zburau, ci erau date peste cap cu grămada. Multe cădeau pe jos, cu aripile rupte și însîngerate. După puțin timp, furtuna se mai potoli, dar un nor roșu pe dinăuntru, ca iluminat de flăcări, se așeză deasupra noastră. Treceam prin locuri pustii, fără nici o așezare de oameni, pline de păduri maiestuoase și de paragini. Nu departe, erau munți uriași, dinspre care curgeau izvoare, risipindu-se în rîulețe chiar prin mijlocul drumului. Începu să pice cu boabe mari de apă, apoi cu grindină rară, apoi parcă se mai potoli. Norii se învîrteau repede. Deodată, trăsni și fulgeră așa de grozav și de des, încît lumina ne lua ochii. Parcă se bătea Jupiter cu titanii. Pe urmă grindina începu să cadă cu boabe mari ca lămiile de Cipru, și așa de îndesată, că ne crezurăm sub un munte de piatră, prăbușindu-se peste noi. Aerul se răci, pe jos se făcu polei, tremuram înveliți în tunici de gheață și bătuți de pietrișul rece. Cîțiva soldați ridicară scuturile deasupra capetelor lor, și atunci mii de ostași, luîndu-se după ei, făcură același lucru. Grindina izbea în scuturi făcînd un zgomot asurzitor, cum nu se aude nici la cataractele Nilului, unde se spune, totuși, că oamenii devin surzi de huiet. Ploaia, care cădea împreună cu grindina, se scurgea de pe scuturi pe capetele și umerii soldaților, lăsîndu-se în jos, și îngheța pe loc, prinzînd pe fiecare într-un soclu de gheață. Mulți obosiră și, zdrobiți de lămiile reci, se lungiră la pămînt, nemaivîind să știe de nimic. Eu mă trăsesem într-o poiană și ședeam pe un scaun sub un cort lat, acoperit cu piei de bivol, care nu lasă apa să treacă.

De jur împrejur ardeau focuri ce-mi trimiteau căldură. Mulți soldați intrară în pădure și se lipiră de trunchiurile arborilor. Erau niște copaci gigantici, cu scoarța ca pielea elefanților și o coroană largă, însă cu frunze ascuțite și mărunte ca ale chiparosului. Grindina bătea și aici, însă cu mai puțină putere, iar frigul era așa de mare, încât oamenii amorțiți ședeau ca niște statui rezemate de copaci, părînd a se uita unul la altul. Atunci am poruncit să se doboare copacii cu topoarele, mișcarea brațelor și a trupului ferind de amorțire, și să se grămădească trunchiuri prin preajma pădurii, pentru ca focul să dogorească înăuntru și să însuflească pe cei rezemați de pomi. Văzui că arborii se aprindeau la început greu, apoi ardeau repede, plesnind și fierbînd, parcă ar fi avut bitum în loc de sevă. Scoarța copacilor vii din apropiere se topi și se aprinse, și curînd pădurea întreagă luă foc. Ici bătea grindina infernală, colo limbi de pară se ridicau furioase, trosnind și pliciuind. Fumul se amesteca cu ploaia și grindina. Eu crezui că soldații mei părăsise pădurea aprinsă. Peste cîteva ceasuri, cînd grozăvia trecu și nu se mai auzeau decît puhoaiile curgînd la vale, iar drumul era pietruit parcă cu bolovani de sticlă, văzui cete de soldați uzi, înghețați, cu capetele sparte, adunîndu-se și apropiindu-se de pădure. Ieșii din cort și eu. Pădurea era ca și mai înainte, însă parcă mai neagră. Crezui că am visat doar că arsesese, fiindcă oamenii ședeau mereu acolo, rezemați de trunchiuri, ca și cînd vorbeau unii cu alții. Culoarea lor era negricioasă ca a bronzurilor. Soldații nu îndrăzneau să intre în pădure. Atunci mă apropiai și strigai pe cei de lîngă copaci, care erau sute și mii. Nici unul nu se mișcă. O căldură plăcută ca

de vatră stinsă de curînd ieșea din inima codrului. Intrai în el și mersei la un copac. Pusei degetul pe unul din soldații amorțiți. În acea clipă tot pomul se prăbuși împreună cu omul, într-o cenușă fină, și nu mai rămase din el decît o grămadă de scrum. Alții făcură, veniți după mine, același lucru, și toți copacii, abia atinși cu degetul mic, se mistuiau și cădeau ca o chiciură neagră. Din codru ieșea o mireasmă suavă cum n-am mai întîlnit vreodată. Această întîmplare m-a întristat foarte mult și am dat poruncă să se adune într-o ladă de aur cenușa de la cîți mai mulți morți, spre a le face funeralii.

După asta, ca să uit, m-am însurat cu Roxana, fata lui Oxatres, și deci nepoată de frate a lui Darius. Astfel, intrînd în familia regilor persani, mi-am zis că am tot dreptul să iau în primire toate domniile universului, și deci m-am pregătit să pornesc spre țara inzilor, spre a primi omagiile tuturor crailor. Unii ziseră din nou că îngîmfarea mea devenise nemăsurată. Mă birfi mai tîrziu și acel ambițios de Cicero, care ar fi făcut la fel în locul meu dacă ar fi avut geniul și frumusețea mea, vrednică de pensula lui Apelles și de dalta lui Praxitel, singurii pe care i-am lăsat să mă picteze și să mă cioplească în marmură, cu scopul de a umple lumea cu cetăți purtînd numele Alexandria și a pune în fiecare din ele icoana mea. El zice că am fost modest ca ucenic al lui Aristotel și mîndru ca rege: „non vides ipsus illum Aristotelis discipulum summo ingenio, summa modestia, posteaque rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse!” (*Marci Tullii Ciceronis opera*, tertius tomus, 176. Basileae ex officina Hervagiana, anno MDXXXIII). Alții mă certau că sînt blind

cu persii și cu toate națiunile barbare, în vreme ce mă port rău cu grecii. Toate aceste vorbe veneau de la filozoful și istoricul Callisthenes, nepotul lui Aristot. „Să mă bată Dumnezeu, le-am zis eu, uite, mă jur, dacă pricepeți o iotă din politică. Vreți să-mi iasă zvonul că am venit în Asia să nimicesc popoarele? Eu doresc să-i fac să înțeleagă că le aduc o orînduire mai bună și o civilizație înaltă și că respect ceea ce este bun la fiecare dintre ei. Stăpînirea întemeiată numai pe sabie nu-i statornică, *non est diuturna possessio*, în *quan gladio inducimur*, binefacerile ne atrag dimpotrivă o recunoștință veșnică.“ Am omorît pe Callisthenes ca să fac să înceteze birfelile unui filozof care nu cunoaște viața.

Trecînd munții Hinducus, m-am îndreptat spre fluviul Indus. Pe aici am dat de păsări vorbind ca oamenii și care mă strigau pe nume: „Alexandros, Alexandros“. Pădurile aproape fără de sfîrșit erau din copaci așa de groși, că douăzeci de inși puteau sta în jurul lor. Crengile trunchiurilor vîinoase ca ale stejarilor noștri bătrîni se lăsau în jos spre pămînt, și de acolo se ridicau ca niște copaci deosebiți spre cer. Mii de păuni sălbatici își resfîrau cozile lor aurite în coroana acestor copaci, făcînd din păduri grădini. Pe jos mișunau șerpîi, însă solzii lor luceau ca argintul. Regii mărunți ieșeau înaintea noastră călare pe elefanții lor cu valtrapuri de fir de aur și ni se închinau, iar eu îi întăream pe tron, lăudîndu-i pentru supunerea lor. La apa Hydaspes, care curge în Akesines, afluent al Indului, aflarăm că regele Porus tăbărise pe țărîmul celălalt. Cu mare greutate trecurăm riul foarte lat, care părea liniștit, însă era repede și adînc, și începurăm lupta cu Porus. Acesta era un

om înalt, îmbrăcat în alb și cu un turban pe cap, călare pe un elefant de o mărime grozavă. La început, macedonenii mei se speriară de elefanții inzilor, apoi începură să le taie trompele și picioarele, iar animalele înspăimîntate o luară la goană, călcînd totul în picioare. Porus fugi străpuns de săgeți pe elefantul lui, pînă ce îl găsirăm mai mult mort decît viu. Eu mă apropiai de el cu toate semnele de stimă față de un rege, îl încredințai că nu voiesc să-i fac nici un rău, nici lui, nici poporului său, și-i dădui alt regat. El îmi spuse că n-avusesese de loc de gînd să se împotrivescă, ci crezuse doar că eu voiesc să-l nimicesc, de aceea vrusesese să moară cu cinste. După bătălia cu Porus, toți ceilalți regi mi se supuneau fără nici o luptă. Unul ieși înainte-mi din cetatea lui îmbrăcat în purpură cusută cu aur, cu brațele încărcate cu brățări de aur, la urechi cu cercei de perle. Sandalele îi erau de aur, sceptrul și el de aur, bătut cu piatra prețioasă numită beril. Soldații mei începeau iar să se plictisească, obișnuiți a da foc și a jefui. Acum, în țara inzilor, acest lucru nu mai era cu putință, de vreme ce toți ne primeau cu prietenie și ne dădeau tot ce pofteam. Ne-am pus deci pe petreceri. Regele Porus mi s-a părut un om tare înțelept, plin de filozofie. În palatul lui, prin care zburau mulțime de papagali de toate culorile, mi-a spus lucruri foarte adînci, dintre care țin minte următoarele: Eu vorbeam despre mulțumirea pe care o încearcă un călăuzitor de oști de a avea cît mai multe izbînzî, declarînd pe Niké cea mai mare dintre divinități. El mi-a recitat stihuri în graiul sanscrit:

*Jitendriyatvam vinayasiasa haranam gunaprakarsko
vinayād avāpyate etc., etc.*

Apoi mi le-a tălmăcit astfel, căci știa și limba greacă :

„Izbînda pe care o cîștigi asupra simțurilor este unealta cumpătării; din cumpătare răsare desăvîrșirea însușirilor; prin desăvîrșirea însușirilor te faci iubit de alții; a ocupa locul de frunte, făcîndu-te iubit de alții, iată fericirea.”

— Prin urmare, i-am spus eu, cu toate victoriile pe care le-am cîștigat, crezi că efigia zeiței Niké, pe care o pun pe monedele mele, nu e meritată și că eu nu sînt fericit.

— Ba da, răspunse regele Porus, pentru că văd că toți ai tăi te iubesc, de asemenea Oxatres, frațele lui Darius, Roxana, fiica lui și soția ta, împreună cu perșii, precum și eu împreună cu inzii mei.

— Mă iubiți voi, puternicii, fiindcă am păstrat rinduile voastre. Aflu însă că la voi lumea e împărțită pe caste și sînt unii care, trăind foarte năpăstuiți, invidiază și pe tigrii ținuți în lanțuri.

— Nici sclavii voștri nu trăiesc mai bine.

— Gîndul meu e de a le aduce odată și odată izbăvirea.

— Dacă vei face asta acum, toți puternicii lumii, persani, greci, fenicieni, siculi, etiopieni, egipteni și ceilalți se vor uni, uitînd vrajbele, și te vor răsturna. Timpul nu e copt. Va veni ziua cînd se vor răzvrăti singuri. Cu ce vrei să ridici Alexandriile tale dacă n-ai robi? Născocoște ceva care să aibă puterea a cîtorva mii de brațe și să ridici într-o noapte zidurile unei cetăți, un Hercule cu sumedenie de mîini, ca dumnezeii noștri indieni, și atunci poți da slobozenie sclavilor. Tu acum ingenuchezi noroadale și dai foc cetăților cu o ceată de ostași, iar pe urmele tale biruiții deveniți sclavi ridică orașe și statui. Dacă n-ai avea sclavii,

ai fi un ucigaș de rînd. Te-aș socoti mai tare decît Jupiter dacă ai fi în stare să ții fără lanțuri în jurul tău popoarele, și fără să tragi vreo săgeată să umpli universul de lucruri mărețe.

— Încerc să fac, pe cît îmi e cu putință, acest lucru.

— De aceea am și spus că ești un adevărat biruitor și ți-am făcut *proskinesis*.

Cuvintele regelui Porus m-au pus pe gînduri și au trezit în sufletul meu dorința de a mă face ilustru, mai ales prin fapte de construcție. Atunci am însărcinat pe arhitectul Hypatodor, care nu era altul decît maestrul Ioanide de azi, să ridice două orașe pe malurile fluviului Hydaspes. Pe unul l-am numit Nikea, cetatea biruinței, iar pe celălalt Bukephela, după numele calului meu Bucephal, mort în vîrstă de treizeci de ani. L-am întrebat pe regele Porus dacă era nimerit să închin unui animal o cetate. Acesta mi-a răspuns că da, pentru cîteva motive, unul fiind că nu vedea prăpastie între animale și om, ba chiar i se părea că un animal folositor era mai vrednic de laudă decît un om rău. El însuși nu s-ar fi dat înapoi să facă același lucru pentru elefantul său, care în lupta cu macedonenii mei îi lovise cu trompa, apărîndu-l. Afară de asta, în animale pot să sălășluiască sufletele unor oameni. Bucephal înfățișa una dintre cele mai mari virtuți, credința față de stăpîn, și înălțîndu-i o cetate nu făceam, de fapt, altceva decît să pun în vederea oamenilor o frumusețe morală. Deci am ridicat orașul în cinstea credinciosului meu cal și i-am făcut un mormînt vrednic de al lui Mausoleu. Arhitectul meu, Hypatodor, avea un ciine la care ținea grozav și care s-ar fi aruncat în foc pentru stăpînul său. Amin-

tindu-mi ca prin vis de el, am propus maestrului Ioanide să clădească un oraș ori măcar un monument ciinelui său Stolz și să-i pună numele de Stolzia. Maestrul Ioanide mi-a răspuns că Stolz al său este într-adevăr un geniu, însă dacă ar face un astfel de gest, ar da un exemplu rău maniacilor, de felul doamnei Vasilevs-Lascaris, ai cărei cîini erau departe de a simboliza vreo virtute umană. Ne-am lăsat cu flota pe fluviile Akesines și Indus, întemeind încă două Alexandrii. De la Pattala, în delta Indului, am pornit înspre Persepolis și Suza, pe uscat, trecînd prin țara numită Gedrosia, azi Belucistan. Pe Nearhos, numindu-l comandant peste o mare flotă, l-am minat să cerceteze coastele Asiei dinspre mare, de la Indus pînă la gura Eufratului, din Golful Persic, unde întemeiasem o altă Alexandrie. În chipul acesta, îmi ziceam, viitorul mă va cunoaște nu numai prin isprăvile militare, ci și prin descoperirea științifică a unei lumi puțin cunoscute de către greci.¹

Nearh mi-a povestit lucrurile neobișnuite pe care le-a văzut: niște stridii mari cît un scut, oameni cu unghii lungi cu care tăiau cărnurile și despicau lemnele mai afinate, țara ichtiofagilor, unde oile miroseau a pește, nemîncînd altceva.

¹ Din nefericire, memoriul de călătorie al lui Nearhos n-a rămas decît prin citate în cartea intitulată *Indiké* din istoria expedițiilor mele de Arrianus (*Arriani historia expedit. Alexandri magni*, gr. et. lat. edit. Jac. Gronovii, Lugd. Batavorum, 1704, in-fol. zisă și *Anabasis*, dăruită de mine Palatului cultural). Am vrut să fac o ediție a acestei opere inclusiv *Indiké* editată insuficient de asociația Guillaume Budé, dar răposatul ministru Pomponescu mi-a declarat că Bukephela nu prezenta nici un interes, trebuind fonduri pentru catedrala neamului, uite, mă jur.

Tot prin părțile acelea, oamenii măcinau peștii, și din făina lor plămădeau piine. Văzură furtuni pe mare pricinuite de mari balene, care plesneau din cozi și zvrleau apă pe gaura de deasupra capului, încît crezură că țîșnesc izvoare din mijlocul mării, case făcute din oase de balenă și altele. Din ce-mi spunea el, am înțeles că multe știri despre aceste locuri răspindite printre greci erau basme curate. De asemenea, ne-am dat seama că oamenii nu erau așa de barbari cum ne închipuiam noi. În India mai ales eu însumi văzusem că toate artele înfloreau, iar în ce privește filozofia și morala, pot să spun că ei ne întreceau în multe privințe. Mai presus de toate vedeam că aceste popoare erau pașnice și se uitau la noi mirate că am năvălit în țările lor fără vreo pricină serioasă, intrucît ne-ar fi dăruit cu plăcere tot ceea ce noi socoteam că trebuie jefuit. Dacă Darius și regele Porus ieșeau la război cu atîta alai, în care poleite, cu suite lungi de muzicanți și fete, asta se explică și prin aceea că nu credeau că merg la un măcel adevărat. Războiul era pentru ei mai mult o ceremonie, o întrecere făloasă de alaiuri. Cînd Darius apărea sus pe tronul lui pus pe roate, regii mai mici se întindeau pe pîntece înaintea lui, îi ofereau daruri și-l poșteau în palatul lor. După întrecere, Darius, recunoscut drept soare, întărea pe tron pe cel prosternat și pleca mai departe. Eu i-am speriat, omorînd fără milă, la început, dînd foc cetăților, pădurilor, recolțelor, făcînd pagube fără rost și trăgînd după mine, în lanțuri, șiruri de satrapi, fii și fiice de regi. De aceea mă socoteau în sinea lor cel mai barbar dintre barbari și se supuneau, cu gîndul de a mă domoli. Pe încetul, izbutiră să mă facă să prind gustul luxului, băuturii și să capăt patima femeilor.

Totuși, de aș mai fi trăit, aș fi folosit și eu, mai pe larg, învățătura scoasă de la ei, că prin pace și prietenie agonisești mai mult decât prin asprime.

Întorcându-mă la Babylon, mă pusei pe petreceri, poftind în palatul meu pe cei mai străluciți bărbați ai Asiei. Mă apucase un dor nebun de Thalestris, cea cu trup zvelt, voinic și cu pulpele băiețești. Am trimis soli la Istru s-o caute, și, în așteptare, beam pînă ce-mi pierdeam simțirile. Rămăsesem cu o durere între coaste de cînd mă scăldasem în apa cea înghețată, și din cînd în cînd aveam călduri. Beam pe nerăsuflăte pînă la douăzeci de cupe mari de vin. Plutarh a încercat să tăgăduiască această patimă a mea, însă Bayle, în al său *Dictionnaire historique et critique* (Rotterdam, 1715, v. 4, p. 871), susține contrariul. În orice caz, fiind get prin tată, obișnuit a bea vin, nu din pricina aceasta am murit. De dorul Thalestridei ascultam toată ziua, cu ulciorul de vin alături, sute de papagali ce fusese învățați a țipa: „Alexandros ke Thalestris“. Într-o zi de iunie, după ce am băut la un festin dat de mine în cinstea lui Nearh, am primit să merg la o petrecere la palatul lui Medius. Aici, luîndu-mă la întrecere cu alții, am cerut o cupă herculeană, născocită de beoțieni, adîncă precum un hîrdău. Și Seneca crede că aceasta m-a dat gata: „*intemperantia bibendi et ille Herculeus ac fatalis scyphus condidit*“ (*L. Annaei Senecae opera* a Justo Lipsio emendata et scholiis illustrata. Antverpiae, 1652, p. 548). Este drept că, blestemat parcă de beoțieni, a căror Theba o nimicisem prin foc, îndată ce sorbii pînă la fund această grozavă cupă, am căzut leșinat sub masă. Toți, fiind beți, au uitat de mine, iar eu, cu desăvîrșire gol, stînd pe

lespezile de marmură, am fost cuprins de răceala nopții, căci la Babylon ziua era caldă, însă nopțile adesea răcoroase. Doctorul, numit Euriphon, m-a pus într-o baie rece îndată ce am fost dus acasă. El pretindea, după Pindar, că „cea mai bună e apa“ și o socotea o doctorie universală. Apoi zicea că nimic nu biruie mai bine vinul decât apa și că, în fine, căldura băuturii trebuie combătută cu un element rece. În apă m-a apucat o scuturătură asemenea aceleia din Asia, și, puțin după aceea, m-au năpădit niște fierbințeli mari, cu durere în piept și greutate la răsufare. Euriphon mă așeza mereu în baie, dimineața și seara, lăsîndu-mă chiar să dorm în ea și făcîndu-mi-o caldă sau rece, după cum mă lua cu frig ori cu fierbințelă. Căldurile sporiră, începui să aiurez și să mă înec la răsufare. Soldații strigară să mă vadă, trecură pe dinaintea patului meu, însă eu nu-i vedeam, ci, horcîind, murmuram într-una: „Thalestris“. Așa am murit, cu zile, de pneumonie, iar nu de otrăvă sau de anume apă corozivă din fîntîna Styx, cum susțin unii istorici, la 28 ale lunii Daisios. Mort, eram rumen la față. Preoți egipteni și chaldeenii îmi scoaseră măruntaiele, mă îmbălsămară cu miresme și mă impregnară cu un bitum, care îmi făcu carnea parfumată, neagră și incoruptibilă ca a vaniliei, și mă așezară pe un tron de aur cu diademă pe cap și sceptru în mînă, toate bătute cu pietre prețioase. Mai tîrziu, lungit într-un sicriu de aur, cu figura mea imprimată pe el în dreptul capului și vîrit într-un alt sicriu de cristal gros, am fost dus la Alexandria Egiptului. Acolo am stat cîteva veacuri, pînă cînd soldații romani sparseră racla de sticlă și furară sicriul de aur. Trupul meu îl aruncară în drum, de unde

iubitorii de relicve rupseră bucăți și le vîndură. Într-o vreme existau în toată Europa, Africa și Asia atîtea moaște din mine, încît s-ar fi putut face cu ele o sută de Alexandri. Numai degete erau vreo mie.

Aceasta este, tovarăși, pe scurt, istoria adevărată a vieții mele. Am nutrit gînduri grandioase și am făcut greșeli mari, dar toată omenirea recunoaște că am fost un om aproape divin. Azi, cu mintea pe care am căpătat-o, trecînd prin diferite ipostaze și mai ales prin ultima, sub numele de Bonifaciu Hagienus, orientalist, îmi dau seama că, luînd-o de la capăt, n-aș mai urmări ambiții deșarte și m-aș dedica operei de ridicare a popoarelor din Asia și de pretutindeni, de sfărîmarea a celor din urmă lanțuri, fie ele și de aur. De aceea, dacă mi-ați incredința din nou această nobilă sarcină, m-aș obliga, uite, mă jur, să dau foc lumii celei vechi și să clădesc o lume nouă. »

XXX

După ce fu scos afară din pădure de tăietorii forestieri și căpătă ceva de mîncare, Filip o apucă la vale, pe drumul de lîngă apa clocotitoare. Mînaștirea Horezu era în această regiune, nu știa bine unde. Întîlni un fel de faeton negru, cu roți ușoare, tras de un singur cal alb. În el se aflau două călugărițe, una foarte tînără, care mîna calul, și alta ceva mai în vîrstă. Filip le salută și întrebă unde se găsea Horezu.

— Ai vreo treabă acolo? îl descusu maica mai vîrstnică.

Băiatul se codi să răspundă.

— Sînt stareța mînaștirii! zise maica. Spune-mi ce vrei, poate te lămuresc.

— Mă numesc Filip Hangerliu! se recomandă Filip.

Stareța tresări, maica tînără, care era Asinefta, sări sprintenă jos și îndreptă hamurile calului.

— Ești fiul doamnei prințese?

— Da, răspunse Filip, fiul adoptiv. Aș dori s-o văd înainte de a merge la București.

— Maica Maximila nu mai primește pe nimeni, zise stareța. Totuși, știu eu? Poate vrea să-ți spună ceva.

Bancheta faetonului era destul de lată, stareța se trase mai la o parte, Asinefta la fel, și astfel Filip se așeză la mijloc, între cele două călugărițe.

— Hi, călușule! porunci Asinefta, cu glas argintiu.

Merseră înspre deal, cu urcușuri și coborișuri, trecură un podeț, ale cărui grinzi se clătinau, în fine, intrară pe poarta exterioară a mînaștirii și se opriră în fața grajdurilor pe un tăpșan încă acoperit de o iarbă puțin gălbejită. Calul trăgea însă spre o fîntînă de zid apropiată. Era pe înserat. Stareța stătu cîtăva vreme pe gînduri, se întîlni cu altă maică în fața administrației, vorbi cu ea în șoaptă și apoi veni spre Filip.

— Maica Maximila se culcă devreme, astăseară în nici un caz n-o să te primească. Îți punem un pat sus, la administrație, îți aducem de mîncare, și mîine dimineața vom vedea. Dacă vrei, poți să te plimbi prin fața mînaștirii pînă nu se închide poarta, sau colo, devala, spre rîu.

Filip, părăsit de stareță, se așeză pe o buturugă, lîngă gardul grădinii. O clocotire îndepărtată se auzea undeva, îndărăt. Toaca începu să bată de

vecernie. O maică bătrână, care era Stratonica, veni către Filip.

— Uite acum, zise ea, îți aduc de mâncare. Hai să-ți arăt unde ai să dormi.

Nu-l duse sus, cum fusese vorba, ci jos, într-o odaie mare, văruiată și cu sobă albă de zid. Aci erau două paturi, în care, se vede, dormeau maici. Stratonica făcu semn altei maici tinere, ce dusesse calul la grajd, și amândouă scoase din odaie un pat ca o năsalie și-l transportară într-o odaie învecinată. Odaia se sprijinea pe zidul exterior în care era tăiată o fereastră. Glaful acesteia era de o grosime grozavă. Stratonica veni și cu o lampă de petrol. Apoi plecă. Peste o jumătate de ceas, o altă călugăriță tânără, cu gene lungi, intră cu o tavă pe care se afla o mare bucată de mămăligă fierbinte, o farfurie cu o ciorbă verzuie și o grămadă bună de brinză de burduf. Maica ridică sprincenele, punind tava pe glaful ferestrei, ce slujea și de masă, apoi, speriată și roșind ca o piersică, lăsă iarăși în jos lungile și stufoasele ei gene. Înfometat, Filip mîncă, apoi se întinse pe pat îmbrăcat și adormi. Abia tîrziu de tot se deșteptă și văzu că lampa e aprinsă. Era o liniște deplină, luna bătea în livezi. Suflă în lampă, se dezbracă și se culcă din nou.

A doua zi, ieșind afară, văzu iarăși faetonul pe pajiștea de iarbă înghețată și calul alb, dus de căpăstru de maica de la grajd. Stratonica îi aduse personal lapte.

— Are să vină și maica stareță îndată! notifică ea.

Stareța veni într-adevăr nu mult după aceea. Părea stînjinită.

— Maica Maximila, spuse, te roagă să nu te superi că nu te poate primi. Se socotește

ieșită din rîndul lumii și nu mai vrea să vadă pe nimeni. Îți urează izbîndă în viață și-ți recomandă să mergi la prințesa Șerica Băleanu, care are să-ți spună mai multe. Acum unde te duci?

— La București! răspunse Filip foarte contrariat.

— Atunci, maica Stratonica te ia cu faetonul și te lasă la Rîmnicu-Vîlcea, în gară. Iată aici: maica Maximila îți dă trei sute de lei să ai de drum.

Filip luă hîrțile în mînă, le învîrti, apoi le băgă în buzunar. N-avea obiceiul să contrazică și, într-un fel, era și mulțumit că prințesa îi dădea slobozenie. Se lăsă condus de Stratonica pînă la Rîmnicu-Vîlcea, de unde luă trenul pentru București. Ajuns în capitală, rătăci cîtăva vreme, medîtînd la cine să se ducă întîi, în fine, se sui la locuința Șerichii Băleanu, la sediul cabinetului numismatic, care se afla într-o vilă ce aparținuse unui înalt personaj de la curte. Șerica cu Antoine căpătase de la Gaîtany o singură cameră spațioasă, cu priveliște superbă spre lacurile dominate de profilul Palatului cultural. Șerica primi pe Filip cu cordialitate afectată.

— Prințesa Hangerliu ne-a făcut onoarea să ne încredințeze misiunea de a te ajuta din toate punctele de vedere cîtă vreme vei socoti că ai nevoie de o asemenea călăuză. Deocamdată, imediat, cred că se pune problema la cine vei locui. Cum vezi, prințul și cu mine nu posedăm decît o singură cameră. Mareșalul te va găzdui jos la el pînă ce te vei decide. Mareșalul știe că ai venit?

— Nu, mărturisi Filip, nu l-am întîlnit.

Șerica merse la telefon.

— Am să-ți fac o bucurie, vorbi ea mareșalului, strecurat și el la demisol în calitate de curier, Filip este la noi. Poți să-l...

În receptor se auzeau pocnituri așa de violente, încît se ghicea că mareșalul era în plină explozie verbală.

— Mareșalul, comunică Șerica lui Filip, te așteaptă jos. Spune-mi, ce carieră ai hotărît să îmbrățișezi?

— Vreau să intru într-o fabrică! zise hotărît și sumbru Filip.

Șerica îl privi cam dezamăgită și tristă.

— Dacă asta e dorința dumitale, nu ne vom împotrivi. Și Matei-Radu e uvrier, totul e a păstra structura sufletească.

— Vreau să muncesc! insistă Filip.

Și, sărutînd mîna Șerichii, se retrase, coborînd la mareșal.

Filip locui vreo două zile la Leon Cornescu, apoi declară că vorbise cu Matei Basarab să intre ucenic la uzinele unde lucra acesta.

— Dacă asta e dorința dumitale... zise și mareșalul fără convingere.

De fapt, acordeonistul promisese să-l prezinte directorului și să se consulte cu acesta în privința lui. La șapte dimineața pășiră în fabrica de autobuze, care pentru Filip fu o priveliște miraculoasă. Își închipuia, infantil într-asta, că locomotivele, automobilele se nasc gata încheiate, însă mici ca niște jucării, și că apoi cresc pînă la dimensiunile normale. Trecură pe lingă tot soiul de mașini, unele de aspect terific, ghilotine de tăiat tablă, mașini de tăiat și îndoit, care întorceau ca pe niște cocoșei de hîrtie opt plăci de fier dintr-o dată. Un tinichigiu învîrtea pe un soclu concav de fier, în care izbea un ciocan de asemeni concav, o foaie de tablă, pînă ce aceasta devenea curbă și se prefăcea într-o cupolă. Intrară într-o hală imensă. Două șiruri de autobuze erau așezate în așa chip,

încît aveai impresia că se figurase fazele de descompunere ale unei astfel de mașini. Cea dintîi era vopsită cu un grund, tapisată, pusă pe roate, iar motorul i se vedea nou în pîntecele încă neînchis. Un sticlărit îi potrivea un enorm cristalîn curbat. Gîngania putea să iasă după aceea pe poarta atelierului. Alta lingă ea era fără ochi de cristal, cu pereții de tablă încă negri, smolită pe dinăuntru, căptușită doar cu covoare de cauciuc. Mai departe, autobuzul lipsit de geamuri și de batantele ușii părea o piesă de fierărie. În fine, putrefacția lua proporții, spinarea dispărea, rămînea doar un schelet pe șasiu și roate, apoi se vedeau numai coaste aruncate la pămînt. Urmăriseră invers procesul de asamblare. Merseră la vopsitorie, unde li se spuse că se afla directorul. Acolo, într-o încăpere mai mică, cuprinzînd totuși cîteva autobuze și unde mirosea a benzină cu o nuanță de eter, un coș grozav, un trombon cu multe brațe ca de arbore sorbea otrava subtilă și o scotea afară. Vopsitorii spîrțuiau autobuzele cu un pistol automat.

— Iată băiatul care ar vrea să intre ucenic! prezentă Matei-Radu Basarab pe Filip directorului, în inspecție prin fabrică, salutînd foarte politicos, dar cu acea răceală distantă care indispucea pe toți lucrătorii.

— Îți place aici? întrebă scrutător directorul.

— Îmi place! răspunse Filip.

Directorul îl contemplă îndelung.

— Vezi? observă el, plăcerea e una și aptitudinea, alta. Calea obișnuită este de a te înscrie la școala profesională metalurgică. Acum e cam tîrziu.

Și le făcu semn că vine împreună cu ei. În curte autobuzele, ieșite din atelier, erau încercate pe distanță de cîțiva metri.

— Gata! striga un lucrător. Altul la rînd.

— E-n regulă! se auzi atunci un glas cunoscut. Filip tresări. Recunoscuse glasul lui Gaittany.

— Săjute Dumnezeu statului socialist să facă cît mai multe autobuze ca astea, care sînt o mîndrie pentru țara noastră.

Oamenii din curte rîseră cu toții de bizara urare. Filip simți însă un ac în inimă. Aruncă ochii și zări barba lui Leon Cornesu. Gaittany întîmpină pe Matei-Radu Basarab și pe Filip cu brațele deschise, după ce salură pe director.

— Palatul cultural, strigă el, are neapărată nevoie de tînărul nostru, care e artist pianist.

— Clavecinist! specifică mareșalul.

Gaittany agită degetele prin aer ca și purtîndu-le lîn pe deasupra unei claviaturi.

— Se montează, explică el, o piesă în care un băiat din secolul XVIII cîntă la clavecin. Tînărul Filip Hangerliu este un clavecinist e-mi-nent, Palatul cultural îl angajează.

— Vreau să muncesc! protestă îmbufnat Filip.

— A cînta la clavecin nu e a munci? se miră mareșalul. Artiștii nu sînt muncitori?

— Tînere, vorbe directorul, din moment ce au trebuință în altă parte de meșteșugul dumitale, e bine să muncești acolo unde ești chemat.

Și, salutînd cu mîna pe toți din curte, se îndepărta spre alte ateliere.

Gaittany și mareșalul împinseră repede în somptuoasa limuzină pe Filip, care, foarte întunecat, privi cu jale spre fabrică.

Puține zile după acest eveniment, într-o duminică friguroasă dar cu soare, cîțiva oameni strînși pe marginea lacului Floreasca făceau semne cu brațele în spre mijlocul apei, unde un cap apărea și dispărea.

— Se-neacă! strigă o femeie, vrea să se omoare. Atunci doi bărbați, unul mai voinic și altul cu aer de student, sosiră în grabă.

— Unde este? întrebare ei.

— Acolo, în mijloc. Se-neacă! țipa femeia. Scăpați-l!

— N-avea grijă, o liniști Leu, îl scoatem noi de acolo!

Și amîndoi se dezbrăcă fără codire și o luară voinicește spre mijlocul lacului. Abia acolo recunoscură pe Filip, dar nu ziseră nimic.

— Ferește-te să nu te apuce cu mîinile! sfătui nea Vasile pe Leu, dă-i brînci înainte, că-l păzesc eu să nu cadă la fund.

Încetul cu încetul, Filip fu apropiat de mal, apoi, văzînd că nu e nici un chip să se înece, începu să înoate singur și ieși afară din apă.

— Uite hainele! îi făcu semn femeia. De ce ai vrut să mori?

— Nu mă lasă să muncesc, bolborosi băiatul.

— Cine? se miră femeia.

Filip arată posac cu mîna în depărtări și șopti sibilin cu gîndul la tagma aristocratică :

— Ei...

— Nu credeam că am să mă scald azi în lac pe vreme de iarnă! observă cu umor nea Vasile cînd ajunse la mal.

Ioanide, cu totul ignorant în materie industrială, vizită și el, invitat de lucrători și însoțit de Dragavei, un mare combinat metalurgic, cu ateliere noi proiectate de el.

— Stau aproape numai în mijlocul celor care așază cărămidă peste cărămidă și piatră peste piatră. Cu toate astea, era noastră e a fierului. Cimentul nu poate zbura prin aer, oțelul da.

Intrară pe ușile de fier ale unui atelier de turnătorie într-o hală lungă și vastă, în lungul și în latul căreia macarale sfirșind cu belciuge monstruoase alunecau duse pe podul rulant longitudinal și de «piscă» lateral.

— Casa nu merge și nu plutește, observă arhitectul, locomotiva alunecă, vaporul spintecă apa.

— Ce iese din foc e mai sprinten! se auzi un glas.

Ioanide văzu lângă el un tânăr cu înfățișare de lucrător.

— Îți prezint, zise Dragavei către arhitect, pe tovarășul inginer Manole, directorul, fost lucrător strungar în această uzină.

— Am urmat Institutul politehnic! adăugă inginerul.

— Se simte dogoare, dar nu zăresc focul.

— E mai ales aici! zîmbi tânărul, punind mâna patetic în dreptul inimii.

Fie că Ioanide vedea totul teatral și solemn, fie că muncitorii, și îndeosebi tinerii, se aflau încă în faza entuziasmului verbal și gesticular, dialogurile decurseră în acest stil.

Flăcări și vibrațiuni ale aerului, în câteva puncte, trădau locuri de combustione. Un morman de lingouri de fier, ca niște batoane de ciocolată, așteptau să fie laminate, prefăcute în tablă ori sîrmă. O oală în care ar fi putut fierbe un bou se clătină prinsă de belciug, și prin el, pe macaraua oscilînd lateral pe «piscă» se scutură, o porni fulgerător de-a lungul halei, o luă la stînga și se opri undeva. Dragavei și Ioanide merseră spre cuptoarele de fontă. Ajunseră în fața a două simple țevi ca de orgă, retezate pe jumătate sus. Din unul, mai ales, ieșea o flăcărate vijelioasă. Cavalul era

încărcat mereu și ardea într-una. Cînd fiertura scădea, țîșnind afară, un mic ascensor vărsa sus fier. Cu o vargă de metal în mină, un muncitor scormonea gaura de deasupra jgheabului cubiloului, astupată cu un dop de pămînt și obturată de fonta răcită. Fierul ieșea înroșit și îndoit din bortă, muncitorul îl îndrepta cu ciocanul.

— Temperatura este de 1350 grade, se simte dator să lămurească alt tânăr simpatic, cu șorț ca de lucrător.

— Tovarășul inginer Moldovanu, îl prezintă directorul, ieșit tot dintre muncitori.

— Fost topitor! rise cordial inginerul.

În sfîrșit, un rotocol de pară începu să se contureze, orificiul se desfundă, scoase cîteva scînteii. Deodată, din gura rotundă a cuptorului, filfîră cîteva petale flăcărtoase, apoi o vîină aurie, un vin de foc, țîșni în această pivniță a lui Auerbach, în care nimic nu era iluzie magică. O artifiție fantastică, o adevărată constelație de scînteii mari și mici se aprindeau și se stingeau în jurul fîntîinii de metal topit. Astfel, cascadele răspîdesc în jurule o pulbere de stropi, însă aci cascada era incandescentă, și stropii, puzderie de aștri. Ioanide își aduse aminte de jocurile lui de apă.

— La început a fost focul! zise inginerul. Mareria zvîcnește întîi prin combustione.

Oala se umplu de un lichid luminos, răspînditor de scînteii. Pe măsură ce se ridica în recipient, fonta arzătoare făcea spume mari, cu luciri de cositor.

Priviră alt cuptor, electric, un cazan mare, circular, înalt cît un templu al Vestei, deasupra căruia zburneau flăcări. Capacul cuptorului era ridicat, și înăuntru se zărea o pâlălaie indescrîtibilă. Topitorul, prăjit la față din cauza parei și plin de funin-

gine, umbla cu un linguroi semisferoidal, vrednic de Poliphem. Ioanide și Dragavei își puseră ochelari violacei ca să poată discerne lichidul. Era o fierătură clocotitoare și fluidă ca zeama fierbinte de dulceață. Cu linguroiul, topitorul lua, din când în când, probe, să vadă cum se leagă, stingându-le cu apă dintr-un rezervor de fier. În lingură, proba era o fîntină arteziană de scînteii, cu grații de crizantemă creșă, pe pămînt părea o mică băltoacă de foc, apoi devenea roșie și de forma unei turte, pe urmă se închidea ca cositorul. Topitorul o sparse. La cuploarele Siemens-Martin un topitor minuia un linguroi cit un ceaun potrivit, scotea cu el supă de foc curat, care improșca un roi de scînteii mărunte ca un piper de aur pisat. Cei doi se opriră puțin în fața unui cuptor de recoacere: un mic dom cu cupolă, înfășurat în tuburi metalice, prin care veneau gazele naturale, și cu o găurică prin care se vedea o pară înfricoșătoare.

— Seamănă, observă arhitectul, cu mormîntul lui Teodoric.

În turnătoria de oțel dădură de două cuploare basculante, ce puteau fi răsturnate mecanic. Erau niște tingiri colosale, cu igheab. De asemenea, oala de pe scripete era mai pînteoasă. Pe bortă curgea, cînd cei doi ajunseră în dreptul ei, o zeamă de foc cu o scînteiere mai puțin improșcată decît a fontei.

Un tînar ținu foarte mult să arate lui Ioanide laboratorul de metalurgie al cărui șef era și în care se făceau probele fizice și chimice ale fierăturilor din cuploare. Îl puse pe arhitect să privească printr-un microscop o bucată de fier polisat, luminat astfel încît să i se vadă structura. Acesta văzu un desen persan, o inflorescență ca de alge plutind în apă.

— Fierul, mai negru decît Saturn, mărturisii Ioanide, conține în el paradisuri.

Atelierul de forjă era o adevărată făurire a lui Vulcan. Oamenii erau spoii pe față cu negru, îmbrobonați de sudoare. Cuploarele scoteau limbi mari de foc. Aci nu erau poduri rulante, ci niște macarale circulare, ca în porturi. Un ciocan mare de trei tone, cu abur, pisa fierul înroșit, pe care, cu un clește, macaraua îl lua și îl arunca în cuptor. Între un alt cuptor și un ciocan cu abur, un ciocănar se juca cu un disc de pară. Îl trăgea din cuptor cu un clește subțire și lung de vreo doi metri, îl pune sub ciocan, îl suceea, îl răsucea, apoi îl zvîrlea de la distanță, ca pe o minge, în prăpădul roșu.

Un om negru, înconjurat de cîțiva tineri funinginoși, arunca discurile incandescente cu iuteală, toți păreau grăbiți și încordați. Căpetenia ciocănarilor rîse cu înțeles la Dragavei și Ioanide. Între cuptorul și ciocanul cel mare, altă căpetenie neagră, cu ochi plini de rîs, înconjurat de alți ciocănari, arunca și el în ciocan roate de fier și le întorcea pe toate părțile.

— Sîntem în întrecere, tovarășe Dragavei, îi lămuriră aproape simultan cele două căpetenii.

— Am lucrat și eu odată aici! destăinuî Dragavei arhitectului. Pe atunci n-aveam pentru cine și pentru ce să neluăm la întrecere. Patronul uita să ne și plătească.

Trecînd astfel din atelier în atelier, Ioanide strînse mîna la mulți metalurgiști, care, aflînd cine era, se apropiau prietenoși de el.

— Al nostru sînteți acum, tovarășe arhitect, îl întîmpină unul din ei. Mulți dintre noi locuim în cartierul ridicat după planurile dumneavoastră. Să veniți să ne vedeți și acolo.

Într-o dimineață de aprilie, Ioanide, Dragavei, cu o ceată de tineri arhitecți și de muncitori, se plimbau pe străzile altădată pustii din preajma străzii Rahmaninov. Trecură prin trei piețe vaste,

prin ilimitate curți interioare, ce dădeau clădirilor perspective de viziuni arhitecturale de Renaștere. Echipe de bărbați și femei plantau arbuști și rășădeau flori. Se opriră puțin înaintea colonadei unui mare teatru în stil neoclasic. Pe urmă o luară de-a lungul magazinelor. În vitrina unei librării era expus un volum de artă cu titlul *Proiecte pentru un oraș socialist*. Autorul, al cărui portret se vedea pe copertă, era Ioanide. Acesta întoarse spatele modest și contempla fântinile în șir indefinit, care susurau în partea mediană a latului bulevard. Din cauza vântului, pulberi de apă îi stropiră pe toți pe obraji. Ieșiră apoi înspre lac, pe marginea căruia se proiecta mirific, în aer și în apă, Palatul cultural, pe care soarele, bătând în sutele de ferestre, îl presăra cu diamante.

— E opera dumneavoastră, tovarășe arhitect, rupse tăcerea Dragavei. Puteți fi mândru.

— Tot ce construim azi, zise simplu Ioanide, e opera noastră, a tuturor.

În aceeași zi, Gaittany, întâlnindu-se cu arhitectul, îl informă cu mâinile ridicate spre cer :

— Domnule, a murit Hagienuş. Se credea acum pasărea Phoenix. Nenorocitul şi-a dat foc cu alcool. Mă întreb, de ce?

— Ca să renască din propria lui cenuşă.

